

TBMM İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

26 EYLÜL 1999

ULUCANLAR CEZAEVİ

RAPORU

**TBMM İNSAN HAKLARINI
İNCELEME KOMİSYONU
YAYINLARI**

16

Adres:

TBMM İnsan Haklarını İnceleme
Komisyonu
06543 Bakanlıklar-ANKARA

Tel :

(0.312) 420 54 33 - 34

Fax :

(0.312) 420 53 94

Web :

<http://www.tbmm.gov.tr>

e-mail:

inshkkom@tbmm.gov.tr

Dizgi :

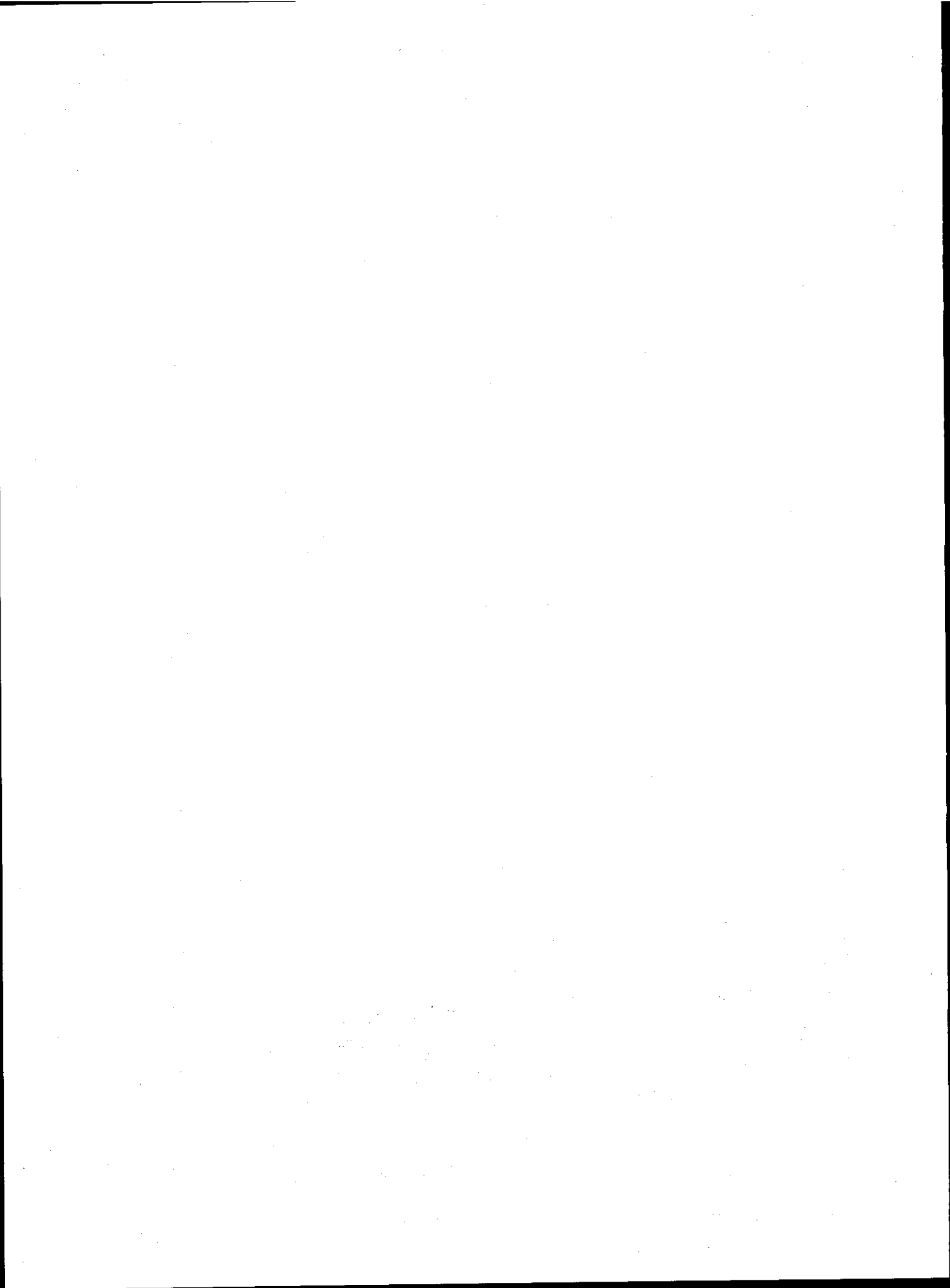
Ercan DURDULAR

Baskı :

TBMM Basımevi
Ankara, Haziran 2000

Çalışma Raporunun dağıtımını
TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu tarafından yapılmaktadır.
İçindeki bilgiler kaynak gösterilerek kullanılabilir.

**26 EYLÜL 1999 ULUCANLAR CEZAEVİ OLAYI İLE İLGİLİ
ANKARA MERKEZ KAPALI CEZAEVİ, BURDUR, İSTANBUL
BAYRAMPAŞA VE METRİS CEZAEVLERİ
İNCELEME RAPORU**

SUNUŞ

Kuşkusuz bu mücadele kolay yürütülmemiştir. İç, dış etkiler yanında kimi zaman provakasyonlarla karşı karşıya kalınmıştır. Türkiye'nin ekonomik, sosyal, siyasal sorunlarını çözmede ve demokrasi eksikliğini gidermede zaman yetersizliği en önemli faktör olmuştur. Bu yönde yapılanlar son derece önemlidir, ancak daha pek çok ele alınması ve çözüme kavuşturulması gereken sorun bulunmaktadır.

İnsan hak ve özgürlükleri alanında yaşanan sorunlarla ilgili olarak, bu hak ve özgürlüklerin kuramsal tartışmalardan çıkarılıp, uygulama alanına sokulması ve etkili bir güvence sistemine oturtulması gerekir.

Bu kapsamda cezaevlerinin durumu ve cezaevlerinde yaşanan olaylar, toplumdaki bütün sorunların üstüste geldiği ve kesiştiği alanları işaret etmektedir.

Ekonomik sorunlarımızın cezaevlerine yansımaları, fiziksel koşulların olumsuzluğu, eğitim, sağlık vb. gibi sosyal ve kültürel olanakların yetersizliği biçiminde kendisini göstermektedir.

Ekonomik, sosyal sorunlar ile sınırlı olanaklar ve siyasi iktidarların kimi uygulamalarından kaynaklanan sorunlar, hukuk devletinin ve sosyal devletin gelişmesini engellemekte, bu nedenle cezaevlerinde uluslararası norm ve standartlarda bir uygulamanın ve bunun temelini oluşturan mevzuatın oluşması mümkün olamamaktadır.

Böylece kişiye ve zamana göre değişen uygulamalar ortaya çıkmakta, cezaevlerinin güvenliği koordinasyonsuzluk nedeni ile tam sağlanamamakta ve hak ihlalleri sorunları yaşanmaktadır.

Bu toplumsal koşullar veri olarak kabul edildiği takdirde 26 Eylül 1999 tarihinde Ulucanlar Cezaevi'nde meydana gelen olaylar bütün boyutları ve gerçek nedenleri ile ortaya konulabilir. Çözüm önerileri de gerçekçi, nesnel temellere dayanabilir ve bilimsel nitelik kazanabilir.

Ulucanlar Cezaevi'nde yaşanan olaylara bu biçimde bakıldığı zaman sorunların köklü toplumsal nedenlere dayandığı hemen anlaşılacaktır. Tarafların anlatımları ise olayların nedenini açıklamaktan çok, olayları hikaye etmektedir.

Olayları cezaevi yöneticileri ve Adalet Bakanlığı mensuplarının yalnızca bir güvenlik sorunu olarak algılaması, buna karşın tutuklu ve hükümlülerin bir hak ya da kazanılmış hakları koruma mücadelesi olarak görmeleri, tarafların birbirlerine duyduğu güvensizliğin ne kadar derin boyutlarda olduğunu ortaya koymaktadır. Oysa, hukuk devleti anlayışı içerisinde, insan haklarına dayalı bir ceza-infaz sistemimiz söz konusu olsa idi ve bu her cezaevinde eşit olarak ya da aynı biçimde uygulanabilseydi yöneticiler ile tutuklu ve hükümlüler arasında böyle bir güven bunalımı söz konusu olmayabilecekti.

Hukuk devleti ve sosyal devletin cezaevlerinde işler kılınması durumunda, Ulucanlar benzeri olayların başka cezaevlerinde tekrarlanmaması için hiçbir neden bulunmamaktadır.

Dolayısıyla, cezaevleri sorununa tarafların güç gösterisine giremeyecekleri, aralarında bir soğuk savaş sergileyemeyecekleri ve böyle yaklaşımların sorunları daha da karmaşık hale getirip çözümsüz bıraktığı bilinci ile bakılması ve ona göre hareket edilmesi gerekmektedir.

Ulucanlar olayı bir başka sorunun daha iyi anlaşılmasını da sağlamıştır. Bu da iki taraf arasındaki güven bunalımının yarattığı psikolojik ortamın tarafları tedirgin eden, uyanık olmaya zorlayan, sürekli ölüm korkusu içinde yaşama duygusu yaratan etkisidir.

Cezaevi personelinin sosyo-ekonomik sorunları yanında, eğitimlerinin yetersizlikleri de bazı sorunların kaynağını oluşturmaktadır. Cezanın mahkemeler tarafından belirleneceği, infazın bunu aşan bir uygulama olamayacağı henüz tam olarak algılanmış değildir.

İnfaz sisteminde görev alan personelin intikam, kin gibi duygulardan arındırılmaları, hakaret gibi davranışlardan uzak tutulmaları hizmetiçi eğitimle mutlaka sağlanmalıdır. Devletin her türlü suça, hatta kendisine karşı işlenen suçlara karşı korunmasını sağlayacak hukuki ve yasal araçları vardır. Bilinçli ya da bilinçsiz devleti koruma iddiası taşıyan yasadışı uygulamalar ise aslında hukuk devletine zarar vermekte ve onu zaafa uğratmaktadır.

Önemle üzerinde durulması gereken bir konu da cezaevi ortamının dışarıdan yapılan yönlendirmelere ve hatta tahriklere son derece açık olmalarıdır. Mahkumlar dışarıdan yapılan yönlendirmelerle özellikle toplumsal sorunlarda harekete geçirilebilmekte, cezaevi yöneticeleri ise farklı farklı uygulamalara yönlentilebildikleri gibi, meydana gelen olaylara yaklaşımlarında da üst makamların ya da güç odaklarının etkisi altında kalabilmektedirler. Hatta cezaevleri sorununa değişik nedenlerle ilgi duyan yurtdışındaki kişi ve kuruluşların açıklamalarından da etkilenmektedirler.

Kuşkusuz, cezaevleri toplumun bir parçasını oluşturmaktadır. Ve cezaevleri dışındaki gelişmelerden kaçınılmaz olarak etkilenecektir. Bunun kabul edilebilir ölçüleri aşmaması ve olumsuz sonuçların ortaya çıkmaması için ciddi çabalara gerek vardır. Sağlıklı işleyen bir diyalog ortamının yaratılması bu yönde önemli katkı sağlayabilecektir.

Komisyon Üyelerimizin özverili inceleme ve araştırmalarının ürünü olan, tüm siyasi parti temsilcilerinin ittifakı ile oluşturulan Raporun, Devletimizin insan haklarının iyileştirilmesine yönelik çabalarına ve yeni infaz politikalarının belirlenmesine ışık tutacağına inanıyoruz.

Komisyonumuz, ülkemizin uygarlık yarışında kendine yaraşır yeri alabilmesi için, insan haklarına, demokrasiye ve özgürlüklere bağlı kalarak, bu ilkeleri her koşulda savunmak gerektiğinin bilinciyle, ulusal ve uluslararası düzeyde inceleme ve araştırma çalışmalarını yoğunlaştırmıştır. Ulucanlar olayları da bu amaç doğrultusunda ele alınmış ve Rapor haline getirilmiştir.

Ulucanlar Cezaevi'nde yaşanan olayların kamuoyunun gündemine getirdiği önemli bir tartışma konusu ise F tipi cezaevi modeli olmuştur.

1965 tarihli Cezaların İnfazı Hakkındaki 647 Sayılı Yasa, cezaların infazında toplumun intikam duygularını tatminle cezanın ibret olma esasını öngören eski ceza hukuku anlayışını terkeden, yerine suç işleyenleri kişiliklerine uygun eğitime ve çalıştırma yollarıyla ıslah edip, topluma yararlı bir insan haline getirme ilkelerine dayanan bir infaz sisteminin hukuki alt yapısı olarak düşünülmüş ve yasalaştırılmıştır.

Ancak bu Yasanın uygulanmasının üzerinden 35 yıl geçmesine karşın, özüne ve biçimine uygun fiziki alanda ve personel kadrosunda yeni yapılanma sağlanamamıştır. Oysa, dinamik toplum yapısı yeni suç ve suçlu türleri yaratmaktadır. Bunların ıslahına yönelik önlemler alınmamış, kısaca eski anlayışlar değişmemiş, karşılıkları esas alan, hukuk dışı ve zindancı uygulamalar aynı kalmıştır. Personel eğitimindeki nicel ve nitel eksiklikler bu yaklaşımın ileride de süreceğinin göstergesidir. Yeni fiziki yapıdaki lineer yapılanma ve soyutlama sorunun önümüzdeki yıllara da çok boyutlu olarak taşınacağıının habercisidir.

Yukarıda açıkladığımız gibi cezaevlerinin bugünkü koşullarının normal, olması gereken koşullar olarak görülmesi ve kabul edilmesi mümkün değildir. Soruna mutlaka bir çözüm bulunmalıdır. Ancak bir çözüm aranırken sorunun bir çok tarafının olduğu mutlaka dikkate alınmalı, bu tarafların görüş ve önerilerinin değerlendirildiği ve uluslararası uygulamaların gözetildiği geniş bir mutabakata ortak akıl çerçevesinde ulaşılmaması gerekmektedir.

Cezaevlerinde yaşanan sorunların çözümü için F tipi cezaevi uygulamasına geçilmesini öneren Bakanlık yetkililerinin bu uzlaşmayı sağlayamadıkları çok açıktır. Tutuklu ve hükümlülerin ise her cezaevi olayını ve özellikle Ulucanlar Cezaevi olayını F tipi cezaevi uygulamasına geçiş için çıkarılmış olaylar olarak göstermeleri de tek yanlı bir yaklaşımdır.

Sonuç olarak, Ulucanlar Cezaevi'nde yaşanan olaylar bize geçici değil, köklü ve kalıcı çözümler üretilmesi ve bunu yaparken de toplumsal uzlaşmaya dayanma gerektiğini, tek amacımızın sosyal hukuk devletini güçlendirmek olduğunu bir kez daha ortaya koymuştur.

Ulucanlar ve benzeri örnekler bu ülkenin kaderi değildir. İnaniyorum ki Türkiye Cumhuriyeti, insan haklarına dayanan çağdaş toplum yapısının bütün gereklerini yerine getirecektir.

"Ulucanlar Raporu 2000" nun hazırlanmasında büyük emekleri geçen Alt Komisyon Üyelerimizden Burdur Milletvekili Sayın Hasan MACİT'e, Rize Milletvekili Sayın Mehmet BEKAROĞLU'na, Karabük Milletvekili Sayın Mustafa EREN'e, Hatay Milletvekili Sayın Mehmet Nuri TARHAN'a ve Diyarbakır Milletvekili Sayın Sebğatullah SEYDAOĞLU'na ve toplantıya katılarak Raporu oybirliği ile kabul eden Komisyon Üyelerimize, Rapora emeği geçen Komisyon Sekreteryamıza ve Basımevi Müdürlüğümüze şükranlarımızı sunarım.

Raporumuz ile ilgili çalışmalar kapsamında ziyaret edilen tüm kurumlarımızın yetkilileri ile çalışanlarına sağladıkları katkı ve gösterdikleri ilgi için Komisyonumuz adına teşekkür ederim.

Bu süreçte bizleri arayarak katkılarına esirgemeyen, konulara duyarlı olan ve duyarlı olmaya davet eden pek çok değerli katkı sahibi ile Raporun kamuoyuna maledilmesine özen gösteren tüm basın ve medya kuruluşlarına Komisyonumuz adına teşekkür ederim.

Raporumuzun yayımlandığı tarihten itibaren gereğinin ve iyileştirmelerin yapılabilmesi için çözüme yönelik çabalar hususunda katkı sağlayacaklarından emin olduğumuz yasama, yürütme ve yargı organlarımıza, sivil kişi ve kuruluşlara şimdiden şükranlarımızı sunarım.

Belirtilen amaç ve ilkeler kapsamında hazırlanmasına çaba gösterdiğimiz "Ulucanlar 2000" isimli Raporumuzun Türkiye'nin tanımlanan konulardaki tercihlerini ve kararlılığını yansıtabilmesi inancı ile umutlara yol olması temennisi ile saygılarımla sunarım. Temmuz 2000

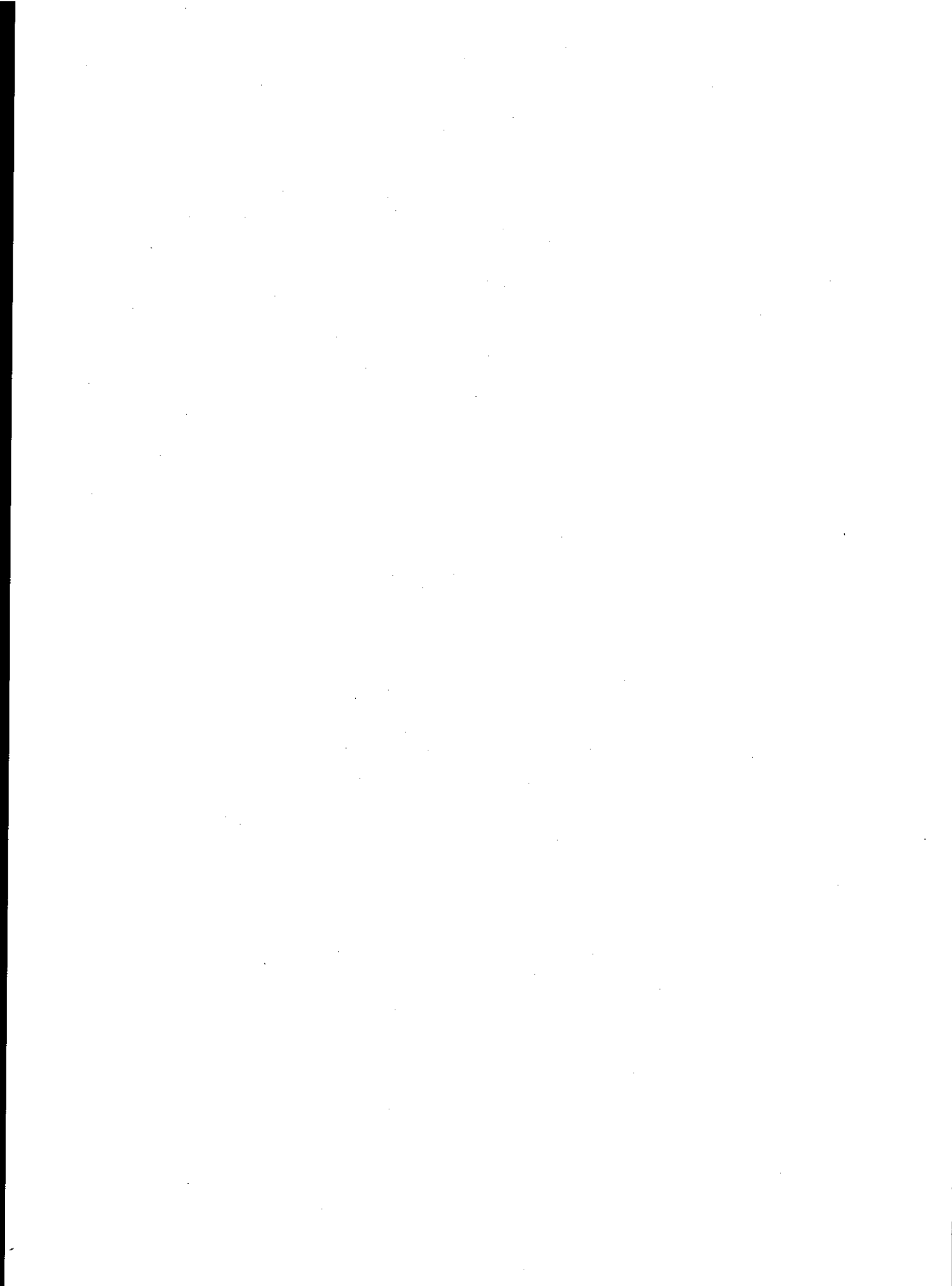

Dr. Sema TUTAR PIŞKINSÜT
İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanı
Aydın Milletvekili

İÇİNDEKİLER

	<i>Sayfa No</i>
I. RAPORUN HAZIRLANIŞI	1
A. AMAÇ	1
B. YÖNTEM	1
II. ANKARA MERKEZ KAPALI (ULUCANLAR) CEZA VE TUTUKEVİNDEKİ İNCELEMELER	3
A. CEZAEVİ HAKKINDA BİLGİ	3
B. 4 - 5 - 7 VE BAYAN KOĞUŞLARINDA YAPILAN İNCELEMELER	4
C. ADALET BAKANI SAYIN PROF. DR. HİKMET SAMİ TÜRK İLE YAPILAN GÖRÜŞME ..	5
D. TUTUKLU VE HÜKÜMLÜLER İLE GÖRÜŞMELER	6
1. 14 EKİM 1999 TARİHİNDE TUTUKLU VE HÜKÜMLÜLER İLE YAPILAN GÖRÜŞMELER	6
2. 2 EYLÜL 1999 TARİHİNDE 7'NCİ KOĞUŞUN İŞGAL EDİLMESİ EYLEMİNE VE 26 EYLÜL 1999 TARİHİNDE MEYDANA GELEN OLAYLARA KATILMAYAN TUTUKLU VE HÜKÜMLÜLERLE YAPILAN GÖRÜŞMELER	6
3. PKK DAVASINDA YARGILANAN TUTUKLU VE HÜKÜMLÜLER ADINA MAHKUM 1 İLE YAPILAN GÖRÜŞME	7
4. MLKP DAVASINDAN YARGILANAN MAHKUM 6 İLE YAPILAN GÖRÜŞME	10
5. TKİP DAVASINDAN YARGILANAN MAHKUM 7 İLE YAPILAN GÖRÜŞME	11
6. 2 EYLÜL 1999 TARİHİNDE 7'NCİ KOĞUŞUN İŞGAL EDİLMESİ EYLEMİNE VE 26 EYLÜL 1999 TARİHİNDE MEYDANA GELEN OLAYLARA KATILAN TUTUKLU VE HÜKÜMLÜLERLE YAPILAN GÖRÜŞMELER	12
7. 14 EKİM 1999 TARİHİNDE ADLİ SUÇLARDAN TUTUKLU BULUNANLAR İLE YAPILAN GÖRÜŞMELER	18
8. 20 EKİM 1999 TARİHİNDE ANKARA MERKEZ KAPALI CEZA VE TUTUKEVİNDE TUTUKLU VE HÜKÜMLÜLERLE YAPILAN II. TUR GÖRÜŞMELER	19
9. 20 EKİM 1999 TARİHİNDE ADLİ SUÇLARDAN TUTUKLU VE HÜKÜMLÜ BULUNANLAR İLE YAPILAN GÖRÜŞMELER	20
10. 14. ÜNCÜ KOĞUŞTA HÜCREDE BULUNAN VE AÇLIK GREVİ YAPAN MAHKUMLAR İLE 20 EKİM 1999 TARİHİNDE YAPILAN GÖRÜŞME	23
11. ANKARA MERKEZ KAPALI CEZA VE TUTUKEVİNDEN BURDUR CEZAEVİNE SEVK EDİLEN TUTUKLU VE HÜKÜMLÜLER İLE YAPILAN GÖRÜŞME	23
E. CEZAEVİ GÖREVLİLERİ İLE YAPILAN GÖRÜŞME	35
1. CEZAEVİ NÖBETÇİ SAVCISI MEHMET BOZKURT İLE YAPILAN GÖRÜŞME	35
2. CEZAEVİ MÜDÜRÜ VE GÖREVLİLER İLE YAPILAN GÖRÜŞME	37
3. CEZAEVİ DOKTORU TURAP ULAŞOĞLU İLE YAPILAN GÖRÜŞME (20 EKİM 1999)	38
4. BURDUR CEZAEVİ MÜDÜRÜ KATİP ÖZEN İLE YAPILAN GÖRÜŞME	40

III. GÜVENLİK GÜÇLERİ İLE GÖRÜŞMELER44
A. İL JANDARMA ALAY KOMUTANI ALBAY KEMAL BAYALAN İLE 20 EKİM 1999 TARİHİNDE YAPILAN GÖRÜŞME44
B. İL JANDARMA ALAY KOMUTAN YARDIMCISI YARBAY ALİ ÖZ İLE 3 KASIM 1999 TARİHİNDE YAPILAN GÖRÜŞME48
C. JANDARMA BİNBAŞI ZAHİT ENGİN İLE 3 KASIM 1999 TARİHİNDE YAPILAN GÖRÜŞME54
D. CEZAEVİ BÖLÜK KOMUTANI ÜSTEĞMEN DENİZ YILMAZ İLE 30 KASIM 1999 TARİHİNDE YAPILAN GÖRÜŞME56
E. ÇATIŞMADA YARALANAN J. UZMAN ÇAVUŞ İLE GÖRÜŞME60
IV. SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİ İLE GÖRÜŞMELER61
A. İNSAN HAKLARI DERNEĞİ ANKARA ŞUBE BAŞKANI61
B. TÜRK TABİPLER BİRLİĞİ TEMSİLCİSİ62
C. İNSAN HAKLARI VAKFI ANKARA TEDAVİ MERKEZİ SORUMLUSU63
D. MAZLUM DER GENEL BAŞKANI64
E. TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ TEMSİLCİSİ65
F. TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ YÖNETİM KURULU ÜYESİ65
G. MAHKUM AİLELERİ TEMSİLCİSİ66
V. ADLİ TIP ANKARA GRUP BAŞKANLIĞINDA YAPILAN GÖRÜŞMELER VE ADLİ TIP RAPORLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ67
A. ÖLEN TUTUKLU VE HÜKÜMLÜLERE AİT ADLİ TIP RAPORLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ67
B. YARALANAN TUTUKLU VE HÜKÜMLÜLERE AİT ADLİ TIP RAPORLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ76
C. OTOPSİ SIRASINDA ÇEKİLEN FOTOĞRAF VE VİDEO GÖRÜNTÜLERİNE AİT DEĞERLENDİRMELER77
VI. BAYRAMPAŞA CEZAEVİ79
A. CEZAEVİ HAKKINDA BİLGİ79
B. İSTANBUL CUMHURİYET BAŞSAVCISI FERZAN ÇİTİCİ İLE YAPILAN GÖRÜŞME79

	<i>Sayfa</i> <i>No</i>
C. CEZAEVİ İÇERİSİNDE KENAN ALİ GÜRSEL VE HAKAN ÇİLLİOĞLU ARASINDA YAŞANAN SİLAHLI ÇATIŞMAYA İLİŞKİN OLARAK İSTANBUL CUMHURİYET BAŞSAVCISI FERZAN ÇİTİCİ'NİN ANLATIMLARI81
D. ADLİ MAHKUMLARIN KALDIĞI BÖLÜMDE YAPILAN İNCELEMELER SIRASINDA YAPILAN AÇIKLAMALAR90
E. BAYRAMPAŞA CEZAEVİ KARANTİNA BÖLÜMÜ90
F. BAYRAMPAŞA CEZAEVİ PKK KOĞUŞU91
G. BAYRAMPAŞA CEZAEVİ DHKP-C KOĞUŞU94
H. BAYRAMPAŞA CEZAEVİ 11. KOĞUŞ (TLKP, TKP, DEVRİMCİ YOL)96
VII. METRİS CEZAEVİ98
A. METRİS CEZAEVİ MÜDÜRÜ ÖZEN KORKMAZ İLE GÖRÜŞME98
B. BAKIRKÖY CUMHURİYET SAVCISI KAYA KABACOĞLU VE CEZAEVİ BÖLÜK KOMUTANI İLE YAPILAN GÖRÜŞME99
C. İBDA-C KOĞUŞU101
VIII. SİNCAN F TİPİ CEZAEVİNDE YAPILAN İNCELEMELER105
IX. GENEL DEĞERLENDİRME SONUÇ VE ÖNERİLER106
A. GENEL DEĞERLENDİRME106
B. ÖNERİLER127
X. EKLER129
Ek 1. 5 Ekim 1999 Tarihli Komisyon Kararı129
Ek 2. Komisyonun Talebi Üzerine Türk Tabipler Birliği Tarafından Görevlendirilen Adli Tıp Uzmanı Prof. Dr. Şebnem KORUR FİNCANCI'nın 26 Eylül 1999 Tarihinde Ulucanlar Cezaevinde Meydana Gelen Olaylar Sırasında Ölen ve Yaralanan Tutuklu ve Hükümlülere Ait Otopsi ve Adli Tıp Raporları Hakkındaki Değerlendirmeleri133
Ek 3. 26 Eylül 1999 Tarihinde Ulucanlar Cezaevinde Meydana Gelen Olaylar Sırasında Ölen Kişilere Yapılan Otopsi Sırasında Adli Tıp Ankara Gurup Başkanlığı Tarafından Çekilen Resim ve Video Görüntüleri İle Ölen Kişilerdeki Elbise İncelemeleri ve Ateşli Silah Yaraları Hakkında; Komisyon Tarafından Bilir Kişi Olarak Görüşlerine Başvurulan Prof. Dr. İbrahim TUNALI, Prof. Dr. Şebnem KORUR FİNCANCI, Prof. Dr. Sermet KOÇ ve Yrd. Doç. Dr. Çoşkun İMRAĞ Tarafından Hazırlanan Değerlendirme Raporları279
Ek 4. Komisyon Raporunun Kabul ve Basım Onayı293

I. RAPORUN HAZIRLANIŞI

A. AMAÇ

TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu'nun Ankara Merkez Kapalı Ceza ve Tutukevi, Burdur Cezaevi, Bayrampaşa Cezaevi ve Metris Cezaevinde yapmış oldukları inceleme.

Ulucanlar Cezaevinde 26 Eylül 1999 tarihinde meydana gelen ve 10 tutuklu ve hükümlünün ölümü ile sonuçlanan olayları yerinde incelemek, Bayrampaşa Cezaevinde 20 Eylül tarihinde 7 tutuklunun ölümüyle sonuçlanan olayı yerinde incelemek ve yetkililerden bilgi almak; Komisyon çalışmalarının başladığı tarihten sonra 5 Aralık 1999 tarihinde Metris Cezaevinde meydana gelen olayı yerinde incelemek ve yetkililerden bilgi almak; yapılan bu çalışmalar ve diğer cezaevlerinde yapılacak çalışmaların ışığı altında Türkiye'de bulunan ve sayıları 500'ün üzerinde bulunan cezaevlerinin durumu hakkında bir metod geliştirerek tüm bu cezaevlerini kapsayacak bir araştırmanın alt yapısını hazırlamak ve Türkiye Büyük Millet Meclisine bilgi sunmak.

B. YÖNTEM

Komisyon çalışmaları sırasında Cezaevini gözetim ve denetim yetkisine sahip Savcı, dış güvenlikten sorumlu Jandarma Genel Komutanlığı'na bağlı yetkililer, cezaevi yöneticileri, cezaevi personeli, tutuklu ve hükümlüler, tutuklu ve hükümlü aileleri, ve konuyla ilgili sivil toplum örgütlerinin temsilcileriyle görüşmelerde bulunmuştur.

TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonununun 5 Ekim 1999 tarihli 21'nci Dönem 2'nci Yasama Yılı 5'nci toplantısında, yukarıda belirtilen amaç doğrultusunda inceleme ve görüşmeler yapılması ve konuyla ilgili rapor hazırlanması kararlaştırılmıştır (Ek 1).

12 Ekim 1999 tarihinde çalışma programını yapan Komisyon 14 Ekim'de Ulucanlar Cezaevi'nde inceleme ve görüşmelerine başlamıştır. 15 Ekim tarihinde aralarında Türk Tabipler Birliği, Türkiye Barolar Birliği, İnsan Hakları Derneği, Mazlum-Der ve Mahkum Aileleri'nin bulunduğu sivil toplum örgütlerinin temsilcileriyle görüşmeler yapılarak konuyla ilgili görüşleri alınmıştır. Aynı gün sayın Adalet Bakanı Prof. Dr. Hikmet Sami TÜRK ile görüşerek Ulucanlar ile ilgili acil alınması gereken önlemler hakkında bilgi verilmiş ve bu sayede 19-20 gündür devam eden açlık grevine son verilmesi sağlanmıştır. 19 Ekim 1999 tarihinde Ankara İl Jandarma Alay Komutanı Makamında ziyaret edilerek 26 Eylülde Ulucanlar'da yaşanan olaylar hakkında bilgi alınmış, olaylar sırasında yaralanan güvenlik personelinin bazıları ile görüşme yapılmıştır. Aynı gün Ulucanlar Cezaevine gidilerek cezaevi ile ilgili incelemelere ve tutuklu-hükümlülerle görüşmelere devam edilmiştir. 2 Kasım 1999 tarihinde Ulucanlar Cezaevinde yaşanan söz konusu olaylar sırasında ölen 10 kişiye ait otopsi raporları hakkında bilgi almak üzere Türk Tabipler Birliği'nin görevlendirdiği adli tıp uzmanı Prof. Dr. Şebnem KORUR FİNCANCI ile birlikte Adli Tıp Ankara Grup Başkanlığı ziyaret edilerek Grup Başkanı, Morg İhtisas Dairesi Başkanı, ve adli tabipler ile görüşmelerde bulunulmuştur. Son aşamada gündeme gelen soruların aydınlatılması amacıyla cezaevini göze-

tim ve denetim yetkisine sahip savcı, söz konusu olayın olduğu gün güvenlik güçlerini sevk ve idare eden Jandarma subayı, olay sırasında kafasından ateşli silahla yaralanan görevli ve cezaevi jandarma bölük komutanı ile olaylardan sonra Burdur Cezaevine sevk edilen tutuklu ve hükümlülerle görüşmelerde bulunmuş; basında yer alan Ulucanlar Cezaevinde yarım kalan hesaplaşmanın Burdur Cezaevinde tamamlanacağı iddiaları üzerine söz konusu cezaevine giderek buradaki cezaevi müdürü, hükümlüler ve Ankara Merkez Cezaevinden olaylardan sonra buraya sevk ile gelen tutuklu-hükümlülerle görüşülmüştür.

Komisyon çalışmalarına 14 - 16 Aralık 1999 tarihleri arasında İstanbul Bayrampaşa ve Metris Cezaevlerinde devam etmiş; 20 Eylül tarihinde Bayrampaşa Cezaevinde 7 kişinin ölümü ile sonuçlanan olay ve 5 Aralık tarihinde Metris Cezaevinde meydana gelen olay hakkında yetkililerden bilgi almış, bu cezaevlerinde kalan tutuklu ve hükümlülerle olaylar ve cezaevlerindeki genel uygulamalar hakkında görüşmeler yapılmıştır.

7 Ekim 1999 Tarihinde toplanan İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürü Ali Suat ERTOSUN, Genel Müdür Yardımcısı Yılmaz SAĞLAM, Dışilişkiler Daire Başkanı Hakim Necati NURSAL, Jandarma Genel Komutanlığı Koruma Şube Müdürü Yzb. Mustafa KOÇ'un katılımıyla son günlerde cezaevlerinde meydana gelen olaylar ve cezaevlerinin genel durumuyla ilgili bilgi almış (Bkz. TBMM İHİK Tutanakları 7 Ekim 1999) ve söz konusu olayları incelemek ve Komisyona bilgi sunmak üzere bir Alt Komisyon kurmuştur (Ek 1). Alt Komisyon Heyeti şu üyelerden oluşmaktadır; Burdur Milletvekili Hasan MACİT (Başkan), Rize Milletvekili Mehmet BEKAROĞLU (Sözcü), Karabük Milletvekili Mustafa EREN (Katip Üye), Hatay Milletvekili Mehmet Nuri TARHAN ve Diyarbakır Milletvekili Sebgetullah SEYDAOĞLU.

Çalışmaların tümü, TBMM' nin yeminli stenografı ve ses kayıt teknisyenleri tarafından Heyetin tüm üyelerinin ve inceleme sırasında hazır bulunan görevlilerin huzurunda kayda geçirilmiş ve resimlenmiştir. Daha sonra da Meclis Tutanak Müdürlüğü'nce çözümleri yaptırılarak inceleme tutanaklarında yer almaları sağlanmıştır.

Görüşülen hükümlü ve tutukluların tutanaklarda yer alan ad ve soyadları kapatılmış olup, ad ve soyadlara sıra numarası verilmiştir. Komisyonda tutulan ve Meclis Arşivine gönderilen nüshalarda bu bilgiler açık halde yer almıştır.

Rapor içeriğinde ; (●) işareti ile sunulanlar konu ile ilgili ikinci şahısların beyanları, (▶▶) işareti ile belirtilenler ise Heyetimizin tespitleridir.

Komisyonumuzun 29.06.2000 tarihli toplantısında, toplantıya katılan tüm üyelerin katkıları ve oybirliği ile kabul edilerek Komisyon Raporu haline gelen **"26 Eylül 1999 Ulucanlar Cezaevi Olayı ile İlgili Ankara Merkez Kapalı Cezaevi, Burdur, İstanbul Bayrampaşa ve Metris Cezaevleri İnceleme Raporu"** gereği için basılarak yayımlanmıştır (Ek 4).

II. ANKARA MERKEZ KAPALI (ULUCANLAR) CEZA VE TUTUKEVİNDEKİ İNCELEMELER

Bu bölümde 26 Eylül 1999 tarihinde Ankara Merkez Kapalı Cezaevinde meydana gelen ve 10 kişinin ölümüyle sonuçlanan olaylar ve bu olaylarla bağlantılı olarak Burdur Cezaevi incelenecektir.

A. CEZAEVİ HAKKINDA BİLGİ

Ankara Merkez Kapalı Ceza ve Tutukevi müdürü ve diğer yetkililerle yapılan görüşmelerde;

- Ankara Merkez Kapalı Ceza ve Tutukevinin 1923 yılında askeri depo olarak hizmet vermek üzere inşa edilmiş bir bina içine kurulduğu
- 1925 yılında yapılan tadilatlar ile söz konusu yapı cezaevi olarak kullanılmaya başlandığı
- İhtiyaçlar ve zaman içinde doğan zorunluluklar ile binaya yapılan çeşitli eklemeler ile cezaevi hüviyetini korumaya çalışan binanın ve üzerinde bulunduğu arazinin cezaevi şartlarını oluşturmaktan uzak olduğu
- İnşa edildiği dönemin mimari özelliklerinden ve binaların eskimesinden kaynaklanan zorlukların olduğu
- Onarım ve tadilat masraflarının bütçede önemli bir yer tuttuğu, bu nedenle sosyal ve mekansal iyileştirmelere yapılacak harcamaların yapılamadığı
- 2 Eylül 1999 tarihi itibarıyla cezaevinde 19 adet koğuş bulunduğu
- Ceza ve Tutukevinde toplam 776 tutuklu ve hükümlü olduğu
- Koğuşlarda sırasıyla; 1. Koğuş: 71, 2. Koğuş: 72, 3. Koğuş: 72, 4. Koğuş: 22, 5. Koğuş: 68, 6. Koğuş: 74, 7. Koğuş: 50, 8. Koğuş: tadilatta, 9. Koğuş: 6, 10. Koğuş: 34, 11. Koğuş: 4, 12. Koğuş: 90, 13. Koğuş: 75, 14. Koğuş: 32, Revir: 25, Tecrit: boş, K Koğuşu: 34, M Koğuşu: 28 ve Hastane.19, tutuklu ve hükümlü kaldığı
- Bu tutuklu ve hükümlülerin 170 adedi terör suçlarından, geriye kalan 607 adedi adli suçlardan yargılanmakta olduğu
- 14 Ekim 1999 günü cezaevinde yapılan incelemeler sırasında terör suçlarından dolayı cezaevinde bulunanların koğuşlara göre dağılımının; 12. Koğuş: 1, 14. Koğuş: 31, 11. Koğuş: 33, Z Koğuşu: 5, 2. Koğuş:1, 9. Koğuş: 2, M Koğuş: 1, ve 3 kişi hastanede tedavide şeklinde olduğu
- Cezaevinde 40 yatak kapasiteli bir revir bulunduğu ve çevre illerden tedavi olmak amacıyla Ankara'ya sevk edilen hükümlülerin burada barındırıldıkları ifade edilmiştir.

B. 4 - 5 - 7 VE BAYAN KOĞUŞLARINDA YAPILAN İNCELEMELER:

Komisyon üyelerinin 14 Ekim 1999 tarihinde olayların yaşandığı bölümde yapmış olduğu incelemelerde;

► 4, 5, 7 ve bayan koğuşlarının gerek olaylar sırasında gerekse olaylardan sonra yapılan zemin aramaları sonucu kullanılamaz hale geldiğini, (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 36-38)

• Söz konusu koğuşların kullanılamaz hale gelmesi sonucu buralarda kalan tutukluların, tedavi amaçlı olarak burada kalan hükümlüler ve daha önce sevki çıkmış hükümlüler dahil 26 Eylül 1999 tarihinden itibaren Amasya, Bartın, Burdur, Elazığ, Ermenek, Gaziantep, Giresun, İskenderun, Kırşehir, Niğde, Nevşehir, Yozgat ve Zile'de bulunan çeşitli cezaevlerine gönderildikleri,

• Yargılanmaları devam eden tutuklular ile olaylara karışmayan diğer fraksiyonlara mensup tutuklu ve hükümlülerin cezaevi içerisinde bulunan çeşitli mekanlara dağıtıldıkları,

► Bunlardan olaylara karışmadığı belirtilen grup hükümlü-eski milletvekillerinin kaldığı koğuşlara; olaylara karıştıkları belirlenen grup 14 üncü koğuş olarak belirtilen ve cezaevlerinde genellikle müşahede salonu olarak kullanılan; pencere çerçevelerinde cam olmayan parmaklıklarının büyük kısmı kaynak yapılmış saçlarla kapatılmış, 3-4 metre karelik tek kişilik odalara içerisinde 2 veya 3 kişi olarak dağıtılmış durumda oldukları, (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 43)

► Hava şartlarının soğuk olmasına rağmen binanın bu kısmında pencerelerinin olmadığı ve ısıtma tertibatının bulunmadığı

► 50 metrelik bir koridor içinde kurulu bulunan iki sobanın ısıtmaya önemli bir katkısı olmadığı bu bölümde yapılan görüşmeler sırasında.

► Özellikle 14'ncü koğuşta kalan tutuklu ve hükümlülerin büyük çoğunluğunun yaralı ve sargılar içerisinde oldukları

► İçinde buldukları şartları protesto ettiklerini belirten bu grup içinde, 15 ila 20 gündür açlık grevinde olanlar ve ölüm sınırına yaklaşmış bulunan üç bayan tutuklu bulunduğu

• Cezaevi doktorunun heyet ile birlikte yaptığı muayene sırasında açlık grevinde kritik bir noktaya gelen üç tutukludan özellikle birinin nabzını almakta zorlandığı ve her an ölümün gelebileceğini söylediği, (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 126-128)

Olayların yaşandığı 4 ve 5 koğuş içerisinde yapılan incelemeler sırasında;

► Bu koğuşların havalandırma bahçelerinde 20mx1-1.5m boyutlarında koğuş duvarına paralel ve cezaevi müdürü tarafından çiçek bahçesi olarak kullanıldığı ifade edilen toprak zemin bulunduğu; (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 37-41)

• Cezaevi müdürü bu tür bir bahçenin yasak olmasına rağmen zamanında izin verildiğini, kendisi göreve başladığında burayı böyle bulduğunu ve uygulamaya bu yüzden devam ettiğini, (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 37)

►5 inci koğuştta bulunan bahçeden koğuş içine doğru kazılan tünelin koğuş içinde kazılmaya başlanmış giriş kapağı ve bahçenin toprak zeminine paralel olarak yaklaşık 7 metre kazılı bulunan tünelin dış bölümü

►Tünel kazısı sırasında kullanıldığı ifade edilen aletler, uzun bir tel kablo, tünel içinde toprağı tasfiye etmek amacıyla kullandıkları ifade edilen bir kap ve çuvallar içinde kazı sırasında tünelden çıkan taş parçalarının bulunduğu çuvallar yetkililer tarafından Heyetimize gösterilmiştir.

• Yetkililer tünelin bulunduğu bahçenin üst kesiminde bulunan toprağın oraya ait olmadığını ve 3-4 ay önce bayanlar koğuşunda ortaya çıkarılan tünelden kazılan toprağın eritilerek bu bahçeye konulduğunu tahmin ettiklerini ifade etmişlerdir. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 40)

►Bahçede cezaevi görevlilerinin nöbet tuttuğı ve tünel kazısının jandarma gözetleme kulelerinin doğrudan görebildiğı bir alanda yapılmış olduğı tespit edilmiştir.

Yetkililer tarafından;

• Bahçede bulunan iki salkım söğüt ağacının çalışmaları gizlemiş olabileceğı, (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 39-40)

• Yazın bu bölüme tente kurulduğı ve gardiyanların içeriye girmesine izin verilmediğı, bu nedenle tünel çalışmasının tespit edilemeyeceğı, (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 41)

• Kazı çalışmasına başlanılan tünelin bulunduğu yerden dışarıya en yakın mesafenin 50 ila 70 metre olduğı, (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 40)

• 2 Eylül'den itibaren işgal edilen 7'nci koğuştta yapılan incelemeler sırasında burada da bir tünel başlangıcı olduğı ifade edilmiş, (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 41)

• Mutfak dolabının altında 50x50 cm genişliğinde kazılı bir alan heyetimize gösterilmiştir. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 41)

►Tüplere bağlanan hortumlarla yapılan alev silahlarının kullanıldığı kapılarda yapılan incelemeler sırasında; kapıların çok sağlam ve dayanıklı olmadığı, pencere veya çerçeve bölümlerinde herhangi bir yanma izinin bulunmadığı görülmüştür. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 47)

C. ADALET BAKANI SAYIN PROF. DR. HİKMET SAMİ TÜRK İLE YAPILAN GÖRÜŞME:

14 Ekim 1999 tarihinde cezaevinde yapılan inceleme ve tespitler sonucu acilen alınması gereken tedbirler üzerinde Komisyon bir çalışma yapmış ve Adalet Bakanı Sayın Hikmet Sami TÜRK'e bu çalışmayı sunmuştur. Bakan ile yapılan görüşme sırasında;

- Özellikle açlık grevinin bir an önce sona erdirilmesi için sevk işlemlerinin hızlandırılması
- Hücre görünümünde olan 14 üncü kısmın boşaltılarak buradaki tutuklu ve hükümlülerin koşu geçirilmeleri konusunda takdir ve delaletlerinin beklendiği,
- Kalçasında şarapnel parçası bulunan İbrahim ER'in tedavisinin sağlanması dileği kendisine iletilmiştir.

Sayın Bakan da;

- Bazı gelişmelerden şu an haberdar olduğunu,
- Komisyonun bu açıdan önemli bir rol oynadığını,
- Komisyonun çalışmalarına destek olmak amacıyla her tür kolaylığı kendilerine gösterilmesi için talimat verdiğini ifade etmiş
- Sevklerin hemen tamamlanması ve 14 üncü kısımda kalanların normal koşullara geçirilmesi için Cezaevleri Genel Müdürü Ali Suat ERTOSUN'a makamında talimat vermiştir.

Aynı gün Cezaevine ve 14 üncü kısma gidilerek bu gelişmeler açlık grevinde bulunan tutuklu ve hükümlülere anlatılmış ve açlık grevine o akşam son vermeleri sağlanmıştır.

D. TUTUKLU ve HÜKÜMLÜLER İLE YAPILAN GÖRÜŞMELER:

1. 14 EKİM 1999 TARİHİNDE ANKARA MERKEZ KAPALI CEZA VE TUTUKEVİNDE TUTUKLU VE HÜKÜMLÜLERLE YAPILAN GÖRÜŞMELER

TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu'nun amacı ve yaptığı çalışma hakkında ziyaret edilen koşullarda kalan tutuklu ve hükümlülere bilgi verildikten sonra 2 Eylül 1999'da başlayan koşu işgali ve sonrasında yaşanan gelişmeler ile ilgili olarak mahkumlara sorular sorulmuştur. Olaylar sırasında 4 ve 5 inci koşullarda kalan tüm mahkumlarla görüşülmesi hedeflenmiştir.(Bknz. Ulucanlar Cezaevi Tutanağı)

2. 2 EYLÜL 1999'DA YEDİNCİ KOĞUŞUN İŞGAL EDİLMESİ EYLEMİNE VE 26 EYLÜL 1999 TARİHİNDE MEYDANA GELEN OLAYLARA KATILMAYAN TUTUKLU VE HÜKÜMLÜLERLE YAPILAN GÖRÜŞMELER

2 Eylül 1999 günü 7 inci koşu işgali ile başlayan olaylar sırasında 5 inci koşu kalan PKK, MLKP, TIKP ve TDP davalarından yargılanan tutuklu ve hükümlülerle yapılan görüşmelerde olayların anlatımı ve genel olarak cezaevi şartları ve uygulamaları ile ilgili görüşleri sorulmuştur. Bu çerçevede yargılandıkları davalara göre PKK, MLKP ve TIKP örgüt üyesi olmaktan sanık sırasıyla MAHKUM 1, MAHKUM 6 ve MAHKUM 7 ile görüşülmüştür.

3. PKK DAVASINDAN YARGILANAN TUTUKLU VE HÜKÜMLÜLER ADINA MAHKUM 1 İLE YAPILAN GÖRÜŞME:

MAHKUM 1 Heyet üyelerine yaptığı açıklamalarda;

- Bu olayların 3 yıl öncesine dayandığını, (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 19)
- 20-30 kişi alabilecek bir koğuşu zaman zaman 120-130 kişi paylaştıklarını, (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 19)
- 3 yıldan beri cezaevi idaresinden koğuş talepleri olduğunu, (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 19)
- Koğuş isteğini sayım vermeme, havalandırma işgali, zaman zaman açlık grevlerinde ek talep olarak sürekli ileri sürdüklerini, (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 19)
- Fakat cezaevi idaresinin hep "cezaevinin fiziki koşulları elverişli değil" diyerek bu talebi karşılamadığını, (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 20)
- Cezaevi yetkililerinin geçen yıl kendilerine cezaevinde ek 3 ayrı koğuş açılacağını ve bu koğuşlar bitirince kendilerine bir koğuş verileceğini söylediğini, (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 19)
- Fakat, koğuşlar yapıldığı halde kendilerine herhangi bir koğuş verilmediğini, (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 19)
- Bu sene Haziranın 30'una kadar cezaevi idaresiyle görüşmeler yoluyla koğuş alınmaya çalışıldığını, (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 19)
- Fakat bunlara cevap verilmeyince, PKK dışındaki örgütlerin koğuş ihtiyacının karşılanması için havalandırma işgali başlatmaya karar verdiklerini, (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 20)
- 2 Eylül 1999 tarihine kadar havalandırma işgali, zaman zaman da sayım vermeme, bir süreden sonra geceleyin, yani, günde bir sayım verme eylemi şeklinde devam ettiğini, (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 20)
- Cezaevi yetkililerinin af çıktığında yer açılacağını, biraz daha beklerseler yer sorununun kendiliğinden çözüleceğini söylediklerini, (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 20)
- Ancak onların (eyleme katılanların) bu güvenceyi yetersiz gördüklerinden dolayı, koğuşa bitişik olan ve 40-50 adlinin kaldığı 7 inci koğuşun duvarının delindiğini ve o koğuşta kalındığını, (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 20)
- Kendilerinin PKK mahkumları olarak eylemin içinde yer almadıklarını, (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 20)
- Eylemin içinde yer almamalarının nedenini cezaevi idaresine ve eyleme katılanlara da ilettiklerini, (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 20)

- Kendileri için bir barış ve kardeşlik süreci başladığını, demokratik bir Türkiye geliştikten sonra zaten cezaevinde yer sorunları veya diğer sorunların kendiliğinden çözüleceğini, (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 20)
- Öncelikle ülkenin sorunlarının çözülmesi gerektiği, ülkenin sorunları çözülmediği sürece cezaevindeki bu ufak tefek sorunların çözülemeyeceğini, (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 20)
- Bundan dolayı kendilerinin böyle bir eylemi tasvip etmediklerini, içine girmediklerini, (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 20)
- 500 kişi bile bir koğuştta kalsalar, yatacak yerleri olmasa, oturarak uyusalar bile kendilerinin böyle bir eylemin içinde yer almayacağını bilinmesini istediklerini, (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 20)
- PKK bir taraftan barış ve kardeşlik derken diğer taraftan işte cezaevinde bir eylem gelişmesi, cezaevinde silahsız, savunmasız insanların öldürülmesinin bu sürece bir gölge düşürülmesi kaygısı taşıdıklarını, (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 20)
- Dışarıda bunun farklı provokasyonlarla beslenmeye çalışılabileceği yönündeki kaygılarını ilettiklerini ve mevcut ortamdan alınmak istediklerini, o koğuştta kalmak istemediklerini, sorun çözüldükten sonra tekrar kendi koğuştlarına dönebileceklerini söylediklerini, (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 20)
- İdarenin de kendilerine "gidin arkadaşları ikna edin, arkadaşları ikna ederseniz, zaten herhangi bir şey olmaz; ama, ikna etmezseniz, biz o koğuştu vermeyeceğiz, devlet pazarlık yapmaz, koğuştu alacağız" dediğini, (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 21)
- Artık sorunun bir koğuşt sorunu olmaktan çıktığını, bizzat siyasal gündemde bir müdahale boyutuna geldiğini fark ettikleri anda kendi açılarından nasıl bir tedbir alabiliriz düşüncesine gittiklerini, (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 21)
- Kendileri için en iyi tedbirin, bir provokasyon olacaksa, bu provokasyonu her şeyden önce devletin bilmesi gerektiği düşüncesiyle Adalet Bakanlığına, Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğüne ve Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına eylemin içerisinde olmadıklarını, gelinen aşamada Kürt sorununun çözümünden başka hiçbir şey düşünmek istemediklerini, cezaevinin sorunlarının olmakla birlikte bu sorunların şu anda kendileri için bir engel olmadığını, (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 21)
- Fakat gerek cezaevi idaresinin sorunu çözmemesi gerekse mahkumların mevcut haklı taleplerinden dolayı devam ettirmelerinin, açık bir provokasyona zemin sunduğunu, (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 21)
- Böyle bir provokasyon geliştiği ortamda bile kendi arkadaşlarına yönelik herhangi bir maddi veya manevi zarar gelirse bunun sorumlularının açığa çıkarılıp yargılanması gerektiği yönünde bir dilekçe sunduklarını, (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 21)

• Kendilerine, "müsaade edin, durumunuzu bakanlığa bildirelim; bize verecekleri cevaba göre hareket edelim" diye bilgi verildiğini, (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 22)

• Bu cevabın iki gün sonrasında kendilerine herhangi bir cevap verilmeden, herhangi bir uyarıda bulunulmadan operasyon düzenlendiğini, (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 22)

• Operasyon sırasında "biz çıkıyoruz" dediklerini; zaten eylemde olmadıklarını, cezaevi idaresinin de bunu bildiğini ve tamam sizi alacağız dediklerini; PKK'lı mahkumları tek tek çıkardıklarını; o arada askerlerden bir koridor oluşturulduğunu ve çıkana coplarla, kalaslarla, tekmelerle, yumruklarla vurulduğunu, (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 22-23)

• Askerlerin ilk çıkan mahkumlara dayak attıklarını; daha sonra rütbesini bilmedikleri komutanların geldiğini ve komutanların "PKK'lılar eylemde değil, eylemde olmayanlara karışmayacaksınız" tarzındaki müdahalesinden sonra, dayak olmadığını, (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 23)

• Gece saat 4'te cezaevinin çatısından içeriye asker girdiğini, daha sonra dışarıdaki kulelere askerler çıktığını, o arada bayanlar koğuşuna giden koridorun askerler tarafından tutulduğunu, asker kendi tedbirlerini aldıktan sonra, megafonla çağrı olduğunu, çağrının içeriğinin, "teslim olursanız, bir şey olmayacak, sizinle herhangi bir sorunumuz yok, arama yapacağız" şeklinde olduğunu, (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 23)

• İlk önce otomatik silahlarla ateş açıldığını ve yoğun taramaların olduğunu, (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 24)

• Ateş açılmasından sonra yanlarına 3 yaralı getirildiğini ve silah seslerinden 5-10 dakika sonra. Yaralılardan 2'sinin yaşamını kaybettiğini, (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 24)

• Yaralılara pansuman yaptıklarını, yaralarını sardıklarını; daha sonra arkadaşların, bunları da 4'ncü koğuşa götürdüklerini, (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 24)

MAHKUM 1'e 5 inci koğuşta tünel kazıldığı iddialarına ilişkin görüşü ve konuya ilişkin bilgisi sorulduğunda;

• Herhangi somut bir bilgileri olmadığını, tahminlere veya şunlara bunlara dayalı bir şey söylemek de doğru olmayacağını, fakat, cezaevi idaresinin, ilk günden itibaren "sizin sorunuz koğuş sorunu değil, tünel sorunudur" şeklinde bir yaklaşım sergilediğini, (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 24)

MAHKUM 1'e cezaevi şartları ve uygulamaları konusunda bir şikayetleri olup olmadığı sorulduğunda;

• Hastalarla ilgili sorunları olduğunu, (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 26)

- Cezaevi idaresinin, hastaları hastaneye göndermeme, onu engelleme gibi bir tutumu olmadığını fakat, sorunları olduğunu, (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 26)
- Sorunların, Ankara Numune Hastanesindeki doktorlardan kaynaklandığını, (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 26)
- "....." adlı mahkumun kalçasında şarapnel parçası bulunduğunu, yarasının açık olduğunu ve sürekli dışarıya iltihap aktığını, 3 yıldır hastaneye gidip geldiği halde tedavisinin yapılmadığını, (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 26)
- MAHKUM 3 adlı diğer bir mahkum kalın bağırsağından ameliyat olması gerektiği halde burada bulunduğunu, tuvalet ihtiyacını dahi şuan tek başına gideremeyecek durumda olduğunu ve basit bir ameliyat ile bu durumdan kurtulabileceğini, (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 27)
- MAHKUM 2 isimli kanser hastası diğer bir mahkuma Ankara Numune Hastanesinde geçirdiği bir ameliyat sırasında verilen kandan Hepatit-C mikrobu bulaştığını ve koğu ortamında kalmaya devam etmesinin diğer mahkumlar için bir tehdit oluşturduğunu, İnfaz yasasının tanıdığı imkanları kullanarak Sayın Cumhurbaşkanımızın kendisini af etmesini belediklerini, (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 27)
- 5'nci koğuştta hiçbir eylem olmamasına ve kendilerinin de eylemin içinde bulunmamasına rağmen 5-10 milyar civarında bir zararları olduğunu ve bunu da askerlerin yaptığını, (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 36)
- Askerlerin koğuşlarda ne varsa alıp dışarıya götördüklerini; elektronik daktiloları, teypleri, bazı mahkumların protez ayakları olduğunu ve bunların hepsini kırdıklarını, şu anda bir zarar tespiti yapılsa, en az 10 milyar civarında zararları olduğunu ifade etmiştir. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 36)

MAHKUM 1 cezaevinde ele geçirilen silahlar ile ilgili;

- Pazar gecesi Savcı Ahmet Mutlu kendisinin ifadesini aldığını, kendisi orada ifade verirken, ilk olarak otomatik silahların kullanıldığını söylediğini, daha sonra, sabahleyin, koğuştta bulunan 27-28 arkadaşın ifadesinin alındığını, arkadaşların hemen hepsinin ilk açılan silahın otomatik silah olduğunu söylediğini, sabah verilen ifadelerin bu şekilde olduğunu, öğleden sonra koğuştan kalaşnikof çıktığını, bunun bir tesadüf olmadığını, Pazar günü arama yapıldığı halde kalaşnikof bulunmadığını, tabancaların bulunduğunu, kalaşnikofun pazartesi öğleden sonra bulunmasının bir tesadüf olamayacağını söylemiştir. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 31)

4. MLKP DAVASINDAN YARGILANAN MAHKUM 6 İLE YAPILAN GÖRÜŞME:

MAHKUM 6 önceki anlatımdan farklı olarak belirttiği hususlar ile ek olarak yaptığı açıklamalarda;

- Daha önce verilen sözlerin yerine getirilmemesinden dolayı, idareye karşı bir güvensizlik oluştuğunu, (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 29)

- Olay anında anons yapılmadığını, (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 29)
- İlk anda; askerler çatıya ve kulelere çıktıktan sonra, kendisinin bayan koğuşunun olduğu koridora gidip baktığını ve o anda, askerlerin oradan koşarak saldırdığını, (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 29)
- Kuledeki askerlerin taş attıklarını, taşlarla yaralanan mahkumlar olduğunu, kendisinin bir kişinin bacağından kurşun girdiğini ve bacağının kanadığını gördüğünü, başka bir yerinde yara olmadığını, tek başına hareket edebilecek durumda olmadığını, askere mukavemet göstermesinin mümkün olmadığını, (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 30)
- Daha sonra bu mahkumları diğer koğuşa götördüklerini ve bu arkadaşların vücudunun çeşitli yerlerinde darp izleri ve daha değişik kurşun yaraları alarak öldüklerini öğrendiklerini, (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 30)
- Darp izlerinin asker tarafından yapıldığı kanaatinde olduğunu, (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s.31)
- Kalaşnikof gibi bir silahın cezaevine girmesinin mümkün olmadığını, silahların nasıl girdiğinin ve kimin elinde olduğunu belli olmadığını, ortadaki iddianın ispatının olmadığını, o silahla, kalaşnikof mermisiyle yaralanan asker olup olmadığını sorgulanması gerektiğini söylemiştir. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 31)

5. TKİP DAVASINDAN YARGILANAN MAHKUM 7 İLE YAPILAN GÖRÜŞME:

MAHKUM 7 önceki anlatımlardan farklı olarak;

- Böyle bir katliamın olmayabileceğini, bilinçli olarak özellikle devlet tarafından tirmandırıldığını düşündüğünü, (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 32)
- Çünkü, devletin uzunca bir süredir F Tipi diye tabir edilen hücre tipi cezaevlerine geçme gibi bir politikası olduğunu ancak, bunun belli bir meşruiyet kazanabilmesi için, bu tür provokasyonlara da ihtiyaç var diye düşündüğünü, (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 33)
- Bu sürecin politik insanları teslim alma süreci olduğunu, (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 34)
- Bu katliamı meşrulaştırmak için "tünel ihbarı aldık" şeklinde söylediklerini, (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 34)
- Kendisinin 5 inci koğuşta kalan bir tutuklu olduğunu, 5'nci koğuşta kaldığı süre içerisinde kesinlikle hiçbir tünel faaliyetine rastlamadığını, böyle bir tünel faaliyetinin olmadığını, bir koğuş talebi olduğu dönemde böyle bir olayın olmasının mümkün olmadığını, (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 34)

- Bu olayın yaşanmayabileceğini ama, devletin bu olayı bilinçli olarak, kasıtlı olarak insanlarımıza yaşattığını, (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 35)
- Olaylardan gerekli dersin çıkarılıp, F tiplerine geçme politikasından derhal vazgeçilmesi, bunun durdurulması ve böylece, yeni katliamların önüne geçilmesi gerektiğini düşündüğünü, (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 35)
- Arama yapılamadığı, koğuşlara girilemediğinin tamamen yalandan ibaret olduğunu, böyle bir şeyin kesinlikle olmadığını ve aramanın düzenli olarak yapıldığını ifade etmiştir. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 35)

6. 2 EYLÜL 1999'DA YEDİNCİ KOĞUŞUN İŞGAL EDİLMESİ EYLEMİNE VE 26 EYLÜL 1999 TARİHİNDE MEYDANA GELEN OLAYLARA KATILAN TUTUKLU VE HÜKÜMLÜLERLE YAPILAN GÖRÜŞMELER

2 Eylül 1999 tarihinde 7'nci koğuşun işgali ile başlayan olaylar sırasında 4 ve 5 inci koğuşlarda kalan ve çoğunlukla olarak DHKP/C davasından yargılanan tutuklu ve hükümlülerle yapılan görüşmelerde olayların anlatımı ve genel olarak cezaevi şartları ve uygulamaları ile ilgili görüşleri sorulmuştur. Bu çerçevede 14 üncü koğuşta kalan ve çoğunluğu yaralı olan MAHKUM 8, MAHKUM 9, MAHKUM 13, MAHKUM 14, MAHKUM 10, MAHKUM 11 ve MAHKUM 12 ile görüşülmüştür.

MAHKUM 8 Heyet üyelerine yaptığı açıklamalarda;

- Açlık grevinde olduklarını, 26 Eylülde yaşanan katliamdan sonra hastaneye götürüldüklerini, birkaç gün önce getirildiklerini ve hücrelerde bulduklarını, (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 49)
- Son derece sağlıksız koşullarda olduklarını, bütün insan ilişkilerinden yalıtılmış durumda olduklarını, (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 49)
- Sürekli olarak keyfi uygulamalarla karşı karşıya bulduklarını, (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 49)
- Üç gün öncesine kadar üzerlerinde sadece pijama olduğunu, elbiselerinin üç gün önce verildiğini, (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 49)
- Durumlarının zaten son derece kötü olduğunu, kolu, ayağı, kaburgalarından yaralı olduğunu, (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 49)
- Bu koşullarda ayrıca hücreye, tecride atılmalarına, orada keyfi uygulamalarla karşı karşıya kalmalarına, tamamıyla kişilik haklarına, insan onuruna yönelik en büyük saldırı olarak kabul ediyoruz. Bu koşullarda sizinle görüşmemizi bir talihsizlik olarak görüyorum. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 49)

- Şu anda Adalet Bakanlığıyla demokratik kurumlar arasında yapılan görüşmelerde yaralıların koğuş ortamına konulması, eğer koğuşlarda tadilat uzun sürüyorsa Bartın'a geçici olarak konulması yönünde şifahi de olsa bir anlaşma ya da görüşme, bir görüş birliği yakalandığını bildiklerini, aradan 20 güne yakın bir zaman geçmesine rağmen, bu konuda devletin henüz bir adım atmamasının da ayrıca bir talihsizlik olduğunu, kendilerine göre birinci katliamın 26 Eylül'de yaşandığını, ikincisinin devam ettiğini, Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 49-50)
- Bacağındaki yaranın G-3 kurşunu yarası olduğunu, kolunda çatlak olduğunu, Aradan geçen 20 günde kafasındakilerle yüzündekilerin iyileştiğini, aynaya bakmadığını ancak elini attığında yaraların eline gelmediğini, sırtındaki yaraların iyileşmiş olduğunu, kaburgalarının çatlak olduğunu, (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 50)
- Açlık grevinde oldukları için tedaviyi kabul etmediklerini, (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 50)
- İçinde buldukları koşullarla ilgili olarak açlık grevinde olduklarını, yani hücre koşullarının değiştirilmesi talepleri olduğunu, Adalet Bakanlığının vermiş olduğu sözü tutması yönünde talepleri olduğunu, bu anlamda, şu ana kadar duyarsız kalındığını, bunun için yemek almadıklarını ve açlık grevinde bulduklarını, o koşullarda -iyi niyetten bağımsız olarak- tedavinin sadece göstermelik bir tedavi olacağını çünkü, hijyenik hiçbir ortam olmadığını, (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 50-51)
- Cezaevlerinin akli melekelerini yitiren insanların konulduğu, içeri girildiği zaman bir kesif sidik kokusu olan son derece kötü bir hücre ortamında kaldıklarını, (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 51)
- Her gün sabah ve akşam sayım adı altında, özellikle bayan mahkumlara, 20 gündür düzenli olarak sırtlarına, kafalarına copla vurulduğunu, (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 51)
- Avukatlarla görüştiklerini, açlık grevinde buldukları arkadaşlarının akide şekeri gönderdiğini, çarşamba günü yine gönderildiğini ancak kendilerine verilmediğini, (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 51)
- En son olaylar olduğu zaman 5 inci koğuştaki 70 kişi kaldıklarını, (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 52)
- Gelenler, gidenler olduğunu, sayının sürekli olarak değiştiğini, kendilerinin 120 kişi kaldıklarını, cezaevi yönetiminin önceki yıllarda bu şişmeyi gördüğünden dolayı, 60 kişi olduğu zaman, ihtiyaç üzerine yeni bir koğuş açılacak gibisinden bir limit koyduğunu, (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 52)
- Koğuşun aynı zamanda bir revir gibi olduğunu, orada çeşitli illerden aralarında çok sayıda verem, Hepatit-B, kan hastası olan pek çok yaralı ve hastanın toplanıp getirildiği bir koğuş olduğunu ve bir biçimiyle koğuşun revir ihtiyacını da gördüğünü, (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 52)
- Koğuş taleplerini seslendirdikleri, idareye bildirdikleri dönemlerdeki sayılarının 100 civarında olduğunu, (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 53)

• Bu yönde görüşmelerin çıkmaza girdiğini, idarenin bu sorunun çözümü için herhangi bir adım atmadığını, (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 53)

• Nitekim PKK davasından yatan mahkumların şu anda, daha önce idarecilerin ısrarla olmaz dedikleri yerde olduklarını, istenilseydi, daha önceden de oraya konulabileceklerini, (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 53)

• Oda tipi diye tabir edilen, aslında kişiliksizleştirme, hiçleştirme ve insan neslinin bütünlüklü olarak geleceğini tehdit eden F tipi projenin her sorun karşısında ileri sürülmesinin insan adına tarif edilemez bir şey olduğunu, (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 53)

• Kendisi hastaneden geleli 15 gün olduğunu, diğer arkadaşlarının 20 gündür açlık grevine devam ettiklerini, kendisinin de 15 gündür açlık grevinde olduğunu söylemiştir. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 54)

Silah seslerinden önce arama yapılacağını, sayım alınacağını ve direnmemeniz gerektiğini isteyen bir anons yapıp yapılmadığı sorulduğunda MAHKUM 8 şunları söylemiştir:

• "Böyle bir istekte bulundular ama, o istek, pazar günü, gündüz, saat 10.00 civarında oldu. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 56)

• Eğer, mahkumlar silah sıkmış olsalardı veya kullansaydı kesinlikle çok farklı olurdu; çünkü, askerler, yüzlerce asker var; çatılar, karşımız, her taraf asker yani. Askerler yaralanırdı, vurulurdu, subaylar yaralanırdı, vurulurdu. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 56-57)

• Ağır yaralanma varsa eğer, o kargaşanın bir sonucu belki kendi aralarında olmuştur. Eğer, orada, tutuklularda silah olsaydı, o silahları kullansalar kesinlikle, orada yani çok farklı olurdu; çünkü, karşımızda askerler, hep karşımızda, çatılarda, yanımızda, her tarafımızda, o kadar çok fazla ki, onlarca askerin vurulması gerekirdi. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 57)

• Saat 05.00-05.30 civarlarında köpük sıkıldı. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 57)

• Silah, 7'nci koğuştan itibaren, askerler görüldüğü anda atılmıştır ve Abuzer, Halil, Ümit denilen arkadaşlar, orada vuruldular. PKK davasından yatan tutuklular da var, 5'nci koğuştan, sizin söylediğiniz yerde, yaralılar da onların yanına getirilip konuldu. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 58)

• Gaz ve köpük kullanılan ana kadar, Önder Gençaslan vuruldu, Halil Türker vuruldu, Cafer Tayyar Bektaş vuruldu, Ümit vuruldu, Abuzer vuruldu. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 58)

• Burada bizi bu duruma getiren bir kin var, bizi bu duruma getiren bir anlayış var. Burada çok meşhurdur tutukluların, gardiyanların dilinde "sen de banyoda mıydın" derler. Banyoda insanlar hunharca katledildi; kafalarına bilmem nerelerine neşter vurularak, kalaslar vurularak, hayaları sıkılarak, hayalarına iğne batırılarak. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 59)

• Ben de banyodaydım, o kaldığım süre içerisinde askerler sırtlarımızda geziyor, kafamıza coplar vuruyor, işte yanımızdakileri kaydırıp, "söyle, sizde silah vardı, değil mi?" diye sorular soruyor, o şekilde vuruyordu, bunları gördüm; ama, orada öldürüleni ben görmedim. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 60)

• Götürülürken oraya kadar kalaslar ve coplarla vurularak götürüldük. Banyoda bir müddet ben bekletildim kısa bir süre, kan fazla olduğundan dolayı, hastaneye naklettiler. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 60)

• Hastanede olduğum zaman, hemoglobın oranı 3'e 4'e düşmüş, anlatılana göre, 5 dakika gecikmiş olsaydım, ben de bilmiyorum yani, kendimi o yönüyle şanslı sayıyorum. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 60)

• Başka hiçbir nedeni yok, yani, bizim koğuş sorunumuz çözülürse bu olay olmaz. Aslında değil; yani, biz öyle olmasını istiyoruz; ama, ortaya çıkan tablo öyle olmadığını gösteriyor. Bizi şuraya verin, buraya verin, bu arkadaşlar, bizi şuraya verebilirsiniz, buraya verebilirsiniz diye onlarca öneri götürüldü. Onlarca öneri götürülmesine rağmen, bu önerilerin hiçbirisi özellikle çözülmedi". (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 61)

Olaylarla ilgili olarak MAHKUM 9'un anlatımı:

• Benim yaralarım da G-3 kurşunu. Parmaklarım ucu kopuk. İlaç kullanmıyorum. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 55)

• Olaylar başladığında uyuyordum, arkadaşlar tarafından 04:00 sularında uyandırıldım. Askerlerin geldiğini söylediler. Koğuş, zaten ayağa kalkmıştı o arada. Havalandırmaya çıktık, havalandırmada insanlar büyük bir kargaşa içerisinde, askerlerin geldiğini, çatılarda askerlerin olduğunu söylediler. Zaten, çok geçmedi aradan, 7'nci koğuşu 6'ncı koğuşa bağlayan bir kapı var, oradan askerleri gördük. Arkasından silah sesleri geldi. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 56)

MAHKUM 13'ün anlatımı:

• Ateş edildi. İnsanların ölüp ölmediği gözetilmeden. Ben kolumdan ve böğrümünden yaralandım, iki kurşun girip çıktı. Kaşım açıldı; kaşımın açılması da askerlerin koğuşlardan buraya insanları sürükleyerek getirip, coplarla ara koridorlar oluşturup, arada coplarla döve döve tekme tokat, hiç ayırt etmeksizin bayılanları sürükleyerek götürmesi sonucunda oldu. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 66)

• Bu hamam olayı var; hamamda insanlara işkence yapıldı. Orada ölmemiş, kurşun yarası almamış insanlar hamamdan ölü olarak çıktı. Böyle bir katliam yaşandı. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 66)

• Doktorlar hastaneye götürmek için askere danışıp, ona göre götürüyordu. Ben, olayda yaralandıktan yaklaşık 10 saat sonra hastaneye kaldırıldım. Yani, iki yara var, üç kurşun yarası var;

kaşımında yara var; bu dikkate alınmadı. Kan kaybından dolayı ölebilirdim. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 66)

- Hastanede insanları uyutmuyorlar; niye uyuyorsun, uyan, kalk, biz burada nöbet tutuyoruz; sen nasıl uyursun gibi insanlara işkence yapıyorlar. Yani tam bir vahşetti. Daha sonra biz bunlardan dolayı tedaviyi kabul etmedik. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 67)
- Cezaevinde gardiyanlar insanlara tokat atıyorlar, vuruyorlar, ölmedin mi diyorlar. Şu anda hücrelere konduk; hücrelere konuştuğumuz için açlık grevindeyiz. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 67)

MAHKUM 11'in anlatımı:

- Taleplerimiz ve ekleyeceklerimiz var. Eski haklarımız vardı. En azından bir basın hakkımız vardı. İnsanlık dışı bir yaşam sürüyoruz. Biz toplumsal bir canlıysak, insanlar bir arada yaşar, konuşup, anlaşır, tartışır. Bunlar geri sağlanıncaya kadar açlık grevi devam edecek. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 68)
- En azından üç dört ay öncesi basın araştırma için yeterlidir; katliamın nasıl hazırlandığını gösterecektir size, buranın nasıl hedef gösterildiğini, olmayan şeylerin nasıl icat edildiğini; yani, önümüzde, cezaevi müdürlerinin tüneli kazdıkları, sonradan nasıl basını getirip de tüneli bulduklarını gördük. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 68)
- Sorun, insanlık yaşamının dışında bir yaşam dayatılması. Biz bu yaşamı kabul etmiyoruz. Bu yaşam dayatıldığı sürece, bizim oradan ölümümüz çıkar. Bedenlerimizi ölüme yatırdık. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 69)
- Çözüm hücre tipi olmayacak, biz bunu biliyoruz. Biz, bedenlerimizi bugün hücrelerde ölüme yatırdığımız gibi, tekrar yatırırız. Hiçbir zaman çekinmeyiz, hiçbir zaman ölümden öte yol yok, biz bundan hiçbir zaman çekinmeyiz. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s.79)

MAHKUM 10'un anlatımı:

- Görüş kabini bizim arkadaşlardan bir tanesi revire kaldırıldı. Durumu çok ağır bir arkadaşımız, hala da kötü durumda. O telsiz seslerini duymuş, polis seslerini duymuş. İşte "bayanları aldıysanız, erkekler önemli değil; 30 kişiyi gözden çıkardık biz, ateş açın" diye emir verilmiş. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s.70)
- Koğuştan çıkarıldıktan sonra, biz kelepçelendik. Bizi hastaneye götürmediler. Kelepçeli götürmek istediler, kelepçelenecek durumumuz yoktu, kollarımız falan kırılmıştı. Kelepçeyi kabul etmedik, bizi hastaneye götürmediler. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s.70)
- Kurşun yarası almayan arkadaşlarımız olmuş, İsmet Kavaklı. Kurşun yarası almadığı halde, hamama götürmüşler, hamamda döverek öldürmüşler ve kellesi kesilmiş, vücudundan ayrılmış. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s.70)

- İlk günlerde gardiyanlar dövdüler, hatta çoğu yarayı daha sonra aldık biz. Kafamı şişirdiler benim, ayaklarımızdaki terliklerle vurdular. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s.71)
- Bizim sayımımıza da şu anda erkekler geliyor. Erkek bayan karışık oluyor; ama erkekler giriyor hücrelere. O şekilde sayım alıyorlar. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s.72)
- Battaniyeler verilmedi; şu anda göstermelik bir soba kuruldu; ama, sobamız hiç yanmıyor. Gardiyanlarda üşüyor. Hücreler cereyan yapıyor, gardiyanlar kendileri hasta olmamak için iki soba kuruldu; bir tanesi yanıyor gardiyanlar ısınıyor onunla; ama, bizim olduğumuz bölümdeki sobaya odun yok diye odun getirmiyorlar ve sobamız hiç yanmıyor. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s.72)

MAHKUM 12'nin anlatımı:

- Ankara Merkez Kapalı terör yuvası, müdürlere sayım verilmiyor diye iddialar ortaya atıldı. Oysa bizim sayım vermeme gibi bir eylemimiz yoktu. Sayıma gelmiyorlardı, bayan gardiyanlar kendileri gidiyorlardı. Normalde gardiyanların yeri havalandırmanın içerisinde; "hastayız" diyerek gidiyorlardı; bayanlara sayıma gelmiyorlardı. Bir aydır bizi sayım vermiyorlar diye gösteriyorlardı. Arama yaptırmıyor diyorlardı, öyle bir şey de yoktu. Bizim tek talebimiz vardı, görüş hakkımızın geri verilmesi, yani üç ay boyunca koğuştalebimizi vermediler. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s.72)
- Daha sonra 7'nci koğuştale gidince bizim erkek arkadaşlar, bu sefer de görüş hakkımızı aldılar, avukatlarla bizi görüştürmediler, haftalarca hiçbir şekilde içeriye yiyecek sokulmadı. En sonunda Adalet Bakanlığının izniyle çok az bir şey soktular içeriye. (Ulucanlar cezaevi Tutanağı s.73)
- Olaylar sırasında bizi itfaiye kancalarıyla çekmeye çalıştılar. Uzun demir sopa, ucunda kanca var. Bu yara adli tıp tarafından da tespit edildi. Kancayı uzatıyor, nerene gelirse artık. Benim böbreğime geldi, onunla çekiyorlar. Buralara dikiş bile atılmadı. Çünkü doktorlar ilgilenmediler. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s.73)
- Zaten koğuştan çıkarınca tekme tokat giriştiler, işte sen şu değil miydin, sen bu değil miydin diye. Orada bizleri sürükleyerek, merdivenlere değerek indirildik. Sadece askerler değildi, gardiyanlar da saldırdı. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s.74)
- Bir anda bütün arkadaşlar sevk edildiler farklı yerlere. Yani idare, normalde bir sevk istiyoruz, onu aylarca çıkarmazken, planlanmamış bir sevk yedi cezaevine birden bir anda yapması mümkün değil. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s.74)
- Erkek arkadaşlara ateş açtılar. Biz duymamıştık ilk ateş açmalarını 4.30 veya 5'te ateş açmaya başlamışlar galiba. Sabahkini duyduk. 7.30 gibi açıldı, 10 gibi falan açıldı. Yani üç dört kere bilinçli bir şekilde ateş açıldı erkek arkadaşların üzerlerine bizim kaldığımız hücrelerin zaten iki tane camı var; biri tuvaletin biri de hücrenin kendi camı, ikisi de kırık. Karton isti-

yoruz, karton bile vermiyorlar. En sonunda çöp için verdikleri poşeti germek zorunda kaldık bir cama. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s.74)

- Haklarımız gasp edildi. Derneklere, hastanelere... faks çekmek, diğer sevk edilen arkadaşlarımızdan haber almak istiyoruz, dört gündür idare inceliyoruz diye faksı çekmedi. Bize çekti belgesi gelmedi. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s.75)
- Ben iki aydır ailemi görmüyordum. Yarım saat ailemle görüştüler beni. O da zorla arama dayatıyorlar. Hücrelerden çıkarılıyor; ama, zorla arama dayatıyorlar. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s.75)
- Arama yıllardır bu şekilde uygulanmıyordu; bugünden sonra başlatılıyorsa, biz buna karşı çıkarız. Bu dayatılan bir şey. Yıllardır uygulanmıyor bu hapisanede, şimdi geldi akıllarına böyle bir şey yapmak. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 80)
- Tek talebimiz bizim koşullarımıza geri dönmek. Biz bunu kabul etmemişiz. Bizim hak dediğimiz bunlar işte. Biz, bunları kazanmak için bedel ödemişiz; ölmüşüz ve yıllardır kazanılmış bunlar. Öldü insanlar; 12 tane şehit verdik; ama, girmedik. Yıllardır uygulanmıyor bu hapisanede arama yapmak görüşe giderken, ondan sonra arama dayatılıyor. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 81)
- F Tipi cezaevlerini kabul etmiyoruz. F tipi cezaevine devrimci tutsaklar asla girmeyecekler. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 80)

MAHKUM 14'ün anlatımı:

- Bizimle yapılan bir anlaşma var; o anlaşmaya uyulmasını istiyoruz. Bizim isteğimiz, bir an önce anlaşmalara uyulması, CMK ile yapılan anlaşmaya uyulması, bizim sevke gönderilmemiz veya koşullarımızın geri verilmesi, arkadaşlarımızın da burada koşullara gönderilmesi. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 75)

7. 14 EKİM 1999 TARİHİNDE ADLİ SUÇLARDAN TUTUKLU BULUNANLAR İLE YAPILAN GÖRÜŞME:

Heyetin görüştüğü bir tutuklu şunları söylemiştir:

- Cezaevinde çıkan yemeği genellikle mahkumlar yemiyor; yenilebilecek şekilde çıkmıyor. Biz kendimiz getiriyoruz; burada tüplerimiz var; yapıyoruz yiyoruz. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 86)
- Koşullarda şu anda 60 tane yatak var bizim koşulumuzda 100 kişi yatıyor. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 86)
- Silah sesleri gün ağardıktan sonra karşılıklı olarak geldi. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 87)

8. 20 EKİM 1999 TARİHİNDE ANKARA MERKEZ KAPALI CEZA VE TUTUKEVİNDE TUTUKLU VE HÜKÜMLÜLERLE YAPILAN II. TUR GÖRÜŞMELER:

İsminin açıklanmasını istemeyen bir tutuklunun anlatımı:

• Ben 4 üncü koğuşta kalıyordum. Yer sorunu vardı. 5 inci koğuşta, PKK'lıların ve diğer terör suçlularının kalmış olduğu koğuşta bir koğuş sorunu vardı. Yatak kapasitesi yetmediğinden dolayı bayağı bir zorluk çekiyorlardı. Burada gardiyanların kalmış olduğu ufak bir yer var, kulübe tipinde, orayı aldılar, oraya ranza çıkarıp orada kalmak zorunda kaldılar. Bundan sonra, bu boyut ilerledi. Mahkum çoğaldıkça yer daha çok sorun olduğundan, 7 inci koğuşun duvarını delmek suretiyle oraya geçilip, o koğuş işgal edildi. Oraya geçildikten 3-4 gün veya 1 hafta sonra olay büyüdü. 7 inci koğuşta kalan adli mahkumlar 6'ncı koğuşun havalandırmasına gelip birkaç gün orada kalmak zorunda kaldılar. Orada kaldıktan sonra, tekrar 7 inci koğuşa geri gelmek istediler. Ekip başları denen kişiler tarafından bir tepki ortaya çıktı. Bu tepki neticesinde olay büyüdü. Ondan sonra idare bir çare bulamadı. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 102)

İsminin belirtilmesini istemeyen ikinci tutuklunun anlatımı:

• O günkü eylem, saat tahminim gece 3-3.30 sularında falandı. Biz yatıyorduk. Uyanık olanlar uyuyanları kaldırdı; işte, asker saldırıyor, daha değişik şeylerle...Saldırı başladı. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 102)

İlk gördüğümüz şu vardı; biz uyuyorduk içeride, belli bir grup olarak, biz kalktığımızda, kuleler dolmuştu, içeride, havalandırma kapısı dediğimiz yere yine ayriyeten askerler gelmişti, robocop tabir ettikleri, kasklı masklı. Bomba atmaya başladılar zaten, bir uyarı yapılıp yapılmadığını ben bilmiyorum; kalktığımızda zaten saldırı başlamıştı. Ondan sonra bol miktarda gaz ve sis bombaları atıldı. Ondan sonra da işte ateş açıldığını duyduk. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 102-103)

İkinci tutukluya olaylar sırasında müdahalede bulunan güvenlik güçlerine karşı silah kullanılması ve koğuşta olaylar sırasında veya daha önce silah görüp görmediği soruldu.

İkinci tutuklunun anlatımı:

• Bir grup açıldı herhalde. Silah vardı herhalde...Yani, ateş edildi içeriden. Benim gördüğüm küçük silahtı. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 103)

İsmini vermeyen üçüncü tutuklunun anlatımı:

• Ben 5 inci koğuştaydım. Olay sırasında köpük sıktılar yukarıdan, bayağı bir insan seviyesi gibi geliyordu, boy olarak 1-1,5 metre. Ateş açıldığında, biz havalandırmanın köşesindeydik. Asker ateş açtığı zaman onlar öbür köşeden ateş açıyordu. 5 ile 4'ün havalandırması delindiğinde, o zaman belirli bir asker şey yaptığı için ateş açıyordu, biz arada kalmıştık.

Önümüzde ateş açan şahıslar, Habip Gül olacak herhalde, o öldükten sonra, biz yerde sürünerek, çıktık. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 103)

• Normalde sayım gelip gidiyordu. Son zamanlarda, üç dört ay içinde, iyice artık şey yapmışlardı. Sayım olayı kalkmıştı. Arama yapılıyordu; ama, ne kadar olsa da şimdi, insanın kendi şeyleri de içeride duruyordu mesela, onun için pek düzgün bir arama yapılamıyordu. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 104)

Olaylar sırasında mahkumların silah kullanması ile ilgili bildikleri sorulan bir tutuklu şunu söylemiştir:

• Benim bildiğim üç dört kişi gördük ateş ederken. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 104)

9. 20 EKİM 1999 TARİHİNDE ADLİ SUÇLARDAN TUTUKLU VE HÜKÜMLÜ BULUNANLAR İLE YAPILAN GÖRÜŞME

2 Eylül 1999 tarihinde adli tutukluların kaldığı 7'nci koğuşun işgal edilmesi sırasında bu koğuşta kalan tutuklular ile isim listesinden rasgele bir metod ile seçilen tutuklular ve koğuş meydancısı ile yapılan görüşmede işgal olayının gelişimi ve 26 Eylül 1999 günü yaşanan olaylar sırasında şahit oldukları gelişmeler ve bilgileri soruldu.

MAHKUM 17 adlı tutuklunun anlatımı :

• Saat 03.00'ten sonra anons duyduk. Mesela, teslim olun diyorlardı, teslim olanlara kötü muamele yapılmayacak diyorlardı, içeriden arkadaşlar slogan atıyorlardı. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 108)

• Bir ara 'intikam' diye bağırıyorlardı. Asker kuleden yukarıdan taş attı önce onlara, silahlardan önce. İçeriden de bir şeyler atıldı. Mazgaldan seyrederken gardiyan bize, 'çekilin, molotofkokteyli atarlar, size gelir' dedi. Benim anladığım kadarıyla bu adamları oradan almak istediler, bunlar direndi. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 109)

• Burada, durumu düzgün olan insanlarla durumu zayıf olan insanlar arasında uygulama farklılığı var. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 109)

İsminin açıklanmasını istemeyen tutuklunun anlatımı:

• Geceleyin saat 3'te birtakım sesler duyduk, silah sesleri duyduk. Bize zaten gaz bombası atıldı. Gaz bombasından etkilendik. Başka herhangi bir şey duymadık. Boğazlarımız yandı, ağzımızı yüzümüzü yıkadık. 100 metre falan yok yani aramızda. Anons duyuldu. Teslim olun, bırakın bu işleri diye söylediler. Önce de söylediler...Aralıklarla söylendi zaten bunlar. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 110)

Teslim olun şeklinde anons duyulduktan ne kadar sonra silah sesi duyulduğu soruldu.

İkinci tutuklunun anlatımı:

• Vallahi silah hiç durmuyordu ki zaten, hep atılıp duruyordu. Silah hiç durmadı. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 110)

• Çok şeyler yapılıyor. [Olaylara karışanları] zaten ikişer üçer kişi koymuşlar oraya, en ufak bir şeyde pata küte girişiyorlar. Yazık günah onlara da. Ben adli mahkumum, ben acıyorum onlara. Elimizden geldiği kadar yardımlarımızı yapmaya çalışıyoruz. Bu sefer de idareyle ters oluyorsunuz. Niye bunları yapıyorsunuz, niye bir bardak çay veriyorsun? (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 112)

2 Eylülde 7'nci koğuşun işgali sırasında koğuş sorumlusu olan tutuklu MAHKUM 18'in gelişmelerle ilgili anlatımı:

• İşgalden bir gün önce bize gelerek koğuş sorunu nedeniyle bizimle karşı karşıya gelmek istemediklerini söylediler. Ertesi günü sabah baktım duvar delindi, ellerinde hepsinin değnek, sopa. Bizim adli mahkumla bir işimiz yok, koğuş istedik vermediler. Biz ne yapacağız dedik. Artık devlet bir çaresini bulsun dediler. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 113)

Koğuş işgali sırasında veya sonrasında 4 ve 5 inci koğuşta kalan tutuklu ve hükümlülerde silah görüp görmedikleri ve 26 Eylülde yaşananlar hakkında bilgisi soruldu:

MAHKUM 18'in anlatımı:

• Görmedim. Ama silahları da vardı. Tahmin ediyorum. Bunların anma günleri var. Anma günlerine gidiyorduk. Yıllar önce ölmüş arkadaşlarını anma günü oluyor. Onlara gidip oturuyorduk, çay içiyorduk, sohbet ediyordu; ama, bunların tek sorunu, bunlara koğuş verilmemesi. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 113)

• Silahların patladığı olay gecesi de, silah sesleri bir ara sürekli olmaya başladı. Küçük silahla büyük silah sesi bellidir. Ne kadar da olsa kullandığımız için biliyoruz. Pat, pat pat, peşinden tırt diye bir ses geldi. Ondan sonra ortalık sustu. Ondan sonra gözlerimiz yanmaya başladı. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 113)

• O otomatikten bir kere dokuza yakın mermi çıktı. Şunu da belirtmek istiyorum, o büyük silah da terör suçlularının elinde değildi. Buna adım gibi de eminim diyebilirim yani. Çünkü kuleyle onların koğuşunun arası 200 metre yok. O Silahın atış alanı bir kere 500 metre. Rahatlıkla oradaki 9-10 askerle komutanın hepsini vururlardı yani. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 114)

MAHKUM 19'un anlatımı:

• 7 inci koğuşta kalıyordum. "En ufak bir şey yaparsanız hepinizin kafasına birer tane sıkartız." dediler. Sen idareden çok idareci oldun dediler. Arkadaşlar sayım falan veriyorduk biz. Bizden emir almadan kimse sayım veremez buradan dediler. Benimle münakaşa ettiler. Silahları vardı tabii. Görmeye gerek yok. Sıkılan merminin oradan geldiği... Daha askerler bizim bahçedey-

di. Kapılar kapalıydı, asker girmemişti daha. Oradan silah sesleri gelmeye başladı. "Silahınızı bırakın, teslim olun, kimsenin canı yanmasın, kimseye bir şey yapmayacağız, normal bir arama yapıp çıkacağız" dediler. Megafonla bağırdılar. Onlar yine silahla karşılık verdiler. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 114)

- Askerler içeri girdikten sonra silah sesleri kesildi. Onları kucaklayıp getirdiler dışarıya. Askerler onları kucaklarında getirdiler. Nazik bir şekilde olmayacağını siz de biliyorsunuz, iyi ettin deyip de kucağına alıp götürecek halleri yok. O ona küfür edince o da ona vurmuştur. Oldu. Vurdu tabii. Vurdular. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 115)

MAHKUM 20'nin anlatımı:

- Olay günü saat gece 03.30 civarıydı, asker içeriye geldi. Bizim bahçemiz zaten açıktı. Dediler koğuşlarınıza girin... Başlarında albay vardı, "siz koğuşunuza girin" dedi. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 117)

- Zaten gaz kullanılmıştı hepinizin bildiği gibi. Gazın tesirinden kaynaklandı zaten. Çünkü o gazın belli bir süresi vardı, dayanma gücünüz kırılıyor. Bir kısmı baygın haldeydi zaten. Valla o anda tam saati hatırlamak mümkün değil; ama 10.00-10.30 civarıydı. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 117)

İsminin açıklanmasını istemeyen üçüncü tutuklunun anlatımı:

- Bu isyan patladığında biz zaten dışarıdaydık, saat gece 04.30'du. Askerler içeri girdiler. Biz bahçede oturuyorduk, kapımız açıktı, daha doğrusu altı yedi arkadaşımız dışarıda yatıyordu. Sabaha kadar dışarıda yatıyorduk. Asker içeriye girdiğinde kokteyl fırlattılar bizim bahçeye. Her taraf yanmaya başladı. Ondan sonra zaten silah sesleri gelmeye başladı içeriden. Biz bahçedeyken 10'a yakın asker girmişti altıncı koğuşun bahçesine. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 118)

İsminin açıklanmasını istemeyen dördüncü tutuklunun anlatımı:

- Kendileriyle görüşmelerimiz sonunda, kendilerinin amacının adli mahkumu idareyle karşı karşıya getirmek olduğunu, idarenin de amacının terör suçluları ile bizi karşı karşıya getirmek olduğunu öğrenince, mecbur pusmak zorunda kaldık. 24 gün boyunca bu böyle devam etti. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 118)

İsminin açıklanmasını istemeyen beşinci tutuklunun anlatımı:

- Hatta bizim içimizde yatan adli mahkum da vardı dışarıda siyasi faaliyet göstermiş ama, adli bir suçtan geliyor buraya, yedinci koğuşta yatıyor, o olay olduğunda onu da alıp götürdüler koğuşa. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 119)

10. 14 ÜNCÜ KOĞUŞTA HÜCREDE BULUNAN VE AÇLIK GREVİ YAPAN MAHKUMLAR İLE 20 EKİM 1999 TARİHİNDE YAPILAN GÖRÜŞME:

14 üncü Koğuş ile ilgili şikayetlerin görüşülen tüm tutuklu ve hükümlüler tarafından yenilenmesi üzerine ikinci kez buradaki hücreler ziyaret edilmiş, bir hafta önce görüşülen tutuklu ve hükümlülerle tekrar görüşülmüş, tüm tutuklular adına son bir haftada yaşanan gelişmeler MAHKUM 22 ve MAHKUM 21 tarafından dile getirilmiştir.

MAHKUM 22'nin anlatımı:

- Bizler, Ankara Merkez Kapalı Cezaevinde olan tutuklular, yaşanan katliamdan sonra hücrelere konulduk ve hücrelere konulmamızı protesto etmek için açlık grevine başladık ve sayım vermeme eylemi yapıyoruz. Sayım vermediğimiz halde, başgardiyancılar, bayan gardiyanların normalde bayanların sayımını alması gerekirken, erkek gardiyanlar girerek işkence yapıyorlar. Dün, Başgardiyancı "....." ve ".....", avukat görüş yerinde çalışan, ismini bilmediğim iki gardiyan daha buraya girerek, önce beni ranzadan aşağıya indirdiler, üstüme çıktılar. Süpürgeyle girmişlerdi, süpürgeyle vuruyorlardı ve bu çivili sopayla -gösteriyorum şu an- bana saldırdılar. Her gün, sayımlar sırasında, sadece bana değil, birçok arkadaşımız işkenceye maruz kalıyor, ranzalarla duvar arasına sıkıştırılıp, başlarına veya karın boşluğuna, kemikleri, göğüsleri ezilerek üç dört kere -zaten sıkıştırmış- vuruyor duvara doğru. Yani, işkence amaçlı geliniyor içeriye. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 128)

MAHKUM 21'in anlatımı:

- ".....", "....." ve "....." adlı gardiyanlar bir gün önce içeriye girerek beni ranzanın arasına sıkıştırıp nefes alamayacak duruma getirdiler. Yanımdaki arkadaşımın iki parmağı kırık. Cemile çivili sopayla dövülmüş, Serdar'a altı dikiş atılmıştır. Doktor bütün zorlamalara rağmen protokolü bize vermemiştir. Bunun dışında buradaki arkadaşlar yaralı olmalarına rağmen iki gün süreyle buraya doktorun gelmesini sağlayamadık. Akdeniz anemisi Filiz var. Adana'dan tedavi olmak amacıyla Ankara'ya gelmesine rağmen tedavisi sürekli kelepçe sorunu yüzünden, askerinin götürmemesi yüzünden hep aksadı. Bu gün bu arkadaş ölümcül durumdadır. Bu durumu protesto etmesinden ötürü açlık grevindedir. Bu şartlarda hücrede tutulmaktadır. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 128)

11. ANKARA MERKEZ KAPALI CEZA VE TUTUKEVİNDEN BURDUR CEZAEVİNE SEVK EDİLEN TUTUKLU-HÜKÜMLÜLER İLE YAPILAN GÖRÜŞMELER

Ulucanlar'da 26 Eylül 1999 tarihinde meydana gelen olaylar sonrasında bazı tutuklu ve hükümlülerin yaralı olarak sevk edildikleri, gittikleri cezaevlerinde tedavilerinin yapılmadığı, yaraları ağır olduğu halde MAHKUM 23'in önce Yozgat'a oradan da Burdur cezaevine ağır şartlar altında sevk edildiği görüşmeler sırasında tutuklu ve hükümlüler tarafından dile getirilmiştir. Bu olayın açıklığa kavuşturulması ve çeşitli basın organları, sivil toplum örgütleri ve mahkum aileleri tarafından dile getirilen "Ulucanlar'da yarım kalan işin Burdur cezaevinde

tamamlanacağı" şeklinde ifade edilen iddiaların araştırılması amacıyla 5 Kasım 1999 tarihinde Burdur'da Burdur Valisi, Cumhuriyet Başsavcısı, Cezaevi Müdürü, Cezaevi II. Müdürleri, cezaevi çalışanları ve Burdur Cezaevinde kalan Mahkumlar ile Ankara'dan sevk ile gelen tüm tutuklu-hükümlülerle görüşmeler yapılmıştır.

29 Ekim ve 1 Kasım 1999 tarihlerinde cezaevi yöneticilerinden sevk ile gelen yaralı ve diğer tutuklu-hükümlüler hakkında bilgi alınmış ve söz konusu kişilerin cezaevinde kapı çıkışlarında uygulanan arama uygulamasını kabul etmedikleri için hastaneye gönderilemedikleri ifade edilmiştir. Burdur Valisi, Cumhuriyet Başsavcısı ve Cezaevi Müdürünün yaklaşımları sayesinde yaralı olanların hastaneye götürülerek tedavilerinin yapılması sağlanmıştır.

26 Eylül günü Ankara'da yaşanan olaylar, Burdur Cezaevi ikinci Ulucanlar olacak iddiaları ve yaralı oldukları iddia edilen şahısların olaylar ve iddialar hakkındaki bilgi ve anlatımları dinlenmiştir.

Koşuş temsilcisi MAHKUM 24'ün anlatımı:

- Özellikle bu yeni yönetim geldikten sonra her kapının çıkışında ben seni arayacağım diye bir dayatma geldiği için biz bunu kabul etmiyoruz ve arkadaşlar da bundan dolayı bir buçuk aydır hastaneye gidemediler. (Burdur Cezaevi Tutanağı s. 10)
- Her şey yasak, yani, bugüne kadar bu kadar şey kazanmış, bu kadar bedeller ödenmiş, bir sürü meşhur şeyler var, ortada yapılan şeyler var, bütün mahkumların uyguladığı yaşam biçimi var, uygulamalar var; bunlar tamamen kaldırıldı. 3 yıldır ben buradayım. Üç yıldır şu cezaevindeyim, Katip ÖZEN'in gelmesiyle birlikte, özellikle Ulucanlar'daki arkadaşların gelmesiyle birlikte her şey bitti, rafa kaldırıldı. (Burdur Cezaevi Tutanağı s. 11)
- Burada bir nebze olaylar çıkmamışsa, Ulucanlar benzeri olaylar olmamışsa, biraz bizim soğukkanlılığımızdan ve biraz da sizi beklememizden. Yani, bir sonuç alabilir miyiz, komisyondan gelen arkadaşlar belki mevcut sorunu çözebilirler diye olaylar boyutlanmamıştır. (Burdur Cezaevi Tutanağı s. 12)

Koşuş temsilcisi MAHKUM 25'in anlatımı:

- Arkadaşlarımız tedavi olma yönünden tabii ki bir aydan fazla zaman geçti tedavi edilmedi, götürülmedi bunun dışında, insani olarak, giyiminden tut, yemesine, içmesine kadar karşılanmadı elbiseleri geliyor koliyle; bunu bile vermediler; kendisi gelecek, orada açacağız yanında denildi; arkadaşlar da yürüyemiyor, yürüyecek halde değiller. (Burdur Cezaevi Tutanağı s. 11)

Komisyona ilgili beklentilerin ifade edilmesi üzerine Ulucanlar'da 14 üncü koşuşta kalanların insani koşullarda kalmadığı görüldüğü için sorunun acilen ele alınarak çözüme kavuşturulduğu, ancak Ulucanlar'la Burdur arasında fark olduğu, oradaki insanların açlık grevinde oldukları; barındıkları yeri protesto ettikleri anlatıldı. Şartları bizzat yerinde gören komisyonun haklı olan taleplerin yerine getirilmesinde rol aldığını şu an Burdur'daki iddiaların araştırıldığı anlatıldı.

Temsilcilik konusunun nasıl işlediği örneğin mahkumların birisinin annesi veya babası geldiğinde koğu temsilcisinin de görüşmeye katılıp katılmadığı soruldu.

MAHKUM 24'ün anlatımı:

- Bugüne kadar gidiliyordu; ama, yeni gelen yönetim bunu tümüyle ortadan kaldırdı. (Burdur Cezaevi Tutanağı s. 12)
- Bir buçuk aydır görüş yapamıyoruz, doğru düzgün yayın alamıyoruz, bir buçuk aydır insanlar banyo yapamıyor. (Burdur Cezaevi Tutanağı s. 13)
- Biz, iki ay öncesine kadar normal koşullarda her cezaevinde nasıl yaşam varsa devam ediyorduk. Özellikle yeni yönetim gelmesiyle birlikte, bu da Ulucanlar'da başlayan olaylarla başladı. Tesadüf müdür bilemiyorum nasıl oldu, Ulucanlar'da olaylar başladı, üç gün öncesinden müdür değişimi yapıldı. Komple üç, dört tane müdür değişti; birinci müdüründen ikinci müdürüne kadar. Orayı bilemiyoruz tabii, planla mı tesadüf müdür Yeni yönetimin gelmesiyle birlikte tüm haklar gasp edildi. Bugüne kadar temsilcilik kurumu, işte temsilcinin arkadaşla birlikte avukata çıkması, ziyarete çıkması, idareyle bir işi olduğu zaman temsilcinin diğer arkadaşlara yardımcı olması babındaki bütün işlevleri son buldu. Temsilcinin koğuşlar arasında gidip gelmesi ya da bir sorun olduğunda, onlar hepsi kalktı. (Burdur Cezaevi Tutanağı s. 15-16)
- Bizim aynı zamanda sosyal faaliyetler bakımından koğuşlar arası haftada bir gün sosyal faaliyet, sportif faaliyetler adı altında yaptığımız iç ziyaret dediğimiz şeyler vardı, onlar kalktı. Şu anda bir buçuk aydır yapılmıyor. (Burdur Cezaevi Tutanağı s. 16)
- Bayan arkadaşlarla görüşmelerimiz vardı haftada bir, aynı davalardan yargılandığımız, çeşitli yerlerden gelmiş arkadaşlar var, haftada bir gün idarenin tespit ettiği yerlerde yaptığımız ziyaretler vardı; onlar kaldırıldı. (Burdur Cezaevi Tutanağı s. 16)
- Bize gelen yayınlar vardı, demin arkadaşların da genişçe izah ettiği şekilde, bir sorun yoktu, gelir gelmez bakılıp veriliyordu, onlar engellenmeye başlandı. Bir buçuk iki aydır sosyalist basından bir yayın almış değiliz. Üç gün bekledikten sonra, beşinci gün toplatıldı diyor; gidiyor o şekilde. (Burdur Cezaevi Tutanağı s. 16)
- Biz banyo yapamıyoruz. Arama... dayatılmış bize arama. Biz aramanın kendisine karşı değiliz. Her zaman söylüyoruz, biz cezaevinde olduğumuzu biliyoruz, yani, nerede yaşadığımızı biliyoruz, onun için bir takım kuralların da mantıklı olduğu süre içerisinde kabul ederiz, buna karşı değiliz. (Burdur Cezaevi Tutanağı s. 16)
- 15 günde bir aramanı yapıyorsun. Ona da kimse karşı değil. Bugüne karşı koymamış. Düzenli arama var. Koğuş araması. Artık güvenlik tedbiri almaktan öteye gitti. On adım atınca sıcak su musluğu var, sıcak su alalım diyoruz ihtiyacımızı karşılamak için; hazır, arayacağım. Aramayı kabul ediyorsan sana su vereyim. (Burdur Cezaevi Tutanağı s. 16)

• Üstüne üstlük çeşitli şekillerde tehdit de edilir; işte, şöyle olursa böyle olur, böyle olursa böyle olur; gözdağı biçiminde. İşte siz yapmazsanız şöyle olur, asker sokarız, ikinci Ulucanlar olabilir falan filan gibi. Bu personel tarafından bize geliyor. Zaman zaman üstü kapalı şekilde, açık olmasa da, işte siz böyle devam ederseniz, bunu kabul etmezseniz ... Dolayısıyla, biz kabul etmediğimiz süre içerisinde bir çatışma olacak bu sorunlar çözülmediği süre içerisinde cezaevimizde bulunan mevcut koşullar düzeltilmediği süre içerisinde gidebileceği yer orasıdır. (Burdur Cezaevi Tutanağı s. 17)

• Ben terör suçu mahkumuyum, farklı bir statüye sahibim. Üç yıldır ben buradayım bizden kaynaklı en küçük bir olay vuku bulmuş değil. (Burdur Cezaevi Tutanağı s. 17)

• Katip Özen'in buraya gelmesiyle birlikte, gerçekten, burası Nazi kamplarına döndü. Zaten, Erzurum'da böyleydi diyor, oranın uygulamasını da buraya aynı şekilde buraya uygulayacağım diye kendi ifadeleri de var zaten. On beş günde bir koşullarımız sürekli aranıyor. Şimdiye kadar bir şey çıkmadı. Bu arama esnasında zaten koşullarımıza girildi, askerlerle birlikte koşullarımız talan edildi hiçbir şeyimiz kalmadı. (Burdur Cezaevi Tutanağı s. 18)

MAHKUM 26'nın anlatımı:

• Burada Sabah gazetesi geliyor, iki de alıyoruz. Sabah, Radikal, Cumhuriyet, Milliyet, Hürriyet; saat iki de alıyoruz. Bakış gazetesi ertesi gün geliyor. Mektuplarımız on beş gün sonra veriliyor. Bir ayda ulaşmayan onlarca mektubumuz var. Buradan bir sürü yere mektup yazdık; para gönderin, eşya gönderin. Ulaşmadı yani. Yozgat'tan Cemal arkadaş, ona gönderilen fakslarını alamamış yanına; oradaki arkadaşlar fakslarını göndermiş buraya, buraya ayın on beşinde gelmiş, ayın ikisinde alabildi; yani, on yedi gün sonra. (Burdur Cezaevi Tutanağı s. 13)

• Biz, burada diyoruz ki, bir yaşam oturmuş, anlaşılmış. Kimse bize bahşetmedi yani; aranmamayı da. Malta'ya çıkabilmeyi de ya da havalandırmaya çıkmayı da kimse bahşetmedi. Seksen koşullarını da okudunuz kitaplardan. Hücrelerde kaldı insanlar senelerce. Hep bize açlık grevi dediler; açlık grevlerinde taleplerimiz oldu; kabul ettirdik, uygulamaya geçildi. Hep kabul ettirdik, uygulamaya geçildi. Ama, bedel istediler yani. 96'yı herkes yaşadı; 12 arkadaşımızı şehit verdik. Ondan sonra haklar verildi. Burada da Katip Özen onu dayatıyor yani. Bedel istiyorum. (Burdur Cezaevi Tutanağı s. 14)

• Yayınlarımız geliyor, sosyalist basınlar geliyor, düşüncelerimize denk düşen; bu yayınlar getirilmiyor. Postayla beraber daha önceden mazgaldan verilen yayınlar, arama gündeme geldiği için illa ben bunu yapacağım. Belki ben o yayını getirsem, dışarı çıkma ihtiyacı da duymayacağım, hastalığım olmasa dışarı çıkma ihtiyacı da duymayacağım, içeride duracağım, yani aramada benim açımdan bir problem olmayacak. (Burdur Cezaevi Tutanağı s. 14)

MAHKUM 23'ün anlatımı:

• Demin arkadaş anlattı arama işini; olağan bir işleyişten öte, üzerimizde bir baskı unsuru

olarak uygulandığını izah etti. Bizim hastaneye gitmememizin nedeni ise, örneğin; benim adımlı zikrederek söylediniz, ben buraya geldiğimde ikinci ya da üçüncü geceydi ateşim 39,5'a çıktı. Arkadaşlar o akşam da dahil olmak üzere, gündüz de, sürekli olarak benim revire ya da hastaneye çıkarılmam ya da doktorun buraya gelip bir ateş ölçmesi, bakması talebinde bulundular. Akşama kadar, müdürler dahil olmak üzere, idareyle hiç kimseyle muhatap olunmadı, hiç kimse yanıt vermedi. Bir gün sonra ancak revire çıkarılabildim ben. Revire çıktığımızda da ağır bir durumdayız, acil bir durumdayız, normalinde hastaneye gönderilmesi gerekir; doktor hastaneye göndereceğim seni dedi revirde benim yanımda. Yazdı, o ara dışarı çıktı, çağırdılar, gitti, geldi, bu sefer ilaç yazdı, ne oldu dedik, bu ilaçları kullan ondan sonra göndereceğiz seni dedi. O durumda geri koğuşa getirildik biz. (Burdur Cezaevi Tutanağı s. 15)

- Bizi hastaneye göndermeleri de gerçekten sağlığını falan düşündüklerinden dolayı değildir. Belki sizlerinde katkısı olmuştur bilmiyoruz ama, daha çok ailelerimizin, kamuoyunun ve benzeri şeyin baskılarında gündeme gelen bir şeydir. Yoksa, biz geldik, yaralı olarak Yozgat'ta da yattık, geldik burada da yattık, doktor yüzü yeni görüyoruz. Burada yaralarımızı da gösterebiliriz size. Sağlıklı bir fikir edinebilmek için. (Burdur Cezaevi Tutanağı s. 15)

MAHKUM 25'in anlatımı:

- En ufak bir şeyde zaten askerleri içeri sokacak. Buna rağmen, biz, sorunlar olmasın diye bu tür şeylere meydan vermedik ve arandı, tüm şeylerimiz talan edildi, alındı, giyildi. Öbür tarafa, bayanlar koğuşuna geçtiğimizde, bayanlar koğuşunda gerçekten insanlık dışı, iş çamaşırlarına kadar erkek gardiyanlar aradı. (Burdur Cezaevi Tutanağı s. 18)

MAHKUM 27'nin anlatımı:

- 1995 yılında Buca'daki katliamdan sonra yapılan açlık grevinde idareyle varılan bir anlaşma sonucunda ... Koğuş kapasitesinde 60 kişinin üzerine çıkıldığında bir koğuş verilecekti bize. 1997 yılının sonuna doğru da böyle bir talebimiz oldu beşinci koğuşta 100'ün üzerinde insan vardı; biz dördüncü koğuşta kalıyorduk. İdareyle uzun süre görüşmeler oldu, vereceğiz, alacağız. En son, işte görmüşsünüzdür, eski 12. koğuş yeni yaptıkları bölüm var; "orası yapılınsı ondan sonra vereceğiz" dediler. Orası yapıldı. Sonra da ısrarla, çünkü koğuşta insan sayısı 100'ün üzerindeydi sürekli gelen vardı ısrarla görüşmeler sürdü yani iki yıla yakın görüşmeler sürdü ve ondan öncesinde ufak çaplı çeşitli eylemciklerde olmuştu ona yönelik; görüşmeler sürdü ve sonuçta bir çıkmaza girdi. Biz illa yedinci koğuş olsun, şurası olsun demedik. Havalandırmalarımız da bir yere, o arada bir yere koğuş yapabileceklerini belirtmiştik. Sonuçta olmayınca biz adlilerin kaldığı yedinci koğuşu işgal ederek orayı boşalttık. (Burdur Cezaevi Tutanağı s. 21)

- Ertesi günü gittiğimizde "böyle bir şeyi, planlarımızı, projelerinizi gelin, oturalım konuşalım" dendi sonra verilen cevap "koğuş falan verilmeyecek, tekrar hepiniz oradan çıkın" dendi. "İyi o zaman" dedik, biz de bu şekilde devam ettik. (Burdur Cezaevi Tutanağı s. 21)

- Yani, 26 Eylül gecesi saat 03.00 sıralarında, üç yerden aynı anda gelerek başladı saldırı ve

direkt. Bizim karşı koyma ve benzeri bir şeyin içine girmeden ateş edilerek başlandı zaten. Yani, daha çatışmanın en başında, çatışmanın ilk 5-10 dakika içerisinde Abuzer ve Halil arkadaşlar şehit düştüler. (Burdur Cezaevi Tutanağı s. 21)

- Ondan sonra doğal olarak, bizi katletmeye gelen insanlara buyurun gelin diyemeyiz ve karşı koyduk. Yani, elimizdeki kısıtlı olanaklarla saldırıya direnmeye çalıştık ve birçok şey kullanıldı saldırıda sürekli silah kullanılması, özellikle çatıdan ve kapıdan sürekli silah kullanılması devam eden bir anda. Zaten en son koğuşun içerisine çekildiğimizde, yani 5-6 saatlik çatışmadan sonra koğuşun içerisine çekildiğimizde zaten koğuşa atılan gaz bombalarıyla nefes alınmaz bir durumdaydı ve birçok arkadaş yaralı ya da baygın durumda koğuşun içerisinde yer alıyordu. Sürekli atılan gaz ve ses bombalarının yanında ayrıca mazgallardan da yangın tüpleri gibi bir şeyle gaz sıkılıyordu; atılan gaz bombalarının yanında ekstra gaz sıkılıyordu. (Burdur Cezaevi Tutanağı s. 22)

- Karşı taraftan isimler söylenerek vuracakları yönünde isimler söylenerek hitap ediliyordu. Koğuş mazgallarını görmüşseniz eğer, örneğin mutfak mazgalı, mutfak olarak küçük bir yer, mutfak mazgalının üzerinde silahı görüyoruz, aşağısı taranıyor. Biz zaten oraya sıkışmışız, camlardan taranıyor. Ara koridorda zaten kapı tam karşısından taranıyor. Bir çok arkadaş orada yaralandı zaten. Yaralı durumdaki bir çok arkadaş da gaz bombalarının etkisiyle var olan o sıkılan su ve köpüklerin etkisiyle şehit düştüler. Biz, o anda kaç kişi ölen insan var bilmiyorum, 3-4 kişiyi biliyorum. 11-12'e doğru öyle sıraları, gece 3'te başlamıştı çatışma, 11-12'ye kadar sürdü. Yani, bizim kullandığımız şeyler de yani, onlara karşı direnme anlamında kullandığımız şeyler, bizim oradaki direniş, bizim meşru hakkımız; yani, bize katliama yönelik bir saldırıyla gelmiş; çünkü, bize arama deniliyor. Hiçbir zaman aramaya gece girilmez, aramaya asker girmez. Ankara Merkez Kapalıda bile görülmemiştir. Arama prosedüründe de yoktur. Gardiyan 15 günde bir mutat aramasını yapar, gelir, çeker gider. (Burdur Cezaevi Tutanağı s. 22)

- Yani, silah kullandığımız ve benzeri şeyler de çıktı basında. Yani, bizim orada silah olarak kullandığımız sapan vardı, görmüşsünüzdür, kaldı orada birkaç tane ve bize atılan taşları kullandık. Yani, silah olarak kullanılan şeyler bunlar. Onun haricinde silahları vardı, kullanıldı gibi benzeri şeyler tamamen demagojiden ibarettir. Örneğin, uzun namlulu silah gösterilmiş; yani, bizden çıktığını iddia ettiler. Böyle bir silah olsa, o kadar süren çatışma içerisinde yani, biz ölüyorsak, zaten ölümüne gidilmiş oraya. Onlardan da öldürürdük; yani, bu çok zor bir şey değil, çok basit, düz mantıkla bakıldığından anlaşılabilir bir şey. (Burdur Cezaevi Tutanağı s. 22)

- İşin ilginç yanı hapishanenin hamamında devam eden işkence seansı var. İsmet, Sadık beni tutup koğuştan çıkarıyorlar ve asker koridoru var, koğuştan başlayıp ta hamama kadar süren; yani, 250 metrelik mesafede. Ben bayanlar koğuşunun kapısının önünde ayıldım. Ayıldığımda 2 asker kolumda, tutmuşlar ve yerlerde sürükleniyorum ve asker koridorunun içinden geçiyorum. Sürekli tekmeler, coplar, yani, her metre karesinde boş geçmiyor bunlar, sürekli coplanıyoruz. (Burdur Cezaevi Tutanağı s. 22)

• Mesela, bir asker veya astsubay, tam göremediğim için, benim ismimi söylüyor, beni tanıyor yani "bunu niye öldürmediniz" diyor. "bu ele başlarından birisi, bu niye yaşıyor?.." Yani, koridorda sürüklenirken, daha hamama götürülmemiştim ve ismimi telaffuz ederek söylüyor bunu. Dayak devam ediyor. Hapishane hamamına konulduk ve bizden önce çıkarılan insanlar da oraya getirilmiş ve arkadan kelepçelediler. Çok sıkı bir şekilde ve izleri hala kollarımızda duruyor. Orada ilk etapta hamamın camlarını askerler kendi coplariyla kırıyorlardı ve kırık camların üzerine bizi sürüyorlardı; yani, o noktayı bile düşünüyorlardı, her şeyin bir işkence aracı haline getirilmesi noktasında ve orada işkence başladı zaten. Yani, kaba dayaktan tutalım da, postallarla vurmalara kadar. (Burdur Cezaevi Tutanağı s. 22-23)

• Burada önemli bir nokta var. Şehit düşen arkadaşlardan, İsmet arkadaş şehit düşen arkadaşlardan birisi; orada bizimle birlikte getirildi ve orada sağdı, yaşıyordu. Bizim yanımızdaydı. Oradan askerler tarafından özel olarak alınıp götürüldü. Nereye götürüldüğünü bilmiyoruz, bilmemizin olanağı yok. Ondan sonra öldüğünü öğreniyoruz zaten. Habib arkadaş da koğuştan çıktığında bacağından yaralıydı. Biliyoruz, kurşun yarası vardı; ama ölmemişti. (Burdur Cezaevi Tutanağı s.23)

MAHKUM 27'ye ölen tutuklu-hükümlülerin bazılarında yanık izleri olduğu, bu izlerin nasıl oluştuğu veya neyle yandığına dair bilgileri soruldu.

MAHKUM 27'nin anlatımı:

• Sürünmeden dolayı oluşan yanık olabilir. Çünkü, bizim koridoru gördünüz. Buradaki Mustafa arkadaşında var. Yani, yanık gibi bir görüntü veriyor. Örneğin, sigara söndürdüler, bende de söndürdüler.(Burdur Cezaevi Tutanağı s.23)

MAHKUM 27'ye Ahmet SAVRAN hakkında basında çıkan bazı iddialar olduğu hatırlatılarak bu konudaki bilgisi soruldu.

MAHKUM 27'nin anlatımı:

• Zonguldak'taki bizim dergimizin muhabiriydi. Yani, Eğitim-Sen Sendikasında bir öğretmendi tutuklandı, getirildi; zaten yardım yataklıktan süren bir davası vardı ve çatışmada oradaydı, o da direnişin içindeydi. O da koğuştan sağ olarak çıkarıldı. Biz hamamdan çıkarılırken, en son sevke getirilirken 8 saatlik bir şeyden sonra, o hamamdan çıkışta birinci kısım kapısı var; oraya cesetler serilmiş, çırılçıplak soyularak bizim ölen arkadaşlarımızın cesedi bazı arkadaşlara o cesedin üzerine bastırılarak geçirilmeye çalışıldı.(Burdur Cezaevi Tutanağı s.23)

MAHKUM 27'ye olaylar sırasında karşılıklı vurma, dövme şeklinde bir mücadele olup olmadığı soruldu.

MAHKUM 27'nin anlatımı:

• Fiili anlamda, fiziki anlamda birbirimize girme olayı olmadı. Biz çatışma sürerken koğuşun havalandırmasındayız. Bizi saldırarak aldılar, baygın haldeydik; alıp götürdüler. Son anda böyle oldu. Birçok arkadaşımız şehit düşmüş, bayılmış. (Burdur Cezaevi Tutanağı s.23)

• Sadece cezaevi idaresinin bileceği bir iş değil bu. Orada bizim Ankara DHKP-C masasında görevli işkenceciler de oradaydı, bizzat geldiler yanımıza polisler. Sivil polisler vardı. Biz Ankara'da defalarca gözaltına alınıp işkence gördük. Onlar hepimizi çok iyi tanıyorlar. Ne olduğumuzu filan. Az çok dışarıda gözaltı süreci yaşamıştım; hem bizleri iyi tanıyorlar. İdareciler de tanıyor bizi, orada doğal olarak.(Burdur Cezaevi Tutanağı s.24)

• Cezaevi yönetiminden katılanlar gardiyanlar vardı. İsimlerini verebilirim. Örneğin, Niyazi Yaramış diye bir gardiyan vardı saldırıda bizzat yer alan. Bekir Etyemez denilen başgardiyan vardı, Hüseyin Dostlar denilen başgardiyan, Mehmet Sarı gardiyan, Yusuf denilen başgardiyan vardı. Şeraffettin Demirkesen denilen ikinci müdür vardı.(Burdur Cezaevi Tutanağı s.24)

• 30 saatlik bir yolculuktan geldik buraya ve sevke gelirken kelepçelerimiz orada takılmıştı zaten. Hiçbir şekilde açılmadı ve önden bağlanmasını istedik, her zaman öyle olur, sevke giderken de hastaneye giderken de. Yani, askerle bir yere gittiğimiz zaman kelepçeler önden bağlanır. Dediler ki:" Alay Komutanının emridir, biz hiçbir şekilde kelepçeyi önden bağlayamayız; bu şekilde bağlanacak". (Burdur Cezaevi Tutanağı s.24)

MAHKUM 27'ye diğer olay anlatımlarında ilk aşamada iki kişinin hemen vurulduğu, bu olayın saat kaç sıralarında olduğu, İsmet Kavaklıoğlu'nu en son nerede ve nasıl gördüğü soruldu.

MAHKUM 27'nin anlatımı:

• [söz konusu kişiler] ilk anda hemen öldüler. Saat Üç buçuk filan. Yani, saldırının olduğu ilk anlar, ilk 10-15 dakikasında. [İsmet'i en son gördüğü saat] koğuştan çıktığımız saatlerdi; saati tam hatırlamıyorum; ama, 11-12 gibi. Yani, alt koğuştan çıkarılıp...Çatışma 3'ten, 12'ye kadar sürdü; 8-9 saatlik bir çatışmaydı. Yani alıp hamama götürüldük, orada sağdı hala, bir yara, kurşun gibi, yoktu. Mesela, Habip'te sadece bacağına kurşun yarası vardı; ama, öldürücü bir yara değildi; yaşıyordu. [Habip ile İsmet'in 11-12'den sonra öldüğünü ifade etti.](Burdur Cezaevi Tutanağı s. 25)

MAHKUM 28'in anlatımı:

• Olaylar 3.30 gibi başladı. Ben, yataktan kalktım, hemen çıktım, baktım her yer sarılmış. Bir yandan bayanlar koğuşuna saldırı başlamıştı, onları fark ettik. Bir yandan adli koğuş diye tabir ettiğimiz 6'ncı koğuşun orada bir asker birikmesi 7'nci koğuşun oradan içeri girmeye çalışıyor. Öte yandan bizim 4 ve 5'nci koğuşun çıkışı olan 3'ncü kısmın giriş kapısı diye tabir ettiğimiz yerde bir asker grubu. Böyle bir ortam ve teslim olun vesaire diye bağırışlarla yağın taşlar bize dönük. Hemen ortamı kavramaya çalışırken ve bizim karşı koğuşumuzla birlikte yoğun bir tarama sesi çift taraflı. O anda biz 4 ve 5'nci koğuşun arasındayız. Biz de ranza koyarak, görmüşsünüzdür, eski başgardiyanlık diye tabir edilen yerdeyiz. Böyle bir 10-15 metrelik bir yerdir. Ayrıca, bu oda kadar her iki tarafın da bahçesi vardır. 4 ve 5'nci koğuşun taraflarında. Koğuş girişidir burası 4 ve 5'in. Orada çift taraflı bir yayılım ateşi. Bir taraftan 7'nci koğuş cephesinden gelen asker grubu, kalkanlı ve yanlarında bir komutan, diğer taraftan da 4

üncü koğuşun oradan girmeye çalışan asker grubu. Bunların her ikisinin arasındayız, yoğun bir tarama söz konusu oldu. Tabii bu yoğun tarama sırasında biz ilk şehitlerimizi verdik. (Burdur Cezaevi Tutanağı s.26)

- 3.30-4.00 gibiydi sabah. Abuzer Çat ve Halil Türker onlar da yanımızda şehit düştüler. Birçok arkadaşımızda orada ilk kurşunlarını aldı. Zaten anlatacağım, daha sonra şehit düşenler de en başta kurşun yarası alan ağırlıklı arkadaşlardandı. (Burdur Cezaevi Tutanağı s. 26)

- Tabii, biz, yaralılarımızı ve o anda hemen şehit düştüklerini fark ettik, bembeyazdı yüzleri. İnleyecek vs. bir halleri de yok. Onları içeri taşıdık. 4 üncü koğuşa doğru bir çekilmemiz söz konusu oldu. Tabii, bu, kurşun yağmuru altında oluyor, bizim 4 üncü koğuşa geçmememiz için kurşun yağıyor. Biz, ona rağmen, tabii geçiyoruz. İşte, yaralı arkadaşlarımızı taşıdık. O arada tekrar yaralanan arkadaşlar oldu, bilemiyorum. Onları avlunun bir köşesine yerleştirdikten sonra bir duruma baktık, nedir, kimler yaralı diye. İşte, orada zaten Zafer Kırbyık'ın, daha sonra şehit düşen Önder Gençarlan'ın, Mahir Emsalsiz'in, Ümit Altıntaş'ın, Habip Gül'ün, bunların da kurşun yarası almış olduğunu fark ettik ve bir kenara koyduk orada. 4 üncü koğuşun avlusuna çekildik. Bundan sonra da sabah 4'ten öğlen 12'ye kadar süren 8 saatlik direniş boyunca 4 üncü koğuşun avlusu ve koğuş içi olmak üzere koruduk. 8 saat boyunca olay burada cereyan etti.(Burdur Cezaevi Tutanağı s.26)

- Yaralı arkadaşlarımızdan Ümit Altıntaş yaklaşık bir yarım saat, bir saat sonra koğuş içerisinde şehit düştü. Abuzer ve Halil şehitti, bunlara, Ümit de eklendi. Saat 11.30-12.00'ye yaklaşırken. Yine bir yayılım ateşi bu sefer orada; diğer aradaki yaylımları saymıyorum. Bu dediğim en sondu. Orada Aziz Dönmez benim yanımda şehit düştü. Bir tek kişi hiç kurşun yarası almamıştı. O Ahmet Savran'dır. Ahmet'in dövülerek öldürüldüğünü düşünüyoruz. Çünkü, koğuştan çıkarken henüz kurşun almamıştı.(Burdur Cezaevi Tutanağı s. 26)

Komisyon tarafından olaylar sırasında kullanıldığı iddia edilen av tüfeği konusunda MAHKUM 28'in bilgisi soruldu.

MAHKUM 28'in anlatımı:

- Bu çatıdan ateş ettiklerinde şevrotin diye tabir edilen; çünkü, birkaç arkadaş birden yaralanıyordu bir ateş ettiğinde ve onlar büyük kurşunlar olsaydı, sanıyorum orada şehit düşerlerdi diye sonradan düşündüm. Onlar, o çatıdan ateş edilmeler, av tüfeği diye tabir edilen şeyler olabilir; ben bilemiyorum tabii onların ne tür silah kullandıklarını.(Burdur Cezaevi Tutanağı s. 27)

Komisyon tarafından anons yapılması ile ilgili MAHKUM 28'in bilgisi soruldu.

MAHKUM 28'in anlatımı:

- 3.30'da, ilk geldiğimizde zaten bağırmaya başladılar diye düşünüyorum.(Burdur Cezaevi Tutanağı s. 28)

• Şimdi, açıkçası içeriye geçtiğimizde, avludayken anonslar yoğun bir biçimde duyuluyordu. Hatta isim de veriliyordu. İşte, Enver Yanık teslim ol diyordu vs. Bunları çok net duyuyordum. Kurşun siktikten sonra ilk anda anonslar nasıldı kurşundan önce miydi, sonra mıydı, hatırlıyor değilim açıkçası; çok da önemli olduğunu zannetmiyorum.(Burdur Cezaevi Tutanağı s. 28)

• Şimdi, somut bir şey, eğer, aramızdan kaçanlar zayıflık gösterenler varsa, eğer vurmak bir şeyler yapmak istesek, bunlara zarar vermek istesek, bunu yapabiliriz. Yani, silahımız yok da zaten askere vs. taş, sopayla karşı koyuyorsak, biraz mantıklı olalım, bu soruları sorarken de mantığımızı kavrayalım, eğer silahımız varsa, askere yönelteceksek bu insanlara da yönelirdi; öyle değil mi? Ama, ben tersinden şunu söyleyeyim: Eğer, bunu yapabilecek bir güçte olsaydık; çünkü, irademiz ve teknik donanımımız olsaydı, bunu neden yapmayalım; neden bu insanlar kaçsın? 6-7 kişi kaçtı; öyle değil mi. Yani, en az 6-7 kişinin kaçtığını biliyorum, en az, isimleri önemli değil. Eğer, böyle bir şey yapsaydık, bu insanları neden kaçıralım biz? Yani, soruları mantıklı sorarsak, mantıklı yanıtlar da alabiliriz.(Burdur Cezaevi Tutanağı s. 28)

MAHKUM 29'un anlatımı:

• Olay saat 03.15 gibi başladı.(Burdur Cezaevi Tutanağı s. 29)

• Ahmet arkadaşın her tarafı kan içindeydi, Ahmet o saate kadar; çünkü, çok fazla yaralı vardı ve bir tarafta ölen arkadaşlarımız vardı. Onlara yardım etmeye çalışıyordu. En son gördüğümüzde o arkadaşımız sağdı. Daha sonra büyük ihtimalle banyoya götürdüklerinde orada işkenceyle öldürdüler ki, o saate kadar kurşun yarası alıp almadığını bilemiyoruz.(Burdur Cezaevi Tutanağı s. 29)

• Bir taraftan gaz bombası atılıyor aynı zamanda ateş edilirken, bir taraftan ses bombası, görebildiğimiz veya bugüne kadar tanık olduğumuz silahların dışında ya da bombaların dışında birçok yani ne olduğunu bilmediğimiz gazlar sıkılıyordu.(Burdur Cezaevi Tutanağı s.30)

• Zaten koğuşun kapısından çıkardıklarında askerler vardı, polisler ya da aynı şekilde giyimli, farklı renkli elbiseleri olanlar vardı.(Burdur Cezaevi Tutanağı s.30)

• Sürekli vurarak işkence yaparak, örneğin merdivenlerin üstünden fırlatıyorlardı; meydan gibi bir yer var yani, sürekli böyle 200 m.lik bir yolu belki bir belki iki saatte götürdüler. Götürdükleri yerde soydular. Kelepçe taktılar ve yine aynı şekilde işkence yaptılar. Sonra, hamamın bahçesine attılar. Oradan içeriye insanları üst üste çıplak bir şekilde atıyorlardı. Hamama götürdüklerinde sırayla kaldırıp kaldırıp ya da yattıkları yerden sürekli dövülüyor. Yani hamamın olduğu yer çok kalabalıktı; yani, sivil vardı, DHKP-C timinden polisler vardı orada, beyaz önlüklü doktor görünümlü kişiler vardı, onlarla aynı şekilde işkenceye katılanlar vardı.(Burdur Cezaevi Tutanağı s.30)

• Banyoda silah kullanıldığını duymadım, görmedim. Bacağımdan kurşun yarası almam nedeniyle sürekli kan kaybediyordum ve yattığımız her yerde kan gölcükleri oluşmuştu. O gölcüklerin içinden kaldırıp sedyeye aldılar. Sedyede hastane doktoruyla askerler arasında tartış-

ma yaşıyordu. Beni sedyeden attılar tekrar. "Hayır götürmeyeceksiniz bunu, ayıracaksınız; bunlar gitmeyecek hastaneye, bunlara ayrı muamele yapılacak" diyorlardı.(Burdur Cezaevi Tutanağı s. 30-31)

- Bunlar oraya kaldırılacak, şunlar buraya, böyle bir ayrıştırma yapıyorlardı. Bu baygınlık sırasında ayıldığımda beni tekrar dövüyorlardı " bunu göndermeyeceğiz, bunu geberteceğiz" diyorlardı. O sırada bütün arkadaşları ayırmışlardı, başka yere koymuşlardı. Sedyeye bindirip tekrar yere atıyorlar, merdivenlerde yuvarlıyorlar, o biçimde ambulansa kadar götürdüler. Ambulansta yalnızdım zaten, içi boş, birkaç tane asker var. Ambulans kalkmadı, hastanenin önünde bilmiyorum ne kadar bekledi. Uzun süre orada arabanın içinde işkence yapıldı. "Sen buraya kadar nasıl geldin, hala yaşıyor musunuz; seni öldüreceğiz" gibi şeyler söylendi; Daha sonra hastaneye getirdiklerini öğrendim. Ben ayıldığımda "üç arkadaşımızı daha geberttik, sıra sende" diye bana gelip işkence yapıyordu. Yaralarımın üzerine basıyorlardı ve isim isim söylüyorlardı, şunu geberttik sıra sende diye.(Burdur Cezaevi Tutanağı s. 31)

- Bir kısım arkadaşımız hastanede katlediliyor ve şunu söylüyorlar: "niye bunu öldürmediniz " örneğin isim isim " bu niye hala yaşıyor"? (Burdur Cezaevi Tutanağı s.31)

MAHKUM 23'ün bilinmeyen bir sıvının vücutlarına verilmesi ile ilgili anlatımı:

- Kullanılan o şeyleri soruyordunuz ya, aslında yaralardan çıkarabilirsiniz. Örneğin çivili sopalarla vurulmuştu ve buna benzer derin bir yara. Mesela, kurşun işi kabuk bağlamasına rağmen kabuk kavladı, kabuğu çıktı. Bunlar hala böyle duruyor. Bir de söylemek de sadece yetmiyor. Söylediğinizin gerçekten ne kadar dikkate alınacağı noktasında tatmin olmadığımız için; yani, sizlere yönelik yaşadığımız süreç bizim biraz böyle temkinli davranmaya itiyor; yani, söyleyeceklerimizin ne kadar dikkate alınacağını.(Burdur Cezaevi Tutanağı s.31)

- Kafamın bir tarafı, sağ taraf komple uyuşuk. Sağ elim komple uyuşuk; yani, elime bir şey aldığım zaman hissedemiyorum; kullanamıyorum; ama, hissedemiyorum. Bir de vücuduma, yani, ben yaşadığım için, bir iğne; ama, nasıl bir iğne bilmiyorum ... bir de bisturi bilirsiniz, görmüşsünüzdür, yani, şu kesici alet. Bir de o; sanki bu küçük bir kaptan çıkarılıyormuş gibi sesi geliyor, açıyorlar böyle. Örneğin, iğneyle vücudumun çeşitli yerlerine batırdılar, ama, bir ıslaklık hissediyorum; yani, iğneyi batırdıklarında sadece bir ıslaklık ve kesici olan şeyin kendisini bir şeye batırıp çıkardılar. (Burdur Cezaevi Tutanağı s.32)

- Hamamdan çıkarıp hamamın revir kapısının ön tarafı gibi bir yer ya da orada herhangi bir yere koydular. Orada da örneğin yoğun işkence devam etti ve muhtemelen orada kurşunu sık-tılar;(Burdur Cezaevi Tutanağı s.32)

MAHKUM 29'un anlatımı:

- Biz Ankara'da tutuklandık. tutuklu arkadaşlarımız geldiğinde hapishanede kapı altında karşıladığımızda onlar getiriyordu yine; orada görüyorduk. Bizi tehdit ediyorlardı "siz çıktığınızda sizi öldüreceğiz" kimi de bu operasyon sırasında yine vuruyorlardı, artı hapishanenin

çıkışında kapının orada yine bir kısım ordaydı ve hastanenin orada çıktığımızda yine görmüştük taburcu ettiklerinde. Yani, sürekli DHKP-C timinden özellikle karşılaştığımız, bize işkence yapan insanlardı. DHKP-C timindeki polisler olduğunu, daha önce karşılaştığımız için, biliyoruz.(Burdur Cezaevi Tutanağı s.33)

MAHKUM 30'un anlatımı:

- Benim bir elimde gaz bombası patladı.(Burdur Cezaevi Tutanağı s.34)
- Arkadaşlara dikiş atıldı.. Bir taraftan dikiş atıldıktan sonra öbürüne geçmeden aynı dikişlerin üzerinden tekmelerle vuruluyordu.(Burdur Cezaevi Tutanağı s.34)
- Benim çok şaşırdığım şey de Ahmet hoca oldu. Hala kurşun yarası yoktu. Yani, sonradan mı sıkıldı, nasıl yaptılar, orasını bilemiyorum, çünkü ben hamamdan çıkarılırken özellikle gördüm, vücudunda herhangi bir darbe, kan filan yoktu.(Burdur Cezaevi Tutanağı s.36)

MAHKUM 26'nın anlatımı:

- 03-03.30 arası. O saatlerde ilk vurulan Abuzer. Bu 4 ila 5 inci koğuşun arasındaki gardiyanlık var ya, orada Abuzer ve Halil Türker yanımda vuruldular.(Burdur Cezaevi Tutanağı s. 35)
- Aziz de koğuşun içerisinde taranırken öldü.(Burdur Cezaevi Tutanağı s.35)
- Hamamdayız. İlginç gelen orada İsmet'in sesini duyduk, İsmet orada sağ.(Burdur Cezaevi Tutanağı s.36)
- Bacaklarım iki ayağımdan kaldırıldı ve testislerime sopayla uzun bir zaman vurdular.(Burdur Cezaevi Tutanağı s.36)

MAHKUM 31'in anlatımı:

- Saat 3.30 gibiydi. Arkadan yeter, dur, şuraya gel, kaç tane geldi, o tür sesler duyuluyordu. Arkadaşlar ne oluyor falan dedi. Saat 4.10'da ya da 8 geçeydi, aşağıdan askerler gelmeye başladı direkt kapıdan. Ama, orada yoğun sesler vardı, ne olduğunu pek anlayamadık.(Burdur Cezaevi Tutanağı s.37)
- Hayır, silah sesi duymamıştık.(Burdur Cezaevi Tutanağı s.37)
- Ancak, bizde daha çok cinsel taciz vardı. Mesela, Kürt olduğumuzu anlayan arkadaşlara Kürtçe şunu söylüyor "biz Kürd'üz, onurlu yaşıyoruz, gelin siz de onurlu yaşayın; ama, bu şey değil; biz, sizi öldürmeyeceğiz, gelin teslim olun" falan değildi.(Burdur Cezaevi Tutanağı s.38-39)
- Bize ateş edildiğini zannederek, arkadaşlar, ateş ediliyor, yere yatın dedim. Saat 4.30 gibiydi. Sonra kurşun filan duymadık.(Burdur Cezaevi Tutanağı s.39)

- Galiba arkadaşların hepsi öldü, sonra bize geldiler diye düşünmeye başladık; çünkü sürekli taranıyor; yani, o taramadan insanların sağ çıkabileceği düşüncesi pek yoktu.(Burdur Cezaevi Tutanağı s.39)
- Saat 7.15 gibiydi bizi aldıklarında, koğuştan çıkardıklarında. Orada hiç teslim olun çağrısı yoktu.(Burdur Cezaevi Tutanağı s.39)
- Geldiğimizde beni direkt karakola götürdüler. Karakol diye yazan bir yer vardı. Oraya gittiğimde, sivil kıyafetli biri, bıyıklı ve bir de çavuş vardı. Adlarını bilmiyorum. Benden parmak izimi istedi.(Burdur Cezaevi Tutanağı s.39)
- Sen Ulucanlar'dan gelmişsin dedi. Evet, Ulucanlar'dan geldim dedim, İyi o zaman, orada yarım kalan işi biz de burada tamamlayacağız dediler.(Burdur Cezaevi Tutanağı s.39)
- Ankara'da yara aldık, bizi kelepçeli arabaya attılar, 12 den 6.30'a kadar arabada bekleyip ondan sonra Niğde'ye götürdüler. Doktora dedik ki buradan sevke gidemeyiz, Metin söylüyor bunu, hayır diyor siz daha epey dayak yiyebileceksiniz. Çok açık ifade ediyor ve bunu cezaevi doktoru ifade ediyor. Ben sizin ne kadar dayanıp dayamayacağınızı bilirim; siz daha dayak yiyebilirsiniz diyor.(Burdur Cezaevi Tutanağı s.40)
- Turap Bey, sizin için sadece bir sedye ayırdık, siz çok çok iyisiniz. Herkes yatıyor. Kanama geçiren var, kusan var, ciğer kanaması geçiren var, mide kanaması geçiren var; arkadaşların kolu kırık, beyin travması geçirmiş 3 kişi hiçbir şey hatırlamıyor, buna iyi diyor, siz çok iyisiniz diyor.(Burdur Cezaevi Tutanağı s.41)

E. CEZAEVİ GÖREVLİLERİ İLE GÖRÜŞMELER:

1. ULUCANLAR CEZAEVİNİ GÖZETİM VE DENETİM YETKİSİNE SAHİP NÖBETÇİ SAVCI MEHMET BOZKURT İLE 14 EKİM 1999 TARİHİNDE YAPILAN GÖRÜŞME:

26 Eylül 1999 günü yaşanan olaylar sırasında cezaevinde görevli savcı Mehmet BOZKURT ile makamında görüşülmüş, olaylar hakkında bilgisi alınmıştır. 2 Eylülde başlayan koğuş işgali ve gelişimi hakkında bilgisi olmadığını ifade eden savcı, cezaevinde asıl görevli olan savcı Fikri PALAZ'ın 22 Eylül'de izine ayrıldığını ifade etmiştir.

Savcı Mehmet BOZKURT'un anlatımı:

- 23'ünde Perşembe günü göreve başladım. 26'sında bu olaylar oluyor. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s. 1-2)
- Ayın 2'sinde, 7 inci koğuşun duvarı yıkılmak suretiyle bu koğuş 5'nci koğuş tarafından işgal edilmiş, oradaki adli suçlular başka koğuşlara gönderilmiş ve 2'sinden itibaren de sayım vermemişler, arama yapılamamış, dolayısıyla ziyaretçi görüşüne çıkamamışlar, böylece bir gelişim yaşanmış. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s.2)

• Tuğla duvar yıkılabilir. Büyük ipragaz tüple iki defa vurursan duvar yıkılır. Ki, kapıları falan onunla patlattıkları geçmiş yıllarda oldu. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s.2)

• Ayın 2'sinden itibaren 4 üncü, 5 inci ve artı, 7 inci koğuyla kadınlar koğuşuna hiçbir görevli almamışlar. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s.3)

• Arama dediğimiz bizim, mesela koğuşu tamamen boşaltmak suretiyle veya eşyaların tek tek aranması suretiyle değil, dört dörtlük arama yapıldığı inancında değilim ben. İdarenin gücü yetmiyor. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s.3)

• Burası tutukevi; misafir mahkum, tedavi süresince burada kalıyor. Geri dönmeme oluyor. Terör suçlarında oluyor, adli suçlularda olmuyor. Kişi gitmiyor. Personel de gönderemiyor. Gücü yetmiyor. İşte, dediğim gibi 65 kişilik, 45 terör koğuşuna personelin gücü yetmiyor, arama için de yine 65 kişilik koğuştaki 15 kişi arama yapıyor görevli personel. Arbede yaşanıyor, geçmiş yıllarda olmuş bu. Hatta bu olaylardan önce burada öğrendiğim kadarıyla 70 kişinin sevki yapılması gerekiyordu ve yıllarca yapılamamış bu sevkler. İdarenin zaafı var, Bakanlığın zaafı var; bence devletin zaafı var, gücü yetmiyor. Güç dengesi ... (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s.4)

• 1996'da Bakanlığa gittim ben dedim ki, biz tutukluları mahkemeye gönderemiyoruz, mahkemeden şu şekilde yazılar alıyoruz, ya bize yetki verin zorla gönderelim ya da siz zorla gönderin dedim. Bize verilen cevap şu: Kimseyi zorla gönderemeyiz, giden gider gitmeyen gitmez. Sevk de aynı şekilde, sevk için de aynı şey bize söylendi, bizim de zor kullanma yetkimiz zaten yok, onun için bu şekilde birikim kaldı. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s.4-5)

Aynı şeyi adli mahkumlar yapsa, bir adli mahkum gitmiyorum dese cezaevinin tavrının ne olacağı soruldu.

• O da yaşandı burada, geçen sene adli tatilde de burada görevliydim ben, burada haraç çetesi vardı ve büyük boyutlara ulaşmıştı, onları biz asker, jandarma girmesi suretiyle gönderdik. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s.5)

• Operasyon emri değil, operasyon için bize şu şey geldi Bakanlıktan "ciddi tünel ihbarı var, Ankara'nın ortasından bir firar verilirse bunun altından kimse kalkamaz ve bu tünel bulunacak" dendi. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s.6)

• Bizim personel arama yapıyor, zaten aramaları biz kendimiz yapıyoruz. Benim bildiğim, 95'ten itibaren jandarma hiç girmiyor terör koğuşlarına. 95'te girmiş askerler, jandarmalar, örgüt flamalarını toplamışlar. Şifahi anlaşma yapılmış. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s.7)

1995'te yapıldığı bahsedilen anlaşma ile ilgili bilgisi soruldu.

• Talimat değil; şeyde vardı; onu arıyoruz bulamıyoruz, vardı burada. 22 maddelik bir metin vardı, ona uyuyorlardı, yani halen de ona uyuyorlar. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s.8)

- Ben, o zaman Bakanlığa göndermişim, müfettişler de aradılar onu, bulamadılar. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s.8)
- Bakanlık görevlileri arasında, cezaevi görevlileri arasında değil. Genel Müdür gelmiş buraya, Genel Müdürle konuşmuş. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s.8)
- Alay Komutanı devamlı telsizle talimat veriyor "size ateş edilmediği sürece siz kesinlikle ateş etmeyin" şeklinde talimat veriyor, onu biliyoruz. Bir ara makineli sesi geldi, biraz afalladı onlar, bu ses neyin nesi falan diye. İşte, bu arada, bir başçavuşun elinden yaralandığı haberi geldi, o kameraya alıyormuş operasyonu veya gelişmeleri. Daha sonra, o dediğim binbaşı başından yaralandı, onları hemen hastaneye gönderdiler. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s.10)

Cezaevine silahların nasıl girdiği soruldu:

- Silahı da şöyle söyleyeyim. Yan tarafımız yarı açık cezaevi, duvar müşterek, oradan atıldığı iddiası var. Mesela, mahkum buradan çıkıyor, oradan içeri giriyor. Buradan tahliye oluyor, yarı açığa geçiyor, oraya gidiyor, buranın sistemlerini biliyor. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s.11)
- Bizim buradaki kuleler direkt mahkumların havalandırma avlularına bakıyor, tepesinde, oradan da atabilir, ipe de sarkıtabilir. Tabii, bu bir varsayım, bunlar varsayım. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s.12)
- Şimdi bu operasyon öncesine kadar şey vardı; mesela, bizim 4'ncü koğuş vardı, orada tek örgüt vardı DHKP-C; orada başka örgüt yoktu. 5'nci koğuşta da -işte liste burada- karma örgütler vardı; MLKP, PKK, TDP, TIKP ... Dediğim gibi, 5'nci koğuş karmaydı. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s.14)

2. ULUCANLAR CEZAEVİ MÜDÜRÜ VE GÖREVLİLER İLE YAPILAN GÖRÜŞMELER:

Cezaevi Müdürü Rüstem CİNKİLİÇ 26 Eylül günü cezaevi personeliyle birlikte arama yapmak için talimat aldıklarını bu nedenle jandarma ile birlikte 4, 5 ve Bayan terör olarak adlandırdıkları kısım kapısına geldiklerini, burada nöbet tutan mahkumların jandarmayı görünce kendilerine küfür ederek içeriye doğru kaçtıklarını ve direnişe geçtiklerini ifade etmiştir. Direnişin başlamasıyla birlikte gardiyanların geride durduklarını ve olaya karışmadıklarını belirterek olaylar sırasında yaralı mahkumlara ilk yardımın kendileri tarafından uygulandığını, yaralıları sedyeler ile ambulanslara kendilerinin taşıdığını, ortaya atılan iddiaların haksız olduğunu ifade etmiştir.

Cezaevi Müdürü Rüstem CİNKİLİÇ'in anlatımı:

- Birçok personelimizin listesini çıkarmışlar. Bazı personelimizin evinin olduğu krokiyi çıkarmışlar. Bu tür şeyi yaşıyoruz biz, yirmi senedir yaşıyoruz bunu. Devletin bu hapishaneleri insan unsurunu azaltacak bir sisteme sokmadığı sürece bu böyle devam eder, bu olaylar da olur. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s.17)

İnfaz Koruma Baş Memuru Hüseyin DOSTEL'in anlatımı:

- Devamlı burada sabah ve akşam sayım yapılır. Sayıma gittiğimizde, mahsus tuvalete saklanarak sayım vermemek istiyorlar. Kabini açmak zorunda kalıyoruz. Amaç üzerimize su, verilen tuz, şeker, çay, duvarın toprakları, cam kırıkları; ne bulurlarsa üzerimize serpiyorlar. Camın olmaması oradan kaynaklanıyor efendim. Camlar söküldü alındı. Kağıt veya naylon yapıyoruz efendim. Üzerimize saldırıyorlar. Bizim de elimizde savunacak bir şeyimiz yok. Bizim de can güvenliğimiz yok. Sürekli sözlü hakaretlerde bulunuyorlar. Tahrik ediyorlar. Ne kadar biz şey yapmaya çalışıyoruz, inanın, sürekli tahrik ediyorlar. Tehdit ediyorlar. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s.82-83)

İnfaz Koruma Memurunun anlatımı:

- Avukata isimlerimizi veriyorlar. Biz bir şey yapmadığımız halde, avukatı da sizden bunun hesabını soracağız diyor. Her şeyi tehdit üzerine kurulu . Her şeyimizle tedirginiz. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s.83)

- Yaralıları ilk müdahaleyi eden her zaman olduğu gibi yine bizler olduk. Asker, operasyonu yaptı; fakat, neticelerine bizler insani yardımımızı elimizden geldiği kadar yaptık. Bütün tehdit, küfür ve hakaretlere rağmen. Asker de aynı şekilde. Sizler yüzünden bu silahlar giriyor, sizlersiniz bunlara sebep...İki arada kalmış grupsunuz. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s.84)

Görüşmeler sırasında terör cezaevlerinde çalışan infaz koruma memurlarının adalet hizmeti tazminatından yeterince faydalanamadıkları, resmi ve dini bayram tatillerini kullanamadıkları, can güvenliği nedeniyle zor alım silah satışının kendilerine de yapılmasını, mesleki eğitim alarak göreve başlamak istediklerini, üç yıldır değişik tip ve renkte elbise giymek zorunda kaldıklarını bu durumun düzeltilmesini, özlük haklarının yeniden düzenlenerek infaz memurlarının da üçüncü dereceden faydalanmalarını, terör cezaevlerinde çalışma süresinin yıpranma payı verilerek 20 yıllla sınırlandırılmasını ve tazminat oranlarının artırılmasını talep etmişlerdir.

3. ULUCANLAR CEZAEVİ DOKTORU TURAP ULAŞOĞLU İLE 20 EKİM 1999 TARİHİNDE YAPILAN GÖRÜŞME:

Cezaevi doktoru Turap ULAŞOĞLU'na 26 Eylül günü yaşanan olaylar sırasında yaralanan tutuklu-hükümlülerin ilk tedavileri, hastaneye sevkleri ve genel olarak cezaevinde bulunan hastaların cezaevi şartlarından kaynaklanan nedenlerden dolayı tedavilerinin yapılamaması veya gecikmesi ile ilgili ifade edilen şikayetler hakkında bilgisi soruldu.

Doktor Turap ULAŞOĞLU'nun anlatımı:

- Hastalarımızın tedavilerinin gecikmesi ile ilgili cezaevi şartlarından kaynaklanan aksamalar olabiliyor. Diyelim ki hastanede randevusu oluyor, örneğin perşembe günü sabah gidecek, ama

o gün gidemeyebiliyor. Jandarmanın aracı olmuyor örneğin, jandarmanın personeli olmuyor. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s.119)

• O akşam hepimiz buraya geldik; çünkü çağrıldık. Saat 4'e çeyrek kala ben buradaydım. Ben geldiğimde olay başlamamıştı. Sonra içeriye girdi askerler. Biz bekledik. Sonra hasta var dediler, biz hepimiz içeriye girdik. İlk hastalar gaz bombasından etkilenen askerlerdi. Onlara müdahale ettik. Maske taktıkları halde, gaz bombasına maruz kaldıkları için, gözlerinde yanma, nefes darlığı gibi şikayetleri oldu ve bize geldiler. Maskeleri olmayan da vardı. Azdı zaten maske sayısı ki, bir ara değil burası, şu bahçede bile insanın gözleri yanıyordu, bayağı bir yoğundu. O askerlere biz yardımcı olmaya çalıştık. Sonra ilk yaralımız bir astsubaydı, bir yaralanması söz konusuymuş. Saat 4:30-5:00 sularında ilk yaralı astsubay geldi. Kendisini biz hemen sevk ettik. Hemen gidebildiler. Bizim ambulansımız da yeterli ve o sırada zaten Hızır Acil Servisten mümkün olduğu kadar buraya ambulans geldi. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s.120)

• Hava aydınlamaya başlamıştı. İki üç saat sonra, mahkum, tutuklu yaralılar geldi. Mesela bir tanesini çok iyi anımsıyorum, çok ağır yaralıydı o. Burada müdahale etmemiz mümkün değil. Hemen ambulansla gönderdik. Yarayı arkadaşlar kapatmıştı. Benim anladığım kadarıyla arkadan herhalde ateşli silahla yaralanması. Arkadan girip önu parçalamış. Zaten hastanede ameliyata alınırken eks olmuş. Diğer doktorlar da içeriye girdi zaten, Hızır Acil Servis doktorları da içeriye girdi. Yani o insana yapabileceğiniz müdahale sınırlı. Dolayısıyla, biz direkt o insanları sevk ettik ve normal prosedürü de izlemedik, yani evraksız, kayıtsız, bu hasta hastaneye gidecek, anında gönderdik, hatta sedyeleri biz taşıdık. Sedyeyi dışarıya çıkardık, ambulansla koyup hastayı gönderdik. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s.122)

• Bir ara Numune Hastanesi bile, "biz yaralıları kabul edemeyeceğiz" dediler. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s.122)

Doktor Turap ULAŞOĞLU'na yaralıların birçoğunu gördüğü hatırlatılarak yaralanma ile kendisine getirilenlerin nasıl yaralandığı ve ne şekilde yaraları olduğu soruldu.

Doktor Turap ULAŞOĞLU'nun anlatımı:

• Darp. Askerlerin coptan kaynaklanan, o da herhalde ben plastik zannediyordum, ağaçtanmış. Ondan dolayı darp izi vardı. Ateşli silah yaralanması da vardı. Bir hastamız o şekildeydi, onu zaten acil gönderdik. Testisi kanama sebebiyle, yani şöyle benzetebilirim, kafası kadar olmuş neredeyse. O kanama darba bağlı olur. O bölgeye gelen, örneğin tekme olabilir. Onun sonucu acil. Ani kanama olur işte. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s.122-123)

• Saat 11 civarlarında olay netleşmişti, 11-12 civarında olay artık bitmek üzereydi diyebilirim. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s.123)

• Yaralıların çok büyük kısmını sevk ettik. Son anda burada kalan mahkum sayısı on küsurdu. Akşama doğru kalan diyeyim. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s.123)

• Hızır acil doktorları, "işte şunu gönderelim kırık olabilir, şunu gönderelim" dediler, onlar da bize yardımcı oldular. Yani burada kalmış olanlar çok acil tedavi gerektirmeyenlerdi. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s.124)

14'ncü koğuştaki kalan mahkumların açlık grevi yaptığı ve tedaviyi reddettikleri hatırlatılarak, Doktor Turap ULAŞOĞLU'ndan hekim olarak tıbbi görüşü soruldu.

Doktor Turap ULAŞOĞLU'nun anlatımı:

• Tedaviyi reddediyorlar. Biraz önce bir tanesi bayıldı. Tansiyonu sekizin altında. Müdahale gerektirir, yani serum vermek gerektirir. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s.124)

• Devlet bize şunu demiyor: Bir süreden sonra, siz bunlara müdahale etmek zorundasınız demiyor. Hayır, onların iradesine bırakacaksınız diyor. Bu konuda bir netlik yok yani. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s.124)

Yaralı mahkumların 14 Koğuştaki kalmalarının tıbbi açıdan uygunluğu ve mahkumlar tarafından ortaya atılan bir görevlinin elindeki kap içinde bulunan bir sıvıya bıçak gibi sivri bir şeyi batırarak mahkumların vücutlarını çizdiği iddiasına ilişkin olarak bilgisi soruldu.

Doktor Turap ULAŞOĞLU'nun anlatımı:

• 14 Koğuştaki kalan yaralıların orada kalmaları uygun değil. Görevli birinin bu şekilde bir sıvı ile bir şey yaptığına şahit olmadım. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s.125)

4. BURDUR CEZAEVİ MÜDÜRÜ KATİP ÖZEN İLE 5 KASIM 1999 TARİHİNDE YAPILAN GÖRÜŞME

26 Eylül 1999 tarihinde Ulucanlar Cezaevinde meydana gelen olaylardan sonra, olaya karışan bazı tutuklu ve hükümlüler Burdur Cezaevine nakledilmişlerdir. Nakillerin Burdur'a ulaşmasından sonra bazı basın organlarında Burdur Cezaevinin ikinci Ulucanlar olayına sahne olduğu iddiaları yer almıştır. Hem Ulucanlar Cezaevinden sevk gelen tutuklu ve hükümlülerle görüşmelerde bulunmak, hem de basında yer alan iddiaları yerinde araştırmak üzere Heyetimiz Burdur Cezaevinde incelemelerde bulunmuştur.

Cezaevi Müdürü Katip Özen'e basında yer alan haberler hatırlatılarak, kendisi ve Burdur Cezaevi ile ilgili iddiaları cevaplaması istendi.

Cezaevi Müdürü Katip ÖZEN'in anlatımı:

• Burdur Cezaevine gelip sorunları nelerdir diye incelediğimde, cezaevlerinde asgari olarak uygulanması gereken bazı ceza ve kurallarının, genelge ve mevzuatların olduğunu, burada uygulanmadığını ve uygulanma ortamının bulunmadığını gördüm.(Burdur Cezaevi Tutanağı s.1)

- Daha önce görev yaptığım Erzurum Cezaevinde, özel tip cezaevi olması nedeniyle hepsinin terör vasıflı mahkumlardan müteşekkil olduğu, bunların içinde Türk solu dediğimiz, diğer fraksiyon, sol örgütlerin de bulunması nedeniyle sıkıntı yaşamam nedeniyle; burada, buna ek olarak cezaevinin E tipi olması, terör barındırma imkanlarına tam kavuşturulmamış, gerekli fiziki ve personel koşulları oluşturulmadığını gördüm.(Burdur Cezaevi Tutanağı s.1)
- Cezaevini devraldığım zaman 685-700 mevcuduna dayanmış bir cezaeviyle karşılaştım. Cezaevimizin kapasitesi normal bina sicil formuna bakıldığı zaman 450 gözükmesine rağmen, cezaevimizin yarı kısmı oda sistemine dönüştürülerek, bu mevcudun azaldığını 450 ile 400 arasında olduğu; 400-450 bir mevcudun barınabileceği bir cezaevinde 685 mahkumu devraldım.(Burdur Cezaevi Tutanağı s.1)
- Ayrıca, bu cezaevinde şu anki mevcutla 135 terör vasıflı mahkumun olduğu, bunların 70-80'inin PKK olduğu, diğerlerinin de DHKP-C, MLKP gibi Türk solunu oluşturan 5-6 fraksiyondan oluşan Türk solu mahkumlarının bir arada barındırıldığını, bunların koğuş yetersiz olması nedeniyle sınıftan bozma müşterek bahçe, havalandırma bahçesi kullanarak bir oda düzenlenerek bunların 38-40 kişiye varan bir kalabalığın iç içe girdiğini gördüm.(Burdur Cezaevi Tutanağı s.1-2)
- Personeline baktığım zaman vardiya sisteminde 25 infaz koruma memuru ve baş memurundan müteşekkil vardiyaların hizmet ettiği ve bu hizmetin yürütülmesinde kuvvet dengesini sağlamadığı, cezaevinin asli görevi olan arama, sayım ve kontrollerin yerinde ve zamanında yeterince yapılmadığı; nedenine gelince, mahkumların bir arada bulundurma veya bir arada birleşme imkanları doğduğu ortamlarda cezaevi personelinin yetersiz kaldığı; mevcut olarak personel fazla gözükmesine rağmen, fiziki konum olarak mahkumların konuşlandırılması neticesinde, karşılarında zaman zaman 130 kişilik bir birikim çıkıyor. Daha önce Kürşat Yılmaz diye adli bir mahkum kalmıştı; ondan kalma sıkıntılarının olduğu, bu sıkıntılarının terörle beraber devam ettiği ve bu birikimlerin olduğu, içeride istenmeyen malzemelerin olabileceği düşünceyiyle personeli şevksiz, isteksiz ve korkak buldum.(Burdur Cezaevi Tutanağı s.2)
- Göreve başladığım gün, öncelikle asayiş ve güvenliğin sağlanması gerektiğini düşündüm. Koğuşlardan çıkışların zaten yapılması gereken mevzuat gereği aramanın sağlıklı ve amacına uygun olarak yapılmadığı, personelin bu konuda isteksiz olduğu, koridorlarda nöbet tutan memurların asli görevlerinin dışında başka görevlerde çalıştırıldığı bir başıbozukluğun olduğunu tespitle ilk icraat olarak koğuş kapılarının kapatılması, koğuşların içinde sağlıklı olarak bir aramanın yapılmasını, kapıların kapalı tutulmasını, nöbetçilerin kendilerine güveni gelecek şekilde güvenli bir ortamda görev yapma koşullarını sağlamak üzere bu tedbirleri aldık.(Burdur Cezaevi Tutanağı s.2)
- Bu tedbirlerde adli mahkumların bir direnişiyle karşılaşılması. Yalnız terör vasıflı mahkumlar, "biz bu aramalara karşıyız, biz terör mahkumuyuz, biz onur kırıcı bu davranıştan vazgeçmeyiz, Bu bizim için bir haktır..." dediler. Geçmişine bakıldığı zaman, bunların herhangi bir açlık grevi veya bakanlıktan gelen genelge veya heyetin verdiği bir hak olarak zaten verilmesi mümkün olmayan ve hak telakki ettikleri bu konunun kendilerine verilemeyeceği söylenmiş ve tedbirler uygulanmaya konulmuştur.(Burdur Cezaevi Tutanağı s.2-3)

• İdareyi protesto etmelerine gerek kalmadan Ulucanlar'daki olayları protesto etmek için, sayım vermeme gibi üç günlük bir eylem yapmışlardır. Eylem neticesinde genel arama olarak askerle beraber girildi, yalnız, asker aramaya iştirak etmemişler; mevzuat gereği nezaret etmiştir, miltada bulundurularak personelin güvenli bir şekilde aramasının yapılması sağlanmışır.(Burdur Cezaevi Tutanağı s.3)

• Koğuşlarda örgütsel pankart, doküman, resim ve benzeri koğuşlarda asılması yasak her türlü yasak, illegal, ideolojik bütün dokümanlar alınmıştır., alıkonmuştur; tutanakla ve resimleri çekilerek muhafaza altına alınmış, tutanaklarla başsavcılığa bildirilmiştir. Bilahare, bunu da "eşyalarımız talan edilmiştir", "eşyalarımız gasp edilmiştir" denilen malzemeler, resimlerle size göstereceğim malzemelerdir, örgüt dokümanlarıdır. Hepsi kayıtlıdır, hepsi de tutanakla tespit edilmiştir.(Burdur Cezaevi Tutanağı s.3)

• Fakat bunlar basın yolunu kullanarak ve ailelerine olayı saptırarak, duygusal sömürü yaparak, ailelerine "bizim haklarımız gasp ediliyor, bizim eşyalarımız talan edildi, burası Ulucanlar'a çevrilecek" diye aileler tazyik edilmiş, aileler de tereddütlerini getirmişler, ideolojilerine yakın bir gazeteye vererek idareyi tehdit ve keyfi uygulamalarla suçlama cihetine gitmişlerdir. Bu öyle bir noktaya gelmiş ki, İnsan Hakları İzmir Şubesi ve İstanbul Şubesi idaremiz aleyhinde insan hakları ihlali propagandası yapmıştır. Bakanlığımıza da intikal eden durum bundan ibarettir.(Burdur Cezaevi Tutanağı s.3)

• MAHKUM 26, MAHKUM 27, MAHKUM 29, MAHKUM 28, MAHKUM 30. Bunların burada gerekli kontrollerini yaptıktan sonra, onları hastaneye gönderdik, bir akşam o hastanede kaldılar, ertesi gün de, bunların gerekli tomografileri, gerekli tedavileri Burdur Devlet hastanesinde yaptırılmış, koğuşlarında verilmesine ve şu anda kritik bir durumun olmadığına dair kati rapor alındıktan sonra, bunların kendi rızaları doğrultusunda ve içeride Türk solu dediğimiz Dördüncü Koğuşa yerleştirdik.(Burdur Cezaevi Tutanağı s.3)

• Doktora gerekli talimatları vermem üzerine, ertesi gün bunlar doktor odasında muayene edilmek üzere koğuşlarından alındılar."Biz temsilcisz doktora çıkmayız" dediler. Kendilerine temsilcinin doktor tedavisiyle bir alakası olmadığını söylemem üzerine, bunları ikna edemedik, bunları koğuşlarına geri gitti; tedavi olmadılar.(Burdur Cezaevi Tutanağı s.4)

• Kendilerini tekrar revire çağırdığımızda, "biz üstümüzü aratmayız, biz kural bilmeyiz ..." Kontrol altında gidildiğinde, bu kişilerin üstlerinin aranmayacağını ve böyle bir haklarının olduğunu, temsilcisz çıkmayacaklarını, temsilciyle beraber istedikleri birimi, istedikleri yere kadar gidebileceklerini, bunun engellenmesi, onların haklarının gasp edildiği manasına geleceğini, aksi takdirde ne avukat mahalline, ne ziyaret mahalline, ne de doktora çıkmayacaklarını beyan etmişlerdir.(Burdur Cezaevi Tutanağı s.4)

• İdaremezce edinilen kanaat, odur ki, bu temsilci dediğimiz kişiler bu imtiyazları muhafaza etmek için Ulucanlar'dan gelen kişileri koz olarak kullanmaktadırlar ve baskı unsuru oluşturmaktadırlar. Bilahare, ziyaret günü denk gelmiş, ziyarette de aynı nedenlerle, aynı gerekçeler-

le diğer mahkumları çıkarmadıkları gibi kendi ziyaretçilerini, kendileri tek başlarına üstlerini aratarak çıkmışlardır. Yani, temsilci, ziyaretçisi gelen temsilci kurallara uyararak çıkmaktadır. O esnada, 5.10.99 tarihli cezaevi idaresiyle ilgili bakanlığımızın yayımladığı son genelge kendilerine fotokopisi okunarak, izah edilerek, bunun bir genelge gereği, bunun cezaevi mevzuatı olduğunu, buranın bir cezaevi olduğunu, herkesin ideolojik fikirlerine göre yaşayamayacağını, burada devletin belli kuralları olduğunu, bunun yazılı olarak da, 5.10.1999 tarihli yeni genelgede de gösterilmesine rağmen, "siz haklı olabilirsiniz, ama, biz haklarımızdan vazgeçmiyoruz" diyerek bu eylemlerini sürdürmüşler, gelen ailelerine, içeriden, ziyarete gelen temsilciler tarafından ve içlerinde ailelerine yanlış bilgi vermek babında birkaç kişi usulüne uygun aratarak cezaevini kurallarına uyararak çıkmış ve ailelerine "idare bizim insan haklarımızı gasp etmiştir; bizi doktora çıkarmıyorlar; bizi ziyarete çıkarmıyorlar; bizi avukatla görüştürüyorlar" diye kamuoyundan haklarının tarafımızdan gasp edildiği, tedavilerinin tarafımızdan engellendiği, ziyarete çıkarılmadıkları gibi bizim aleyhimize tezahür eden beyanlarda bulunarak, ailelerini kullanarak kendilerine yakın olan gazete ve basına bilgi taşımışlardır; kamuoyuna da böyle lanse edilmiştir.(Burdur Cezaevi Tutanağı s.4)

- Olay tam aksine, koğuş temsilciliği dediğimiz, cezaevinde şu anda 135 tane terör vasıflı mahkum var, bunların 8 tanesinin, koğuş temsilcisi de diyebileceğimiz ağır baskısı ve şiddeti altındadırlar. Aileler bu olaydan memnun değildirler. Aileleri benim makamıma çıkararak sorunlarına insani çözüm aramaktadırlar. (Burdur Cezaevi Tutanağı s.4)

- Olaylar da halen devam etmekte, sağlık durumlarını Genel Müdürlüğümüzce defalarca kontrol ve denetimi sorulmuş, her pazartesi günü görev icabı bakanlığa bir tekmil verilir, bu durumlar sorulmuş, iki sefere mahsus, bugün de hastaların aranmaları müsait olmaması gerekçe gösterilerek, bir sefere mahsus bunlar hastaneye intikal ettirilmiş, halen de perşembe günü kendilerini ağır diye gösterenler hastaneye götürülmüş, halen de, bugün de Ulucanlar'dan gelen 5 kişinin tamamı bugün itibarıyla gitmişlerdir; ayağında kurşun olanın iddiasının doğru olduğu söylenmiş, ameliyatı için de 15 gün sonraya gün alınmış.(Burdur Cezaevi Tutanağı s.5)

- Ayrıca şunu arz edeyim: Şu cezaevinde bu olayların sona ermesinin tek bir gerekçesi vardır, 20 senedir ben görev yapıyorum, bu cezaevi ya adli olmalıdır ya terör olmalıdır. Bu mahkumunun barındırıldığı cezaevlerinde problem bitmez. Terör mahkumuyla adli mahkuma aynı yönetmelikler uygulanmaz.(Burdur Cezaevi Tutanağı s.6)

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu tarafından Müdür Katip ÖZEN'e "Ulucanlar'da yarım kalan işi tamamlayacağım" şeklinde bir ifadesi olup olmadığı soruldu.

Cezaevi Müdürü Katip ÖZEN'in anlatımı:

- Efendim, içerideki temsilciler bunu iddia ediyorlarsa kabul ediyorum. Bunu gazetenin bizzat kendisi yayınlıyor. Çünkü bu gazete beni Erzurum'dan iyi tanıyor, beni nokta hedefi göstermek için yapıyor bunu. Özgür Gündem, Evrensel; bunlar. Aslında o gazetede yazılanlar, beni hedef göstermektedir; bugüne kadar da iki tane tehdit aldım; "Erzurum'da yaşadın, burada yaşama-yacaksın ..." şeklinde.(Burdur Cezaevi Tutanağı s.6)

III. GÜVENLİK GÜÇLERİ İLE GÖRÜŞMELER:

A. İL JANDARMA ALAY KOMUTANI ALBAY KEMAL BAYALAN İLE 20 EKİM TARİHİNDE YAPILAN GÖRÜŞME

İl Jandarma Alay Komutanı Jandarma Albay Kemal BAYALAN 20 Ekim 1999 tarihinde makamında ziyaret edilerek Ankara Merkez Kapalı Ceza ve Tutukevinde 26 Eylül günü yaşanan olaylar ve öncesi hakkında bilgi alınmış, olaylar sırasında çekilen fotoğraflar görülmüş ancak yaşanan olayların jandarma tarafından video kaydına alındığı belirtilmesine rağmen bu iddia doğrulanamamıştır.

İl Jandarma Alay Komutanı Jandarma Albay Kemal BAYALAN'ın anlatımı:

- Bizim güvenlik güçlerimiz, özetle son zamanlarda suçlanmaktadır. Orada 29 tane PKK terör örgütü mensubu var, 'biz eyleme katılmıyoruz' demiş teslim olmuşlardır, Enterne etmişizdir. Kendilerine hiçbir şey olmamıştır. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s.89)
- Ankara Merkez Kapalı Cezaevi, alışılmış bir cezaevi değil. Fiziki koşullar açısından düşündüğümüz tarzda bir cezaevi değil, tamamen mahallenin içerisinde etrafında oturan insanların nasıl insanlar olduğunu pek bilemiyoruz. Her an dışarıdan içeriye, içeriden dışarıya çeşitli eylemlerin yapılabileceği bir cezaevidir. Bu cezaevine çok uzun zamandır, özellikle terör hükümlü ve tutuklularının bulunduğu bölümlere girilip arama yapılmamıştır. Biz, zabita olarak cezaevinin dış muhafazasından sorumluyuz, içerisine karışmıyoruz; ama cezaevinden dışarıya yönelik bir firar olayı olduğu zaman da benim askerimin yakasına adalet yapıyor, diyor ki; niye koruyamadın? Dolayısıyla biz, içiyle de ilgiliz. Cezaevinin içinde olan olumsuzluklarla da ilgiliz. Adalet Bakanlığına dört tane yazım vardır. İçerde şunlar oluyor, şunlar oluyor, tünel kazıyorlar, silah var içerde, telefon var, faksla haberleşiyorlar, örgüt merkezi haline gelmiştir diye benim müteaddit yazılarım vardır. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s.89-90)
- Şunu da belirtmek gerekiyor. Burası hükümlülerin muhafaza edileceği bir cezaevi değildir. Burası tutukevidir, tutukevi olmasına rağmen hükümlüler buradadır. Devlet malı tahrip edilmiştir orada, biz de demişiz ki, bu kadar olaylar olmuştur, burada devlet malı tahrip edilmiştir, bunlar hakkında devletin malını tazmin edici yasal işlemler yapın demişiz Adalet Bakanlığına uzun bir yazı 28 Ekim 1998 tarihli, olumsuzlukları yazmışım, devlet otoritesinin tesisi, Ankara Merkez Kapalı Cezaevinin terör ve eğitim odağı olmaktan çıkarılması, her an olabilecek firar, isyan ve rehin alma olaylarının önlenmesi için arz edilen olumsuzlukların acilen giderilmesini Adalet Bakanlığına, İçişleri Bakanlığına yazmışım. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s.90)
- 19 Şubat 1999 tarihinde bir yazı daha yazmışım cezaevlerinde cep telefonları var, bunlar birbirleriyle haberleşiyorlar. Bunun ortadan kalkması lazım. Bursa Cezaevindeki bir terörist, ki örgüt sorumlusu var, Ankara Merkez Cezaevine faks çekiyor, işte şöyle yapın, açlık grevini böyle yapın, eylemi şöyle yapın. Buradaki adam da Bursa'ya faks çekiyor. Bunları da Adalet

Bakanlığına gönderdim. Cezaevi yönetimine veriyor, bunu Bursa'ya çekeceksin, onlar da çekiyorlar. PTT'nin faksıyla teröristler haberleşiyor efendim. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s.91)

• Kendileriyle işbirliği yapan adamların kimlerin olduğunu içeren bir mesajımız var, cumhuriyet başsavcılığına yazmışız, valiliğe yazmışız, cezaevinde olan adam, devletin himayesinde altında olan adamdır, ölmemesi lazım; nasıl ölmeyecek, tedbirini alacağız, ama bana silahla ateş ettiği zaman ölür. Ben de kendimi korumak zorundayım, yasalarım da buna uygundur. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s.91)

• Ankara Merkez Kapalı Cezaevinde, isteyen teröristler buraya geliyor ve bir daha çıkmıyor, başka bir yere sevk yapılamıyor, dolayısıyla bir sıkışıklık olmuş, sizi sevk edelim, sevk kabul etmiyorlar. Yer yok ise ne yapacağız? Yer yok, sıkışıklık var, bunlar fiziki güçlerini kullanarak cezaevinin bir koğuşunu işgal ettiler, adli hükümlülerin bulunduğu koğuşun duvarlarını kırmak suretiyle, ki siz onu gördünüz, orayı işgal ettiler, yani fiili bir durum ortaya çıktı. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s.91)

• 25 Eylül 1999 tarihinde bize 'cezaevinde arama yapılacağını kendilerini korumamızı ' İçeren bir yazı gelmiştir. Bunun üzerine biz planlamamızı yaptık, 26 Eylül sabahı oraya gittik, fakat işte ateşli silahla bize karşılık verildi, lav silahlarıyla karşılık verildi, kesici, delici aletlerle bize saldırıldı, biz de, 2803 sayılı Yasanın bize verdiği yetkiyle silah kullandık. Benim adamlarım yaralandı, maalesef karşı taraftan da insanlar yaralandı ve öldü, onların ölümlerine gerçekten ben üzülüyorum. Şunun için üzülüyorum, çünkü orada silah olmaması lazım. Silah olmazsa zaten bir çatışma olmayacak ve o insanlar ölmeyecek, benim adamlarım da yaralanmayacaktı. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s.91-92)

Komisyon tarafından jandarmanın cezaevinin dış güvenliğinden sorumlu olduğu, dolayısıyla silahlar ya da başka her şey, onların girmesinden çıkmasından da sorumlu olduğu bu konunun nasıl değerlendirildiği soruldu.

İl Jandarma Alay Komutanı Jandarma Albay Kemal BAYALAN'ın anlatımı:

• Adalet Bakanlığının son bir genelgesi var. Bu olaydan sonra 5 Ekim 1999 tarihli bir genelgesi var. Bu tarihten önce biz, cezaevine giren infaz koruma memurunu aramıyoruz, infaz koruma memuru infaz koruma memurunu arıyor; yani ikimiz infaz koruma memuruyuz, içerideki tutuklu ve hükümlülerle bir bağımız var; bu bağ ne olabilir; maddi bir bağ olabilir, parasal bir bağ olabilir, ideolojik bağ olabilir, korku bağı da olabilir. Örgüt bana demiş ki, dışarıdan bana, şu adam sana bir tabanca verecek bunu getir. Ben getiriyorum, içeri girerken siz beni arıyorsunuz, jandarma aramıyor. Avukat geliyor, avukatı hiç kimse aramıyor. Avukat tutuklu ya da hükümlüyle birebir görüşüyor, ayrılıyor, ayrıldıktan sonra tutuklu veya hükümlü de cezaevinin içerisine alınırken aranmıyor. Cezaevine bu tip malzemelerin girmemesi anormal olurdu. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s.92)

• Ankara Merkez Kapalı Cezaevinin bir özelliği daha var. Bu cezaevi açık cezaeviyle bitişiktir. Açık cezaevindeki insanlar giderler dışarıda gezer bilmem ne yapar, gelir, duvarın

üzerinden getirip herhangi bir şeyi çok rahatlıkla atabilir, nitekim böyle çok olay var. Tutanak tutuyoruz cezaevi yönetimine bildiriyoruz paket atıldı, onlar arıyorlar bulamıyorlar. Cezaevi yönetimini biz kontrol edecek durumda değiliz. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s.92)

Ulucanlar Cezaevindeki Olaylarla ilgili Olarak Çekilen Fotoğraflar Gösterildi: tüplerden yapılan alev makinesinin kapı önündeki güvenlik güçlerine kapının gözetleme deliğinden sıkılma anı; Çatının yanma anı; yangının söndürülme anı; itfaiyenin su ve köpük sıkma anı; cezaevinin içinde bulunan malzeme, doküman, afiş, pankart ve benzerine ait görüntüler; eğitimde kullandıkları ifade edilen trampet ve diğer malzemeler; uniformalar ve Cezaevinde devlet hakimiyetinin kurulduğuna dair İl Jandarmaya ait bir döviz görüldü. Resimlerin incelenmesinden operasyon esnasında koğuşların fazla tahrip olmadığı anlaşıldı.

Yaralanan güvenlik güçlerinin yaralanmasıyla ilgili çekirdek, balistik vesaire incelemelerin hangi aşamada olduğu soruldu.

İl Jandarma Alay Komutanı Albay Kemal Bayalan'ın anlatımı:

- Onların hepsine savcılık müdahale etmiştir. Yalnız bir astsubayım hava değişimindedir, onun çekirdeği içinde kalmıştır, böbreği ve karaciğeri zedelenmiştir, hava değişimindedir, diğerleri delip geçme şeklindedir. Savcılık onun gereğini yapmaktadır. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s.93)
- Bunlar ele geçirilen dokümanlardır, burada tünel planları var, DGM'den kaçış planları var, cezaevi planları var, bunların hepsi elimizdedir. Tabii çok fazla doküman çıkmıştır. Hedef şahısların listeleri vardır, eylemi nasıl yapacaklarına dair şeyler var. Bunlar, hep cezaevinin içerisinden çıkan malzemelerdir. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s.93)
- Şimdi, alev makinesi dediğimiz olaylar şu. Şimdi, bu tüp, içerde bunlardan zaten bolca var, bir uzun hortum, hortumun ucuna bir demir bağlamış, yine boru şeklinde ucunu da hafif ezmiş, tüpü açıyor, ateşi yakıyor, 5 metre ileriye alev püskürtüyor, yaklaşmak mümkün değil. Bunlar çeşitli elektronik aletler, boyalar, afiş filan yapıyorlar ya içeride onlar, bunlar kesici delici aletler efendim, bunlarla benim askerlerim yaralandı, şişlendi askerlerim. Gaz maskeleri, eğitimde kullandıkları maket silahlar. Maket, kartondan yapılmış, eğitim yapıyor ya içeride onlar. Bunlar hep demir çubuk hep saldırı aletleri bunlar efendim. Şunlar yine demir çubuklar. Yine demir çubuklar, ki bunları ben cezaevinin bahçesinde açtım, basını getirdim, hepsi bunları çekti, bir kısmı işine gelenleri yayınladı, işine gelmeyenleri yayınlamadı falan filan. Burada her türlü alet var, işte yine şişler yapmışlar. Fotokopi makinesi yapmış adam kendi şeyiyle fotokopi basıyor cezaevi içerisinde, yazı makineleri, bunlar da açtığımız, elde ettiğimiz malzemeleri basına sunduğumuz an. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s.93-94)
- Adalet Bakanlığının 5 Ekim 1999 tarihli bir genelgesi var. Bu genelgede diyor ki 'Bakanlığımıza ulaşan bilgilerden, kapalı ceza ve infaz kurumlarımızda ziyaretçilerin kuruma girerken eşya ve malzemelerin yeterince aranmadığı ve bu nedenle silah, uyuşturucu, örgütsel doküman ile bulundurulması yasak eşya ve malzemelerin cezaevlerine girebildiği anlaşılacak-

tadır ve bunun için...' işte bir kısım hükümler var bunun içerisinde. Bu olaydan sonra biz, eskiden aramadığımız bir kısım şeyleri aramaya başladık. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s.94)

Komisyon tarafından, bütün teknolojik imkanlar ve hoşgörüyü teknolojinin geliştiği bu şartlarda, kimyasal silahlarla onları bayıltıcı, ki gazlar kullanılmış, belli bir süre sonra sularını ilaçlayıp bayıltmakla, ölüme sebebiyet vermeden, sabırla, metanetle operasyonu gerçekleştirme ihtimalinin ne olduğu soruldu.

Ankara İl Jandarma Alay Komutanı Kemal BAYALAN:

- Hepsini biz denedik; ama buna rağmen, benim bir binbaşım, astsubayım, uzman çavuşum, erlerim ateşli silahla yaralandı. Ateşli silahla beni öldürmeye kalkana ben ateş ederim, yasalar buna uygundur, başka şekilde bunu susturmak ya da devlet hakimiyetini orada sağlamak mümkün değil. 16 Ekim 1999 günü Ağrı Tutak Aladağ mevkiinde çatışma sırasında zorda kalan 11 teröristi teslim almış bizim güçlerimiz. Bunları vurmamışlar, niye vurmamışlar. 1 Ekim 1999 günü Hakkari Şemdinli Gelişen bölgesinde 8 terörist teslim olmuş, kimse bir şey yapmamış bunlara. 7 Ekim 1999 günü Van Çatak'ta icra edilen operasyon esnasında 15 terörist teslim olmak zorunda kaldı. Yani mermisi bitiyor, adam teslim oluyor, anlatabiliyor muyum; yani, tamam, ben vazgeçtim teslim oluyorum demiyor, mermisi bitiyor, sıkışıyor teslim oluyor. Bunları öldürmemişiz. Maksadımızın insanlara zarar vermek olmadığını anlatmak için bunu arz ediyorum. Bu eylem sırasında, biz zaten sürekli anons ediyoruz, içerdekiler güvenlik güçlerine karşı koymayınız, fena muameleye tabi tutulmayacaksınız. Bütün bu olaylar içerisinde bize bir taraftan saldırılırken, 29 PKK'lı, 1 Dördüncü Yol mensubu, 2 Dev Yol mensubu, 4 DEP milletvekili, 2 Türkiye Komünist İşçi Partisi üyesi, 1 Türkiye İşçi Köylü bilmem ne birliği örgüt üyesi; yani toplam 41 kişiye biz hiçbir şey yapmamışız, bunlar teslim olmuşlardır. Peki, ötekilere niye yapmışız. O bize ateş ettiği için yapmışız. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s.94-95)

- Gösterilen malzemelerin hepsi de cezaevinin içindeydi; ama hiçbir şey bulunmadı. Çünkü, cezaevi yönetimi gidip arama yapamıyor. Yaptık diyorlar. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s.96)

- Tünel ihbarını aletlerimiz vardır, yere borular çakarız dinleriz, tuvalet logarlarından numuneler alırız, kum mu geliyor ne geliyor, onları tahlil ederiz. Bu şekilde herhangi bir şüphemiz olduğu zaman, biz hemen ilgili yerlere yazarız. Mesela, bundan üç, dört ay evvel, terörist bayanların kaldığı koğuşta 28 metre mi, 26 metre mi bir tünel bulundu, cezaevinin dışına çıkmış vaziyetteydi, Yani cezaevindeki adamları kontrol etmediğiniz sürece tünel kazıp firar etme eğilimleri her zaman vardır. Biz de, bu yaptığımız tahlillerle ilgili olarak tünel şüphesi gördüğümüzde hemen ilgili yerlere mesaj çekiyoruz, işte yazılar yazıyoruz. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s.96)

- Kendi elemanlarımız vasıtasıyla tespit ettiğimiz şeyler vardır. Bakın 21 Eylülde ne yazmışım ben. Ankara Merkez Kapalı Cezaevi 2'nci koğuşunda üç adet cep telefonunun bulunduğu, terör suçlularının bulunduğu koğuşlarda 2 adet markası ve cinsi bilinmeyen tabancayla, 2'nci koğuşta bir adet 9 mm çapında çıplak namlulu astra tipi bir tabanca olduğu, terör koğuşları hariç

bütün koğuşlarda bol miktarda esrar bulunduğu, cezaevinde uyuşturucu hap ve esrarı işte isimleri yazılı, şu adamların içeriye soktuğu infaz koruma baş memuru bilmem ne yapıyor filan. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s.96-97)

- 2 Eylül 1999 tarihinden bugüne kadar terör suçundan hükümlülerin bulunduğu üçüncü kısımda hiçbir kontrolün olmaması nedeniyle bu koğuşlarda bir tünel çalışmasının olduğu ve işgal edilen 7'nci koğuşun kontrolü yapılamadığından bu koğuşta bulunan terör suçundan hükümlülerin her türlü eylemle firar girişimlerini deneyebilecekleri değerlendirilmektedir. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s.97)

Operasyonun toplam kaç saat sürdüğü soruldu.

Ankara İl Jandarma Alay Komutanı Kemal BAYALAN:

- Toplam 7-8 saat zannedirim. Ölenlerin bir kısmı revirde öldü, bir kısmı sevk sırasında hastaneye biz onları naklettik, öldü, 2-3 tanesi ya da 4 tanesi koğuşta ölüydü. Orada çok büyük bir arbede yaşanıyor, bir taraftan ateş ediliyor, onlar bize ateş ediyor, biz o ateşe karşılık veriyoruz. O arada da böyle yakın mesafeye geldiğiniz zaman o size şiş vurmaya çalışıyor, siz cop vuruyorsunuz, o demir çubukla, bu çubukların hepsi kullanılmıştır orada; yani karşılıklı çok yakın mesafede, tamam ben buradayım ben sizi yakaladım diyemiyorsunuz ki, bu bir çatışmadır, bir arbededir, o size vuruyor, siz ona vuruyorsunuz. Yani adama, yüz yüze geldiniz tamam ben sizi yakaladım diyemiyorsunuz. Olay odur. Bizim bir prensibimiz vardır, biz deriz ki toplum olayında, sanık bizim olduktan sonra biz zor kullanmayız, bizim olması demek onu enterne etmektir. Enterne ettikten sonra biz adama zor kullanmayız. Bunların hepsi maksatlı yayınlardır veya maksatlı iddialardır. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s.97-98)

Komisyon, bütün operasyonun baştan sona kameraya kaydedildiğine dair bir iddia olduğunu hatırlatarak bunu görmek istediğini belirtti.

Ankara İl Jandarma Alay Komutanı Kemal BAYALAN:

- Fotoğraflarla belirledik efendim. Fotoğraflarla belirleyebildiğimizi, tabii çatışmaya fotoğrafçıyı sokmak risk. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s.98)

Operasyona polisin de katıldığı iddiası soruldu.

Ankara İl Jandarma Alay Komutanı Kemal BAYALAN:

- Dışarıda emniyet güçleri, emniyet müdürlüğünün güçleri cezaevinin dış emniyetini aldılar, polis, içeride biz. Polis içeriye girmedi. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s.99)

B. İL JANDARMA ALAY KOMUTAN YARDIMCISI YARBAY ALİ ÖZ İLE 3 KASIM 1999 TARİHİNDE YAPILAN GÖRÜŞME

Komisyon özellikle 26 Eylül 1999 tarihinde Ankara Merkez Kapalı Ceza ve Tutukevinde yaşanan olaylar sırasında güvenlik güçlerine komuta eden Yarbay Ali ÖZ'den olayların geliş-

mini anlatması ve cezaevi içinde müdahaleye karışan polislerin bulunduğu iddiaları hakkında bildiklerini anlatmasını istemiştir.

Yarbay Ali ÖZ'ün anlatımı:

- İl Jandarma Komutan Yardımcısıyım. Bir işte, birden fazla birlik görev alıyorsa, üst rütbeden birisi komutan olarak atanır. Polisten de takviye kuvvet var; ancak, polis, cezaevinin dışın-da tedbir aldı. Polis de var. Özel Harekat Grup Komutanlığımız jandarmadır; yani, aynı jandarma personelidir onlarda.(Güvenlik Güçleri ile Görüşme Tutanağı s. 1)
- Gardiyan arkadaşımız, cezaevindeki terör suçları sayım verirse, sayım yapıyor. "Vermiyorum" dediği zaman dönüp gitmek zorunda. Daha önceki olayda gardiyanı komaya soktular, öldü diye attılar, o şekilde kaldı. Gardiyanı dövdüler, attılar, yanına kaldı. "Duruşmaya çıkmıyoruz" dediler, çıkmadılar. Kapıları kırdılar, cezaevinde dünyanın masrafını meydana getirdiler daha önceki bir olayda; hiçbir işlem, yani, ifade dahi alınmadı.(Güvenlik Güçleri ile Görüşme Tutanağı s. 3)
- 6-7 senedir, terör suçlularının bulunduğu bölüme, güvenlik kuvvetlerince arama yaptırılmadı veya yapılmadı. Talep olmadı, savcılık istemediği için yapmadık; çünkü, biliyorsunuz, biz, cezaevinin dış korumasından mükellefiz, savcılığın veya cezaevi müdürünün talebi halinde biz içeriye gireriz.(Güvenlik Güçleri ile Görüşme Tutanağı s. 4)
- Cezaevi savcılığı ve içeride gerekli koordine kurulduktan sonra 26'sı sabahı saat 04.00'ten itibaren arama kararı alındı; aramayla ilgili resmi yazı iletildi. Biz de, 04.00'ten sonra kendi ekiplerimizi oluşturarak, 04.00'ten itibaren cezaevine girecek şekilde hazırlığımızı yaptık ve 04.00'te cezaevine intikal ettik. 04.00'te cezaevine intikalden sonra, içeriden direniş olunca gardiyanlar bir noktada ikinci plana, geriye doğru çekildi.(Güvenlik Güçleri ile Görüşme Tutanağı s. 5)
- Özellikle ara kapı tabir ettiğimiz bölgeye, bizim unsurlarımız yanaştığında, orada bir ateş yanyordu, o ateşin başında iki veya üç kişilik bir nöbet grubu vardı, onlar bağırarak geriye doğru, yani, kadınlar ve 4'ün girişine doğru kaçtılar, bu arada, içeriden dolap sesleri başladı. Uyarı, ikaz ... Yok. Bizim ekiplerimiz, kendilerine planlanan şekilde 4'ün kapısına bir grubumuz, kadınlar kapısına bir grubumuz, 5 ile 6 arasındaki ara kapıya bir grubumuz; bunlarda gerekli yerlerini aldı. Uyarı, ikaz ... Yok. Taş, sopa, bizim güvenlik kuvvetlerine içeriden ne ellerine geçirdilerse, müdahale başladı.(Güvenlik Güçleri ile Görüşme Tutanağı s. 5)
- Ondan sonra, öncelikle 5'nci koğuşa müdahale edildi, 5'nci koğuşa PKK terör örgütü suçundan yatanlar "biz karışmıyoruz" dediler, onları ekiplerimiz derhal aldı ve enterne etti. Yani, bizim daha önce görevlendirdiğimiz personel tarafından bunlar alındı, savcılıkla, cezaevleri idaresiyle koordineli, yerlerine götürüldüler.(Güvenlik Güçleri ile Görüşme Tutanağı s. 5)
- Bu arada da, bölüm bölüm 6'dan 7'ye, 7'nci koğuşa girildiğinde 7'den geçmişler 5'e; 5'te müdahale oldu, 5'ten müdahale ede ede, 4'ün orada tamamen ikiye bölündü, bir kadınlar

koğuşu, bir 4'ncü koğuş. Kadınlar koğuşunda müdahale devam etti.(Güvenlik Güçleri ile Görüşme Tutanağı s. 5)

• Taktığımız lastiğin uzunluğunu saymazsam, 2 metreye kadar çok net alev atar. Aşağıda yukarı 20'ye yakın tüp vardı alev makinesi yapmak üzere hazırlanmış içeride. O kadar tüp nereden geldi ? Ya da neden geldi ? İlk etapta şunu düşündük, yangın söndürücülerle falan; çünkü, bizim daha önceki müdahalelerimizde biliyoruz, çok sıkışan çatıyı tutuşturuyor. Alev atıyor, yatakları tutuşturuyor. Bizim 30'a yakın yangın söndürme cihazımız vardı yanımızda.(Güvenlik Güçleri ile Görüşme Tutanağı s. 6)

• Kadınlar koğuşuna ben bir ara girdiğimde, dolapları yıgmışlar, ellerinde şişle, kadın saldırıyor şişle. Dolabı yıgmışlar şöyle bir boşluk var, diyor ki, hiçbir şey yapmayacağız, gel, güvenlik kuvvetlerine teslim ol, yasa ne ceza verirse onu yapacağız. Sen gel bana teslim ol diyor. Kadınların bir iki tanesi asker şişledi.(Güvenlik Güçleri ile Görüşme Tutanağı s. 6)

• Bir kişiyi alıp götürmek de kolay değil, o hengamenin içinde kolay bir olay değil; çünkü, karşıdaki kişi, kolundan tuttuğun zaman direnmekten vazgeçmiyor, sürünüyor, tekme atıyor, ısıyor. Kadın bölümünde silah kullanmadılar, biz de silah kullanmadık; ancak, 4'ncü koğuşta yoğun bir silah kullanmayla karşılaştık.(Güvenlik Güçleri ile Görüşme Tutanağı s. 6-7)

• Biz 4'ün kapısını tuttuğumuzda, daha biz kapılara yanaştığımızda eyleme son verip, güvenlik kuvvetlerine teslim olunması yönünde sürekli uyarı yaptık megafonlarla. Güvenlik kuvvetlerinin emirlerine uyun, teslim olun, adli makamların sizin hakkınızda yapacağı işlemi kabul edeceksiniz; çünkü biz ne yapacağız; teslim olanı götürüp cumhuriyet savcısına teslim edeceğiz, bizim yapacağımız bundan ibaret; ancak, içeriden bize bağırdılar "devrimci tutsaklar esir alnamaz, siz gelin bize teslim olun"(Güvenlik Güçleri ile Görüşme Tutanağı s. 6-7)

• Nokta olarak, tam, arkadaşlarım şurada yaralandı, burada yaralandı diye bir şey söyleyemem; yani, şimdi bir hareket var, hareket esnasında yaralanan personel süratle tahliye ediliyor. O yaralanan arkadaşlara sorarız, nokta olarak söyler bize nerede yaralandığını.(Güvenlik Güçleri ile Görüşme Tutanağı s. 6-7)

• 4'üncü koğuşun bir kapısı var zaten, havalandırma kapısı, havalandırma kapısına gelinceye kadar epey bir ateş yedik, arada bir kapı var, avludan gelip de dönülen bir kapı var, oraya gelinceye kadar iyi bir ateş yedik. Özellikle taş, duvarın arkasında taşı, nasıl olsa güvenlik kuvvetleri duvarın dışında, taş yağdırıyor, sapanlarla nöbetçilere, içeride kuş lastiği dediğimiz sapanlardan bol miktarda. O da bizim nöbetçileri taciz etmekte kullanılan bir silah, taşla. Onu zaten zaman zaman da yapıyorlar; yani, normal günde de yapıyorlar bu işi, sırf nöbetçiyi taciz etmek için, onu normal zamanda da yapıyorlar.(Güvenlik Güçleri ile Görüşme Tutanağı s. 6-7)

• 4'ncü koğuşun kapısında ve özellikle havalandırma bahçesi dediğimiz avluya girmek için uğraştığımız esnada çok zorlandık. Yaptığı bir sürü molotof kokteyli var, o kibrit evzalarını ezmiş ezmiş, ipe mumla yapmış, arkasına bir şey, bilmiyorum onları gördünüz mü ? Çok miktarda molotof kokteyli, attıkları hariç, atamadıkları var.(Güvenlik Güçleri ile Görüşme Tutanağı s. 6-8)

• 4'ncü koğuşa gelene kadar, dediğim gibi, 5'nci koğuştaki PKK terör örgütü mensupları vardı, onlar biz bu işe karışmıyoruz deyince, onları hemen naklettik.(Güvenlik Güçleri ile Görüşme Tutanağı s. 6-8)

• 4'ncü koğuştaki benim özellikle gördüğüm bir konu vardı. Biz, 5'in avlusundan 4'ün avlusuna bir delik açtık. Baktık ki, kapı, alevden anamız ağlıyor, asker tutuştu, askeri zor söndürdüler, kendi askerimiz tutuştu. Ondan sonra, delelim mi dediler, delin dedik, yıkın oradan duvardan bir delik de siz açın, girin. O delikten o ara bir "dönene vurun mu, kaçanı vurun mu" şeklinde bir bağırma geldi ve bir seri tarama oldu. Bu arada bizimkiler bir kişiyi kaptı; yani herhalde bir kişi o bizim deldiğimiz delikten, iki kişiyi de 4'ün kapısındaki adamlarımız kaptı;(Güvenlik Güçleri ile Görüşme Tutanağı s. 6-9)

• İçeriden şakır şakır mermi atılırken, ben, hayır, elimde kalkanımla geleceğim, bu da olacak şey değil; yani, kabul edilebilir bir hareket tarzı değil.(Güvenlik Güçleri ile Görüşme Tutanağı s. 6-9)

• Bu bir mücadele, bu mücadele anında bir sürü şey oluyor. Mesela, köpük, su, su tazyikini çok yükledik, bizde kapıdakilerde yangın söndürmelere yüklendiğin zaman gaz bombası atıyoruz, ne yapıyor; içeri gidiyor, boşluk verdiğinde tekrar koridora gidiyor. Tabii, o içeri gitmişinde siz avlu boşluğuna giremiyorsunuz, neden giremediğiniz de, şu kapıdan ateş ediliyor.(Güvenlik Güçleri ile Görüşme Tutanağı s. 6-10)

• İçeriye gaz attık fakat, şunu söyleyeyim, hazırlıkları çok iyi, hepsinin gaz maskesi var, yapma gaz maskesi. Gazlı bezleri teyel dikiş dediğimiz dikmişler, gözlük yapmışlar, onu alkolle veya kolonyayla hafifçe ıslattığımız zaman çok güzel gaz maskesi görevi yapar; yani, içeride direniş için her türlü hazırlık yapılmış. Hatta ve hatta, çatı katında görevli bölük komutanımız veya grup komutanımız bize, komutanım çatı yanyor dedi. Yangın söndürücüleri kullanın. Komutan dedi, bitti yangın söndürücüler. O zaman, çatıyı delin, kırın, itfaiye hortumu sokalım dedim, çatıdan itfaiye hortum soktuk; çünkü, o aşağıdan tutuşturmaya çalışıyor alev makinesiyle çatı yansın, biz söndürüyoruz; yani, öyle bir mücadele yaşandı ve en son çare, o koğuşun içine tam girdikleri anda, 4'ncü koğuşun ana kapısına, yani, bir avlu kapısından da geçerek ana kapıyı tuttuk, orada epey bir cayırta koptu içeriyle. Ondan sonra içeri girdik, birer ikişer tahliye ettik. Ama, bire bir, bire iki mücadele yaşadık. Bu arada şiş yiyenimiz, yumruk yiyenimiz, onlar da cabası, demir yiyen. Mesela, biz hiç baştan düşünmemiştik, asker, son ismen kontrol yapıyoruz, çocuk dedi ki, "komutanım benim de parmağım çok ağrıyor" ne oldu dedik, "bir demir vurdular" dedi, gönderdik parmak kırık. Eline vurmuşlar, parmağı kırmışlar; ama, çocuk onu ilk etapta söylemedi, çıkıp normal kendi yoklamalarımızı alırken arkadaşımız yaralandı, astsubay arkadaşımız yaralandı. Benim hatırladığım kadarıyla 16 kişi de bizden yaralandı.(Güvenlik Güçleri ile Görüşme Tutanağı s. 6-10)

Bir eylem başlatılmış, 7'nci koğuş işgal edilmiş, eylemcilerin her türlü sonucu göze aldıkları belli; durum böyle iken, doğrudan silahla karşılık vererek içeri girmekten ziyade, başka bir mücadele yöntemi bulunamaz mıydı? Eylemcileri teslim olacak hale getirme şekliyle bir yöntem bulunabilir miydi ?

ALİ ÖZ (Jandarma Yarbay)

• Bana göre çok zor; çünkü, koğuşlarda istemediğiniz kadar yiyecek stoku var. Bayılıcı gaz bizde yok; bildiğim kadarıyla bu tür bir gaz yok. Göz yaşartıcı var, yıllardır, bunların her yaptığı eylem sonunda müdahale edilmemiş. Bana göre, 7'nci koğuşu da işgallerinin altında yatan neden, biz bunu yaparız, gene yanımıza kalır; çünkü, bir önceki olayda, cezaevinde bütün kapıları kırdılar, hatta, adlilerin bulunduğu bölümlere falan girdiler. Cezaevi idaresi kapıları tamir etti. Bunlar tekrar 4-5'e geçti ve olay bitti. Daha önceki bir olayda da bütün cezaevini işgal ettiler, sayım vermediler. Biz başta bunlara hiç silah kullanmadan, kol kuvvetiyle engelleri kaldırıp almaktı. Mesela kadınlarda uyguladığımız yöntem o; ama, içeriden size silahla karşılık verilince ne yapacaksınız.(Güvenlik Güçleri ile Görüşme Tutanağı s.11)

Bekleme süresi kullanılsa acaba bir tolere mi olurdu, zafiyet mi olurdu?

ALİ ÖZ (Jandarma Yarbay)

• Bizi sıkıntıya sokardı; yani, güvenlik kuvvetlerini sıkıntıya sokardı. Şöyle; onlara daha fazla direniş için hazırlık verme imkanı sağlar. Bir kere, zaten hazırlanmışlar. Şimdi, mesela biz şunu düşündük başta, alev su ve köpük kullanarak, nasıl olsa bunların elinde olsa olsa ikişer tane, üçer tane tüp olur; ama, alev makinesi bir türlü susmadı. Silahlı müsademe başladıktan sonra ben müsademeye ara veriyorum olayı olmaz. Silahlı müsademe başlamış, peki, benim astsubayım Allah korudu kurtuldu, binbaşım Allah korudu kurtuldu. Onlardan biri şehit olsaydı ne diyecektik. Şimdi, müsademe başlamış; yani, içeriden size silahlı bir direniş var. Duralım, direniş devam etsin; yani, direniş başlamış, müdahale başlamış, ikaz yapıyorsunuz, tekniği kullanıyorsunuz, mesela, biz koğuştan çıkıp teslim olurlar diye koğuşu üç defa yoğun bir gaz bombardımanına tuttuk; yani, aşağı yukarı 10-12 tane gaz bombasını bir anda kullandık içeriye, yukarıdakileri riske ederek; çünkü, gaz önce bir yükselecek, kimi etkileyecek önce, önce beni etkileyecek. Gaz maskesi de olsa önce beni etkileyecek. Benim personelim o arada oradaki bölük komutanı yok, komutanım maskeye rağmen duramıyoruz, ne yapacaksın, değil. Açık söylüyorum, ben yıllardır cezaevini gördüm. Bunlar, nasıl olsa devlet bizim dediğimizi yapar, biz istediklerimizi kabul ettiririz; çünkü, bugüne kadar ne yaptılarsa yanlarına kaldı. Biz geçmişte de cezaevine müdahale için gittiğimizde, hep adlileri aradık, terörleri aramadılar. Bunlar baştan onu beklediler; ama, müdahale olunca da ölüme direndi. Yapılacak en son çare silah kullanmaktı; biz ona kadar direndik, personelimiz yaralanmaya başladı, habire içeriden ateş kesilmiyor, sürekli ateş devam ediyor. Mecbursunuz müdahale etmeye; yani, beklemek personel zayıyatını artıracak gibi, personel zayıyatını bir kere kesin artırır; niye; bu sefer adam o hengamede nişanı doğrultarak atıyorsa, bu sefer nişan alarak atacaksın, işin doğrusunu konuşalım. Bir de müdahalede gecikme, eğer çok özel şartlar oluşmamışsa, teröriste imkan sağlar. Niye; nişan almasını sağlarsınız, mevzi yapmasını sağlarsınız.(Güvenlik Güçleri ile Görüşme Tutanağı s. 15)

• Bizim olayın hemen akabinde, bütün cezaevlerinde ne yaptılar; gardiyanları, cezaevi müdür-

lerini rehin aldılar. Mesela, tutuklu, hükümlü yakınları hemen dışarıda eylem yapmaya slogan atmaya başladılar.(Güvenlik Güçleri ile Görüşme Tutanağı s. 15)

İçeri girildikten sonra yaralı ve ölülerin tasfiyesi, yani, son koğuşa, 4'ncü koğuşa girmeniz kaç saat sonra oldu ve temizlenmesi ne kadar sürdü?

ALİ ÖZ (Jandarma Yarbay)

• Mesela, insanların alınması, aşağı yukarı saat 1,5-2'yi buldu yanlış hatırlamıyorsam, şu anda tam saati söyleyemem şu anda. Mesela, biz, 4'e girdiğimizde, 4'e girildi denildi. Ben dolaştım, geldim, 4'e girdim, 3 kişi yerde yatıyordu. Savcı dursun dedi; fakat, kimse giremedi. Oraya giren herkesi o gaz etkiliyor.(Güvenlik Güçleri ile Görüşme Tutanağı s. 15)

• Yaralılara, benim personelimden de yaralılara, hükümlü ve tutuklulardan yaralılara, ilk etapta, bizim kendi doktorumuz vardı, cezaevinin doktoru müdahale etti ve sevki gerekenler derhal sevk edildi. Sevkini de takip eden ayrı bir şeyimiz var; çünkü, biz, nereye kadar getirdik, cezaevi revirine kadar getirdik, cezaevi revirinden sonrasını, sevk ettikten sonra, biz, hepsini yaptık. Hatta hatta, son il dışı sevkleri planlıyoruz; bir tanesine, bu, il dışına değil, hastaneye gidecek dediler. Sevk evrakını bile iptal ettik, hastaneye götürdük.(Güvenlik Güçleri ile Görüşme Tutanağı s. 17)

• En az zayıatla, bu iş, bu şekilde oldu. Bugün, Türkiye'nin başka bir cezaevine bir müdahale gündeme gelirse, çok daha vahim sonuçları göreceğiz. Gün geçtikçe, geciktirildikçe, karşılaşılabilecek tablo daha acı olacaktır ve riskli olacaktır. İçerideki de ona göre hazırladığımı yapacaktır.(Güvenlik Güçleri ile Görüşme Tutanağı s. 17)

• Ankara Ulucanlar Cezaevinin çatısı, biz dünyanın yangın tüpünü, itfaiye hortumunu sokmasaydık, tutuşsaydı, orada, 700'ün üzerinde mevcut var. Size samimiyetimle söylüyorum, biz, her tedbiri aldık, taşırız; ama, hepsini tahliye edene kadar belki 100 kişi yanarak öldü. O zaman, nasıl hesap vereceğiz?(Güvenlik Güçleri ile Görüşme Tutanağı s. 18)

• Bir de şimdi şöyle bir şey var; kendi kendilerini de vurdular. O da var; yani, içeriden tarandı;Tahmin ediyorum 6 veya 7, tam sayı söylemem mümkün değil, bir grup şu koğuşun kapısından fırladı. Bir çatırtı koptu, ya döneni vurun, ya kaçanı vurun şeklinde bir bağırıtı da geldi. Şuradaki ekip ve şuradaki ekip 2 veya 3 kişiyi kaptı; yani, kapıdan aldılar.(Güvenlik Güçleri ile Görüşme Tutanağı s.18)

• Muhtemelen bu grubun içerisinde direnişe son verip ... teslim olmak isteyen de var içeride, gelmek isteyen var; ama, içerisindeki bırakmıyor ki onu. Gidersen ben öldürürüm diyor ve ben, yukarıdan bağırırım, otomatik silahla taranıyor dedim. Komutanım fark ettik dediler.(Güvenlik Güçleri ile Görüşme Tutanağı s. 18)

• Bizde av tüfeği yok efendim. Biz av tüfeği kullanmayız.(Güvenlik Güçleri ile Görüşme Tutanağı s. 19)

• 4'ncü koğuşta, biz, öyle alıp götürmek istemesek, o kadar adam var, hepsini çıkardık, niye götürdük onları, onları da götürmezdik, yaralılar vardı, kendi yaralımız da vardı, onların yaralısı da vardı, hepsini götürdük; ama, o 3 kişiyi, komutanım, bunlar ölü dendi. Kabaca baktığımız zaman, zaten, biz, yıllardır bu işi gören, bilen kişiyiz, insanın ölüp ölmediği, en ufak hayat belirtisi gördüğümüz zaman, biz, zaten onu hiç değmeden, kim olursa olsun, kendi personelimiz teröristi kucağına alıp, helikopterle hastaneye götürdük.(Güvenlik Güçleri ile Görüşme Tutanağı s. 19)

• Göğüs göğüse bir mücadele yürüdü orada. Yani, ateşli silah da kullanıldı, biz silah da kullandık, bunu hep söylüyorum; ama, şunu da söylüyorum; benim personelim de çok miktarda darp var, bunlarda da birebir mücadele olduğu için darp olur, doğaldır. Niye, PKK'lılardan teslim olanlarda darp izi var mı?(Güvenlik Güçleri ile Görüşme Tutanağı s. 20)

Bu gelişmelerin gerekçesi ne olabilir ?

ALİ ÖZ (Jandarma Yarbay)

• Devlet otoritesinin temin edilmesi. Şimdi, cezaevinde sayım verilmiyor, koğuşlar işgal ediliyor, tünel emareleri var, içeride silah olduğuna dair duyum var. Şimdi, kontrol edemiyorsunuz, sayamıyorsunuz, tünel çıkarsa bunun sonucu ne olacak ? Ki, daha önce kadınlar bölümünden kazılmış, teröristlerin kazdığı tünel var. Bunların hepsi kaçış emaresidir, kaçma hazırlıklarının emaresidir; yani, sayım verilmemesi, koğuşun, özellikle koğuşlar arasında birbirine geçişlerin sağlanması, dışarıdaki suların bulanık akması, bunlar hep firar emareleridir.(Güvenlik Güçleri ile Görüşme Tutanağı s. 21)

Bahçeden koğuşun içine doğru kazılan o tünelle ilgili ne düşünüyorsunuz?

ALİ ÖZ (Jandarma Yarbay)

• Şimdi, kişisel değerlendirmemi sorarsanız, o ağacın dibinde, bunun havalandırma bacası olacaktı; yani, belli bir yerden, zaten koğuşların açılmasına da çok az kaldığını söylüyorlar. Cezaevi müdürümüz ve savcımız, banyoda, bulduğumuz o plan uygun bir iki yeri kırdılar, baktılar, bulamadık. Bir tünel planı vardı; hatta belgelerin içinde de var bu tünel planı. Bir tünel planı vardı. Belki hala o tünel var. Şimdi, niye oradan kazılmış, niye buradan kazılmış şeyini ben düşünmüyorum; çünkü, içeridekinin bütün amacı nedir; dışarıya çıkmaktır. Cezaevinin içinde normalde hiç toprak zemin olmaması lazım.(Güvenlik Güçleri ile Görüşme Tutanağı s. 23)

C. JANDARMA BİNBAŞI ZAHİT ENGİN İLE 3 KASIM 1999 TARİHİNDE YAPILAN GÖRÜŞME

Binbaşı Zahit ENGİN'in anlatımı:

• Asayiş şube müdürüyüm. Normal görevimizi yaptık, girdik, çıktık. Bizim açımızdan hiçbir problem yok. Cezaevi Müdürüne gittiğimizde nöbetçi gardiyanlardan biriyle görüşmüştük.

Bize içerideki o ana kapıyı açtı. Orada uzun bir koridor var, sol tarafı bayanlar koğuşuna gidiyor. Girince 4'ncü koğuş. Esas girişimiz orasıydı. Yıllardır cezaevine girilmediği için, iç taksimatı, teferruatı bilmiyoruz bile tam olarak. Tabii kulelerden falan baktık. Demir kapının orada nöbetçileri vardı iki tane. Gardiyanlar önden gitmişti, bizi görmüyorlardı. Kapıyı dıştan açınca, biz hemen yürüdük, onlar içeriye doğru bağırarak koşmaya başladılar. Biz peşlerinden koştuk. Öndeydim ben zaten. Sonra gelip de 4'ncü koğuş tarafına girdiğimizde, daha girer girmez ilk molotofu orada yedik. Yanımdaki bir astsubay arkadaş -sonradan ismini öğreniyorum özel hareket grubundan bir arkadaş- molotofla tutuştu. Arkadan gelenler onu hemen geri çektiler. Benim solumdaydı, söndürdüler. O arada diğer molotof ve taşlar önümüzde düştü. Bunlar ani olduğu için bunlar, bizim oraya koşmamız toplam yarım dakika, kırk beş saniye falan sürdü.(Güvenlik Güçleri ile Görüşme Tutanağı s. 23-24)

- Biz orada çok büyük dirençle karşılaştık. O esnada silah kullanılmadı. Yalnız biz gidemedik. Solumuzda kalan 4'ncü koğuş kapısından yangın tüpü geldi. Onun mazgal deliğinden 1,5-2 metre ateş püskürtüyorlar, 5 ve 7'nci koğuşlara giden bölümden -iç içe, bölme bölme zaten, hava karanlık, göremiyoruz da- taş ve molotof atıyorlar üzerimize. Onun için biz geri çekildik, giremedik oradan. (Güvenlik Güçleri ile Görüşme Tutanağı s. 6-24)

- Biz gecedan planımızı yaptık. Cezaevi idarecilerinden, zannedersem ikinci müdürlerden biri demişti ki: "Siz esas dirence burada karşılaşırsınız. Oradan girmeniz çok zor. Ancak girilebilirse 6'ncı koğuş havalandırmasından girebilirsiniz, orası daha müsait." Biz burada direnmeyle karşılaştınca geri çekildik. Ondan sonra 6'ncı koğuş avlusuna gittim. Kapı yalnız yedi tarafından sürgülü, geriden sürgülü. Ondan sonra biz o kapıyı açmak için bekledik, balyoz getirttik. Bir asker balyozla vuruyor, o sırada gene oraya da alev makinesi getirdiler, püskürtüyorlar. 6 ile 7'nci koğuşların arasındaki kapıda, sağ tarafında kapının... Biz kapının sağında mı solunda mı menteşe olduğunu bilemediğimiz için her iki tarafında balyoz izi vardır, vura vura açtık o kapıyı. Açtığımızda ilk silahı ben orada gördüm, tabanca. Uzun saçlı, alnı hafif açık bir şahsın elindeydi orada. Kim olduğunu bilmiyorum. Onlar ateş edince bizden de ateş eden oldu. (Güvenlik Güçleri ile Görüşme Tutanağı s.25)

- Yedi saat devam etti olay, gece saat 4'ten 11.30'a kadar sürdü.(Güvenlik Güçleri ile Görüşme Tutanağı s. 25)

- 5'nci koğuşun kapısından ilk ben baktım kafamı uzatarak. Uzattım bir grup köşede oturuyor. İki üç kişi de koğuştan çıktı geldi onların yanına. "Teslim olun" diye seslendim ben. Dediler biz eylemde yokuz, dediler. Siz kimsiniz dedim. "Biz PKK'lıyız." Bunca yıl PKK ile mücadele etmiş biri olarak, daha o PKK'lıları da korudum orada. Ellerinizi başınızın üzerine koyup birer birer gelin diyorum, gelmiyorlar. Silahı ve kafamı uzatmışım ya, ondan gelmiyorlar, farkına varıp silahımı indirdim. PKK'lılardan hasar gören, hastaneye sevk edilen yok yani. Çünkü hiç direnmediler. Ne ateşli silah, ne çubuk, ne sopa, ne taş hiçbir şey kullanmadılar. Biz de onlara kullanmadık.(Güvenlik Güçleri ile Görüşme Tutanağı s.26-27)

- Megafonla devamlı teslim olun diye çağrı yapıyordu. Emir de o şekildeydi. Beş dakikada bir çağrı yapılacak diye.(Güvenlik Güçleri ile Görüşme Tutanağı s. 27)

• Gazla bunları teslim olmaya zorlayalım, göz yaşartıcı gazla. Attık. Direniyorlar. Birçoğu gaz maskelerini takmış. Koğuşun içine de attık çatıdan, bahçeye de attırdık. Teslim olan yok. Önce üç havalandırmadan üçer, dörder tane attırdım koğuşun içlerine. Koğuşun iç bölümlerini de bilmiyoruz tabii o zaman. Birçok kişi -zaten avluda vardı- daha çok kişi avluya çıktı. Ondan sonra çatıdan gene avluya attık. Yaklaşık 20-25 kişiyi avluda duvar diplerinde ... 8-10 kişi gazdan çok etkilendiler, hareketsiz yatıyorlar, kusanlar falan var. Kapıdan ve şeyden bizimkiler avluya girdi. (Güvenlik Güçleri ile Görüşme Tutanağı s. 27)

• O duvar delindikten sonra, avluya gaz attığımızda, bir kişi demir kapıya doğru koşmaya başladı, havalandırmanın ana kapısına doğru. Arkasından "hain" diye bağırdı, arkasından birkaç kişi daha o tarafa yöneldi. "hainler" falan ... Bir grup eylemi bırakanlar. Kendi arkadaşlarını düşürdüler. Üç kişiyi aldık biz oradan. İkisini demir kapıdan, birini o deldiğimiz duvardan aldık.(Güvenlik Güçleri ile Görüşme Tutanağı s. 27)

• İkinci defa atıyorum ya aynı yerden. Bıraktım. Biri "at at" diye bağırdı, biri atladı üzerine alır almaz elinde patladı. O sırada kulağımın dibinde bir mermi sesi duydum. İsabet aldığımı hissetmedim.(Güvenlik Güçleri ile Görüşme Tutanağı s. 28)

• Cezaevindeki hiç korumasız adamı silahla öldürmek alçaklıktır, şerefsizliktir. Ama cezaevindeki adamın içinde de elindeki o silahlar ne arıyor, o da devletin ayıbıdır.(Güvenlik Güçleri ile Görüşme Tutanağı s.6-31)

D. CEZAEVİ BÖLÜK KOMUTANI ÜSTEĞMEN DENİZ YILMAZ İLE 30 KASIM 1999 TARİHİNDE YAPILAN GÖRÜŞME

J. Kd. Üsteğmen Deniz YILMAZ'ın anlatımı:

• Bu olay 2 Eylülde başlamadı; olayın esas başlangıç tarihi çok daha eskilere dayanıyor. Cezaevi idaresi, sadece Ulucanlar'a mahsus değil, bütün terör cezaevlerinde olduğu gibi, özellikle teröristlerin bulunduğu bölüme hâkim değildi ki, bu, herkesin de bildiği bir gerçek. Terör cezaevlerinin tamamında, teröristlerin bulunduğu kısımda teröristlerin sözü geçiyor ki, bunun en büyük kanıtı da, televizyonlarda ve basında gördüğümüz gibi, devletin savcısı, sanıklarla oturup pazarlık yapıyor, rehin alıyorlar ve her türlü isteklerini de elde edebiliyorlar. Her ne kadar inkar etseler de, gazetelerde sayfa sayfa anlaşma metinleri yayımlandı. (Güvenlik Güçleri ile Görüşme Tutanağı s. 33)

• Ancak, son olayda da, Ulucanlar'daki olaydan sonra da, orada aynı şey söz konusu oldu. Bizim burası için de aynı şey söz konusuydu ve geçen sene 4 Eylülde, Ulucanlar Cezaevinde göreve başladım. Göreve başladığım zaman, cezaevinin bir tarafında, adli mahkûmlar tarafında, çete tabir edilen, mafya tabir edilen kişilerin hegemonyası vardı, onlar 5 Eylülde, diğer cezaevlerine, hükümlü oldukları için, cezalarını çekecekleri diğer cezaevlerine gönderildiler, Ulucanlar, tutukevi statüsünde olduğundan, hükümlü pek bulundurulmuyordu. Akabinde,

teröristlerin eylemleri sürekli vardı. Tünel kazma emareleri vardı, geçen sene kasım-aralık aylarında. Ben cezaevi idaresine ve alay komutanlığına, savcılığa sürekli yazdım, kesin gününü hatırlamıyorum, aralık veya ocak ayıydı, cezaevi içerisinde, sadece bayanlar koğuşunda çok sıkı bir arama yapıldı, emare de gösterdiğimiz yerler orasıydı ve tünel çıktı. Bunun akabinde, yine bu problemler devam etti, cezaevi içerisinde çok fazla sayıda silah ve cep telefonunun bulunduğu belliydi, hem emareler vardı hem duyumlar geliyordu. Buca Cezaevinde veya başka bir cezaevini örnek verecek olursam, Ceyhan Cezaevinde, bir arbeye yaşandı, bütün terör cezaevlerinde iki saat içerisinde rehin alma ve diğer eylemler başladı. Bu, cep telefonlarının bulunduğu aşık bir göstergesiydi, bunları bildirdik, tünel çalışmaları vardı, kanalizasyondan kum geliyordu, toprak geliyordu. Diğer emareler vardı, bunları, ben, cezaevi idaresine sürekli yazdım ve içeride silah bulunduğunu da bildirdik ki, haber elemanları vasıtasıyla silah bulunduğu ihbarı da vardı gerçekten. Cezaevi idaresi ile alay komutanlığımız ve bakanlık yetkilileri, bir il koordinasyon kurulu toplantısında görüşülmüş konu ve cezaevinde arama yapılmasına karar verilmiş; ancak, bizim jandarmanın görevi, cezaevinde arama yapmak değil, öyle bir görevimiz yok. (Güvenlik Güçleri ile Görüşme Tutanağı s. 6-34)

• Bana, 25 Eylül tarihinde cezaevi idaresi, kişiye özel yazı yazdı, biz, çok sıkı bir arama yapacağız, güvenliğimizi sağlayın dediler. Normal aramalarda, aramaları gardiyanlar yaptığı için, tutuklunun, hükümlünün üzerinde eli tabancaya değse dahi, onu oradan alamıyor korkudan ve bir dolabı, sandığı falan oynatması gerektiğinde dahi oynatmayın diyorlardı, bu şekilde arama yapılıyordu. Bu da, bize cezaevi idaresi tarafından bildiriliyor, yoksa, ben içeriye girip de aramada bulunmuş değildim o güne kadar. Cezaevi idaresi, biz, arama yapacağız, güvenliğimizi sağlayın diye yazı yazdı. Benim bölümümün mevcudu, o güvenliği sağlamaya yetmezdi; çünkü, terör koğuşlarında, en ufak bir şekilde müdahalede, bizim, askerin girmesi durumunda, olay çıkacağı aşıkardı, 6-7 senedir asker aramaya girmemişti, adli koğuşlara giriliyordu; ancak, oraya girilmiyordu, diğer cezaevlerinde de aynı uygulama vardı. Bu şekilde kuvvet talebi olunca, alay komutanlığına yazı yazdım, bana takviye kuvvet gönderildi ve planlama yapıldı.(Güvenlik Güçleri ile Görüşme Tutanağı s. 6-34)

• 26 Eylül sabah saat 04.00 sıraları, biz ekiplerle beraber içeri girdik, gardiyanlarla da beraberiz. İlk grupta, daha kapıyı açar açmaz ki, teröristler, koğuş kapısında, havalandırma bahçesi kapısında, komple kısmın bulunduğu, terörist kısmının bulunduğu kapılarda 24 saat esasına göre nöbet tutuyorlar, bütün terör cezaevlerinde de böyledir. O terörist, gardiyanın kapıyı açtığını görür görmez "Hain" diye bağırarak içeri kaçtı ve arkasından koşup yakalayamadık. Biz bağırınca, bütün mazgal deliklerinden dışarıya alev topu şeklinde tüplerin ucuna hortum bağlayarak yaptıkları cihazları kullandılar, resmen bizi yakmaya uğraştılar. Kadınlar koğuşunun kapısı balyozla kırıldı, mukavemet gösterdiler; ancak, erkeklerinki kadar bir mukavemet söz konusu olmadı. Erkeklerin tarafına daha girmeden, içeriden dışarıya taş, tuğla parçası ve molotof kokteyli atılmaya başlandı. Bunun yanı sıra, yine o tüplerden fazla sayıda kullanılıyordu. Biz, kapıyı balyozla kırıp, 6'ncı koğuş tarafından, 7'nci koğuşa bağlanan yerin kapısını kırıp içeri girince, içeriden taşlarla beraber silah sesleri de gelmeye başladı bu arada. Ben orada koordinatör görevindeydim, yani herhangi bir yerde bir problem olduğu zaman, oraya müdahale edebilecektim; çünkü, cezaevinin her tarafını biliyorum, bölük komutanıyım ve operasy-

on sırasında, 2'nci koğuşta, diğer vatandaşlar gazdan etkilenmişler, bu arada bir acil hasta daha varmış, normal hasta, olayla ilgili bir şey değildi, onlarla ilgilendim. Çatıda teröristler yangın çıkardılar, aynı hortumu, bu sefer, çatıdaki bizim ekipleri yakmak için çatıya yönlendirdiler. Binanın çatısı ahşap olduğu için, çatı yanmaya başladı, oraya müdahale ettik. Yangın söndürme cihazlarının bir kısmı bitmişti, onlarla da uğraştık, diğer koordinasyon işleriyle de uğraştım ve olay bu şekilde bitti. En son olay bittiğinde, 10 ölü var dediler ve bunlar revirin oraya getirildi, doktor gördü, ilkyardım gerekenler hastaneye gönderildi, olay bu şekilde bitmişti. (Güvenlik Güçleri ile Görüşme Tutanağı s. 34-35)

• Yalnız, 2 Eylül tarihindeki gelince, terör koğuşlarında, özellikle 5 inci koğuşun, değişik fraksiyonlar kaldığı için, zaman zaman 120 kişiye falan çıktığını biliyorum; fakat, 4 üncü koğuşta sadece DHKP-C terör örgütü kalıyordu. 22, 30 en fazla 40 oldu, 65-70 kişilik koğuşta 22 kişi kalıyordu, operasyon günü de 19 kişiydi; ancak, diğer koğuşta da 68 kişi vardı. Yani, koğuş talepleri sürekli oluyordu, maksatları PKK'yı 5 inci koğuştan çıkarmaktı, diğer sol örgütlerin maksadı. PKK da bunu istiyordu; çünkü, PKK, diğer eylemlere, bunlarıki gibi katılmıyordu, rehin alma eylemiydi veya diğer idareye saldırma gibi eylemlere katılmıyordu, diğer örgütler de bundan rahatsızlık duyuyorlardı. Olayın temelinde bu vardı; yoksa, birlikte komün hayatı yaşıyorlar, komün hayatı yaşayan kişi, bir tarafta 80-90 kişi kalacak, diğer tarafta da 19 kişi kalacak, bu, onların adaletine de sığmaz. Dolayısıyla, fazlalıkları kendi koğuşlarına alıp eşitlemeleri gerekirken, bir koğuşta 19-20 kişi kalıyordu, diğer koğuşta 68 kişi kalıyordu operasyon günü. Yine de, koğuşa sığmıyoruz diyorlardı ve o gerekçeyle, PKK'nın katılmadığı bir eylemi yine aynı şekilde, diğer örgütler, 7'nci koğuşun tuğla duvarını yıkıp, o koğuşa girdiler, oradaki adli mahkûmları dışarı attılar tamamen ve o koğuşu işgal ettiler. İşgal olayından sonra da, tünel emareleri yine devam etti, tuvalet logarlarından fazla miktarda kum geliyordu. Dinleme yapıyoruz gizel duvarını, yine içeriden ses geliyor. Bunların ışığında bu oldu, yoksa 2 Eylül tarihli duvar delme olayı üzerine gelişmiş bir olay değil, tamamen, teröristlerin, cezaevi içerisinde askeri görmeleri neticesi ateş etmeleriyle başladı. (Güvenlik Güçleri ile Görüşme Tutanağı s. 35)

• Müdahale öncesi, yani biz, kısım kapısına, o bölmeye girerken, az önce de arz ettim, "Hain" diye bağıarak kaçtı oradaki terörist nöbetçi, gardiyanı kastetti, kapıyı açtı diye "Hain" diye bağırap kaçtı. O ana kadar herhangi bir karşı müdahaleyi zaten biz beklemiyorduk; ancak, ihtimal dahilinde olursa diye, biz, her konuda hazırlıklıydık. Teröristlerden bize molotof kokteyli, taş ve silah atılmaya başlayınca, üçüncü kulenin üzerinde bulunan komutan tarafından müteaddit defalar anons edildi. Kendilerine, teslim olmaları, herhangi bir kötü muamele yapılmayacağı defalarca anons edildi; ancak, onlar, "siz teslim olun, biz teslim olmuyoruz, devrimciler teslim olmaz" diye karşılık verdiler ve silah kullanıp personeli yaraladılar. Yani, teslim olmaya niyetleri de yoktu.(Güvenlik Güçleri ile Görüşme Tutanağı s. 35)

• Yanlış bir deyim kullandığınızı belirtmek zorunda kalacağım. "10 kişiyi öldürmeden" dediniz; 10 kişiyi biz öldürmedik. Dikkat ederseniz, ben bunları öldürecek olsam -şahsım adına söylüyorum, kanaatim- grup lideri varken, Ahmet Savran, Mahir Emsalsiz gibi sıradan çocuklar... Bunların tahliyesine de az kalmıştı veya yakın bir zamanda çıkacaklardı; örgütte de var-

lıkları pek belli olmayan kişilerdi. Hep bu tür kişiler öldü. Neden dikkatinizi çekmedi; lider kadrodan kimse yoktu. Çünkü, bu tür çocuklar ilk başta teslim olmak istediler. İçeride birçoğunu kendileri vurdu. (Güvenlik Güçleri ile Görüşme Tutanağı s.37-38)

• Evet, biz de silah kullandık. Bu olayda ben, kim kullandı, nasıl kullandı, gördüm desem yalan olur, bilemiyorum; ancak, bizim kullandığımız silahlarla da ölüm olayı olmuştur; fakat, birçoğunu kendileri vurdu içeride. Teslim olmak isteyen ateş edip vurdular. Kendileri vurdu; özellikle belirtiyorum. Ama, bizim silahlarımızla da ölüm olayı olmuştur. Silah kullanmadık demiyoruz; fakat, o 10 kişiyi biz öldürmedik. Öldürme kastımız olsa, grup liderlerini öldürürdük veya normal bir zamanda geçer, normal bir zamanda öldürürdük. Böyle bir şey söz konusu değil.(Güvenlik Güçleri ile Görüşme Tutanağı s. 38)

Komisyon tarafından cezaevlerine hâkim olamamanın nedeni ve terör nitelikli suçlardan hüküm giyenlerle yapılan anlaşmalar derken ne kastedildiği soruldu.

J. Üsteğmen Deniz YILMAZ'ın anlatımı:

• Çok yönlü boyutları var. Birincisi, cezaevlerinin fizikî yapısı. Şu andaki cezaevlerimizin tamamına yakınının koğuş sistemi teröristlerin barındırılmasına, daha doğrusu ağır suçların barındırılmasına müsait değil. Diğer yandan, bugüne kadarki siyasî otoriteler cezaevlerinin hep, nasıl desem kendi adamını yerleştirmek gibi bir zehaba kapıldılar; hak edene, liyakatli olana değil de, kendi taraftarlarına ki, basında da birçok kişi duyulmuştur, 5 000 kişi kadro aldık, falancalara mı verseydik gibisinden. Hak edene verselerdi. Şuna buna verilsin demiyorum. Bu tür kadrolar cezaevine geldiğinde cezaevi idaresinin yapısını da bozdular. Birçok cezaevinde cezaevi personeli içeriye silah, uyuşturucu, diğer malzemeler sokarken yakalandı. En son Adana'da cezaevi müdürü yakalandı. Afyon'da tabancayı verenin müdür olduğu anlaşıldı. Sağmalcılar da aynı şekilde. Bu yönde yapısı var. İşin ekonomik boyutu var. Gardiyanların ve iç koruma personelinin sosyal güvenliklerinin olmaması. Mesela, bizim fiilî hizmet zammımız var, 12 ay çalışıp, 15 ay üzerinden emekli olmak; yani, yıpranma var. Biz çalıştığımız insanların çok az bir kısmı, yani uğraştığımız konudakilerin çok az bir kısmı suçludur ve neticede mahkemeye çıkarılır, suçlular tutuklanırlar, suçsuz olanlar ayrılırlar. Ancak, biz gardiyanları günde en az 8 saat hapsediyoruz. İdare olarak söylüyorum bunu, askeriye olarak değil. Gardiyanları 8 saat cezaevinin içerisine koyuyoruz ve bu tür suçlu olan kişilerle günde en az 8 saatini geçiriyor. Fakat, gardiyanların hiçbirisinin yıpranması yok. İçerideki adama değişik yollardan silah geliyor, vesaire geliyor; içeride gardiyanın üzerinde copu dahi yok. Gardiyana tokat atıyor, yumruk atıyor; ancak, gardiyan ondan şikâyetçi olabilir sadece. Adamın iki tane idamı var, üç tane idamı var; mahkeme bu adama altı ay, sekiz ay, bir sene hapis cezası verse ne olacak. Dolayısıyla yaptığı her eylem yanına kâr kalıyor. Gardiyanı tekme tokat dövse, mahkemenin vereceği ceza bu adam için caydırıcı değil. Neticede altı ay, bir sene alacak; ancak, zaten bu adam müebbet almış iki kere üç kere. Gardiyanlar korkuyor. O olayda gardiyana tokat attığı zaman, gardiyan ona bir tokat atsa, işkence iddiasıyla bütün Avrupa'yı ayağa kaldırıyorlar. Dolayısıyla, idare bu yönden yana bastırılmış durumda. Cezaevi personeli üzerinde siyasî baskı var. Fizikî yapı bozuk. Maddî yapıları, diğer şeyleri bozuk.

Sosyal hakları bozuk. Daha da bundan iyisi düşünülemez. (Güvenlik Güçleri ile Görüşme Tutanağı s. 38-39)

• Süreç kısa bir süreç değil. 2 Eylül-26 Eylül süreci değil. İçeride sıhhatli arama 1993'ten bu yana yapılmamış. Bana beyan edilen de oydu. Dolayısıyla, bu süreç zarfında çok değişik yollardan girmiş olabilir. Kadınlar koğuşunun kapısı iç tarafa açılıyordu; ancak, eskiden ziyaret mahalli dışarıdaydı, yol tarafındaydı. Kadınlar, terör bayanlar, normal erkek tutukluların görüştüğü veya diğer mahkûmların hepsinin görüştüğü ziyaret mahallinde görüşmüyorlardı, onların görüş mahalli ayrıydı. Orada içeriye ziyaretçileri de, kadın teröristleri de gardiyanlar yanlarına almıyorlardı; tamamen başabaş görüşüyorlardı. Ayrıca, dışarıda ziyarete gelen bayanların araması da pek sıhhatli yapılamıyordu; çünkü, yola yakındı ve açık bir alandı. İçeri girişte de gardiyanı içeride tutmuyorlardı. Cezaevi idaresine ben birkaç kez yazdım "burada görüş yapılmasın, uygun değildir" diye. Ancak, Bakanlıktan "buradan yapılacaktır" diye yazı geldi. Fakat, oradaki görüş mahallinde tel örgü vardı, demir parmaklıkların arasında tel örgü vardı. Tel örgüde bir karışa yakın kesikler vardı. Oradan içeriye her türlü malzeme sokulabilirdi. Neticede duvar yıkıldı. Tünel bulunduktan sonra yer kazıldı. Tünelin yeri dolduruldu; ancak, yağmur nedeniyle geçen kış duvar yıkıldı. O tarihten bu tarihe kadar da normal terör bayanlar da diğer mahkûmların görüş yaptığı yerde görüşüyorlardı; ancak, o güne kadar birçok değişik yoldan girmiş olabilir. (Güvenlik Güçleri ile Görüşme Tutanağı s. 39-40)

E. ÇATIŞMADA YARALANAN J. UZMAN ÇAVUŞ İLE GÖRÜŞME:

• Uzman Çavuş: 9.15'te filan yaralandım; 4'te girdik, 4,5-5 saat sonra olması lazım, tam olarak hatırlayamıyorum. Son 4 üncü koğuştu, biz göz yaşartıcı bomba atmıştık içeriye o bomba patlamadı, o bombayı oradan tekrar aldılar bizim üzerimize attılar, tam bizim kapının önünde patladı, bizim kapının önünü, duman kapladı, duman kaplar kaplamaz, o zaman biz orada karşıdaki hedefin, merminin geldiği yeri göremiyoruz, gaz maskelerinin bazıları sızıntı yapıyor, rütbeli arkadaşların falan gözleri yaşıyor, o arada kimse kimseyi görmüyor, bu arada devamlı içerden silah sesi geliyor, iki tane pencere, 4 numaralı koğuşun sol tarafında, iki tane pencere vardı, o pencereden namluyu çıkarttıkları zaman, biz namluyu görüyorduk, çünkü aramızda 30 metre bir mesafe var. O duman orayı kaplayınca bu sefer biz karşıdaki o pencerenin olduğu boşluğu göremedik. O arada ilk vurulan benim. (Ulucanlar Cezaevi Tutanağı s.101)

IV. SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİ İLE GÖRÜŞMELER:

A. İNSAN HAKLARI DERNEĞİ ANKARA ŞUBE BAŞKANI (Lütfi Demirkapı):

- Ankara Merkez Kapalı Ceza ve Tutukevinde bir yıl önce 5 inci koğuşta 117 kişi kalıyordu. Bu süreç içinde Adalet Bakanlığına üç kez başvuruda bulunuldu. 2 Eylülde 5 inci koğuşta kalan insanlar aynı talebi iki yıldır dile getirdikleri için, bu sefer farklı bir etkinliğe giriştiler. Yer sorununu 7 koğuşta kendileri fiilen çözmeye kalkıştı. Bu şekil olarak ve diğer yönlerden yanlış olabilir. Cezaevinde 19 koğuş var. Terör hükümlülerine sadece bunun 6 tanesi verilmiş durumda. İstenirse 3 koğuş daha verilebilir. (Sivil Toplum Örgütleri ile Görüşme Tutanağı s.1-3)
- 7nci koğuş boşaltıldıktan sonra 6ncı koğuşta 68 kişi kalması gerekirken 44 kişi kalıyordu, buraya buradaki insanlar verilebilirdi. Ancak Cezaevleri Genel Müdürü devletle pazarlık olmaz diyerek, cezaevi müdürü ile bu 26 kişiyi sırf teşhir amacıyla koridorlarda yatırdılar. Adli tutukluların olduğu koğuşlarda tam 74 tane boş yatak varken, 26 kişinin koridorlarda yatırılması zıtlasma ve karşılıklı birbirlerini "çürütme etkinliği"di. Cezaevleri Genel Müdürü bu fiili durumu çözmek için uzlaşmaya yanaşmak yerine biz bu durumu bildiğimiz gibi çözeriz dediler. 3 Eylülünden itibaren sayım vermeye razı oldukları halde, görevliler sayım almamışlardır. (Sivil Toplum Örgütleri ile Görüşme Tutanağı s.3)
- Operasyonun planlı yapıldığına inanıyoruz, çünkü, aileler operasyondan önce tanıklık yapmamaları için göz altına alınmışlardır. Akşam 3 sıralarında aileler göz altına alındıktan sonra askerler çatıda gezinmeye başlıyorlar ve gözetleme kulelerinden birinden, 7 koğuşu gören gözetleme kulesinin birinden yayılım ateşi açılıyor, koğuşlar da çatıdan üst taraftan taranıyorlar. (Sivil Toplum Örgütleri ile Görüşme Tutanağı s. 6)
- İtfaiye araçları neden köpük sıkmıştır. Köpük nedeniyle en az üç kişinin boğularak öldüğünü düşünüyoruz. (Sivil Toplum Örgütleri ile Görüşme Tutanağı s. 5)
- Gardiyanların bizzat operasyona katılmışlardır. Gerekirse isim verebiliriz. (Sivil Toplum Örgütleri ile Görüşme Tutanağı s. 7)
- Operasyona katılan jandarmanın isim isim, slogan atarak seni öldürmeye geliyorum diye seslendikleri ifade edilmektedir. (Sivil Toplum Örgütleri ile Görüşme Tutanağı s. 8)
- Bayrampaşa Cezaevi Mehmet Açar tarafından ziyaret edildi. Olaylar oldu. Aynı Mehmet Açar'ın Ulucanlar'ı da olaydan önce ziyaret ettiği iddiası var. (Sivil Toplum Örgütleri ile Görüşme Tutanağı s. 8)
- Elindeki kesici aletleri sıvı dolu bir kavanoza batırarak, size mikrop veriyorum diyerek tutuklu-hükümlülerin vücutları çizilmiştir. Bunun uyuşturucu veya bulaşıcı bir mikrop olduğunu düşünüyoruz. Bu konunun açıklığa kavuşturulması gerekiyor. (Sivil Toplum Örgütleri ile Görüşme Tutanağı s. 9)
- Devlet yetkililerinin olaylara ilişkin açıklamalarının hiç birinde insan hakları konusuna yer verilmemiş, bu konu göz ardı edilmiştir. (Sivil Toplum Örgütleri ile Görüşme Tutanağı s. 9)

B. TÜRK TABİBLER BİRLİĞİ TEMSİLCİSİ (Metin Bakkalçı);

- TTB olarak cezaevleri ve sağlık konusunda genel bir çalışmamız var. (Sivil Toplum Örgütleri ile Görüşme Tutanağı s. 11)
- Ulucanlar'da yaşanan olay ile ilgili olarak karşılaştığımız en önemli sorun kamuoyuna bilgi verilmemesidir. Cezaevinin her şeyinden sorumlu olan yönetim kadrosu olay hakkında bilgim yok diyor. Kamuoyunun bilgilendirilmemesi başlı başına bir ihlaldir. Kapalı mekanda 10 insan ateşli silahla ölmüştür. Kişisel gözlem olarak ortada 10 kişinin ateşli silahla öldürülmesine yol açacak bir ortamı gözlemedim. TTB resmi bir kamu kuruluşu olmasına rağmen bilgilendirilmemiştir. (Sivil Toplum Örgütleri ile Görüşme Tutanağı s. 13)
- Açlık grevinde bulunan ve tedavi kabul etmeyen mahkumlarla görüşerek tedavilerinin yapılması için girişimde bulunup bulunmadıklarına ilişkin bir soruya cevap olarak, Ankara Tabipler Odasının bütün yaralılarla görüşme arzusu resmi olarak ifade etmesine rağmen bunu gerçekleştiremediklerini ifade etmiştir. (Sivil Toplum Örgütleri ile Görüşme Tutanağı s. 12)
- Olayların başlaması ve hastaneye çıkışların yapılmaya başlanması arasında önemli bir zaman kaybı var. Olaylar ile hastane girişleri arasında üç saatlik bir zaman kaybı var. Sevklerde ihmal edilmeyecek, hiçbir şekilde göz önüne alınmayacak bir gecikme olmuştur, ve söz konusu kanamadan kaynaklanan ölümlerde bu gecikmenin mutlak etkisi vardır. Hastane çalışanlarının tanıklığına göre sevkler ve yaralanmalar sırasında şiddet uygulandığıdır. Numune Hastanesi sağlık ekibi , tıbbi tedavi ve bakım açısından başarılı bir ortam oluşturmuştur. Ancak bu tıbbi ortam güvenlik gerekçesiyle sakıncalı bir hale getirilmiştir. Fiziken kelepçe ve zincir uygulanması sağlıklı bir tedaviyi engelliyordu. (Sivil Toplum Örgütleri ile Görüşme Tutanağı s. 17)
- Sevk süreci incelenmelidir. Sevk edilenler için tedavi sürecinin sürekliliği son derece yetersiz ve eksik. (Sivil Toplum Örgütleri ile Görüşme Tutanağı s. 19)
- Otopsilerde, histopatolojik hücre düzeyinde inceleme yapılmaktadır. Bu süreç raporları 6-7 ay geciktirecektir. Bu süre beklenilmeden histopatolojik inceleme sonuçları tamamlanmadan otopsi raporlarının diğer kısımları açıklanmalı . Bu sayede belki ikinci bir otopsi yapma imkanı veya gerekliliği karşılanabilir. 7 aylık süreç beklenirse bu imkan kalmayabilir. (Sivil Toplum Örgütleri ile Görüşme Tutanağı s. 19)
- Adli Tıp hekimleri cezaevinde, hücrelere gitmedikleri için yaralı mahkumları muayene edememişlerdir. (Sivil Toplum Örgütleri ile Görüşme Tutanağı s.19)
- Olaylar sırasında Ankara Tabip Odasının girişimiyle Numune Hastanesinde bir şef muaviniği telefonu tahsis edilmiştir. Mahkum yakınlarına, mahkumların sağlıklarıyla ilgili konularda yardımcı olmak için. (Sivil Toplum Örgütleri ile Görüşme Tutanağı s. 21)

C. TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VAKFI ANKARA TEDAVİ MERKEZİ SORUMLUSU (Dr. Ümit ERKAL)

- Yaralı tutuklu ve hükümlülere neşter veya falçata gibi bir kesici alet ile bir sıvı sürüldüğü iddiası ile ilgili sorulan soru üzerine Dr. Ümit ERKAL, bu konularda ancak spekülatif değerlendirme yapılabileceğini, bunu psikolojik yıpratmaya yönelik bir yaklaşım olabileceğini, somut bir netice almak isteniyorsa bu olaya maruz kalanların belli bir süre sonra muayene edilebileceğini örneğin 30 hastanın 20 sinde aynı mikrobun; AIDS veya Hepatit gibi görülmesi durumunda bunun bu sıvıya bağlı olabileceğini iddia etmenin mümkün olabileceğini söylemiştir. Bunun yanı sıra; insanlar üzerinde ruhsal bir travma oluşturmak, sana kötülük yapıyoruz diye bir kaygı oluşturmak amacıyla bu işlemin yapıldığını düşündüğünü söyledi. (Sivil Toplum Örgütleri ile Görüşme Tutanağı s. 22)
- Bu tür olaylarda olaya taraf olmayan bağımsız çalışma gruplarının çalışmaları şeffaflık ve bilgilenme açısından önemli bir katkı sağlayacağı ve bu tür sorunları çözeceği inancında. (Sivil Toplum Örgütleri ile Görüşme Tutanağı s. 22)
- Hiçbir güç kullanımı 10 kişinin ölümünü açıklamamalı. 4'te başlayan bir olayın 7.30 da bittiği söyleniyor. Üç buçuk saat süren bir gelişmede güç kullanımıyla açıklanamayacak bir şiddet var, bu meseleyi aydınlatmak Komisyona düşüyor. (Sivil Toplum Örgütleri ile Görüşme Tutanağı s. 23)
- Onuncu gün cezaevine girildiğinde 15 dakikadan fazla içeride kalmak mümkün olmadı. Gardiyanlar bile temizlik için 8'nci gün içeriye girebildiklerini söylediler. Böyle bir ortamda içeridekilerin ne kadar direnebileceğinin takdirini Komisyona bırakıyorum. (Sivil Toplum Örgütleri ile Görüşme Tutanağı s. 23)
- O kadar yoğunluktaki bir gaz bombasını kullandıktan sonra , başka bir şey yapmaya gerek kalmadan sadece beklenseydi bu insan dışarı çıkacaktı zaten. Bu, güç kullanımını anlamsızlaştıran tıbbi bir bulgudur. Bu ortamda ısrar edecek olan birisinin sadece gözleri yaşarmaz, belli bir süre sonra solunumu deprese edici bir rolü olduğundan, solunum durur zaten ölürsünüz. (Sivil Toplum Örgütleri ile Görüşme Tutanağı s. 24)
- Tünel iddiası ile ilgili olarak 5 Ekim tarihinde Ankara Barosu Başkanı, İstanbul Barosu Başkanı, Barolar Birliği Genel Sekreteri, TTB ve İHV Temsilcilerinin yaptığı incelemeler sırasında, 5'nci koğuşun bahçesindeki zeminde bir delinti, oyuntu, kazıntı gibi bir şey olmadığı ifade edildi. Sadece koğuş içerisinde 70x70 ebadında, 3 cm derinliğinde tünel giriş kapağı olarak ifade edilen bir oyuntu gösterildi. (Sivil Toplum Örgütleri ile Görüşme Tutanağı s. 25)
- Sağlıkla ilgili olarak; tedaviyi geciktirme iddiası var. 112'ye bağlı ambulansların sabah çıkış saatleri ile hastaneye girişleri arasındaki zaman farkı bir fikir verebilir. (Sivil Toplum Örgütleri ile Görüşme Tutanağı s. 26)
- 112 Ambulanslarının yaralı nakli için Cezaevinden çıkışlarına izin verilmeyerek, güvenlik gerekçesiyle bekletildikleri iddiaları var. (Sivil Toplum Örgütleri ile Görüşme Tutanağı s. 26)

• Tıbbi etik açısından her zaman yaşanan kelepçe ve hekim ile hastanın yalnız kalamamaları gibi hep var olan problemler yine vardı. Müdahale açısından ilk gün Numune Hastanesinin doktorlarının gerekli tüm tıbbi müdahaleleri yaptıklarını gözledik. (Sivil Toplum Örgütleri ile Görüşme Tutanağı s. 27)

• Sevkler ile ilgili bir iddia var. Sevk edilmemesi gereken insanlar sevke çıkarılmış. Bunlardan kafasında kurşun olan biri Yozgat'a gönderilmiş. Bu durumda olanların Sevk raporları var mı bunun araştırılması gerekiyor. Bu raporlar olmadan bu hastalar sevke çıkmışsa bu sevk edenlerin görevi suiistimaline girer. Eğer doktor raporu varsa, bu sevke hangi koşullarda izin verdiğinin araştırılması TTB ve mahkemelerin görevidir. (Sivil Toplum Örgütleri ile Görüşme Tutanağı s. 27)

• Üç kişinin sağ yakalandıktan sonra öldürüldüğü iddiası var. Ölenlerden en az üç tanesinde ciddi travma izleri var. Hem ATS yaralanması hem de dövülme izleri var. Bu şahıslara dövülecek kadar yaklaşıldıysa neden ATS kullanıldı? Yok önce ATS Yaralanması olduysa, yaralı insan neden bu kadar dövüldü sorularını sormak gerekiyor. Fotoğrafın birinde penisin ucunda 0.2-0.3 büyüklüğünde bir kanama alanı var, bu elektirik işkencesini gösteriyor. Hamamda işkence yapıldığı iddiası var. Bu iz elektrot bağlama izi olabilir. (Sivil Toplum Örgütleri ile Görüşme Tutanağı s. 27)

• Otopsiler ile ilgili mevzuatta başka bir hekiminde bulunabileceğine dair yuvarlak değerlendirmeler var. Bu imkan kullanılarak, TTB üyesi bir hekimin otopside gözlemci olarak bulunması sağlansa idi, otopsilere ilişkin spekülasyonlar ortadan kaldırılmış olurdu. (Sivil Toplum Örgütleri ile Görüşme Tutanağı s. 28)

• Savcılığa neden olaylar başladıktan çok sonra saat 12 de haber verildiği konusu dikkat çekici. (Sivil Toplum Örgütleri ile Görüşme Tutanağı s. 29)

• Ölmeyenlerin tamamına yakınında darp var. Ciddi durumda olanlar var. Kaburgaları kırık, körlük tehlikesi ile karşı karşıya olan insanlar var. Ölenlerin büyük kısmında darp yok, kalalarda darp var yorumlanması gereken bir konu. (Öldürülenlere özellikle öldürme amaçlı kafaya ve göğsüne ateş edilmiş (7) kişi, 3 ü yakalandıktan sonra ateş edilerek-dövülerek öldürülmüş, bunlar ilk gruptan farklı zamanda, güvenlik güçlerinin olaya hakim olduğu sırada öldürülmüş, bunların araştırılması gerekiyor. (Sivil Toplum Örgütleri ile Görüşme Tutanağı s. 32)

D. MAZLUM-DER GENEL BAŞKANI (Yılmaz Ensaroğlu)

• Komisyonun Ulucanlar Cezaevi ile ilgili oluşturduğu Komisyon çalışmalarını takdirle karşılıyor ve kutluyorum. Ancak, sonuçtan umutlu değilim. Bu komisyon 1998'de 3-5 aylık bir çalışma ile bir cezaevi raporu hazırladı, ama o rapor açıklanamadı. Basından öğrendiğimiz kadarıyla, devletin imajı bozulmasın diye açıklanmamış bu rapor. (Sivil Toplum Örgütleri ile Görüşme Tutanağı s. 33)

• Çalışmanız, adli bir olayın soruşturması gibi yürüyor, sonuç vermeyecek gibi görüyorum. Bu tür katliamları her yıl olmasa bile ortalama iki yılda bir mutlaka yaşıyoruz. İnsanları, topluma kazandırılması gereken, bir takım hakları da olan, hürriyeti kısıtlanması gereken insanlar olarak görme yerine, düşman olarak tanımlanan ve kişiliksizleştirilmesi, değer yargılarının yok

edilmesi gereken insanlar olarak algılanması yüzünden, iki yılda bir bu tür olayları incelemek zorunda kalıyoruz. Devlet hakim olamıyor derken bile, devlet cezaevine hakim olması gereken bir şey olarak görülüyor. Kimse cezaevine hukukun hakim olması gerektiğini hatırlamıyor. Komisyonun üzerinde durması gereken şey, temel cezaevi politikaları olmalıdır. (Sivil Toplum Örgütleri ile Görüşme Tutanağı s. 34)

E. TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ (Av. Özdemir ÖZOK)

- Ulucanlar ile ilgili olarak ben de 10 gün sonra gittiğimiz halde bizi etkileyen göz yaşartıcı bombaların etkisine dikkat çekmek istiyorum. Bunun dışında oraya köpük sıkılmış, ve 10 kişinin öldürülmesini haklı çıkaracak hiç bir şey olmadığı kanaatindeyim. 1993'ten beri bekleyen güvenlik güçleri bir iki gün içinde neden atağa geçiyorlar. (Sivil Toplum Örgütleri ile Görüşme Tutanağı s. 39)

- Cezaevi cezaevidir, ve oranın kuralları olmalıdır. İçeriye kim girerse girsin o kurallar insanın eline verilmelidir. (Sivil Toplum Örgütleri ile Görüşme Tutanağı s. 39)

- Burada bu insanların öldürülmelerine gerekçe olacak bir olayın olduğu inancında değiliz. Cezaevinde yaşanan olaylara ilişkin olarak; niye insanların birbirlerini öldürecek hale geldikleri, nasıl ajite oldukları, nasıl bu kadar hırslanıp bu tarz olaylar geliştirdiklerinin araştırılması gerekiyor. Silahların içeriye nasıl sokulduğu konusu araştırılmalı. Jandarma ve cezaevi olarak varolan iki başlılık kaldırılmalı. Cezaevi müdürü 1993-99 arası sayım alınmadığını iddia ediyor. Bu idarenin disiplini sağlamadığının bir göstergesidir. Sıkıysa içeri gir diye mahkum o zaman bildiri atmaya başlıyor, bunun sorumlusu idaredir. (Sivil Toplum Örgütleri ile Görüşme Tutanağı s. 40)

F. TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ YÖNETİM KURULU ÜYESİ (Zeki EKMEK)

- Adalet Bakanlığı, Türkiye Barolar Birliği ve TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu'ndan oluşan bir komisyon kurularak bu çalışmanın yürütülmesinin daha faydalı olacağını düşünüyoruz. TBMM İHİK'nin çalışmalarının kamuoyuna yeterince yansımadağı görüşünde. (Sivil Toplum Örgütleri ile Görüşme Tutanağı s. 42)

- Yaşam hakkı kutsal ve hepimizin saygı göstermesi gereken bir hak. Cezaevinde tutuklu bulunan insanların yaşam hakkının devletin güvencesi altında olduğu ve bunun korunması gerektiği inancında. (Sivil Toplum Örgütleri ile Görüşme Tutanağı s. 42)

- Hangi sebeple olursa olsun, insanların öldürülmesine gerekçe hazırlayacak olaylar cezaevinde yaşanmamalıdır. Bugünkü yapılanma aynen sürerse benzer olaylarla tekrar karşılaşırız. Cezaevlerindeki yapılanmayı, uluslararası standartları göz önünde bulundurarak yeniden düzenleme yoluna gitmek zorundayız. Cezaevlerinde bir standart yok. Diyarbakır cezaevinde bambaşka bir sistem yürüyor, Ulucanlar'da bambaşka bir sistem yürüyor. Cezaevindeki savcı iyi niyetli duyarlı bir insan ise cezaevindeki yaşantı, düzenleme ve çalışmalar bir başka türlü gidiyor. (Sivil Toplum Örgütleri ile Görüşme Tutanağı s. 42-43)

- Sorulan soru üzerine Av. Özdemir ÖZOK TBB'nin koğuş sistemine karşı olduğunu, F sistemi cezaevinin ideal bir cezaevi modeli olduğunu, bu cezaevlerinin çağdaş ve Avrupa standartlarına uygun bir cezaevi olduğunu belirtti. (Sivil Toplum Örgütleri ile Görüşme Tutanağı s. 46)
- Devlet cezaevinde hakimiyeti hukuk içerisinde sağlamalıdır. Herkes bir kurala uyacaktır, ben kabul ettim, etmedim yok; ama bu hiç kimsenin insan haklarının ihlal edilmesinin gerekçesi olamaz. (Sivil Toplum Örgütleri ile Görüşme Tutanağı s. 46)

G. MAHKUM AİLELERİ TEMSİLCİSİ (Süleyman TURAN)

- 1996 yılından beri koğuş talebinin olduğu, 1996 yılında ölüm oruçlarından sonra bir protokol imzalandığını. O protokolde koğuş taleplerinin taahhüt edildiğini , ancak bugüne kadar hala yerine getirilmediğini belirtti. Cezaevinde yakınları bulunan aileler olarak 2 Eylül'den beri cezaevinin dışında ki parkta beklediklerini ve olayları yakından takip ettiklerini, söz konusu soruna bir çözüm bulmak amacıyla Cezaevleri Genel Müdürüyle görüştiklerini ancak bir çözüm bulamadıklarını belirtti. (Sivil Toplum Örgütleri ile Görüşme Tutanağı s. 47-48)
- Ulucanlar'dan sevk edilen koğuş temsilcileri ve sözcülerinin özellikle Burdur Cezaevinde toplandığı ve buraya yeni atanan müdürün ben Ulucanlar'da yarım kalan işi burada tamamlamaya geldim dediği iddiasında bulunarak Burdur'da operasyon yapılacağı endişesini taşıdıklarını belirtti. (Sivil Toplum Örgütleri ile Görüşme Tutanağı s. 48-49)
- Olay günü aileler gece saat 12 de göz altına alındı ve saat 3'te operasyon başlatılarak ailelerin olan bitene tanıklık etmeleri engellendi. (Sivil Toplum Örgütleri ile Görüşme Tutanağı s. 49)
- Koğuş sorununun çözümüne yönelik olarak PKKlı tutukluların yönetime dilekçe vererek adli suçlular ile birlikte kalabileceklerini ifade ettiklerini ancak yönetimin bunu dikkate almadığını, Genel Müdürün bu konular ile ilgili bilgilendirilmediğini, cezaevinden gelen bilgilerin eksik ve yanlış olduğunu belirtti. (Sivil Toplum Örgütleri ile Görüşme Tutanağı s. 50)
- Tünel konusunun tamamen yaşanan olayı meşrulaştırmak amacıyla tezgahlandığını, 40 kişinin bir arada yaşadığı ve kulelerin gördüğü bir alanda tünel kazılması iddiasının bir kılıf olduğunu söyledi. (Sivil Toplum Örgütleri ile Görüşme Tutanağı s. 50)
- MAHKUM 23 isimli mahkumun öldü diye Yozgat Cezaevine sevk edildiğini, yine İskenderun cezaevinde yatan Halil Doğan isimli mahkumun odun kesme hızarına yatırılarak boyununun ve kafasının bazı yerlerinin kesildiğini iddia etmiştir. (Sivil Toplum Örgütleri ile Görüşme Tutanağı s. 51)
- Komisyon toplantısına katılmaması için kendisine baskı yapıldığını, tehdit edildiğini, komisyon üyelerine dağıtmak üzere hazırladığı bilgi dosyalarının Meclis kampusuna sokulmasının engellendiğini belirtti. (Sivil Toplum Örgütleri ile Görüşme Tutanağı s. 51-52)

V. ADLİ TIP ANKARA GRUP BAŞKANLIĞINDA YAPILAN GÖRÜŞMELER VE ADLİ TIP RAPORLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Ulucanlar Cezaevinde 26 Eylül günü yaşanan olaylar sırasında ölen ve yaralanan tutuklu ve hükümlülerin adli tıpta yapılan incelemelerinin sonuçlarını değerlendirmek amacıyla Ankara Adli Tıp Grup Başkanlığında, Başkan Esen KAYNAK, Morg İhtisas Daire Başkanı Talat YURTMAN ve adli tıp uzmanları Dr. Fuat KARADUMAN, Dr. Saffet ÜNER ile görüşülmüştür. Komisyon çalışmasına, Komisyonun isteği üzerine TTB tarafından görevlendirilen adli tıp uzmanı Prof. Dr. Şebnem KORUR FİNCANCI eşlik etmiştir. Adalet Bakanlığı'ndan temin edilen otopsi raporları Komisyonun belirlediği sorular ve kriterler ışığında Prof. Dr. Şebnem KORUR FİNCANCI tarafından yorumlanarak Komisyonun bilgisine sunulmuştur (Ek 2). Bu değerlendirmelerin sonuçları aşağıda sunulmaktadır.

Adli Tıp Ankara Grup Başkanlığı'nda yapılan görüşmeler sırasında 7 kişinin ölü muayenesinin saat 12:00 ile 13:30 arasında cezaevinde yapıldığı, diğer üç kişiye ait muayenelerin Numune Hastanesinde 16:00 ile 18:00 arasında yapıldığı ifade edilmiştir. Genel olarak bütün ölümlerde travmatik bulgular olduğu, ve bazılarında niteliği belirlenemeyen sıvı yanığı şeklinde yanıklar tespit edildiği, bu lezyonların tamamının çok detaylı olarak fotoğraflandığı, ayrıca kameraya alındığı, bu belgelerin incelenmesinden de önemli bulgular elde edilebileceği ifade edilmiştir. 29 adet yaralı muayenesinin yapıldığı ve raporlarının tutulduğu görülmüştür. Ölümün ATS ile meydana geldiği vakalarda küçük ve büyük çapta değişik mermi çekirdeklerinin olduğu, saçma tanelerinin bulunduğu ifade edilmiştir. Otopsi raporlarının incelenmesi sırasında iki kişide %34 ve %52 oranlarında alkol çıktığı görülmüştür. Önceki uygulamalardan farklı olarak olaylar sırasında yaralanan güvenlik güçlerinin her zaman Adli Tıp Ankara Grup Başkanlığından rapor alırken, bu defa GATA' dan bu raporları aldıkları belirtilmiştir.

26 Eylül 1999 tarihinde Ulucanlar Cezaevinde meydana gelen olaylar sırasında ölen ve yaralanan tutuklu ve hükümlülere ait adli tıp raporlarının değerlendirilmesi;

A. ÖLEN TUTUKLU VE HÜKÜMLÜLERE AİT ADLİ TIP RAPORLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

1. ÜMİT ALTINTAŞ:

26.09.1999 tarihinde Ankara merkez Kapalı Cezaevinde meydana gelen olaylarda öldüğü bildirilen Ercan oğlu 1972 doğumlu Ümit Altıntaş hakkında düzenlenmiş adli ve tıbbi belgelerin incelemesinden elde edilen verilere göre hazırlanan raporda;

1. *"Vücudun değişik bölgelerinde çok sayıda künt travmalara ve ateşli silah yaralanmasına maruz kalmış kişide ölümün, ateşli silah yaralanmasına bağlı büyük damar yaralanmasından gelişen kanama sonucu meydana gelmiş olduğu,*

2. Ölüm sonrası değişimler (ölü muayene ve otopsi raporlarında tanımlanmış olan ölü lekeleri ile ölü katılığı vb.) cesede ve ortama ait faktörlere bağlı olarak farklılıklar göstermekle birlikte ölü muayenesinde ölü katılığının henüz başlamadığı, ölü lekelerinin ise belde ve omuz yanelerde oluşmaya başladığı bildirildiğinden, bu muayenenin yapıldığı saatten birkaç saat önceki bir zaman diliminde (yaklaşık 1-3 saat) ölümün meydana gelmiş olabileceği, ancak kesin bir zamanlama yapılmasının tıbben mümkün olmadığı,

3. Cesette tanımlanan travmatik değişimlerin bir kısmı künt travma ile oluşmuş lezyonlar olup, vücudun değişik yer ve yönlerindeki yerleşimleri itibarıyla, bir kısmı düşme, düşürülme, mücadele ve yakalama sırasında meydana gelebilecek nitelikte ise de tamamının bu eylemler sırasında meydana gelmesinin tıbben varit görülemediği, kanamalı sıyrık ve ekimozlu veya ekimoz belirtilmemiş parşömenleşmiş sıyrık olarak tanımlanan travmatik değişimlerin sert zemine sürtünme şeklindeki travmalarla, künt travmaların bir kısmının ise sert ve künt cisimlerin direkt havalesi ile meydana gelmiş olacağı,

4. Tanımlanan özellikleri itibarıyla, künt travmalara ve ateşli silah yaralanmasına canlı iken maruz kalmış olduğu, parşömenleşmiş sıyrıkların bir kısmında ekimoz tanımlanmadığı, ekimozun yazılmamış olması sehven değil ise ekimozsuz parşömenleşmiş sıyrıkların ölüme çok yakın veya ölümden sonra meydana gelmiş olabileceği, ancak hangi yaraların daha önce meydana geldiği hususunda kesin bir kanaat beyan edilemeyeceği,

5. Büyük damar yaralanmaları hızla müdahale edilmediğinde kısa sürede ölümü meydana getirecek nitelikte yaralanmalar olduğu,

Gıysilerin atış mesafesi ve izlerin nitelikleri yönünden incelenmesinin, cesetten elde edilen mermi çekirdeğinin balistik incelemesi ile daha ayrıntılı veriler elde edilebileceği" belirtilmiştir.

2. HALİL TÜRKER:

26.09.1999 tarihinde Ankara merkez Kapalı Cezaevinde meydana gelen olaylarda öldüğü bildirilen Kazım oğlu 1974 doğumlu Halil Türker hakkında düzenlenmiş adli ve tıbbi belgelerin incelemesi sonucunda hazırlanan adli tıp raporunda;

1. "Ölümün, ateşli silah yaralanmasına bağlı kafa kubbe ve kaide kırıkları ile birlikte beyin kontüzyonu ve kanama sonucu meydana gelmiş olduğu,

2. Ölüm sonrası değişimler (ölü muayene ve otopsi raporlarında tanımlanmış olan ölü lekeleri ile ölü katılığı vb.) cesede ve ortama ait faktörlere bağlı olarak farklılıklar göstermekle birlikte ölü muayenesinde ölü katılığının henüz başlamadığı, ölü lekelerinin ise belde ve omuz yanelerde oluşmaya başladığı bildirildiğinden, bu muayenenin yapıldığı saatten birkaç saat önceki bir zaman diliminde (yaklaşık 1-3 saat) ölümün meydana gelmiş olabileceği, ancak kesin bir zamanlama yapılmasının tıbben mümkün olmadığı,

3. Cesette tanımlanan travmatik değişimlerin bir kısmı künt travma ile oluşmuş lezyonlar olup,

yüz ve çene bölgesinde tanımlanan bu ekimozların düşme, düşürülme, mücadele ve yakalama sırasında meydana gelebileceği gibi direkt travma ile de meydana gelebilecekleri, bunlar arasında tıbben bir ayırım yapılamadığı,

4. Tanımlanan özellikleri itibarıyla, künt travmalara ve ateşli silah yaralanmasına canlı iken maruz kalmış olduğu, ancak hangi yaraların daha önce meydana geldiği hususunda tıbben bir kanaat beyan edilemeyeceği, zemini kahverengi parşömen plaklarının ise ölümüne çok yakın veya ölümden sonra meydana gelmiş olabilecekleri,

5. Başa yönelik ateşli silah yaralanmaları kısa sürede ölümü meydana getirecek nitelikte yaralanmalar olduğu,

6. Cesetten elde edilen mermi çekirdeğinin balistik incelemesi ile daha ayrıntılı veriler elde edilebileceği" ifade edilmiştir.

3. ABUZER ÇAT:

26.09.1999 tarihinde Ankara merkez Kapalı Cezaevinde meydana gelen olaylarda öldüğü bildirilen Hüseyin oğlu 1968 doğumlu Abuzer Çat hakkında düzenlenmiş adli ve tıbbi belgelerin incelemesinden elde edilen verilere göre,

1. Künt travmalara ve yanık yapıcı bir maddeye maruz kalmış kişide ölümün, ateşli silah yaralanmasına bağlı trakea ve akciğer yaralanmasından gelişen kanama sonucu meydana gelmiş olduğu,

2. Ölüm sonrası değişimler (ölü muayene ve otopsi raporlarında tanımlanmış olan ölü lekeleri ile ölü katılığı vb.) cesede ve ortama ait faktörlere bağlı olarak farklılıklar göstermekle birlikte ölü muayenesinde ölü katılığının henüz başlamadığı, ölü lekelerinin ise belde ve omuz yaralarda oluşmaya başladığı bildirildiğinden, bu muayenenin yapıldığı saatten birkaç saat önceki bir zaman diliminde (yaklaşık 1-3 saat) ölümün meydana gelmiş olabileceği, ancak kesin bir zamanlama yapılmasının tıbben mümkün olmadığı,

3. Cesette tanımlanan travmatik değişimlerin bir kısmı künt travma ile oluşmuş lezyonlar olup, vücuttaki yerleşimleri itibarıyla, düşme, düşürülme, mücadele ve yakalama sırasında meydana gelebilecekleri gibi, sert ve künt cisimlerin direkt havalesi ile de meydana gelebilecekleri, bunlar arasında tıbben ayırım yapılamadığı,

4. Vücudunda el bileğinde yanık tanımlanmış ise de, yanık özellikleri ayrıntılı olarak tanımlanıp bu bölgelerden örnek alınarak histopatolojik inceleme yapılmadığı, ekli fotoğraflar arasında kayıtlara göre şahsa ait fotoğraf da bulunmadığı cihetle ne tür bir yanık olduğunun belirlenemediği,

5. Tanımlanan özellikleri itibarıyla, künt travmalara ve ateşli silah yaralanmasına canlı iken maruz kalmış olduğu ancak hangi yaraların daha önce meydana geldiği hususunda tıbben bir kanaat beyan edilemeyeceği,

6. *Trakea ve akciğerdeki yaralanmaya hızla müdahale edilmediğinde kısa sürede ölümü meydana getirecek nitelikte yaralanmalar olduğu, baştaki kurşun sıyrık yarasının öldürücü nitelikte olmadığı,*

Kişiye isabet eden kurşunlar vücudu terk ettiği ve sıyrık yarası meydana getirmiş olduğu, yara çap ve trajesi atışın yapıldığı silahın cins ve çapını tayine medar olamayacağı cihetle yaraları meydana getiren silah veya silahların cins ve çapının bilinemeyeceği",adli tıp uzmanınca vurgulanmıştır.

4. MAHİR EMSALSİZ:

26.09.1999 tarihinde Ankara merkez Kapalı Cezaevinde meydana gelen olaylarda öldüğü bildirilen Fevzi oğlu 1974 doğumlu Mahir Emsalsiz hakkında düzenlenmiş adli ve tıbbi belgelerin incelemesi sonucunda;

1. *Vücudun değişik bölgelerine yönelik künt travmalara ve yanık yapıcı bir maddeye maruz kalmış kişide ölümün, ateşli silah yaralanmasına bağlı akciğer yaralanmasından gelişen kanama sonucu meydana gelmiş olduğu,*

2. *Ölüm sonrası değişimler (ölü muayene ve otopsi raporlarında tanımlanmış olan ölü lekeleri ile ölü katılığı vb.) cesede ve ortama ait faktörlere bağlı olarak farklılıklar göstermekle birlikte ölü muayenesinde ölü katılığının henüz başlamadığı, ölü lekelerinin ise belde ve ensede oluşmaya başladığı, otopside ise ölü katılığının geçmiş olduğu bildirildiğinden, ölü muayenesinin yapıldığı saatten birkaç saat önceki bir zaman diliminde ölümün meydana gelmiş olabileceği, ancak kesin bir zamanlama yapılmasının tıbben mümkün olmadığı,*

3. *Cesette tanımlanan travmatik değişimlerin bir kısmı künt travma ile oluşmuş lezyonlar olup, vücudun değişik yer ve yönlerindeki yerleşimleri itibarıyla, bir kısmı mücadele ve yakalama sırasında meydana gelebilecek nitelikte ise de tamamının bu eylemler sırasında meydana gelmesinin tıbben varit görülemediği, zeminleri koyu sıyrıklı ekimozlar olarak tanımlanan travmatik değişimlerin sert zemine sürtünme şeklindeki travmalarla, künt travmaların bir kısmının ise sert ve künt cisimlerin direkt havalesi ile meydana gelmiş olacakları,*

4. *Vücudun giysili bölgelerini de içine alan alanlarda yanıklar tanımlandığı, yanık özellikleri ayrıntılı olarak tanımlanıp bu bölgelerden örnek alınarak histopatolojik inceleme yapılmamış olmakla birlikte, ekli fotoğraf fotokopilerinde ve TTB tarafından bu fotokopilerin tarafıma iletilen asıllarında yapılan incelemede, fotoğrafların kime ait olduğu anlaşılammakla birlikte, değişik şahıslarda benzer nitelikte yanık görüldüğü ve özellikleri itibarıyla ciltte su kaybı ile birlikte görülen ve vücut pozisyonuna göre akıcı bir yanık özelliğinde olduğunun gözlemlendiği cihetle sıvı ve korroziv(aşındırıcı) bir madde yanığı ile uyumlu olduğu, ölenin giysilerinde bu bölgede yırtık tanımlanmış ise de özelliği ayrıntılı tanımlanmadığından ciltteki yanığı meydana getiren yakıcı maddeye bağlı olu olmadığı hususunda kanaat beyan edilemediği,*

5. Tanımlanan özellikleri itibarıyla, künt travmalara ve ateşli silah yaralanmasına canlı iken maruz kalmış olduğu ancak hangi yaraların daha önce meydana geldiği hususunda tıbben bir kanaat beyan edilemeyeceği, göğüsteki parşömen plaklarının ölüme yakın veya ölümden sonra meydana gelmiş nitelikte oldukları,

6. Akciğer yaralanması niteliği itibarıyla kısa sürede müdahale edilmesi halinde kurtulması ihtimali bulunduğu,

Kişiye isabet eden kurşunlar vücudu terk ettiği ve sıyrık yarası meydana getirmiş olduğu, yara çap ve trajesi atışın yapıldığı silahın cins ve çapını tayine medar olamayacağı cihetle yaraları meydana getiren silah veya silahların cins ve çapının bilinmeyeceği," açıklanmıştır.

5. AHMET SAVRAN:

26.09.1999 tarihinde Ankara merkez Kapalı Cezaevinde meydana gelen olaylarda öldüğü bildirilen Eşref oğlu 1967 doğumlu Ahmet Savran hakkında düzenlenmiş adli ve tıbbi belgelerin incelemesinden elde edilen verilere göre;

1. Künt travmalara maruz kalmış kişide ölümün, ateşli silah yaralanmasına bağlı kafatası çok parçalı kırıkları ile müterafık kafa içi değişimleri ile kolon yaralanmasından gelişen kanama sonucu meydana gelmiş olduğu,

2. Ölüm sonrası değişimler (ölü muayene ve otopsi raporlarında tanımlanmış olan ölü lekeleri ile ölü katılığı vb.) cesede ve ortama ait faktörlere bağlı olarak farklılıklar göstermekle birlikte ölü muayenesinde ölü katılığının henüz başlamadığı, ölü lekelerinin ise belde ve omuz yaralarda oluşmaya başladığı bildirildiğinden, her ne kadar otopside batında çürümeye bağlı renk değişimi tanımlanmış ise de, bu çürüme bulgusunun kolon yaralanmasına bağlı olarak erken ortaya çıkmasının söz konusu olabileceği cihetle, ölü muayenesinin yapıldığı saatten birkaç saat önceki bir zaman diliminde ölümün meydana gelmiş olabileceği, ancak kesin bir zamanlama yapılmasının tıbben mümkün olmadığı,

3. Cesette tanımlanan travmatik değişimlerin bir kısmı künt travma ile oluşmuş lezyonlar olup, vücudun değişik yer ve yönlerindeki yerleşimleri itibarıyla, bir kısmı mücadele ve yakalama sırasında meydana gelebilecek nitelikte ise de, tamamının bu eylemler sırasında meydana gelmesinin tıbben varit görülemediği, baştaki tepe kısmına yakın yerleşimli ve cilt bütünlüğünün bozulduğu laserasyon niteliğindeki künt travmaların bir kısmının sert ve künt cisimlerin direkt havalesi ile meydana gelmiş olacakları,

4. Tanımlanan özellikleri itibarıyla, künt travmalara ve ateşli silah yaralanmasına canlı iken maruz kalmış olduğu ancak hangi yaraların daha önce meydana geldiği hususunda tıbben bir kanaat beyan edilemeyeceği,

5. Başa yönelik ateşli silah yaralanmaları kısa sürede ölümü meydana getirecek nitelikte yaralanmalar olduğu,

6. Giysilerin atış mesafesi ve izlerin nitelikleri yönünden incelenmesi ile daha ayrıntılı veriler elde edilebileceği,

Kişiyeye isabet eden kurşunlar vücudu terk etmiş olduğu, yara çap ve trajesi atışın yapıldığı silahın cins ve çapını tayine medar olamayacağı cihetle yaraları meydana getiren silah veya silahların cins ve çapının bilinemeyeceği, ancak kafatasında tanımlanan parçalanmanın kinetik enerjisi yüksek bir silah ile meydana gelebilecek nitelikte bir değişim olduğu, hazırlanan raporda yer almıştır.

6. AZİZ DÖNMEZ:

26.09.1999 tarihinde Ankara merkez Kapalı Cezaevinde meydana gelen olaylarda öldüğü bildirilen Şükrü oğlu 1981 doğumlu Aziz Dönmez hakkında düzenlenmiş adli ve tıbbi belgeleri;

1. *Vücudun değişik bölgelerinde çok sayıda ve yanık yapıcı maddeye ve yüz ile kafa arka bölgesine yönelik künt travmalara maruz kalmış kişide ölümün, ateşli silah (av tüfeği saçma taneleri) yaralanmasına bağlı akciğer ve büyük damar yaralanmasından gelişen kanama sonucu meydana gelmiş olduğu,*
2. *Ölüm sonrası değişimler (ölü muayene ve otopsi raporlarında tanımlanmış olan ölü lekeleri ile ölü katılığı vb.) cesede ve ortama ait faktörlere bağlı olarak farklılıklar göstermekle birlikte ölü muayenesinde ölü katılığının henüz oluşmadığı, ölü lekelerinin ise sırtta ve belde oluşmaya başladığı bildirildiğinden, bu muayenenin yapıldığı saatten birkaç saat önceki bir zaman diliminde (yaklaşık 1-3 saat) ölümün meydana gelmiş olabileceği, ancak kesin bir zamanlama yapılmasının tıbben mümkün olmadığı,*
3. *Cesette tanımlanan travmatik değişimlerin bir kısmı künt travma ile oluşmuş lezyonlar olup, baş ve yüzün değişik yer ve yönlerindeki yerleşimleri itibarıyla, bir kısmı mücadele ve yakalama sırasında meydana gelebilecek nitelikte ise de tamamının bu eylemler sırasında meydana gelmesinin tıbben varit görülemediği, bir kısmının sert ve künt cisimlerin direkt havalesi ile meydana gelmiş olabilecekleri,*
4. *Vücudun giysili bölgelerini de içine alan alanlarda yanıklar tanımlandığı, ancak üst giysiler ayrılamadığı ve incelenemediği gibi, yanık özellikleri de ayrıntılı olarak tanımlanıp bu bölgelerden örnek alınarak histopatolojik inceleme yapılmamış olduğundan yanıkların ne tür bir yanık olduğunun eldeki verilerle belirlenemediği,*
5. *Tanımlanan özellikleri itibarıyla, künt travmalara ve ateşli silah yaralanmasına canlı iken maruz kalmış olduğu ancak hangi yaraların daha önce meydana geldiği hususunda tıbben bir kanaat beyan edilemeyeceği,*
6. *Büyük damar yaralanmaları hızla müdahale edilmediğinde kısa sürede ölümü meydana getirecek nitelikte yaralanmalar olduğu,*

Giysilerin atış mesafesi ve izlerin nitelikleri yönünden incelenmesi ile daha ayrıntılı veriler elde edilebileceğini" ortaya koymuştur.

7. HABİB GÜL (NEVZAT ÇİFTÇİ):

26.09.1999 tarihinde Ankara merkez Kapalı Cezaevinde meydana gelen olaylarda öldüğü bildirilen İbrahim oğlu 1967 doğumlu Habib Gül (Nevzat Çiftçi - Hüseyin Yadigar Özudoğru) hakkında düzenlenmiş adli ve tıbbi belgelerin incelemesinden elde edilen veriler doğrultusunda hazırlanan raporda;

1. Künt travmalara maruz kalmış kişide ölümün, ateşli silah yaralanmasına bağlı akciğer ve yaralanmasından gelişen kanama sonucu meydana gelmiş olduğu,

2. Ölüm sonrası değişimler (ölü muayene ve otopsi raporlarında tanımlanmış olan ölü lekeleri ile ölü katılığı vb.) cesede ve ortama ait faktörlere bağlı olarak farklılıklar göstermekle birlikte ölü muayenesinde ölü katılığının oluşmaya başladığı, ölü lekelerinin ise sırtta ve mutat yerlerde oluşmaya başladığı bildirildiğinden, bu muayenenin yapıldığı saatten yaklaşık 3-6 saat önceki bir zaman diliminde ölümün meydana gelmiş olabileceği, ancak kesin bir zamanlama yapılmasının tıbben mümkün olmadığı,

3. Cesette tanımlanan travmatik değişimlerin bir kısmı künt travma ile oluşmuş lezyonlar olup, vücudun değişik yer ve yönlerindeki yerleşimleri itibarıyla, bir kısmı mücadele ve yakalama sırasında meydana gelebilecek nitelikte ise de tamamının bu eylemler sırasında meydana gelmesinin tıbben varit görülemediği, sıyrık olarak tanımlanan travmatik değişimlerin sert zemine sürtünme şeklindeki travmalarla, künt travmaların bir kısmının ise sert ve künt cisimlerin direkt havalesi ile meydana gelmiş olacakları,

4. Tanımlanan özellikleri itibarıyla, künt travmalara ve ateşli silah yaralanmasına canlı iken maruz kalmış olduğu ancak hangi yaraların daha önce meydana geldiği hususunda tıbben bir kanaat beyan edilemeyeceği,

5. Akciğer yaralanmalarında kısa sürede müdahale edilmesi halinde kurtulma ihtimali bulunduğu,

*6. Kişiyeye isabet eden kurşunlar vücudu terk etmiş olduğu, yara çap ve trajesi atışın yapıldığı silahın cins ve çapını tayine medar olamayacağı cihetle yaraları meydana getiren silah veya silahların cins ve çapının bilinemeyeceği, ancak uyluktaki yaralanmanın saçma tanesi yaralanması olduğunun belirtilmiş olduğu,
Giysilerin atış mesafesi ve izlerin nitelikleri yönünden incelenmesi ile daha ayrıntılı veriler elde edilebileceği," belirtilmiştir.*

8. ZAFER KIRBIYIK:

26.09.1999 tarihinde Ankara merkez Kapalı Cezaevinde meydana gelen olaylarda öldüğü

bildirilen Mustafa oğlu 1971 doğumlu Zafer Kırbıyık hakkında düzenlenmiş adli ve tıbbi belgelerin incelemesinden elde edilen verilerle hazırlanan rapora göre;

1. *Vücudun değişik bölgelerinde kesici delici alet yaralanmaları ile künt travmalara maruz kalmış kişide ölümün, ateşli silah (av tüfeği iri saçma tanesi -şevrotin-) yaralanmasına bağlı boyun omuru kırığı ile müterafık yemek borusu ve omurilik yaralanmasından gelişen meduller şok sonucu meydana gelmiş olduğu,*

2. *Ölüm sonrası değişimler (ölü muayene ve otopsi raporlarında tanımlanmış olan ölü lekeleri ile ölü katılığı vb.) cesede ve ortama ait faktörlere bağlı olarak farklılıklar göstermekle birlikte ölü muayenesinde ölü katılığının olduğu, ölü lekelerinin ise sırtta ve mutat yerlerde olduğu bildirildiğinden, bu muayenenin yapıldığı saatten yaklaşık 6-24 saat önceki bir zaman diliminde ölümün meydana gelmiş olabileceği, ancak kesin bir zamanlama yapılmasının tıbben mümkün olmadığı,*

3. *Cesette tanımlanan travmatik değişimlerin bir kısmı künt travma ile oluşmuş lezyonlar olup, mücadele ve yakalama sırasında meydana gelebilecek nitelikte buldukları, ayrıca kişide 4 adet kesici delici alet yarası bulunduğu, bu yaraların açılı özellikleri itibarıyla bir kenarı keskin, diğer kenarı kesmez özellikte bir kesici delici alet veya aletlerle yapılmış oldukları,*

4. *Tanımlanan özellikleri itibarıyla, künt travmalara, kesici delici alet yaralanması ve ateşli silah yaralanmasına canlı iken maruz kalmış olduğu ancak hangi yaraların daha önce meydana geldiği hususunda tıbben bir kanaat beyan edilemeyeceği,*

Omurilikte boyun seviyesinde meydana gelen yaralanmalar kısa sürede ölümü meydana getirebilecek nitelikte yaralanmalardır".

9. İSMET KAVAKLIOĞLU:

26.09.1999 tarihinde Ankara merkez Kapalı Cezaevinde meydana gelen olaylarda öldüğü bildirilen (Haydar oğlu 1959) 1963 doğumlu İsmet Kavaklıoğlu (Feyzullah Koca) hakkında adli tıp uzmanınca düzenlenmiş rapora göre;

1. *Vücudun değişik bölgelerinde çok sayıda künt travmalara maruz kalmış kişide ölümün, ateşli silah (av tüfeği saçma taneleri) yaralanmasına bağlı akciğer ve kalp delinmesinden gelişen kanama ile künt kafa travmasına bağlı kafa içi değişimler (subdural hematoma) sonucu meydana gelmiş olduğu,*

2. *Ölüm sonrası değişimler (ölü muayene ve otopsi raporlarında tanımlanmış olan ölü lekeleri ile ölü katılığı vb.) cesede ve ortama ait faktörlere bağlı olarak farklılıklar göstermekle birlikte ölü muayenesinde ölü katılığının devam ettiği, ölü lekelerinin ise sırtta ve mutat yerlerde olduğu ve otopside de ölü katılığının devam ettiği bildirildiğinden, ölü muayenesinin yapıldığı saatten 6- 24 saat önceki bir zaman diliminde ölümün meydana gelmiş olabileceği, ancak kesin bir zamanlama yapılmasının tıbben mümkün olmadığı,*

3. Cesette tanımlanan travmatik değişimlerin bir kısmı künt travma ile oluşmuş lezyonlar olup, vücudun değişik yer ve yönlerindeki yerleşimleri ile şekilleri, ağırlığı ve yaygınlığı itibarıyla, bir kısmı mücadele ve yakalama sırasında meydana gelebilecek nitelikte ise de tamamının bu eylemler sırasında meydana gelmesinin tıbben varit görülemediği, lezyonlardan önemli bir kısmının "ray şeklinde ekimoz" olarak tanımlandığı ve uzunlukları da dikkate alındığında bunların uzunluğu olan ve konveks(yuvarlak) yüzeyle sert ve künt cisim veya cisimlerin direkt havalesi ile meydana getirilmiş nitelikte oldukları, baştaki lezyonlar ile cilt altında saptanan yaygın hematoma birlikte değerlendirildiğinde ölümünü mucip subdural (kafaiçi) kanamanın da direkt künt travma sonucu meydana gelmiş olacağı, ayrıca boyun bölgesi ile çeneye yönelik ağır künt travmalara maruz kalmış olup çene kemiğinde kırık meydana gelmiş olduğu, tüm künt travmatik değişimler birlikte değerlendirildiğinde bu bulguların değişik literatürlerde tanımlanan "kaba dayak" işkencesi ile uyumlu bulunduğu,

4. Tanımlanan özellikleri itibarıyla, künt travmalara ve ateşli silah yaralanmasına canlı iken maruz kalmış olduğu ancak hangi yaraların daha önce meydana geldiği hususunda tıbben bir kanaat beyan edilemeyeceği,

Kalp yaralanmaları ile kafaiçi kanamalar hızla müdahale edilmediğinde kısa sürede ölümü meydana getirecek nitelikte yaralanmalardır."

10. ÖNDER GENÇARSLAN:

26.09.1999 tarihinde Ankara merkez Kapalı Cezaevinde meydana gelen olaylarda öldüğü bildirilen Ali oğlu 1973 doğumlu Önder Gençarслан hakkında düzenlenmiş adli tıp raporuna göre;

1. Vücudun değişik bölgelerinde çok sayıda künt travmalara ve yanık yapıcı bir maddeye maruz kalmış kişide ölümün, ateşli silah yaralanmasına bağlı karın organları ve büyük damar yaralanmasından gelişen kanama sonucu meydana gelmiş olduğu,

2. Ölüm sonrası değişimler (ölü muayene ve otopsi raporlarında tanımlanmış olan ölü lekeleri ile ölü katılığı vb.) cesede ve ortama ait faktörlere bağlı olarak farklılıklar göstermekle birlikte ölü muayenesinde ölü katılığının henüz başlamadığı, ölü lekelerinin ise belde ve ensede oluşmaya başladığı bildirildiğinden, bu muayenenin yapıldığı saatten birkaç saat önceki bir zaman diliminde (yaklaşık 1-3 saat) ölümün meydana gelmiş olabileceği, ancak kesin bir zamanlama yapılmasının tıbben mümkün olmadığı,

3. Cesette tanımlanan travmatik değişimlerin bir kısmı künt travma ile oluşmuş lezyonlar olup, vücudun değişik yer ve yönlerindeki yerleşimleri itibarıyla, bir kısmı mücadele ve yakalama sırasında meydana gelebilecek nitelikte ise de tamamının bu eylemler sırasında meydana gelmesinin tıbben varit görülemediği, kanamalı sıyrık olarak tanımlanan travmatik değişimlerin sert zemine sürünme şeklindeki travmalarla, künt travmaların bir kısmının ise sert ve künt cisimlerin direkt havalesi ile meydana gelmiş olacakları,

4. Vücudun giysili bölgelerini de içine alan alanlarda yanıklar tanımlandığı, yanık özellikleri ayrıntılı olarak tanımlanıp bu bölgelerden örnek alınarak histopatolojik inceleme yapılmamış olmakla birlikte, ekli fotoğraf fotokopilerinde ve TTB tarafından bu fotokopilerin tarafıma iletilen asıllarında yapılan incelemede, fotoğrafların kime ait olduğu anlaşılammakla birlikte, değişik şahıslarda benzer nitelikte yanıkların görüldüğü ve özellikleri itibarıyla ciltte su kaybı ile birlikte görülen ve vücut pozisyonuna göre akıcı bir yanık özelliğinde olduklarının gözlendiği cihetle sıvı ve korroziv(aşındırıcı) bir madde yanığı ile uyumlu oldukları, ölenin giysilerinde bu yanıklara uyan bölgelerde herhangi bir iz bulunmamasının ise bu nitelikteki bir maddeye giysili olmadığında maruz kalmış olabileceğini düşündürdüğü,

5. Tanımlanan özellikleri itibarıyla, künt travmalara ve ateşli silah yaralanmasına canlı iken maruz kalmış olduğu ancak hangi yaraların daha önce meydana geldiği hususunda tıbben bir kanaat beyan edilemeyeceği,

6. Büyük damar yaralanmaları hızla müdahale edilmediğinde kısa sürede ölümü meydana getirecek nitelikte yaralanmalar olduğu,

7. Giysilerin atış mesafesi ve izlerin nitelikleri yönünden incelenmesi ile cesetten elde edilen mermi çekirdeklerinin balistik incelemesi sonucunda daha ayrıntılı veriler elde edilebilecektir."

B. YARALANAN TUTUKLU VE HÜKÜMLÜLERE AİT ADLİ TIP RAPORLARININ DEĞERLENDİRMESİ:

26.09.1999 tarihinde Ankara merkez Kapalı Cezaevinde meydana gelen olaylarda yaralananlar hakkında düzenlenmiş adli ve tıbbi belgelerin incelemesinden elde edilen verilere göre,

1. Yaralılarda tanımlanan travmatik değişimlerin bir kısmı künt travma ile oluşmuş lezyonlar olup, vücudun değişik yer ve yönlerindeki yerleşimleri ile şekilleri ve yaygınlığı itibarıyla, bir kısmı mücadele ve yakalama sırasında meydana gelebilecek nitelikte ise de tamamının bu eylemler sırasında meydana gelmesinin tıbben varit görülemediği, bir kısmının "ray şeklinde ekimoz" olarak tanımlandığı ve uzunlukları da dikkate alındığında bunların uzunluğu olan ve konveks(yuvarlak) yüzeyle sert ve künt cisim veya cisimlerin direkt havaleleri ile meydana getirilmiş nitelikte oldukları,

2. Yara iyileşmesi; yara niteliği, yeri ve kişinin bünyesel özelliklerine göre farklılıklar gösterdiğinden, ateşli silah yaralanmaları ile künt travmatik değişimlerin hangilerinin daha önce yapıldığı hususunda tıbben kanaat beyan edilemeyeceği,

Yeterli tıbbi inceleme yapılamadığından eldeki tıbbi veriler çerçevesinde adli tıp raporlarının düzenlenmiş olduğu" sonucuna varılmıştır.

C. OTOPSİ SIRASINDA ÇEKİLEN FOTOĞRAF VE VIDEO GÖRÜNTÜLERİNE AİT DEĞERLENDİRMELER

26 Eylül 1999 tarihinde Ankara Merkez Kapalı Ceza ve Tutukevinde meydana gelen olaylar sırasında ölen tutuklu ve hükümlülere uygulanan otopsi sırasında çekilen video bant ve fotoğrafların 15 Mayıs 2000 tarihinde Komisyon üyeleri ve toplantıya katılan adli tıp uzmanları Prof. Dr. İbrahim TUNALI, Prof. Dr. Şebnem KORUR FİNCANCI, Prof. Dr. Sermet KOÇ, ve Yrd. Doç. Dr. Coşkun İMRAĞ tarafından yapılan incelemeleri sonucu (Ek 3);

» Fotoğraf ve video görüntülerinin netliği, yönü, renk ve ışık gibi özelliklerinin olumsuzluğu nedeni ile otopsi raporunda dış muayenede ayrıntılı olarak tanımlanan bazı lezyonların bu görüntülerde tespit edilemediği, aynı şekilde otopsi raporunda dış muayenede tanımlanmayan az sayıdaki lezyonun video görüntülerinde tespit edilebildiği;

» Ancak çok sayıdaki farklı lokalizasyonlardaki bu tür lezyonların otopsi sırasında ayrıca belirtilmemiş olması raporların sonucunu etkileyebilecek kadar önem arz etmediği;

» Otopsi raporları, fotoğraflar ve video görüntüleri birlikte değerlendirildiğinde, otopsiyi yapan hekimler tarafından ölüm sonrası ortaya çıkan belirtiler ve travmatik lezyonların tanımlanmasında kayda değer bir hata, ihmal ya da kasıtlı uygulamayı düşündürecek olumsuz bir bulguya rastlanılmadığı,

» Ölüm zamanını belirlemede kullanılan tanımlamaların doğru ve yeterli olduğu, ölen kişilerin keşif muayenesi ve otopsilerini yapan hekimlerin belli bir dikkat ve özen gösterdiği,

» Yapılan otopsilerde deri ve derialtı yumuşak dokuların disseksiyonunun yapılmamış, künt travmatik yaralardan ve yanıklardan histopatolojik incelemeler için örneklerin alınmamış olduğu,

» İnsan hakları ihlali iddiası bulunan otopsi olgularında tüm dünyada esas alınan en önemli belge "Minnesota Otopsi Protokolü"nin Türkiye'de de uzun zamandır değişik tıbbi veya adli tıbbi platformlarda kabul gördüğü,

» Bu belgeye göre tüm vücudu kapsayan ayrıntılı deri ve deri altı yumuşak doku disseksiyonlarının yapılması özellikle travmanın varlığı ve kapsamının belirlenmesinde mutlak önem taşımaktadır. künt travmatik yara ve yanık bölgelerinden histopatolojik incelemeler için parça alınması da aynı derecede önem taşımaktadır. Ancak yapılan otopsilerde bu temel kurala uyulmadığı,

» Adli Tıp Kurumu Morg Otopsi Salonunda aynı gün çok sayıda (20) otopsi yapıldığı, incelenen bu 10 cezaevi ölümü olgusunda otopsiye yalnızca üç hekimin katıldığı, otopsilerin çalışma koşulları ve yükü bakımından son derece uygunsuz ve güç koşullarda yapıldığı,

» Bu koşullarda yapılan otopsilerde birtakım eksiklik ve hataların ortaya çıkmasının kaçınıl-

maz olduğu, ancak bu nedenlerin özel otopsi prosedürünün yerine getirilmemesi için mazeret oluşturmayacağı,

» Söz konusu olgularda ölümlerin cezaevinde yaşanan olayların sonucunda meydana geldiği, insan hakları ihlali, işkence ve diğer bir takım önemli iddiaların bulunduğu ve otopside dış muayenede ateşli silah yaralanması, künt travmatik yaralanmalar ve kimyasal madde yanıkları gibi olağan dışı yaygın bulguların bir arada görüldüğü dikkate alındığında rutin dışı ayrıntılı bir otopsi prosedürünün şart olduğunun otopsiye katılan hekimlerce de düşünülmesi gerektiği,

» Yapılan otopsilerin, bu tip olgular açısından, dünya standartlarına uymadığı,

» Ateşli silah yaralanmasına bağlı birden fazla ölüm olgusunun bulunması halinde elbiselerin karışması ve kaybolması vücuttaki ateşli silah yaralarının özelliklerinin tam olarak yorumlanmasını engellediği; olay yeri incelemesinin başlangıcından itibaren, böyle önemli kurallara uyulmamış olması daha sonraki tıbbi ve laboratuvar incelemelerin de sonuçlarını olumsuz etkilediği, bu kuralların bilinmesi gerektiği, aksine bir tutumun hiçbir şekilde teknik ve bilimsel açıdan haklı gösterilemeyeceği,

» Elbiselerin karışması ve kaybolmasının atış mesafesi başta olmak üzere ateşli silah yaralarının tam olarak yorumlanmasını engellediği kanaatine varıldığı,

» Tüm olgularda vücutta yaygın sıyrık, ekimoz, laserasyon, şeklinde künt travmatik yaralar mevcut olup, bunların çoğu şekilsiz, bazıları ise şekilli (ray şeklinde) lezyonlar olmak üzere travmaların uygulama şekli ve yöntemi haklarında kanıt oluşturduğu; bu lezyonların bir kısmının iddia edildiği gibi karşılıklı kavga esnasında bir kısmının da kişiye yönelik "kaba dayak" olarak tanımlanan saldırılar sonucu oluşmasının mümkün olduğu,

» "Yanık" olarak tanımlanan lezyonları otopsideki tanımlamaları, resim ve videodaki görünümüne göre iddia edildiği gibi vücuda kimyasal maddelerin teması sonucu meydana gelebileceği; otopside bu lezyonlardan inceleme amacıyla parça alınmamış ve böylece histopatolojik incelemelerin yapılmamış olması kesin bir değerlendirme yapılabilmesini olanaksız kıldığı,

» Gerek ölümle sonuçlanan tutuklu kişilerin, gerekse yaralanan tutuklu ve görevli kişilerin muayenelerinde saptanan bulguların kapsam ve niteliği birlikte incelendiğinde, olay yerinin özelliği (cezaevi oluşu) dikkate alındığında, ölen kişilerde saptanan bulguları bir kısmının karşılıklı saldırılar sırasında oluşmasının mümkün olduğu, ancak özellikle ölen kişilerde saptanan bulguların genel olarak tıbbi açıdan uluslararası ve ulusal belgelerde "işkence" ve "öldürme amaçlı fiiller" şeklinde tanımlanan olgu türleri ile uyumlu oldukları ifade edilmektedir.

VI. BAYRAMPAŞA CEZAEVİ

Bu bölümde 20 Eylül 1999 tarihinde İstanbul Bayrampaşa Cezaevinde meydana gelen olay ve 5 Aralık 1999 tarihinde Metris Cezaevinde yaşanan olay incelenecektir.

20 Eylül 1999 tarihinde Bayrampaşa Cezaevinde iki ayrı organize suç örgütü üyeleri arasında yaşanan silahlı çatışma ve ölümlerin meydana gelmesi, Türkiye'de yaşanan cezaevi sorununun bir başka boyutu olarak değerlendirilmiş, bu amaçla İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu 16 Aralık 1999 günü söz konusu cezaevinde yetkililer ile görüşmelerde bulunarak inceleme yapmıştır.

A. CEZAEVİ HAKKINDA BİLGİ

Bayrampaşa Cezaevi, 100 dönümlük bir arazi içerisinde 3 ayrı cezaevini kapsamaktadır. İstanbul Kapalı Cezaevi de denilen terör hükümlülerinin kaldığı C Blok, adli tutuklu ve hükümlülerin kaldığı B ve D Blok bölümlerinden oluşmaktadır. Heyetimiz incelemeleri sırasında Karantina Bölümünü de gezmiş, havalandırması ve gün ışığından faydalanabilecek penceresi olmayan, 3-4 tutukluya bir yatağın düştüğü, 170 kişinin 2 tuvaletten faydalandığı bir mekanla karşılaşmıştır. Çoğunluğu hasta olan bu bölümdeki tutukluların koşullara kabul edilmedikleri için bu bölümde kaldıkları ifade edilmiştir.

B. İSTANBUL CUMHURİYET BAŞSAVCISI FERZAN ÇİTİCİ İLE YAPILAN GÖRÜŞME

İstanbul Cumhuriyet Başsavcısı Ferzan ÇİTİCİ'nin anlatımı;

• Karantina dediğimiz, bizi yıllardır sıkıntıya sokan, insan sağlığıyla ve insanın yaşam hakkıyla bağdaştıramadığımız özellikleri ve sıkıntıları olan bir bölümümüz vardır. İlk tutuklanan, cezaevinde karantina bölümüne getirilir, orada bir süre kalır ve ondan sonra da koşullara alınır; fakat, bu cezaevinde ve öyle zannediyorum, Türkiye cezaevlerinin çoğunda, karantina, bizim mevzuatımızdaki görevine uygun şekilde kullanılmamaktadır; yani, karantinayı, biz, âdeta, ikinci bir koğuş şekline getirmişiz ve orada kısa sürede incelemesi yapılan, psikolog, sosyolog, doktor vesaire tarafından incelenerek, nitelikleri tespit edildikten sonra koşullarına alınması gereken tutukluların, maalesef, orada uzun süre kalmak mecburiyeti hasıl oluyor. O itibarla da, biz, karantinayı, karantinanın gerçek anlamında kullanmıyoruz, bir koğuş gibi kullanıyoruz. Orası da, cezaevimizin en sıkıntılı ve en kalabalık bölmelerinden birisidir. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s.2)

• Cezaevinde bir kural vardır, cezaevinde verdiğiniz bir imkân, tanıdığınız bir olanak, artık, oradaki tutuklu ve hükümlüler tarafından, bir daha geri alınmayacak şekilde bir müktesep hak gibi görülür. Dolayısıyla da geldiğimiz zaman, bu cezaevinin koğuş ve şebeke kapılarının açık olduğunu, hatta camisinin ve spor salonunun açık olduğunu ve dolayısıyla, cezaevinin içerisinde bir sirkülasyon mevcut olduğunu gördük; yani, herkes, birbirine rahatlıkla gidiyor, geliyor, istediği gibi hareket ediyor. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s.2)

• Afyon'dan yetkili bir cumhuriyet savcısı arkadaşımız geldi, Necati Özdemir. Necati Özdemir geldikten sonra, cezaevinin hiçbir kuralı kalmadı. Necati Özdemir, kendi tabiriyle söylüyorum, "Necati Özdemir kurallarına" göre bu cezaevlerini yönetmeye başladı. Dolayısıyla, Necati Özdemir'in odalarına, işte, bundan iki üç ay önce öldürülen Kenan Ali Gürsel gibi, yani, böyle çok isim yapmış kişiler rahatlıkla gidip geldiler, oturdular, çaylar içildi, kahveler içildi ve Necati, birtakım insanları, eşlerini, çocuklarını ve yakınlarını bu odada çok rahatlıkla görüştü, usule aykırı şekilde görüştü. Hatta, dışarıda bir alışveriş bahanesiyle, tutukluları, resmî arabayla cezaevinin dışına gönderdi ve gece bile onları evlerinde tutuklularla ve hükümlülerle görüştü. Bunun dışında, çok kesin olarak tespit edememekle beraber, uyuşturucu bağımlılığı olanların krize girmesini önlemek gayesine matuf olmak üzere, onlara uyuşturucu verdiği de söyleniyor; fakat, bunun kesinlik derecesini tabî bilemiyoruz. Netice itibariyle, Necati Bey, sadece dış kapının anahtarı hariç, cezaevinin yönetimini mahkûmlara teslim etti ve o hale geldi ki bu cezaevi, artık, mahkûmlar, cezaevini yönetiyor, infaz koruma memurlarının hiçbir fonksiyonu da kalmamıştır. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 2)

• Bu verilen, tutuklulara göre hak olduğu iddia edilen tedbirlerin ortadan kaldırılması için birtakım çalışmalarımız oldu. Şebeke kapılarını yaptırдық, koğuş kapılarını kapatmak istedik ve personelimizi de eğittik. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 3)

• İstanbul'da personel çok güç şartlar altında görev yapıyor. Bir defa, bu şartlardan birincisi, ekonomik durumları son derece geride. 130 veya 140 milyon lira maaş alan infaz ve koruma memurlarımız ile baş memurlarımız var. Maddî sıkıntı içerisindedirler. İkincisi, çok uzak, üçra yerlerde görev yapıyorlar; yani, gecekondü bölgelerinde oturuyorlar, otobüslerle gidip geliyorlar. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 3)

• Cezaevimizin yapısı çok değişik. Bir defa, özellikle terör bölümümüz var; burada aşağı yukarı 358 teröristimiz var. PKK örgütü var, TİKKO var, DHKP-C var, birkaç tane örgüt var. Tabî, buradaki görevli arkadaşlarımız yıldır. Buradaki görevli arkadaşlarımız, son derece korkmuşlar, ürkmüşler ve sinmişler; çünkü, tutuklular, onlardan herhangi bir isteklerini yerine getirmemesi halinde tehdit ediyorlar; çünkü, dışarıdaki imkânları vasıtasıyla, adreslerini, evlerini, çocuklarının okudukları yerleri de öğrenmişler; tehdit ediyor "senin kızın filanca okulda okuyor, bak, sen bizim üzerimize çok fazla gelme, biz onun hesabını görürüz" gibi tehditkâr ifadelerle sindirmişler. Bir de, tabî, yokluğunu kesinlikle iddia edemediğim, öyle zannediyorum, bir menfaat ilişkisi de olabilir. İşte, bu ekonomik durumlarının bozuk oluşu vesaire nedeniyle, infaz ve koruma memurlarına ve diğer görevlilere, belki birtakım şeyler vererek isteklerini yerine getirebiliyorlar. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 4)

• Bizim cezaevimizde çok çeşitli çetelerin ve örgütlerin tetikçileri ve kendileri yatmaktadır. Bizde uyuşturucudan yatan ve çete oluşturularak, teşekkül oluşturularak uyuşturucu ticareti yapan sanıklarımız da vardır bizim burada ve dolayısıyla, onların burada bir nüfuzu ve dolayısıyla da dışarıda da bir irtibatları var. O itibarla, basından da izliyorsunuz, çeşitli zamanlarda, cep telefonlarıyla dışarıya talimat vererek, herhangi bir suçun işlenmesini teşvik ve tahrik edebiliyorlar. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 4)

• Biz, bu sakıncaları da gördük, bakanlığa teklif ettik. Bakanlık tarafından, bir yıl önce, bütün cezaevlerinde cep telefonuyla konuşma imkânını ortadan kaldırmak için, 280 küsur milyar lira bir para harcayarak, buradaki cep telefonu trafiğini önledik; fakat, çok ciddi ve tam olarak önlediğimizi de zannetmiyorum. Çok mahdut ve çok kısıtlı yörelerde belki bir cep telefonu görüşmesi yapılabilir; ama, bunun dışında o trafiği de kestik. Yalnız, sabit telefon noktalarıyla ve telsiz telefonlarla görüşmeleri zaman zaman emniyet tarafından tespit ediliyor ve bize bildiriliyor. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 4)

• Cezaevinde 20 Eylülde 7 kişinin ölümüyle ilgili olaya muhatap olduk. Cezaevlerinin kapıları ve şebeke kapıları kapatıldığı zaman ve kimin, ne amaçla, nereye ve niçin çıkarıldığı tespit edilir de bunu önlerseniz, cezaevindeki olayları da önlemiş olursunuz; fakat, maalesef, cezaevinde, bizim bütün bu titizliğimize ve bütün bu önem vermeye rağmen, bu işi başaramadık. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 4)

• Cumhuriyet başsavcılarının cezaevlerinin yönetiminde direkt bir yetki ve sorumluluğu da yok. 1930'lu yıllarda düzenlenmiş, 3 maddelik, hapishanelerin yönetimine, idaresine dair bir kanun var; o kanuna dayanılarak çıkarılmış yönetmelikler var. Benim buradaki görevim, sadece cezaevindeki hizmeti, cezaevindeki görevi ve görevlileri denetlemektir. Gördüğüm eksiklikleri yazılı veya sözlü olarak yöneticilere bildirmektir ve bunların da yerine getirilip getirilmediğini denetlemektir. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 4)

• Cezaevlerinde asıl birinci derecede yetkili ve sorumlu birinci müdür. Şunu bir örnek olarak arz ediyorum, mesele, benim, bir isyan halinde cezaevine kuvvet sokmaya ve silah kullanın demeye yetkim yok; ama, cezaevi müdürünün var, infaz ve koruma memurunun var. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 5)

• Gardiyan kuvvet çağırabiliyor "silah kullanın" diyor; ama, başsavcı veya cumhuriyet savcısının böyle bir yetkisi yok. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 5)

• Cezaevi müdürlerini ve infaz ve koruma memurlarını bizim her dakika ve her saniye burada denetlememiz mümkün değil; yani, buradaki olay, bakanlığın verdiği talimatların, bizim verdiğimiz talimatların yerine getirilip getirilmediğini denetlemektir. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 5)

C. CEZAEVİ İÇERİSİNDE KENAN ALİ GÜRSEL VE HAKAN ÇİLLİOĞLU ARASINDA YAŞANAN SİLAHLI ÇATIŞMAYA İLİŞKİN OLARAK İSTANBUL CUMHURİYET BAŞSAVCISI FERZAN ÇİTİCİ'NİN ANLATIMLARI

• Olay şu: Kenan Ali Gürsel, cezaevini, bulunduğu tarihten beri müdürlerle beraber yönetiyormuş. Biz, bunu, tabii olaylar sırasında ve ondan biraz daha önce anladık ve dolayısıyla da, cezaevi müdürlerinin odalarına çok rahatlıkla girip çıkabiliyor, yakınları geldiği zaman, cezaevi müdürünün odasında yakınlarıyla görüşebiliyor. Jandarmanın her ay bize bildirdiği, açık görüş tabir ettiğimiz, bize göre, yasal olmayan bir görüş tarzı var; yani, diyelim ki, birinin ziyaretçisi geldi, onu, cezaevi müdürü haber gönderiyor, çağırıyor, kendi odasında veya bir

ikinci müdürün odasında, böyle el teması da olmak suretiyle görüştürüyor. Bu, bizim için, yasal olmayan bir görüş tarzıdır. Çok istisnaî hallerde görüştürürüz. Mesela, bir milletvekili geldi, bir inceleme için -sizler gibi- buyurun deriz, cezaevinin bütün kapılarını açarız; ama, hiç kimse, yakınıyla öyle diz dize, yan yana, baş başa görüşemez; fakat, maalesef, biz, bunu önleyemedik. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 5)

• Olay günü, daha önce, Kenan Ali Gürsel'in öldürülmesinden iki gün önce, Hakan Çillioğlu denilen o sanığın, Kenan Ali Gürsel'i veya birilerini öldüreceği şeklinde bir haber alınmış ve dolayısıyla da, onun, bu cezaevinden özel tip cezaevine gönderilmesiyle ilgili benden talepte bulundular. Biz, cezaevinin buradan özel tip cezaevine sevki gerekir denildiği zaman, bununla yetinmiyoruz; ayrıca, bir de gideceği cezaevine de soruyoruz; diyoruz ki, orada bir sakıncası var mı? Bunu sizin cezaevinize gönderdiğimiz takdirde, orada da bir sakınca doğar mı; çünkü, orada da çeteler vesaire filan var. Efendim, o zamanın müdürü "Hakan Çillioğlu'nun karşıt görüşünde olan örgüt mensupları var burada, eğer buraya gelirse, biz, onu muhafaza edemeyiz, onu burada öldürürler" dedi. Pekala, o halde, Hakan Çillioğlu'nu herhangi bir olaya meydan vermeyecek şekilde daha uzaklaştırın, ayrı bir yere alın ve orada muhafaza edin ve gerekirse bakanlığına da arz ederiz ve onun sevkini başka bir yere yaptırırız dedik ve bu vesileyle de Hakan Çillioğlu, C-19 dediğimiz, burada yer bulamadığı için, böyle çeşitli imkânlar yaratarak açtığımız bir koğuşa kondu ve C-19 koğuşundaydı. Fakat, aralarında, kesin olarak nedenini bilmemekle beraber, herhalde yine bir ranta dayanan, yani, birtakım menfaatlerin paylaşılmasına dayanan bir ihtilaf nedeniyle husumet olduğunu sonradan öğrendik. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 6)

• Kenan Ali Gürsel, yeni atanan Muammer Seyitoğlu adlı birinci müdürün yanına geliyor. Orada, efendim, birinci müdür, daha önce burada müdürlük yapmış bir arkadaşıyla otururken, Kenan Ali Gürsel de geliyor, o da oturuyor ve orada yemek getiriyorlar, Kenan Ali Gürsel'e de yemek getiriyorlar ve Kenan Ali Gürsel de oturuyor orada, iki müdürle birlikte yemek yiyorlar ve yemeği de dışarıdan değil de, müdür beyin böyle iftiharla ve böyle çok kendini savunarak beyanı "efendim, dışarıdan yemek getirtirmedik ama, biz, cezaevinin yemeğini yedik Kenan Ali Gürsel ile" diyecek kadar da böyle meseleyi hafife alıyor. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 6)

Hakan Çillioğlu'nun, personel aracılığıyla, Kenan Ali Gürsel'i takip arzusu var veya böyle bir imkânı var veya böyle bir fırsat kolluyor. Kenan Ali Gürsel'in burada olduğunu öğreniyor ve göreceksiniz, aşağı yukarı 350 metreye yakın bir mesafeden kalkıyor geliyor; orada kafasını duvara çarpıyor "ben yaralandım, beni doktora götürün" diyor. Sevdin Can diye bir infaz ve koruma memuru -ki, biz, asıl, zaten onun bu olayda organizasyon olarak parmağı olduğunu tahmin ediyorduk ve nitekim, yapılan soruşturmalar sonunda da, onun hakkında ağır ceza mahkemesine adam öldürmeye yardım suçundan dolayı kamu davası açıldı o gardiyan hakkında- alıyor "beni doktora götür de bir pansuman yaptırayım" diyor ve o bloktan çıkıyor, doktorun oraya uğramadan -efendim, silahı da yanında zaten- geliyor, burada, ikinci müdürün odasında Kenan Ali Gürsel'e ateş ediyor ve sonradan da dışarıya çıkıyor. Tabii, bunu duyan Kenan Ali Gürsel taraftarları -ki, D Bloкта kalıyor onlar- aşağıya iniyorlar, kapıları kırıyorlar.

Artık, orada, öyle zannediyorum, yani, belki Hakan Çillioğlu'nun sempatanları da olabilir, onlarla beraber orada karşı karşıya geliyorlar, silahlar patlıyor. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 6)

- İki grup olduğu söyleniyor; yani, Tevfik Ağansoy'u öldürenler de var ölenlerin içerisinde ve Kenan Ali Gürsel'in adamları da. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 6)

- Bu cezaevinin yönetiminde bir de iki başlılık var efendim; yani, biz idaresiyle yetkiliyiz cezaevinin; ama, kazaî yetkisi, adli olarak yetki Eyüp Başsavcılığının. Dolayısıyla, soruşturmaları onlar yaptığı için, biz, böyle soruşturmaların çok derinine inerek, onlarla herhangi bir şeyimiz olmuyor; ama, ben zannetmiyorum böyle bir şeyin olabileceğini; çünkü, şöyle zannetmiyorum: Muammer Seyitoğlu denilen birinci müdürümüz, henüz göreve başlayalı on beş yirmi gün olmuştu. Kenan Ali Gürsel Karadenizli, müdür de Karadenizli, onu ziyarete gelen müdür de Karadenizli; yani, şunu ifade edeyim, ben, öyle bir niyetle değil de, bilakis Kenan Ali Gürsel'in nasıl daha önce müdür odalarına ve savcı odalarına rahatlıkla girip çıktığını biliyor ise ve onun cezaevindeki gücünü de tespit etmiştir ve dolayısıyla, ona bir jest olsun diye çağırılmış olabilir. Ben zannetmiyorum, böyle bir olaya müdürün bilerek vesile olduğunu zannetmiyorum. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 7)

- Müdür açığa alındı. Müdür bey şu anda ataması yapıldı, Eskişehir Yarı Açık Cezaevinin ikinci müdürlüğüne gitti. Gaziantep'ten bir müdür arkadaşımız atandı. Ondan önce de özel tip müdürümüzün bir telefon görüşmesi tespit edildi -belki basında da izlediniz- buradaki o Kenan Ali Gürsel ile ilgili. Kenan Ali Gürsel, burada, ikinci müdür, ona "efendim, bizi çok bunaltıyorsunuz" demiş, cep telefonuyla konuşmuş. Vay efendim, sen bana nasıl bunaltıyorsun der diye, ona husumet besledi, işte, senin kızını dağa kaçirtacağım, işte, şunu yaptıracağım, ben gözümün önünde onu bilmem ne yaptıracağım diye tehditkâr konuşunca, özel tipi müdürü Mahir Akdağ da Kenan Ali Gürsel ile konuşuyor, yahu, Kenan Ali Gürsel yapma etme, yazıktır niye böyle konuşuyorsun, sen delikanlısın filan diyor. O da, işte, telefonda diyor ki, bu cezaevini ben yönetmiyor muyum, siz bilmiyor musunuz, ben olmasan siz bu cezaevinde ne yapacaksınız, bir de utanmadan müdürleriniz maaş alıyor, halbuki o maaşı getirip bana vermeniz lazım, bu cezaevini yöneten benim gibi telefon konuşmaları var. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 7)

- Ne yapılırdı da öldürülmeseydi; bir defa, Hakan Çillioğlu'nun, oradan, kendi koğuşundan çıkarılması yasal değil; yani, ciddi bir nedene dayanmıyor. Adam, kötü amaçlı. Belki personel, Kenan Ali Gürsel'in müdür odasında olduğunu Hakan Çillioğlu'na duyurmuş olabilir; çünkü, Hakan Çillioğlu ne bilecek ki, Kenan Ali Gürsel'in müdürün odasında yemek yediğini. Demek ki, ona bir haber ulaştırıldı ki, o da, kafasını duvara çarpıp "bak, ben yaralandım, beni doktora götürün" diye, oradan buraya inme imkânını yakalamış. Orada bizim şebeke kapılarımız var, koğuşun zaten kapıları var. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 7)

- Bizim talimatlarımız var, koğuşlarına giren ve çıkan herkes aranacak diye. Fakat, eğer özel bir amaç varsa, zaten bu talimatımız yerine gelmez ve nitekim de öyle olmuş. Orada görevli

arkadaşlarımız Hakan Çillioğlu'nun üzerini arasalardı, silah olduğu meydana çıkacaktı ve dolayısıyla bu olay olmayacaktı; bir. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 7)

• İkinci de, şebeke kapılarını açmasalardı, kilitli kalsaydı bu da olmayacaktı. Dolayısıyla, bunun iki nedeni vardır; korkmuşlardır, tehdit etmiştir Hakan Çillioğlu, açmışlardır veya bir menfaat ilişkisi vardır. Onun dışında başka bir nedene dayalı olarak ben açıldığını zannetmiyorum; çünkü, Hakan Çillioğlu'nun çok basit bir kafasını duvara vurma olayının, böyle çok alelacele doktora ulaşılmasını gerektirecek ciddiyette olduğunu da zannetmiyorum. Yani, burada, personelimizin, bana sorarsanız, çok vahim bir ihmali vardır. İhmalin nedeni de, biraz önce arz ettiğim gibi, çok ciddi üzerinde durmamıza rağmen, şebeke ve koğuş kapılarının açık tutulmasıdır. Yani, bu cezaevinin düzenini bozan belli başlı nedenlerden birisi de budur. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 7-8)

• O olaylardan sonra biz çok kesin talimat verdik ve takip ettik, kapılar kapandı. Şimdi, kapılar kapanınca, cezaevinde gerginlik başladı; çünkü, birtakım insanların, birtakım insanlarla görüşmesini önledik. Burada, haricen öğreniyoruz, zaman zaman da tespit ediyoruz, uyuşturucu alışverişi var. Özellikle bağımlı olanlara uyuşturucu verenler var veya içenlere verenler var. Dolayısıyla, kapılar kapanınca, bir defa bu alışveriş durdu. Ayrıca, menfaat alışverişi de durdu; yani, anahtar bende olduğu için, anahtarı koruma memuruna açtırıp herhangi bir ihtiyaçlarını da gideremiyorlar veya başka bir yerden bir yere de gidip gelemiyorlar ve dolayısıyla bir de af beklentisi var. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 8)

• Af beklentisi, cezaevlerinde biraz hükümlülerin ruh halini de bozdu, tansiyonunu da yükseltti. Ufak olaylar, küçük kıvılcımlar büyük yangınlara sebebiyet veriyor. Biz, bunu da önlemek için, sağlık müdürlüğü ve üniversitelerle bir protokol yaptık, anlaşma yaptık. Bundan böyle, psikiyatristler gelecekte tutuklulara toptan bir terapi yaparak, herhalde kendilerini cezaevindeki şartlara uymaları gerektiği şeklinde rehabilite edecekler; öyle zannediyorum. Biz de zaten zaman zaman zaman görüşüyoruz. Bayrampaşa'daki olay bu. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 8)

• Bir de cezaevi kapalı kutudur. Bakın, bu kadar olaylar olmuştur bu cezaevinde, tutuklulardan veya hükümlülerden veya personelden, olayın gözünün önünde cereyan etmiş olduğunu bilenler bile kalkıp, tabii makamlara veya bizlere bugüne kadar hiç gerçekleri söylememişlerdir. Herkesin can güvenliği söz konusudur. Burada biri birini öldürse, kimse, ben gördüm demez ve dolayısıyla da, bizim, burada, olayları aydınlatma konusunda sıkıntılarımız var tabii. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 9)

İstanbul Cumhuriyet Başsavcısı vekili NUSRETTİN ÇELİK'in anlatımı;

• Ben geldiğim zaman, cezaevi yönetimi ve gardiyanlar düzelir. Benim geldiğimi duydukları anda, bütün kapıları biz kapatıyoruz, ilk işimiz kapıları kapatmak. Burada koğuş ve şebeke kapıları kapanmadıktan sonra, hiç can güvenliği de olmaz, her türlü şey içeri girebilir. Biz, önce bunu sağlamaya çalıştık ve bunu başardık, her şeyi yaptık; ama, benim burada 8 saat kaldığımı düşünün, 8 saat, 9 saat buraya gelin, kuş uçmuyor, her tarafı giderim, dolaşırım,

tamam, aynen bizim aradığımız gibi. Biz gittikten sonra, biz cezaevini terk ettikten sonra, yavaş yavaş eski hale geliyor. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 10)

• Kenan Ali Gürsel'in "ben bu cezaevinin hâkimiyim" lafını biz bu olaydan sonra duyduk; çünkü, ben, burada Kenan Ali Gürsel'i bir tek defa gördüm. O da, benimle görüşmek istemişlerdi, şu odada görüştüm, bazı sorunları vardı, onları görüştük. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 10)

• Kenan Ali Gürsel, daha sonra öğreniyoruz ki, müdür odalarına gelir, orada açık görüşler yaparmış. Emniyetin bu konuda bize en ufak bir ihbarı vesairesi olmamıştır. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 10)

Açık görüşlerin nasıl yaptırıldığı; dış güvenlikten bu tür ziyaretçilerin içeriye nasıl bırakıldığı soruldu.

İstanbul Cumhuriyet Başsavcısı Ferzan ÇİTİCİ'nin anlatımı:

• Efendim, müdür yazı yazıyor, gerekçe gösteriyor, Kenan Ali Gürsel'i getirin diyor, bir pusu-la veriyor; onlar da alıp getiriyor. Dışarıdan geleni de alıyorlar. Müdür "filancanın ziyaretçisi veya filanca gelsin" diyor, o da geliyor. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 11)

• Bakın, efendim, bizim bu konuda yazdığımız yazılar var. Ben ondan bir pasaj okuyacağım size müsaade ederseniz. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 11)

"Cezaevlerinde bir kısım hükümlü ve tutuklulara müdür odalarında açık görüş yaptırıldığı, bu davranışın yasa ve tüzük hükümlerine aykırılığı bir yana, hükümlü ve tutuklular arasında büyük huzursuzluk yaratıp, cezaevi yönetimine karşı çirkin ve yakışsız dedikodulara sebep olduğu görüldüğünden -çünkü, para karşılığında bu görüş yapıldı deniliyor- açık görüş kesinlikle yasaklanıp, cumhuriyet başsavcısı ve cumhuriyet başsavcı vekillerinin müsaade ve malumatları dışında kesinlikle görüş yaptırılmaması, aksine davrananlar hakkında adli ve idarî soruşturma yapılacağı ilgi yazılarımızda cezaevi müdürlüklerine -zaman zaman uyarılmış- duyurulmuştu. Hal böyle iken, Cezaevi Koruma Tabur Komutanlığından gönderilen listelerde yasa ve emirlere uyulmadığı ve özellikle nüfuzlu ve zengin birçok hükümlü ve tutukluya açık görüşler yaptırıldığı esefle görülmüştür. Ceza infaz sicil ve bakanlık genelgelerinde kimlerin açık görüş yapabilecekleri, açık görüş yapılacak yerler ve şartlar açıkça belirtilmiştir. " diyoruz ve uyarıyoruz. Zaman zaman da uyarıyoruz. Buna uymayanlar hakkında da disiplin işlemi yapıyoruz zaten.

9.10.1998 gün Bayrampaşa Cezaevi raporu diye, bundan bir yıl önce Sayın Bakanlığa arz ettiğimiz ve cezaevinin olaylarını bütün çıplaklığıyla görebileceğiniz rapordur.

• insan faktörü, yani, insanın görev anlayışı, insanın namusu, insanın şeref ve anlayışı çok önemli. Yani, biz gündüz buradayız; gündüz burada her şey süt liman veya akşam buradayız; ama, biz gittikten sonra ne oluyor, ne bitiyor; bunu denetlememiz mümkün değil. Oradaki insan, koğuş kapısını açıyor mu, açmıyor mu; ne zaman açıyor, kime açıyor, kimi çıkarıyor; biz, bunu bilemeyiz. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 11)

• Onun için, biz diyoruz ki, bu işin kurtuluşu oda sistemi, kesinlikle oda sistemi efendim. Bu ülke, cezaevlerini oda sistemine geçirmediği sürece bu türlü olaylar önlenmez. Şu anda cezaevimizde bir olay yok; ama, bu, hiç olay olmayacak anlamına da gelmez. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 11)

• Nitekim, pazar günü yine koğuş kapılarını kırdılar, dışarıya çıktılar, spor salonunu ve konferans salonunu işgal ettiler; onun kapısını da kırdılar. Aşağı yukarı buraya 1 000 küsur kişi toplandı. Efendim, sebep neymiş; bir tutuklu, 45 dakika hastaneye geç götürülmüş. Amaç o değil. Vay efendim, kapılar kilitli olduğu için geç götürüldü. Halbuki kapılar açık olsaydı anında götürüldü diye eylem yaptılar burada, camı, çerçeveyi, kapıyı, pencereyi kırdılar, barikatları kurdular. Gece saat 3,5'ta ben geldim, Nusrettin Bey daha önce de buradaydı görüştük, bir takım haklı istekleri vardı, onların doğru olduğunu söyledim, yerine getireceğiz dedim ve nitekim, getirmeye de başladık, tatmin ettik, ikna ettik ve ondan sonra koğuşlarına girdiler. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 11)

• 90 kişinin, 120 kişinin yattığı bir koğuştaki doğru dürüst arama da yapamıyoruz; çünkü, orada yiyorlar, içiyorlar, yatıyorlar, kalkıyorlar, bütün eşyaları orada, her şey orada. Jandarma giriyor, aramayı yapıyor, ya silah buluyoruz veya bulamıyoruz, diğer batıcı, kesici aletler buluyoruz, biraz uyuşturucu madde bulunuyor. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 12)

• Jandarma, eğer cezaevine, bizlere yardımcı olmasa, biz, bu cezaevinde, özellikle bu cezaevinde hiçbir görevimizi yerine getiremeyiz. Bir sevk bile yapılması burada problem oluyor. Mesela, bakınız, üç dönemdir sevke gidecek bir hükümlü; ki, burada kalmaması lazım, burası tutukevidir; yani, burada mahkûm olanların kararlarını kesinleşmesini beklemeden genel müdürlük çeşitli cezaevlerine dağıtıyor. Biz, burada öyle günler oluyor ki, büyük arbedeyle, büyük olaylarla bir hükümlüyü sevk edebiliyoruz; çünkü, 120 tane, 150 tane, 300 tane tutuklu sahip çıkıyor; hayır siz bunu sevk edemezsiniz. Yahu, kardeşim, bu hükümlü, biz bunu sevk edeceğimiz "hayır ettirmiyoruz" diyor. Ondan sonra, jandarma geliyor, ite kaka bilmem ne falan derken, biz, ancak o hükümlüyü alıp, sevkini sağlayabiliyoruz. Bunun dışında, biz, kendiliğimizden bir şey yaptığımız zaman etkili olamıyoruz. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 12)

• Bayrampaşa'nın bir özelliği var Türkiye'de cezaevlerindeki terör örgütleri buradan yönetilir, merkez komiteleri buradadır. Dolayısıyla, Burdur Cezaevindeki bir olayın veya bir Erzurum Cezaevindeki bir olayın haberini bunlar alırlar ve ondan sonra, oradaki olayların veya yönetimin kendilerine göre yaptığı yanlışlıkların düzeltilmesi için teşebbüste bulunurlar ve benimle görüşürler. Yani, ben burada, aynı zamanda, Türkiye Cumhuriyeti Devletinin diğer cezaevlerinin koordinasyonunu sağlıyorum. Mesela, diyelim ki, Burdur'da bilmem nereden olay oluyor da, İstanbul Başsavcısı niye konuşuyor kardeşim, ne alakası var; bizim cezaevimizde bir şey yok ki diyorlar. Bunlardan talimat bekliyorlar. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 12)

• Beyefendi, öyle oluyor ki, biz burada herhangi bir konuyu hallediyoruz, diyoruz ki, tamam, telefon edin diğer cezaevlerine, olay aydınlığa kavuşmuştur, halledilmiştir. Oradakiler diyor ki "hayır, biz eylemi bitirmeyiz." Niye? "Efendim, Bayrampaşa'dan bize faks gelecek, talimat gelecek." (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 13)

• Şimdi, efendim, basın eleştiriyor. Efendim, Bayrampaşa'nın resmî faksı, teröristler için kullanılıyor. Niye kullanılıyor; ne nedenle kullanılıyor? Adam diyor ki "bize faks gelmezse, biz eylemi bitirmeyiz." Ne yapacaksınız; mecburen eylemi bitirin diyeceğiz. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 13)

• Yoksa mümkün değil. Diğer cezaevlerinde eylemi bitirmezler. Biz bunu ölüm oruçlarında da yaşadık, diğer rehin almalarında da yaşadık. İlla ki buradan kendilerine bir bilgi verilecek. Dolayısıyla da eylem orada bitecek. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 13)

İstanbul Cumhuriyet Başsavcı vekili NUSRETTİN ÇELİK'in anlatımları:

• Cezaevinde 600 sivil personel var. 600 görevli, infaz koruma memuru, müdürü var; bir de jandarma var. Haftanın beş günü burada görüş var. Dolayısıyla haftanın beş günü burada çok büyük ilçenin nüfusu kadar büyük bir sirkülasyon var. Böyle kalabalık bir yer. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 15)

• Şimdi, insan unsurunun olduğu yerde her şey olabilir. Gayet, tabii, silah buraya nasıl giriyor; havadan girmiyor. Atılıyor, çok silah ve uyuşturucu biz yakaladık. Koğuşa düşmüyor da yere düşüyor, jandarma alıyor. Bunların tutanakları var, hepsi meydanda. Silah atarken yakalanan ve yargılanan personel var, jandarma personeli var, hâlâ tutukluluğu devam ediyor. Efendim, uyuşturucu sokarken yakalanan bizim personelimiz var. Gerçekten insan düşünüyor nasıl olur diye. Bu koğuşların çoğunda silah var. Haber alıyoruz, bu koğuşta 3 tane silah var. Jandarmayı getiriyoruz, 5 rütbeli, 40 asker, 50 asker, 60 asker; bunlar giriyorlar. Bizim personel giremiyor. İnfaz koruma memurları giremiyorlar, onların hâkimiyet şeyleri kaybolmuş, yok, otoriteleri de zayıf. Jandarma daha iyi davransın, hiçbir şeye müsamaha etmesin diye, özel tazminat veriyoruz. Jandarma giriyor arıyor. Jandarma arıyor, ne çıkıyor efendim; diyelim 2 tane şiş, biraz uyuşturucu. Aradan dört saat geçiyor, o koğuşta silah olduğu meydana çıkıyor bir olay dolayısıyla. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 15)

• Cezaevindeki silahları ve yasak maddeleri bizim ele geçirmemiz için tek gücümüz jandarma. Bu şekilde aramalarla biz bunu önleyemiyoruz. Daha önce silahlar girmiş buraya, bunları almak mümkün değil. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 15)

• Öyle bir gelenek var ki burada, kafasını kesseniz kimse de bir şey söylemiyor. Ne mahkûm söylüyor ne de diğerleri. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 15)

• Buraya silahların nasıl girdiği muhakkak ki insan unsurudur. Biz bunu ele geçirmek için zaman zaman emniyetle işbirliği yapıyoruz, narkotik büroyla sürekli işbirliği yapıyoruz, hatta şüphelendiğimiz kimselerin adreslerini verip onları takip ettiriyoruz; ama, maalesef, bunların önüne de bu şekilde geçemiyoruz. Nasıl oluyor; inanın bunun için jandarma da, biz de büyük gayret gösteriyoruz. Yakaladıklarımız çok mevzii oluyor. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 16)

• Biz de aynı şekilde sizin gibiyiz efendim. Burada oturmakla veya buraya gelip günde sekiz saat kalmakla bunları önlemek de mümkün değildir. İşte, X-ray cihazları var, duyarlı kapılar

var, sürekli aramalar var, doktorlarımız dahil herkes aranıyor. Herkes burada aranıyor; ama, bütün bunlar önlenemez. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 16)

• Bizim Bayrampaşa'ya giren silahların hatırı sayılır bir miktarı yoldan atılıyor. O, iki kere iki dört. Aşağıda özel tip cezaevimiz var, oraya fazla giremiyor. Bunu önlemek için de tedbir alıyoruz. Orada çok da uyuşturucu ve silah ele geçirdik. Maalesef, bu konuda, hem dış korumayla görevli jandarmanın hem de bizim bütün çabamıza rağmen bunu önleyemiyoruz efendim. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 16)

İstanbul Cumhuriyet Başsavcısı Ferzan ÇİTİCİ'nin anlatımı;

• Efendim, herkes cezaevini eleştiriyor; ama, cezaevine yardım edelim dediğinizde... Bakınız, biz bir yıldan iki yıldan beri İstanbul'da cezaevi arsası arıyoruz. Bu cezaevini bu mahalle arasından çıkartalım diye. 38 tane belediye başkanlığına yazı yazdık. Dedik ki, cezaevi yapımına müsait 50 dönüm, 100 dönüm, 150 dönüm hazine yeriniz var mı veya kişilere ait yer var mı veya imar planında değişiklik yapıp cezaevi yapılmasına imkân verebilir misiniz; beyefendi, iki gün içerisinde -süreyi dikkatinize sunuyorum- faksla cevap geldi, yerimiz de yok, imar planımızda cezaevi yeri yoktur diye. Bütün belediyeler karşı. Kendi bölgelerindeki insanların cezaevini istememelerinin nedeniyle "siyasî hayatım biter" diyor belediye başkanı. Dolayısıyla, biz yıllardan beri cezaevi yeri bulamadık. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 16)

• Cezaevi eleştiriliyor. Cezaevi neyle kontrol edilir efendim? Üst aramasıyla kontrol edilir, yapılıyor; X-ray cihazına konur yiyecek maddeleri vesaire, kontrol ediliyor; şahıslar duyarlı kapıdan geçiriliyor ve kontrol ediliyor. Bütün bunlara rağmen sayın milletvekilim, eğer birtakım maddeler giriyorsa, demek ki ya bu kontrolün dışında giriyor, kaçırılıyor... Organize dediniz, bu görüşünüze biraz da katılıyorum. Dışarıda, birine silah gönderen insan birtakım de menfaatler de teklif ediyordur "al bu silahı götür Ferzan Beye ver, 2 000 dolar" diyordur belki. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 16)

• Burada çifte bir denetim var. Jandarma var, bir de infaz ve koruma memurları var. O silahın oraya girmesi için, bana sorarsanız, iki denetimi birden geçmesi lazım, tek denetimle de olmaz. Bizim personelimiz veya jandarma iki türlü geçirebilir bu tarzda. Ya birbirleriyle anlaşarak ya da birbirlerinden kaçırarak. Mesela şöyle iddialarda bulunuldu: Silah sokulacağı zaman cezaevinin şalterlerini indiriyorlar. Elektrikler kesiliyor, X-ray cihazı, duyarlı kapı çalışmadığı zaman silahı geçiriyorlar dediler. Bunu da pek akıl ve mantığa yatkın bulmadık; çünkü, jeneratörümüz var. 30 saniyenin içerisinde devreye giriyor. O süre içerisinde sokulabilirse, onu da bilemiyorum. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 16)

• Bakın, iki buçuk aydan beri bu cezaevi müdürsüz yönetiliyor efendim. O olaylardan sonra müdür atanmadı. İki buçuk ay Yusuf Bulut üç cezaevine birden bakıyor. Efendim, çeşitli zamanlarda ikaz ettik, daha doğrusu -ikaz ettik demeyim de- teklif ettik ve Bayrampaşa Cezaevini yönetecek yetenekte, başarıda müdürün çok az bulunduğu ifade edildi Türkiye Cumhuriyeti cezaevlerinde. Bir de, böyle bir sıkıntı var; yani, liyakatli, yetenekli insanları bulmak da mümkün değil. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 17)

• Ayrıca, biraz önce, personelle ilgili yıldırma, tehdit unsurlarını size söyledim. Cezaevi müdürü için de böyle. Yeni gelen müdürün işi çok zor. Gerçekten çok zor. Fevkalade düzgün bir özel hayatı olacak, bir de özel ilişkilere de girmeyecek. Bunu nasıl sağlayacaksınız efendim? O kişinin kendi görev anlayışıyla, kendi cesaretiyle ve kendi namusuyla alakalı bir durum; bizi bunu sağlayamayız. Bizim burada iki sene önce bir cezaevi müdürümüzü cezaevinin kapısının önünde ayağından vurdular, Mafit Kaya. Şimdi Gebze'de cezaevi müdürlüğü yapıyor. Kendisi de kimin vurduğunu tam anlamıyla da söyleyemedi. Belki de biliyordu da söyleyemedi; çünkü, korktu. Beni filan vurdurdu dese, o adamlar yargılansalar, mahkûm olsalar, belki cezaevi müdürüne husumet besleyecekler diye müdür arkadaşımız da bunu sin-eye çekti. Bizim çok çeşitli yazılarımız var. Kahvelere gitmeyin deriz, personeli uyarırız; ama, buna rağmen, bir de personelimiz eğitimsiz. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 18)

• Biz, buraya, aşağı yukarı 1 000 infaz ve koruma memuru aldık. Bir haftada hepsini eğittik, elbise giydirdik, buyurun sizi infaz ve koruma memuru yaptık dedik. Olmaz efendim böyle bir şey. Böyle cezaevi gibi çok önemli bir müessesede görev yapacak insanlar bir haftada eğitilir mi; olmaz. Bir de eğitimsizlikten kaynaklanan birtakım eksikliklerimiz de var. Bir de binanın fizikî yapısından kaynaklanan eksikliğimiz var. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 18)

• Cumartesi günü İstanbul Barosu, koğuş sistemi ve F tipi cezaevlerinin bir kıyaslamasını yaptı. Çok enteresan bir sonuca varıldı orada. Bakanlıktan gelen iki arkadaşımız, bir arkadaşımız daha vardı Cezaevi ve Tevkifevi Genel Müdür Yardımcısı ve ben. Karşımızda; yani, o toplantıya katılan İnsan Hakları Derneği mensupları, Çağdaş Hukukçular Derneği mensupları, Ankara Barosu mensupları, İstanbul Barosu mensupları, Adaleti eski Bakanımız Seyfi Oktay ve eski Müsteşarımız Yusuf Kenan Doğan Bey de bu toplantıya katıldılar. Biz F tipi cezaevlerini tartıştık. Bu arada şunu gördüm, hiçbir kimse F tipi cezaevini onaylamıyor. Zaten o belli örgütlerin temsilcileri, koğuş sistemi devam etsin diyorlar. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 18)

• Barolar Birliği Başkanlığının oda tipini onayladığını açık açık söylediler, yalnız onlar F tipini onaylamıyorlar. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 18)

• Şimdi, bakınız, F tipinde şu özellik var: F tipinde herkes birer veya üçer kişilik odalarda kalacaklar ve sürekli odalarda kalacaklar ve aydınlanmaları, 12 kişi bir havalandırmaya çıkacak veya birbirleriyle itidatları yok. Şimdi, buna karşı çıkanlar, özellikle F tipine karşı çıkanlar diyorlar ki "biz oda sistemini kabul ediyoruz; ama, hiç olmazsa geceleri odalarına çekilsinler; ama, gündüz sosyal amaçlı bir araya gelsinler." Yani, televizyon izleme odası, kütüphaneleri olsun ve o yerlerde bu insanlar bir araya gelsinler; ama, akşam saat 6 veya 7 olunca da kendi odalarına çekilsinler diye bir görüş var. Öyle zannediyorum ki, F tipi cezaevinde bu imkân yok. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 18)

D. ADLİ MAHKUMLARIN KALDIĞI BÖLÜMDEKİ İNCELEMELER SIRASINDA YAPILAN AÇIKLAMALAR

İstanbul Cumhuriyet Başsavcısı FERZAN ÇİTİCİ'nin anlatımı;

• Yaşadığımız bir olay var. Beyefendiye bildirmişler, tutukluya işkence yapıyorlar, önce bir 500 milyon, sonra 750 milyon -rakamlar değişik olabilir- para alıyorlar orada rahat edebilmesi için. Hatta diyorlar ki, burada İstiklal Marşı kemençedir. "Kemençe sesini duyunca ayağa kalkacaksın; bizim İstiklal Marşımız bu" diyorlar. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 20)

• Şimdi, birde burada, koğuş ağaları dediğimiz insanlar olabiliyor; yani, biz bunları tek tek bilmiyoruz da. Burada en büyük sorun, Bayrampaşa Cezaevinde, tutuklanan biri eğer varlık-hırsa, evvela mal güvenliğinin sağlanması için teminat istiyor. Gazetelerimiz yazıyor, filanca holdingin sahibi filanca tutuklandı, Bayrampaşa Cezaevine konacak dediğinde, burada herkes ayakta."Bizim koğuşa gelsin; onu bize verin, onu bize verin" diyorlar. Niye; iki nedeni var istemelerinin -zaten, müdüriyete rica etmişler, hep zenginleri başka koğuşa veriyorsunuz, bize hiç vermiyorsunuz diye- ya o adamdan haraç alacaklar veyahut da o adama gelen imkânlardan koğuş da yararlanacak. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 20)

• Zengin adamlar tutuklandığı zaman, 1996 yılında çıkarılan bir genelgeyle giyecek, yiyecek ve diğer ihtiyaç maddelerini alıyor, ona müsaade ediyorlar. Dolayısıyla, öyle birisi, mesela Sedat Peker burada tutuklandı, her hafta bir kamyon portakal geldi, her hafta 60 tane kuzu geldi, koyun geldi kesilmiş, temizlenmiş. O da fakirlere, fukaralara bilmem neye dağıttı. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 20)

• Tutuklanan kişinin yakınları bize telefon ediyorlar. "Beyefendi, benim babam tutuklandı; ama, biz aile olarak son derece huzursuzuz; çünkü, Bayrampaşa Cezaevine girince benim babamı orada parçalarlar; onun için ne yapın edin ne olur benim babamı orada himaye edin, koruyun" diyorlar.Bakın, bu uyarı bile evvela bir insan olarak, sonra da bir görevli olarak beni son derece üzüyor. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 20)

• Bu cezaevinde yaşayan herkesin can güvenliği endişesi var. Şimdi, bunu kim sağlıyor; bunu silahlı olan sağlıyor. Gerçekleri konuşuyoruz sizinle. Silahlı olan "bu koğuş benim emrimde, filan filan koğuşlar da bize hürmet ederler, seni biz koruruz; koruruz ama, bunun da bir bedeli var; bak, şimdi, bu kadar ahaliye susun falan diyeceğiz" diyor ve diğeri de "aman kurban olayım, beni koru da, sen ne istersen ben yaparım" diyor. Ondan sonra da telefonlar çalışıyor. Efendim, filancaya 1 000 dolar veriver, dışarıdaki adamlarından para transfer ediliyor. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 20)

E. BAYRAMPAŞA CEZAEVİ KARANTİNA BÖLÜMÜ

Karantina Bölümünde kalan tutukluların anlatımları:

• Salgın hastalık durumu var; birlikte yaşamaktan, birlikte olmaktan... (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 45)

- Temizlik doğru düzgün yok, hastaneye götürülme yok burada. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 45)
- Ödenekler ödenmiyormuş, iki aydan beri burada doktora çıkmış bir kişi yok burada. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 45)
- Revire çıkmak için dilekçeler veriliyor, bunların hiçbir tanesinin cevabı alınmıyor. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 45)
- Bu şartlarda burada insanlar yaşıyor. Artı, şuradan dışarıyı görünüyor. Şu yan taraflara bakın, hava bile alacak yerler yok; yani, havasızlıktan buradaki insanların çoğu, arkadaşın da belirttiği gibi, hastalık artık hepimizi sarmış. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 45)
- Burada 24 saat havalandırmaya bile çıkılmıyor. 200 kişinin üzerinde insan oluyor şurada. Burada nöbetleşe nöbetleşe yatılıyor, 4 saat yatılıyor; 4 saat sonra 2 kişi daha, 4 saat sonra 2 kişi daha... 100'lerce insan yatıyor. Şu hale bakın, burada insanlarımız yaşıyor. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 45)
- Burada insanların hiç yaşama koşulları yok. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 46)
- Bir ağa geldiği zaman burada tutmazlar. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 46)
- Burası tecrit yani. Buradaki mahkûmların hiçbir tanesi kötü değil, hepsi insandır, bunlar bizim insanlarımız. Burada bekletiliyor yani bu insanlar. Koğuş mu yok; yüzlerce koğuşlar var, boş koğuşlar var hatta daha yukarılarda. Yok, şurası şunları görüyormuş, yok şurası şeylere selam veriliyormuş bilmem ne şeklinde boş koğuşlar var, buna rağmen, bunlar doldurulmuyor. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 46)
- 200 kişiye 2 tuvalet var. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 46)

F. BAYRAMPAŞA CEZAEVİ PKK KOĞUŞU

Bayrampaşa Cezaevinde terör suçlarından kalan mahkumlarla yapılan görüşmeler:

İncelemeler sırasında Bayrampaşa Cezaevinde PKK davasından hükümlü 152 mahkumun 9 ayrı koğuşta kaldığı ifade edildi. Cezaevinde yaşanan sorunlar ve çözüm önerilerini içeren altı sayfalık bir metin Komisyona sunuldu.

HÜKÜMLÜ 1'nün anlatımları;

- Cezaevlerinde şu kadar ihlal, şu kadar hak, hukuk eksikliği çok var; fakat, bizim insanlığımıza dokunmayın yeterli. Bizim kimliğimize ve insanlığımıza yönelmediği, dokunulmadığı müddetçe cezaevi kurallarına uyarız. İtirafçı olun, Kürtçülükten vazgeçin denildiği noktada olmaz. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 23)

• Cezaevlerini sivil idare yönetmiyor; savcı, müdür yönetmiyor. 21 yıldır cezaevindeyim derken aslında şunu vurgulamak istiyorum: 21 ayrı rejim gördüm. Askerî cezaevinde yattım, 12 Eylül sonrası bulundum. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 23)

• Siz Meclistesiniz, sorunun çözümü sizsiniz. Benim için önemli olan bu. Bu çözülmüşse cezaevlerinin sorunu da çözülmüş. Sizin cezaevleri diye bir sorununuz da olmaz. Bakın, 12 Eylül'den sonra terör cezaevleri diye bir sorun çıktı, cezaevi sorunu diye Türkiye'nin başına bir sorun çıktı. Yani, cezaevleri dışarının bir yansıması. Dolayısıyla, biz, cezaeviyle uğraşırken, hani diyorlar ya, bataklığı kurut, sinekle uğraşma. Sinekleri öldüremezsin bataklık olduğu müddetçe, yani, dışarıyı biz düzeltmeden, cezaevlerinde sorun olacaktır, sorunlar yaşanacaktır. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 24)

• Şimdi de, bunun, hiçbir zaman ele geçmez bir tarihsel şansı vardır. Geçen gün, Türkiye'nin İçişleri, Dışişleri Bakanları, Cumhurbaşkanı, Başbakanı basına, kamuoyuna çok güzel izah ettiler; Avrupa Birliğine girişi, biz de aynı, o önemde görüyoruz ve değerlendiriyoruz. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 25)

• Şimdi, buralarda halen operasyonlar yapılıyor, onlarca insan öldürülüyor. Bu ise, savaşa zorlamadır. Şimdi, cezaevindeki olay da budur. Bu B bloktaki olayda, eğer cezaevi idaresi, şu C bloğun önüne barikat kurmasaydı, o adamlar buraya gireceklerdi. Biz, o gün ziyaretteydik. Yani, orada sadece idareye dönük bir olay olduğunu ben düşünmüyorum. Benim kişisel kanaatim bu. O gün nöbetçi müdürümüze, ben "ne oluyor ya, biz barikat kurmayı bıraktık, siz barikat kuruyorsunuz" dedim, dedi ki "konuşmayın, gidin." Ziyaretimizi de kestiler, hiç sesimizi etmedik; ama, o günlerde burada tuhaf şeyler de dönmüş. Biz, bunu, sonra basından öğrendik. Yani, kısacası, ben şunu söyleyeyim, ben yirmi bir yıldır cezaevindeyim, terör tutuklularından, tüm gruplardan yani, daha sadece bu cezaevinde bir sakatlanma oldu; o da kendi iç çatışmalarında çıktı. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 25)

• Ben daha silah görmedim. Silahı içeriye sokmayı kendine dönük bir imha olarak değerlendirir. Örneğin, ben, şimdi, buraya silah sokmaya çalışsam, her şeyden önce örgütüm beni cezalandırır; bunu bilmenizi isteriz. Sizin partinizin bir disiplini vardır. Ne olur; siz, o disiplin kuralını çiğnediğiniz zaman, disiplin kuruluna verilir, ihraç edirsiniz. Yani, bizde örgütsel bir suçtur içeriye silah sokmak. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 25-26)

• Silah yok demiyorum, silahlar kaç sefer çıktı yani. Silah vardır. Silah nereden geliyor mesele? Bu olay doğru çözümlenmedikçe, bu işin ucu kurumaz. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 26)

• Bakın gösteriyorlar, diyorlar ki, şu binadan atıyorlar. Mahalleyi gösteriyorlar, şu yakın mahallenin fotoğrafını çekiyorlar, diyorlar ki, şu mahalleden atılıyor deniliyor. O mahalleden buraya eli çok kuvvetli olan bir çoban bile atamaz. Çobanlar taşı çok attığı için, çoban iyi atar yani. Şehir çocukları hiç atamaz oradan buraya, silah atamaz; yani, parçalara bile bölse atamaz. Belki birkaç adam esrar atıyordur. Belki kendini bilmeyen birtakım personel veyahut ekonomik koşullardan dolayı, dışarıdan yapılan baskıdan dolayı belki birkaç esrar vehayut hap

map koyuyordur; ama, silah getirmeyi bu personel kendisi için tehlike gördüğü için getirmez veya bomba veyahut daha değişik şeyler. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 26)

- Silahlar, benim kendi kanaatime göre -ki, bunun birtakım adliyeye intikal eden olayları da vardır- kuleden atılıyor ve bu organizelidir. Özel insanlara atılır, sıradan insanlar zaten burada silah edinemez. Yani, dışarıda kara parayı elinde bulunduran içeride silah edinir. Benim kişisel kanaatim budur. Eğer, siz çözüm aramak istiyorsanız, ben diyorum, bu noktada yoğunlaşın. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 26)

- İkincisi, içeriye silah girmesini istemiyorsanız, ben, çözüm önerileri söyleyeyim, kimseyi de fazla suçlamayın; çünkü, suçlu çok, onun için, içeriye asker aramaya girmesin. B blokta asker aramasını kesin, sadece sivil personel arama yapsın, onu sağlayın ama, ondan sonra kuleleri uzaklaştırın girmez. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 27)

- Bunun başka şeyleri de var; yani, F tipi, bilmem, değişik tipler çözüm değildir. Bakın, Eskişehir Cezaevi bir sefer kapatıldı, tekrar açıldı, bu ülkenin gündemine çok oturan bir cezaevidir. Nuriş kardeşler, idareden çıktılar, ziyaret yerinde adam kurşunladılar Eskişehir Cezaevinde, özel tip cezaevinde. O da sistemlidir; yani, demek istiyorum. Nuriş nereye giderse, silahı peşinden gider. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 27)

- Asker aramaya girdiği zaman bırakıyor. Mahkemeye, hastaneye götürürken beline koyuyor. Onun için, bu çift başlılığın ortadan kalkması lazım. Yani, dış korumanın jandarmadan alınması lazım. Savcılığın emrinde bulunan infaz koruma memurları gibi, bir dış korumanın olması gerekir. Bunların da böyle toplumdan derlenerek alınması değil, gerçekte iyice eğitilmesi gerekiyor. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 27)

- F tipi deniliyor. Yine F tipine de terör tutukluları düşünülüyor. Yani, kısacası, terör tutukluları için F tipinin hiçbir zaman çözüm olmayacağını, bu ülkenin başına daha büyük dertler açacağını, daha büyük yaralar açacağını, var olan yaraları da derinleştireceğini, yaşadığım cezaevi tecrübesinden edinmiş oluyorum. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 28)

- Mesela, Siirt Cezaevinde itirafçılığı dayatmışlar. İtirafçı olan, zaten olmuş. Bunun için benim arkadaşlarım orada 45 gündür açlık grevinde. Peki, bu neyi getirir? Biz hassasız, 45 gün bir yerde arkadaşım öldüğü zaman, ben de kalkıyorum bir şey yapma ihtiyacı duyuyorum. Ben, bunu burada idareyle görüştüm, bir diyalogumuz var, görüşüyoruz, söylüyoruz, arz ediyoruz. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 28)

- Bakın, şimdi, bir pişmanlık yasası çıkarıldı. Pişmanlık yasası, şu anda olağanüstü hal bölgesinde çok kötü dayatılıyor, arkadaşlarımız onun için işkence görüyor, diyorlar, illa hepiniz bunu kabul edeceksiniz. Ama, bu kötü bir şey, bu bir provokasyon. Şimdi, işte, bu cezaevi olayları böyle geliyor. Mesela, bizim Bayrampaşa'da hiçbir sorunumuz yok, kimse gelip de bize işkence yaparak "sen pişman ol demiyor." (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 29)

- Bizim şu anda cezaevinde yaşadığımız sorun askerden kaynaklı. Örneğin, şöyle; bu tabur

komutanlarıyla da diyalogumuz... Gerçekte yaklaşımları çok önemli, yardımcı da oluyorlar; fakat, nedense, teknik şeylerden kaynaklı çok ciddi problemler oluyor. Şöyle problemler oluyor; araba bulunmuyor, adam hastaneye götürülsün. Randevu alınmış, örneğin, bir randevumuz var, hastaneye gideceğiz. Meselâ, bugün kanser şüphesiyle ilgili bir arkadaşımızın Cerrahpaşa'da randevusu var; bugün gitmezse, üç ay sonra gidecek. İşte hepatit hastaları var, değişik hastalar var; yani, özellikle randevulu hastalar, bir gün diyor araba yok, bir gün diyor arabalar servise gitti, bir gün diyor bilmem teğmenim yok, bir gün diyor subayım yok velhasıl gidilmiyor. Eskiden kasten yapıyorlardı, şimdi öyle değil. Yine, özellikle bayanları hastaneye götürürken problem yaşıyorlar. O kadar zahmeti göze alıyor, geliyor, bir bayanı alıyor götürüyor hastaneye. Hastaneye girdiği zaman, bayan muayene odasına girer, asker de onunla beraber. Asker beraber girdiği zaman ne olur; bayanın yapacağı tek şey vardır, ben muayene olmak istemiyorum veya ben muayene olmayacağım asker içerideyken. Asker de kendini suçlu duruma düşürmemek için tutanağı şöyle tutuyor; diyor ki "kendi isteğiyle muayene olmak istemedi" ve alıp geri getiriyor. Kısacası, boşuna gitmiş gelmiş oluyor. Bazen bunlar kasıtlı yapılıyor. Örneğin, bir bayanın hasta sevki var, askerin yanında soyunmuyor, muayene olmak istemiyor. Sırf onu muayene ettirmemek için, asker oraya girebiliyor, başındaki kişiler buna fazla müdahale etmiyor. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 30)

• Meclis olarak, ilk elden yapacağımız şey, çift başlılığı ortadan kaldırmak. Lütfen, şu OHAL bölgesinde bu savaşta görev almış personeli cezaevlerinin korumasına vermeyin; yani, bunların bir şartlanmışlığı da var. Eğer, burada, biz, hastaneye, mahkemeye giderken her gün bunlarla kavga dövüş yaşamıyorsak, bilin ki, bizim çok fedakârca kendi kendimize hâkim olmamızdandır; yani, böyle bir geliştirmek istemememiz, özel çaba sarf etmemizdir. Bunu, bütün müdürler ve savcılar size söylerler. Her tarafta böyledir; yani, biz istemiyoruz, burası savaş yeri değil. Ben tutuklanmışım gelmişim, beni yargılayacak bazı kuralları vardır, benim onuruma dokunmadığı müddetçe ben ona uyarım. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 31)

• İnsanca bir yaşam sürdürmek isterim. ikincisi, sonuç olarak tekrar şunu söyleyeyim; kısa vadede ve uzun vadede F tipi uygulaması terör tutukluları için kesinlikle çözüm değildir. Avrupa dersiniz, Amerika dersiniz, orada, gidin bakın, kaç tane terör tutuklusu vardır? (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 31)

G. BAYRAMPAŞA CEZAEVİ/ DHKP-C KOĞUŞU

HÜKÜMLÜ 2 'nin anlatımları;

• Şimdi, biz, özellikle sadece bu cezaevine ilişkin sorunları konuşmak istemiyoruz tabî sizlerle; yani, bu cezaevine ilişkin sorunları, gerek buranın idaresiyle, gerekse başsavcıyla görüşerek, az çok çözebileceğimiz sorunlar. Ancak, bugün cezaevlerinde yaşanan sorunlar, tek tek şu ya da bu cezaevinde yaşanan sorunlar değil. Cezaevinde bugün yaşanan sorunlar, devletin cezaevlerine bakış açısı, devletin tutsaklara bakış açısı ve yıllardır da çeşitli cezaevlerinde ufak tefek yaşanan sorunlar dışında, genel olarak yaşanan sorunlar devletin cezaevlerinde tutsaklara yönelik politikalarından kaynaklanan sorunlar olmuştur. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 32)

• Devlet, teslim alma politikasını açıktan kamuoyu önünde savunuyor da değil, yalan söylüyor, yalanla bu politikayı hayata geçirmeye çalışıyor; yani, giriyor cezaevlerine insanları katlediyor, silah kullanıyor ve arkasından da arama yapacaktık, işte, yıllardır cezaevinde arama yapılmıyordu, izin verilmedi, tünel kapağı bulundu, içeriden bize silah kullanıldı gibi, o görüntüleri ve Ankara'daki sonucu izleyen çocukların dahi gülebileceği tarzda iddialarla, katliamını meşrulaştırmaya çalışıyor. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 33)

• Devletin bu politikasına tavır alınmadığı sürece, cezaevlerinde hiçbir sorunu çözmek mümkün değil; çünkü, tüm sorunların başlangıcı politikal bir mantıktan kaynaklıdır. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 33)

• Cezaevlerinde devrimcilerden kaynaklanan hiçbir sorun yaşanmıyor, devrimci kimliklerinden kaynaklı yatan tutsaklardan dolayı hiçbir sorun yaşanmıyor. Tam tersi, hemen tüm cezaevlerinde devletin yetersizlikleri bu insanlar tarafından giderilerek bir yaşam organize edilmeye çalışılıyor, devam ettiriliyor. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 33)

HÜKÜMLÜ 3'in anlatımı;

• Ben, burada bir cam sorununu, bir ekmek sorununu, bir yatak sorununu çok ciddi bir sorun olarak algılayamayabilirim; ama, adli tutsak için bu çok önemli bir sorundur; ama, benim için, buraya bir gazetenin alınmaması, bir kitabın alınmaması, televizyonun alınmaması...sorundur. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 35)

• Çok somut bir örnek veriyorum. Ankara Ulucanlar'da bizim arkadaşlarımız kurşunlandı. Eğer bu arkadaşlarımızın tedavisi yapılmıyorsa, benim kalkıp bu cezaevinde... Benim tedavi sorunum var benim sorunumla ilgilenin demem, çok abes bir şey olur. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 35)

• Devlet tutsaklara şöyle bakıyor: Ben bunları teslim alacağım, bunların beyinlerinde ne varsa onları teslim alacağım, bunları kişiliklerinden soyunduracağım, insanlıklarından soyunduracağım, bunları bir hayvan haline getireceğim. Politika bu. Bu hücre tipi denilen, F tipi denilen bütün politikaların amacı bu değil midir? (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 35)

• Sorunun temel kaynağı burada. Biz mahkemelere giderken dayak yiyoruz, hastaneye giderken dayak yiyoruz, hastanede tedavi olamıyoruz, mahkemelerde savunma yapamıyoruz. Biz savunma yaptığımız zaman, siyasî içerikli bir savunma yaptığımız zaman, çok rahatlıkla ağızlarımız kapatılabiliyor, biz dövülebiliyoruz, ayrı davalar bizim hakkımızda açılabilir. Yaptığımız hiçbir suç duyurusu takip edilmiyor. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 36)

• Çeteciler, mafyacılar silah sokuyor, eroin sokuyor -affedersiniz- kadın sokuyor, bunların hepsi kendi anlatımları, kamuoyuna yansıyor, bunlar katliam yapıyorlar kendi aralarında; ama, bunun sorumlusu biz oluyoruz. Cezaevinde hâkimiyet yok. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 36)

HÜKÜMLÜ 4'ün anlatımı;

• Benim hatırladığım 1984'ten bu yana bütün bu olayların gelişimi için küçük örnekler vereceğim. Gazetede yazı çıkmaya başlıyor, cezaevlerine hâkim değiliz, devletin hâkimiyeti yoktur, terör örgütleri şöyle yapıyor böyle yapıyor, vesaire vesaire... Kamuoyu böyle ikna ediliyor, ardından bir saldırı başlıyor. Uygulamalar değişik. O zaman Eskişehir'deki bir başka özel cezaevi gündeme geliyor, başka zaman sürgün tehditler biçiminde genel saldırılara dönüşüyor; insanlar ölüyor, tutsaklar öldürülüyor, katlediliyor. Bunun karşısında tutsakların direnişleri var, normal direnişleri, haklı direnişler bunlar. Bir süre geçtikten sonra yine aynı politikalar gündeme geliyor. Bu sefer adı değişik oluyor, bu sefer F tipi biçiminde gündeme geliyor. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 38)

HÜKÜMLÜ 3'in anlatımı;

• Tutuklu istiyoruz biz. Ümraniye'deki 500 kişi buraya gelebilir, hiçbir sakıncası yok. Adlieleri alamayız içimize. Can güvenliği sorunumuz var. Adli dediginiz kimdir, bunların başındakiler kimdir; mafyadır, çetedir. Biz diyoruz ki, buyurun arkadaşlarımızı koyun yanımıza, 500 kişi oradan getirin buraya. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 39)

• Son bir şey söylemek istiyorum. Hücre evlerine ne pahasına olursa olsun biz girmeyeceğiz. 10 000 kişi varız, isterse 1 000'lerce insan ölsün çok önemli değil. Biz siyasî ideallerimiz için ölümü onlarca kez yüzlerce kez göze almış insanlarız, o konuda herhangi bir sorun yok. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 39)

E. BAYRAMPAŞA CEZAEVİ/ 11. KOĞUŞ-TLKP, TKP, DEVRİMCİ YOL

HÜKÜMLÜ 5'in anlatımı;

• Ciddi bir biçimde sağlık sorunumuz var. Kısmen tedavi olanakları var. O da şundan kaynaklanıyor: Sağmacılar Cezaevinin içerisinde bir devlet hastanesi olduğundan dolayı, Sakarya'dan Bursa'sına kadar bütün tutuklu ve hükümlüler buraya getirilebiliyor. Bu hastanenin bu cezaevinin bahçesinde olması, bize kısmen bir avantaj sağlıyor; ama, bu demek değildir ki, bütün sorunlarımız halloluyor, ortadan kalkıyor. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 41)

• Acil durumlar olduğu zaman, acil hastaların dışarıya çıkarılmasını büyük bir problem yaşıyoruz. Bu, daha çok asker faktöründen kaynaklanmaktadır. Acil bir hasta, en erken iki üç saatte çıkabiliyor. Bu nerden kaynaklanıyor; bu, mevcut bürokrasiden kaynaklanıyor. Bu, karşımıza nasıl gelebiliyor; kâğıt tutulacak, müdür imzalayacak, tabur komutanına götürecektir, orada ilgililer imzalayacak, asker hazırlanacak gelecek, özellikle bu geceye tekabül ediyorsa... Dolayısıyla, buradan hastanın çıkması, askerin hazır olması şunu bunu gibi... Bir de, asker iyi niyetliyse en erken iki saatte gidebiliyor. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 42)

• Diyelim ki, orada kalacak, acilen ameliyat olması gerekiyor. O zaman ne yapıyor; insan hakları açısından baktığımız zaman, ranzaya ameliyat olan adamın kelepçelenmesi veya zincirlenmesi veya bunu bile çoğu zaman güvenli bulmuyorlar, orada yerimiz yoktur, odamız

yoktur diyerek, o ameliyat masasından kalkan bir sürü arkadaşımızı narkozun etkisi biraz geçer geçmez derhal buradaki hastaneye getiriyorlar. Yani ameliyatlı bir adam, Çapa'dan veya Haseki'den, diğer bir hastaneden buraya gelme süresi ne kadarsa, onu hesap ederseniz, en az bir yarım saat, bir saat arasında yolculuk yapmak zorunda kalıyor, o da ringde. Eğer olanakları varsa ambulansla. Sağlığa ilişkin sorunlarımızı genel hatlarıyla böyle anlatabiliriz. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 42)

- Buna iaşeler veya benzeri şeyler açısından baktığımız zaman... Bize burada verdikleri para miktarı hiçbir zaman yeterli değil. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 42)

- Kuru gıda alıyoruz. Bunda da müthiş bir rant dönüyor. Açık bir biçimde söyleyeyim. Fahiş fiyatına geliyor bize. Örneğin, bir liste geliyor; bu liste yılda bir iki kere şey yapılabilir. Diyelim ki liste ilkbaharda yapılmışsa, onun fiyatlarıyla sonbaharda almamız gerekirken, vermiş olduğu taahhüt olmasına rağmen, tekrardan bir düzeltmeye giderek daha pahalı bir biçimde bize verebiliyor. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 42)

- Diğer bir yönü de, çarık çürük yanı; işe yaramaz malzemeler geliyor. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 43)

- Ancak bize verilen iaşenin iki üç katını üstüne koyarak biz yaşantımızı sürdürabiliyoruz. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 43)

- Mahkemeye gidiş gelişlerde açılan davalarla ilgili sorunlarımız var. Savunma hakkınızın bir biçimde engelleniyor. (Bayrampaşa Cezaevi Tutanağı s. 43)

VII. METRİS CEZAEVİ

Metris Cezaevinde 5 Aralık 1999 günü İBDA-C örgütü üyeleri ile Jandarma arasında arbede çıkması ve sonrasında yaşanan gelişmeleri araştırmak üzere Komisyon üyeleri 15 Aralık 1999 tarihinde Metris Cezaevine giderek yetkililerle görüşmüş ve olay yerinde incelemelerde bulunmuştur.

A. METRİS CEZAEVİ MÜDÜRÜ ÖZEN KORKMAZ İLE GÖRÜŞME

Metris Cezaevi Müdürü Özen KORKMAZ'ın anlatımı;

- Metris Kapalı Cezaevimiz, 1984 yılında hizmete girmiş, askerî cezaevi olarak hizmet vermiştir. 1988 yılında askerî cezaevinden, Millî Savunma Bakanlığından Adalet Bakanlığımıza devredilmiştir. 1988 yılından bugüne kadar Metris Kapalı Cezaevinin kapasitesi, bugün dahil olmak üzere, 1 324 kişi; normal alacağı kapasite 780 kişidir. Neredeyse 2 katı. (Metris Cezaevi Tutanağı s. 1)
- Metris Kapalı Cezaevi, 1988 yılından bu yana, İstanbul büyük bir şehir, bu şehirde her türlü suç mevcut; adli suçlusu, mafya suçlusu, terör suçlusu, İslamî örgüt suçluları, İBDA-C örgüt suçluları ve organize suç grupları mevcuttur. Bu suç gruplarını, ayrı ayrı her ne kadar ayırmaya gayret ediyorsak da ve suç gruplarına göre koğuşlar oluşturmuşsak da, istediğimiz şekilde ayırım yapmamız mümkün değil. (Metris Cezaevi Tutanağı s. 1)
- 22 tane infaz koruma baş memuru, 182 tane infaz koruma memuru; hepimiz 227 kişiyiz. (Metris Cezaevi Tutanağı s. 5)
- Mahkumu mahkemeye gönderemediğiniz zaman durum içler acısı, adam, mahkemeden tahliye olamıyor. Belki gitmiş olsaydı tahliye olacaktı. Gönderemeyişimizin sebebi ya jandarmanın yokluğu ya arabanın yokluğu, ödenek yokluğu. (Metris Cezaevi Tutanağı s. 1)
- Altı senedir İBDA-C örgütü, 1999 yılına kadar 20 kişiyi geçmemiş, 1999 yılı içerisinde, 1998 ve 1999 yılı içerisinde 60 kişiden aşağıya düşüyor. (Metris Cezaevi Tutanağı s. 1)
- Kaldıkları koğuş 60 kişiyi barındıracak büyüklükte değil. Evet, 40 kişilik koğuş; ama, 60 kişi orada barınıyor. (Metris Cezaevi Tutanağı s. 2)
- Cezaevinde 5 Aralıkta olan olayın amacı, esas noktası şöyle: Ceza infaz kurumlarında, malum, arama yapılıyor ve yapılması da gerekiyor. Aramaya girdik; sağlıklı arama yaptırmak istemediler. Aramanın akabinde, biz, sevki çıkan 3 mahkûmun gönderilmesi gerekiyordu, onları da alacaktık; ama, o aşamaya gelmeden önce, jandarma ve mahkûm arasında arbede çıktı karşılıklı nizalar başladı. Bunun sonucunda, birbirlerine sataşmalar, birbirlerine sandalye, cop... İBDA-C örgütü de, sakladığı, o televizyonlarda ve basında "pala, şiş" dedikleri şeyler değil, onların hepsi cezaevi yapımı, cezaevinin içerisinde yapılan, kapı demirlerinden, pencerenin kenarından kopardıkları demirlerle yere ve betona sürtmekle, ellerine geçirdiği

örneğin taş parçasıyla dahi gece gündüz sürerek sivrilttiği, bıçak haline, şiş haline getirdiği şişlerden yapılmış saldırı malzemeleriyle birlikte bizim askerimize saldırmıştır. Bunların saldırmalarının yegâne amacı, aramayı yapturmamak ve sevki vermemek için yapılmıştır. (Metris Cezaevi Tutanağı s. 2)

- İBDA-C koğuşunda benim infaz koruma memurlarımın hiçbiri girip de içeriden arama yapamaz, korkuyoruz. (Metris Cezaevi Tutanağı s. 2)
- Bizim görevlilerimiz, infaz koruma memurları, baş memurları ve cezaevi müdür, ikinci müdür arkadaşlarım ve ben, jandarma girdiği için, kalabalık geldiğinden sizin girmenize gerek yok denildi, biz girmedik. (Metris Cezaevi Tutanağı s. 2)
- Tutuklu ve hükümlülerden de 5 tane yaralı var. (Metris Cezaevi Tutanağı s. 2)
- Her aramaya girdiğimizde, bizi, bunlar, kapıda bir 15-20 dakika bekletiyorlar. İşte, olayın inceliği, acı noktası da burada. Kapı Arkalarına barikat kuruluyor ve bir dolabı yatırdığı an giremiyorsunuz. (Metris Cezaevi Tutanağı s. 3)
- Arama tam yapılamadı, 100 kadar askerlerimiz mahsur kaldı. Hükümlü sayısı 60 kişi. (Metris Cezaevi Tutanağı s. 3)
- Bu olaylar esnasında buraya bölge komutanı, alay komutanı ve Bakırköy Cumhuriyet Başsavcuları da geldi ve başsavcı vekilleri de geldi; bunlarla görüştüler. Görüşmek başsavcının görevidir. Ben de görüştüm; ama, bu anlaşma değildir. (Metris Cezaevi Tutanağı s. 4)
- Sevkin yapılmayacağına dair yazı yazıldığı için jandarmaya, o yüzden, sevkten vazgeçildi. (Metris Cezaevi Tutanağı s. 4)
- Altı senedir yapılmıyor dört dörtlük arama. Normal mahkûmları her zaman arıyoruz; ama, örgütsel, organize ve bu terörist mahkûmları arayamıyoruz. Takvim olarak, 93'te tüpler verildi, bazı durumlar, tüp cezaevine verildiği zaman, anında, 5 dakikada, 10 dakikada, bir saatte istenilen şişi yapabiliyorlar. (Metris Cezaevi Tutanağı s. 5)

B. BAKIRKÖY CUMHURİYET SAVCISI KAYA KABACAOĞLU VE CEZAEVİ BÖLÜK KOMUTANI İLE YAPILAN GÖRÜŞME

Bakırköy Cumhuriyet Savcısı Kaya KABACAOĞLU'nun anlatımı;

- Bakanlığın bize, bizim bakanlığa yazılarımız var. 3 kişiyi gerekli güvenlik önlemlerini alarak Kartal Cezaevine sevk edin. Tutuklu bunlar. Zeki Erdiş, TUTUKLU 4, TUTUKLU 3. 1998 yılından beri bunların burada sevk edilmesi konusunda bakanlıkla istişare içindeyiz. (Metris Cezaevi Tutanağı s. 28)
- Ziyaretçilerini falan tutamıyoruz. Örgütün sayısı çoğaldı 67 kişi oldular cezaevinde. Personeli sürekli tehditle yıldırıyorlar; işte, asarız, keseriz, çocuğun şu okula gidiyor gibi tehditlerle personel etkisizleşti. (Metris Cezaevi Tutanağı s. 28)

• Cezaevinin uyulması gereken asgarî kuralları var. Nedir cezaevinin uyulması gereken asgarî kuralları; tüzüğün şu maddesi diyor ki, ziyaretçi olarak hükümlü, tutukluyu ziyaret etmeye gelmesi gereken kişi, ana, baba, eş, kardeş, kardeş çocukları, hala çocukları, dayı çocukları, yeğenler... 23 ayrı insanı saymış tüzüğün ilgili maddesi; ama, bunları ziyarete gelen insanlar, bu nitelikte insanlar değil. Örgütün militanı, bilmem nesi. Başka çareniz olmadığı için alıyorsunuz. (Metris Cezaevi Tutanağı s. 28)

• Cezaevi yönetimi etkisiz. Yıldırma, ölüm tehdidi var. Bizim Müdür Beyin üç tane yazısı var elinde öldüreceğiz seni diye. Sürekli can korkusu içinde olan personel, bunlara yeterince bakamıyor ki. Bakamayınca, cezaevi elden gidiyor. Adamlar burayı bir örgüt evi gibi kullanmaya çalışıyorlar. Bunları alın da bizi rahatlatın veya bunların tamamını almazsanız, şu şu adamları alın, içlerinden on tanesini alın, on beş tanesini alın, örgütün başıyla gövdesini ayırın birbirinden; biz ona göre yeniden yapılanalım, cezaevine hâkim olalım. Bizim bütün derdimiz bu. Kuralları işlesin burada diyoruz.(Metris Cezaevi Tutanağı s. 28)

• Liderlerinin tutuklandığı gün, orada nümayiş yapan insanlar var içlerinde. Bunlar, Toplantı Gösteri Yürüyüşleri Kanununa muhalefetten gelmişler buraya. 2911 sayılı Yasa, cezası altı aydan bir yıla kadar hapistir tutuklanmayı bile gerektirmeyebilir. Türban eylemlerinden gelmişler. Geliyorlar cezaevine, liderleri göndermiyor bunları. Burada bir güç oluyorlar.(Metris Cezaevi Tutanağı s. 28)

• Sorguya gitmedikleri zaman, mahkemeden tutuklu kalmasındaki gaye hâsıl ediyorsa, sorgusunu almadan da bırakıyor. Ondan sonra, dışarıdan aramaya çalışıyor, tahliye olunca, tahliye ediyoruz. (Metris Cezaevi Tutanağı s. 28)

• Yasal olarak bakanlığın bir sevk yazısı var elimizde. Dediler ki, şu adamları şu cezaevine sevk edin. Adalet Bakanlığı Müsteşarının telefon görüşmesi var Sayın Başsavcımızla. Hiçbir olaya meydan vermeden, tatsızlık çıkarmadan bunu yapın.(Metris Cezaevi Tutanağı s. 29)

• Bizim cezaevimiz, tutukevi. Bunlar tutukevi olunca, hükümlü veya hükümözlü sıfatını kazananlar başka cezaevlerine sevk edilir buradan. Şimdi, bu adamları da vermiyorlar bize. Bunlar tutukluydu. Bunlar idarî nedenlerle, ayrıca da daha önce alamadığımız hükümlü ve hükümözlü vardı; onları da bu arada alalım ve kapsamlı bir arama yapalım dedik.(Metris Cezaevi Tutanağı s. 29)

• Adamlar dışarıdan kibrit getiriyorlar. Cezaevine kibriti vermem kardeşim diyemezsiniz. Biriktiriyor. Arkasından bir paket kibrit daha geliyor, biriktiriyor; gidiyor, eczalarını açıyor kibritlerin, dibine dolduruyor kâğıdı bilmem neyi, üzerine de çiçeğe koyacağım diye biraz gübre. İşte geldi jandarma Genel Komutanlığının kriminoloji laboratuvarından; adam bomba yapmış cezaevi içinde. Daha önceki aramada bulduk bunları. 3 tane veya 4 tane bomba. Basit düzenekli; ama, tahribat yapar, adam öldürür. (Metris Cezaevi Tutanağı s. 29)

• Metris Cezaevinin yapısı şu: Bu cezaevi, 780 kişilik cezaevi. Bu cezaevinde 1 400 tane adam var. Bu cezaevi 2 katıyla çalışıyor.(Metris Cezaevi Tutanağı s. 29)

- Fizikî iyileştirmeleri yapmayı düşünüyoruz; çünkü, söz verdik. Bunu nasıl emniyetli halde gerçekleştirebiliriz diye düşünüyoruz. Böyle bir düşüncemiz var. (Metris Cezaevi Tutanağı s. 29)
- Şimdi, 5 Temmuzda bunların tutuklu, hükümlü sayısı 24'tü. 5 Temmuzdan bu yana, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşler Kanununa muhalefettir, içlerinde o türden insanlar var.(Metris Cezaevi Tutanağı s. 29)
- Mahkemeye gidecek adamları bize verseler, onları yargılanmak üzere mahkemeye göndersek, çoğu da Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununa muhalefet, tahliye olup çıkacaklar. Onlar burada güç edinmek için, güç kazanmak için bunu yapıyorlar ve hedefleri olarak da şunu söylüyorlar: "1999 yılında Türkiye Cumhuriyeti Devletini yıkacağız, biz, bu cezaevinde, en az 200 kişi bulunduracağız." Bunların istekleri, hedefleri bu. Keşke mahkemeye çıksınlar. Duruşmaya girip, çıkacaklar. Bunların içinde 20-25 adam kalır.(Metris Cezaevi Tutanağı s. 29)

Cezaevi Bölük Komutanının anlatımı;

- Planların detayını biz kendi komutanlıklarımıza verdik. Onu hazırlayan ben olmadığım için, bir şey söylemem mümkün değil. Ancak şu bir gerçek ki, biz kimseyi ne dövmeye ne öldürmeye girdik. Zaten öyle bir niyetimiz olsaydı silahlı girerdik. Bizim üzerimizde copun dışında hiçbir şey yoktu. Biz normal bir arama yapmak için girdik ve kendileri ilk tebligatım da odur zaten. Arama yapacağız diye açtırdık. (Metris Cezaevi Tutanağı s. 30)

Bakırköy Cumhuriyet Savcısı Kaya KABACAOĞLU'nun anlatımı;

- Komutana kapıyı açmazlar. Ben dedim ki "arama yapılacak, açın kapıları; sıkıntı çekirtmeyin." Ben gittim söyledim. Onlar bu tür şeylere hazırlıklı oldukları için, içerde bir sürü dolapları var. Koğuşa girdiniz mi bilemiyorum. Koğuştaki bir dar koridorda herhalde 50-60 tane dolapları var. Dolapları şak şak çekersin, barikattır sana. Nasıl açacaksın kapıyı?(Metris Cezaevi Tutanağı s. 30)
- Bu cezaevinde 78 koğuş var. Arama sadece İBDA-C koğuşu için değildi, tüm cezaevi aranacaktı. O dar şeye giren sayısı bana sorarsanız 150 civarında.(Metris Cezaevi Tutanağı s. 30)
- Arama da yapmadık o tarihten beri o koğuştaki. Almadığımız bir sürü şey var orada. Elektrik atölyesinin bütün malzemelerini çaldılar, belki de firar için gerekli işlerini yapıyorlardır, matkap falan ellerinde, deliyorlardır sağı solu; haberimiz yok bizim onlardan. Firar etseler de kurtulsak diye bakıyoruz. Arama falan yaptırmazlar, arama yapmadık.(Metris Cezaevi Tutanağı s. 31)

C. İBDA-C KOĞUŞU

TUTUKLU 3'nun anlatımları;

- Bir koğuş istiyoruz. Yıllardır devam eden bir hadise. Buradaki kalabalığı görüyorsunuz. Hiç

olmazsa üst tarafı bize verin, boşaltın diye söylüyoruz. İhtiyacımız var buna. 70 kişi 3 tuvalet kullanıyoruz. Bir tanesi zaten banyo, sürekli kullanılmak durumunda. Burada, tuvalet konusunda bile sıra oluyor. (Metris Cezaevi Tutanağı s. 19)

- Bu hadiseden sonra, en son, Bakırköy Savcısıyla görüştük. Birtakım isteklerimizi yazdık, belirttik kendilerine. Ondan hiçbir haber yok. Bize gelen haberler, bizim ihtiyaçlarımızın yerine gelmesi yerine, ramazandan sonra yapılacak operasyonların yapılacağı.(Metris Cezaevi Tutanağı s. 19)

- Rutin aramalar olur her zaman. Buranın yüzbaşısı kapıya geldiği zaman, mümessilimiz Ali Osman ona güveni vardır. Sizi burada gördükten sonra, mesele yoktur şeklinde her seferinde içeri almışızdır. (Metris Cezaevi Tutanağı s. 19)

- Her zamankinden daha farklı, kasklarıyla, kalkanlarıyla, coplarıyla. Yani copla ne arayacak nihayetinde?.. Öyle bir hazırlık var.(Metris Cezaevi Tutanağı s. 19)

- "Bu kalabalığın sebebi ne ola" dedik. Asker sokmanıza gerek yok, hemen başlayın arayın. Bize bir teklifte daha bulundular, "dışarı çıkacaksınız -buraya, bahçeye- aranan içeri girecek" dediler. Her seferinde böyle bir uygulama yapmıyordunuz, içerdekiler içeride aranıyor, dışarıdakiler dışarıda aranıyor. Zira, bu, bizim için önemli. Asker talan ediyor ortalığı. Çamaşırlarımızdan tut da, bilmem neye kadar, adam gibi de bir arama olmuyor her seferinde. Biz de nezaret ediyoruz, başlarında duruyoruz ki, çok fazla şey olmasın, istediğini arasın. yüzbaşı kabul etmedi.(Metris Cezaevi Tutanağı s. 19)

- Kapıda bir yarbay bekliyor. O arada aranan dışarı çıkacak, ilk başta mümessilimiz, iyi niyet gösterisi olarak, "arayın beni, içeri geçeyim" dedi. Arandı ve içeri geçti. Şu gördüğünüz yerde, 700'e yakın asker var, sağa sola dönecek halimiz yok. Yine asker girince bizim arkadaşlar tepki gösterdi. O tepkinin gösterildiği anda zaten olan oldu. Yarbay kapıda -ben buradan seyrediyorum- uzun bir düdük öttürdü. Uzun bir düdük ve arkasından saldırın komutu. Tabî, saldırın komutu verdiği andan itibaren, ortalık curcunaya döndü. Burası bir keşmekeş, kim kime vurdu, bir perişanlık. O arada, tabî, işin açıkçası, onu da söyleyelim. Bir buçuk iki dakika içinde burada mevzu bitti. Akşama kadar ki yedi saat pazarlık dahilinde olan şeyler.(Metris Cezaevi Tutanağı s. 20)

- Bir buçuk iki dakika içinde olan şu: Bunlar bize saldırınca tabî, kaskları, robokop elbiseleriyle. Elimizde bir çürük sopa yok. Bize saldırdılar, biz de onlara saldırdık tekbir getirerek. O anda, şu orta kısımda çok enteresan bir hadise yaşandı. Bir anda, orta ayrıldı; yani, hiç kimsenin bir dahli olmaksızın. Askerin büyük bir kısmı bu tarafta kaldı, bir kısmı da o tarafta kaldı. O tarafta kalanlar, henüz daha darbe almamış birtakım insanlar da var içlerinde. Paniklediler, kaçımaya başladılar. Tabî, yarbay orada, yüzbaşı da o arada -planı o tasarladığı için- dışarı çıktı. Askeri burada bırakıp kendileri dışarı çıktılar. Bir tane binbaşı burada kaldı. O da, işte, PKK konusunda uzman bir binbaşymış. Onu burada bıraktılar. Hulasa, kaçan kaçıyor, bir kısmı şuraya sığındı. Bu kapılardan da saldırı var; çünkü, oradan dolanıp, zaten içerde asker var. 3 arkadaşımız içeri alınmıştı. Alınır alınmaz yapılan ilk hadise, koğuş mümess-

silimiz Ali Osman'a yapılan, hemen şuradan cezaevi dış kapısına kadar bir koridor kuruyorlar, oraya kadar arkadaşlarımızı vurarak götürüyorlar. Dışarı çıktığında da, mümessilimizi çırılçırak soyuyorlar. Aynen hadise böyle.(Metris Cezaevi Tutanağı s. 21)

• Bu arada, tabii, mevzu burada devam ediyor. Askerler şuraya yığılmış vaziyette. Ne yapacaklarını da şaşırılmış vaziyettedir. Biz de üstlerine gidiyoruz. Şu kapıları kapattık. Orayı tutuyoruz. Yine camlardan bakıyorlar askerler bize. İçerde asker dolu. 3 arkadaşımızı getirdiler. Diğer teslim alınanlar getirilecek. Bütün bu askerler bunun için gelmiş zaten. Hulasa kalkanlarıyla bizi itsetlerdi, belki mevzu bitecekti. Ama, orayı biz kestiremiyoruz. Ne olduysa oldu o anda. Bunlar hepsi teslim olma pozisyonuna düştüler. 20'ye yakın astsubay şurada, şu havalide yerlerde sürünüyorlar. Arkadaşlar, artık, kim kime vurursa. Burada askerlere dedim ki "vurmayın, elinizdeki şeyleri bırakın; can güvenliğiniz bizim elimizde. Siz bizim kardeşlerimizsiniz. Hiçbirinize dokunmayacağız." (Metris Cezaevi Tutanağı s. 21)

• Hulasa, ben dedim ki "size vurmayacağız, atın ellerinizdeki şeyleri, can güvenliğiniz bizim elimizde; korkmayın." Fakat, bizim arkadaşlar, tabii, yeni gelenler, o kargaşa içinde saldırınca, onlar da can havliyle reaksiyon gösteriyorlar, bizim arkadaşlara saldırıyorlar. Hatta bir ara, şuraya çıkıp oradan bağırdım ki, bir koridor açın askerlere, şuradan kaçsınlar. Şok olmuş vaziyettedir çocuklar. Hulasa onu da duyuramadık o kargaşa içinde. Öne geçip, askerlere nihayetinde el işaretleriyle falan mevzuu anlatabildik. Ellerindeki copları attılar, oturdular, çöktüler; bizim arkadaşlar da durdu.(Metris Cezaevi Tutanağı s. 21)

• Bize gelen haber, daha sonra, akşama kadar sürekli gidişler gelişler, onların içinden birtakım şeyler söylendi, biz oraya haber gönderdik falan. Orada bize yapılan operasyon hazırlığında zaten iş makinesi geldi şu duvarın arkasına. Bu duvarı yıkacaklar. Yıkıkları andan itibaren bütün askerler altında kalacaklardı. Orayı yıkacaklar veya delecekler her neyse. Orada da bir hazırlık var. Kendi aralarında konuşmada -daha sonra astsubaylardan öğreniyoruz bunu- diyorlar ki "bunları ayaklarından vuralım" ve ellerinde sis bombaları. O şekilde bize saldırmannın hesabı içindeler. Biz de ona göre tabii, elimizde birtakım insanlar var. Bunları kullanmak suretiyle "derhal cezaevini boşaltın, yoksa daha farklı şeyler olabilir; aklınızı başınıza toplayın" dedik. Bu arada, binbaşının yarasını pansuman etmiş arkadaşlar. (Metris Cezaevi Tutanağı s. 22)

• Ali Osman arkadaşımızı dışarı götürdüklerinde ismi yanlış anlaşıldığı için bir arabaya koydular, sonra isminin Ali Osman olduğu anlaşılınca, bu araba değil, bunun yeri filan araba diye... Ellerinde listeleri var, bizi, Türkiye'nin hangi cezaevlerine dağıtacaklarına dair. Bize burada bir koğuş vermeyen insanlar, bize hangi cezaevlerine dağıtacaklarına dair belgelerle gelmişler. (Metris Cezaevi Tutanağı s. 22)

• Yüzbaşının sabahleyin bana söylediği "rutin aylık aramız." Fakat, aşırı asker yığılması olunca, biz bir şey olduğunu hissettik. Artık ne olacaksa olacaktı. Olan da böyle oldu. Onların aklının ucundan geçmiyordu böyle bir şey.(Metris Cezaevi Tutanağı s. 22) Arama diye gelen bu insanlar bütün koğuşu dağıtmak için gelmişler. Üstelik yarbayın daha sonra bana söylediği bir şey var; ki, bu insanlar fazla balkondan bakıyorlar insanlara; yani, obje haline getirmişler

halkı. Bunu biz yıllardır söylüyoruz. Kitabî olarak da söylediğimiz şeyler. O kadar obje haline getirmişler ki halka bakışı. Yarbayım, bunlar arama diye geldiler; fakat, hepimizi sevk için liste vardı ellerinde -kendisinin de haberi var tabii yarbayım- aynen ifadesi şu: " Gidin, ne olacak." Benim ailem İstanbul'da, mahkemeler İstanbul'da, beni Niğde'ye gönderecek. Oraya benim ailem nasıl gelecek? Ben oradan mahkemelere hangi şartlarda geleceğim? Hiç bunları düşünen yok, gidin ne var diyor.(Metris Cezaevi Tutanağı s. 22)

TUTUKLU 4'un anlatımı;

- Şimdi, ilkönce, şunu söyleyeyim: Ben altı seneden beri buradayım. Tam altı sene oldu, altı seneyi geçti. Tutukluyum. Cezamız, suçumuz nedir, onu da bilmiyoruz; ki, yaptığımız denk geliyor mu denk gelmiyor mu onun hesabı içerisinde olalım. İlk defa arama görmüyorum ben. Altı seneden beri rutin olarak her zaman asker araması olur. (Metris Cezaevi Tutanağı s. 23)
- Bunların niyeti arama falan değil, bizzat, başsavcılıkla, alay komutanlığının organize bir halde, hesabını, kitabını yaparak, buraya dağıtmaya gelmişler.(Metris Cezaevi Tutanağı s. 23)
- Buradaki bu kadar asker, hem oradan hem buradan, ha deyip yürüse, o karambolde zaten bir sürü insan giderdi burada. Ha, burada, bizim için tek bir şey var, bizim gözümüzde bu aramanın tek bir gayesi vardı; buradaki o hırgür içerisinde -içerde bunun rütbesi astsubay olabilir, binbaşı olabilir, er olabilir fark etmez- dört beş tane tetikçi Salim Mirzabeyoğlu'nu kimvurduya getireceklerdi. Mahkemeye çıkıyorsun, çıkmıyorsun, falan hikâyesine gidecekti. Bizim düşüncemiz bu. Bu, doğrudur, yanlıştır; fark etmez. Bizim gördüğümüz ve gördüğümüze göre de değerlendirmemiz bu. (Metris Cezaevi Tutanağı s. 23)

VIII. SINCAN F TİPİ CEZAEVİNDE YAPILAN İNCELEME

TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu üyeleri, Ankara, Burdur ve İstanbul'da bulunan çeşitli cezaevlerinde yapmış olduğu incelemeler sırasında görevliler tarafından F-Tipi cezaevinin yaşanan sorunların çözümü olarak görüldüğü; özellikle terör suçlarından tutuklu ve hükümlülerin ise bu cezaevi modeline karşı görüşleri ileri sürdükleri görülmüştür. Bu nedenle Komisyon 15 Şubat 2000 tarihinde Ankara Sincan'da inşası devam eden F-Tipi cezaevinde incelemelerde bulunmuştur.

Adalet Bakanlığı görevlisinin F-Tipi cezaevi hakkında vermiş olduğu bilgiler şu şekildedir; *"F tipi cezaevlerinde kapasite 373'dür. F Tipi Cezaevleri 2'si erkek, 1 tanesi kadın, 1 tanesi çocuk mahkumların bulunacağı 4 üniteden oluşmaktadır. Her ünitenin görüş ve avukat mahalleri ayrı ayrıdır. Erkek ve kadın hastalar için gerekli imkanlara haiz odalar vardır. Uzman hekim, pratisyen hekim, diş hekimi odaları yanı sıra laboratuvar, hemşire odası ve hasta bekleme birimleri ayrılmıştır. Mahkum çocukları için kreş mevcuttur. Kendilerine cismen eza veren, yaralayan ve intihar etme teşebbüsünde bulunan mahkumların bu fiillerini önleyecek şekilde odalar yapılmıştır. Sportif ve buna benzer faaliyetler için kapalı müşterek amaçlı salon mevcuttur.*

Ayrıca, cezaevi bahçesinde açık hava spor sahası da bulunmaktadır.

Ceza ve infaz kurumlarında fiziki yetersizlik nedeniyle yaşanan sorunlar göz önüne alınarak F tipi cezaevleri, ceza ve infaz kurumlarında asayiş, disiplin ve iç güvenlik tesis etmek, tutuklu ve hükümlülerin daha çağdaş eğitim yöntemleriyle eğitilerek topluma kazandırılmalarını sağlamak, kalabalık koğuş sisteminin yarattığı zaafıkları önlemek, mahkumlara sosyal, kültürel ve sportif faaliyet alanları ile daha özel yaşam alanları sunmak üzere 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununun 16. maddesi ve 4422 sayılı Çıkar Amaçlı Suç Örgütleri ile Mücadele Kanununun 13. maddesi gereğince geliştirilen bir proje olup, 1 ve 3 kişilik oda sistemine dayalı Avrupa Konseyi ve Birleşmiş Milletler standartlarına uygun, elektronik ve güvenlik donanımlı modern cezaevleridir."

Ulucanlar cezaevinde yaşananlar ve F tipi cezaevi arasında ilişki kurulmaya çalışılmaktadır. Bu açıdan F tipi cezaevleri kamuoyuna iyi açıklanmalıdır. Bu konudaki düzenlemeler şimdiden yasalarla yapılmalı, mahkum, gardiyan, cezaevi yöneticisi, mahkum ailesi ve tüm kamuoyu kim ne yetki ve haklara sahip, uygulamanın hangisi kanuni hangisi keyfi, bunun ayrımını iyi yapar hale gelmelidir.

IX. GENEL DEĞERLENDİRME, SONUÇ VE ÖNERİLER

A. GENEL DEĞERLENDİRME

Ankara Merkez Kapalı Cezaevinde 26 Eylül 1999 tarihinde sabah saat 04.00 sıralarında başlayıp aynı gün saat 11.00 sıralarında bittiği ifade edilen olayda 10 tutuklu ölmüş 40 civarında tutuklu ve hükümlü ile güvenlik görevlisi, bir kısmı ağır olmak üzere, yaralanmıştır. Komisyonumuzun görüşme yaptığı yaralı tutuklu ve hükümlülerle bazı sivil toplum örgütleri ve tutuklu ve hükümlü ailelerinin temsilcileri tarafından yaşama hakkına müdahale olarak vasıflandırılan bu olay, Adalet Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığı yetkililerine göre, cezaevinde isyan çıkartılması üzerine çıkan çatışma sonucu meydana gelmiştir.

Tutanak özetlerinden anlaşılacağı gibi komisyonumuz, tüm taraflarla görüşmüş, ulaşabildiği delilleri incelemiş ve mümkün olduğu kadar olayı aydınlatmaya çalışmıştır.

Komisyonumuzun olaydan 18 gün sonra incelemelerine başlaması ve bu zamana kadar delillerin olay yerinden kaldırılmış olması, ayrıca olayı soruşturan ve delilleri toplayan Ankara Cumhuriyet Savcısının Komisyonla görüşmeye gelmemesi, Komisyonun tüm delilleri incelemesine imkan tanımamıştır.

Komisyon, kanaatlerini; yaptığı görüşmeler, gözlemler ve ulaşabildiği delillere dayanarak oluşturmuştur.

Komisyonumuzun taraflarla yapmış olduğu görüşmelerden; 10 tutuklunun ölümü ile sonuçlanan olayın, Ankara Merkez Kapalı Ceza ve Tutukevi'nin 4 ve 5. Koğuşlarında kalan terör nitelikli diye tarif edilen tutuklu ve hükümlülerin, adli tutuklu ve hükümlülerin kaldığı 7. Koğuşu işgal etmeleri sonucunda başladığı anlaşılmıştır.

Olaya katılıp yaralı olarak kurtulan değişik guruplara mensup tutuklu ve hükümlüler ile olaya katılmayan ancak olay öncesinde eyleme katılan tutuklu ve hükümlülerle aynı koğuşta kalan PKK terör örgütü ve diğer örgütlere mensup olan tutuklu ve hükümlülerin ifadelerine göre, bu işgal eylemi, koğuş sıkışıklığı nedeniyle gerçekleştirilmiştir. Cezaevi yöneticileri ve Adalet Bakanlığı mensupları ile defalarca yapılan görüşmelerde koğuş talebi iletilmiş ancak bir نتیجه alınamayınca böyle bir eylem gerçekleştirilmiştir. Eylemi yapan tutuklu ve hükümlüler 7. Koğuştan çıkardıkları tutuklulara kötü muamele yapmadıklarını ifade etmişlerdir. Ancak koğuşları işgal edilen tutuklular, Komisyonumuza, işgalcilerin koğuş duvarını yıkıp içeri girdiklerinde ellerinde delici ve kesici silahlar ve sopaların bulunduğunu ve kendilerini tehdit ettiklerini ifade etmişlerdir.

Cezaevi yöneticileri ve Adalet Bakanlığı mensuplarına göre bu eylemin amacı, koğuş sorununu çözmek değildir. Çünkü cezaevinde genel anlamda bir koğuş sorunu vardır. Ama bundan en az terör nitelikli tutuklu ve hükümlüler etkilenmektedir. Bu durumu Cezaevleri Genel Müdürü, "150 terör suçlusu cezaevinin yarısını, 600 adli de diğer yarısını kullanıyordu" cümlesi ile ifade etmiştir. Ancak cezaevinde yapılan incelemede beş koğuşta siyasi ve terör nite-

likli suçlardan tutuklu ve hükümlü olanların bulunduğu, koğuşların bir kısmının tadilat ve diğer sebeplerle boş olduğu anlaşılmıştır .

Komisyonumuzun görüşme yaptığı Adalet Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığının yetkilileri, bu koğuş işgali ile amacın firarı kolaylaştırmak olduğunu; nitekim 2 Eylül'den sonra sayım alamadıklarını, tutuklu ve hükümlülerin infaz koruma memurlarını koğuşlara sokmadıklarını, olaydan sonra ortaya çıkarılan tünelin firar hazırlığı içinde olduklarını gösterdiğini ifade etmektedirler.

Aynı yetkililere göre 2 Eylül'den 26 Eylül'e kadar tutuklu ve hükümlülerle görüşmeler yapılarak işgal eylemine son vermeleri istenmiş, ancak bir netice alınamamıştır. Firar hazırlığına dair alınan istihbarat bilgileri yoğunlaşınca koğuşlara girilmesine karar verilmiştir.

Her ne kadar koğuş sorunu, firarı hazırlığı gibi gerekçeler ortaya konuluyor olsa da, Komisyonumuz, böylesine çok sayıda ölüm ve yaralanmalarla biten bir olayın bu aşamaya gelmesinin daha önemli ve uzun geçmişi olan sebepleri olduğunu düşünmektedir.

Öncelikle üst düzey yöneticilerden başlayıp infaz koruma memuru ve jandarma erine kadar görevliler ile tutuklu ve hükümlüler arasında ciddi bir güven sorunu vardır. Görüştüğümüz tüm görevlilerin ilk cümlesi "cezaevlerinde Devletin tam bir hakimiyeti yok" olmuştur. Basında da "Devlet cezaevlerine hakim değil" manşetleri sık sık çıkmaktadır. Ancak "hakimiyet"ten neyin anlaşıldığı tam olarak belli değildir. Eğer hakimiyetten mahkumların cezaevleri denen mekanlarda tutulması kastediliyorsa, cezaevlerinde bu anlamda bir hakimiyet sorunu yoktur, çünkü cezaevlerimizde firar olayları çok sık yaşanmamaktadır.

Görüştüğümüz yöneticiler, özellikle terör nitelikli tutuklu ve hükümlülerin kaldığı koğuşlarda hakimiyetlerinin olmadığı; aramaları tam yapamadıklarını, düzenli sayım alamadıklarını, koğuşlar arasındaki gidip gelmeleri kontrol edemediklerini, örgüt liderlerinin temsilci sıfatıyla tutukluları kontrol etmelerini önleyemediklerini, örgüt çalışmalarını, eğitimlerini ve haberleşmelerini engelleyemediklerini; iase bedelinin düşük olması nedeniyle cezaevlerine yüklü miktarda yiyecek maddesi girdiğini, bunları kontrol edemediklerini ifade etmektedirler. Fiziki durum, mevzuatın ve ödeneklerin eksik olmasından kaynaklanan bu sıkıntılar gerginliği artırıcı faktörler olarak görülmektedir."Cezaevlerinde devletin hakimiyeti yok" denilirken zaman zaman mekansal tecrit ve bunun zorunlu sonucu olan kuralların hakim kılınmasının ötesine geçilmektedir. Mahkumun düşüncelerine, eğilimlerine hakim olma isteği ve bunu sağlamaya yönelik davranışları getirilmektedir; bu tutum da özellikle kendilerini siyasi suçlu olarak gören terör nitelikli tutuklu ve hükümlüler tarafından kabul edilmemektedir.

Nitekim en son Ankara Merkez Kapalı ve İstanbul Metris Cezaevinde yaşanan ve ölümlerle sonuçlanan olayları hazırlayan gerginlikler ve güven bunalımı böyle bir zeminde gelişmiştir.

Bu şekilde yorumlanan "hakim olma" eğilimi ile yetkililerin cezaevine ve zamana göre değişen uygulamaları güvensizlik ve gerginliğin en önemli nedenleri olarak gözükmektedir. Nitekim Ankara Kapalı Ceza ve Tutukevindeki son olaylarda tutuklu ve hükümlüler, koğuş

işgali eylemlerinde, cezaevi yöneticileri ve Adalet Bakanlığı yetkilileri ile yapılan protokolle elde ettikleri kazanımlarının ellerinden alınmasını gerekçe göstermişlerdir. Adalet Bakanlığı yetkilileri böyle bir protokol olmadığını iddia etseler de başta cezaevindeki savcı olmak üzere cezaevi yöneticilerinin büyük bir bölümü ile tutuklu ve hükümlüler böyle bir protokolün varlığından söz etmektedirler. Hatta cezaevinin gözetim ve denetiminden sorumlu savcı "bu olaylara kadar sözü edilen protokol burada, savcı odasındaydı, şimdi arıyoruz ama bulamıyoruz" ifadesini kullanmıştır.

Öyle anlaşılıyor ki, şu anda cezaevleri için geçerli olan mevzuatın uygulanmasının çok zor olduğu ve bunların bugünkü anlamıyla insan hakları ile bağdaşmadığı yetkililerce de kabul ediliyor. Bu nedenle özellikle terör nitelikli tutuklu ve hükümlüler için yapılacak uygulamalar konusunda bunların temsilcileri ile bazı anlaşmalar yapılmıştır. Bir yetkilinin ifadesi ile bu anlaşmaların imzalanmasında açlık grevleri sırasındaki kamuoyu baskılarının da önemli etkisi olmuştur.

Cezaevlerinin fiziki yapısı ve yetersiz olan mevzuattan kaynaklanan sıkıntıların giderilmesi ve hak ihlallerinin önlenmesi açısından çözüm arayıcı çabalar gibi gözüken bu tür metinler, Ulucanlar olayı ve Burdur Cezaevindeki gerginlikte, sorunun yaratıcısı sebep olarak, karşımıza çıkmaktadır.

Yine aynı durum cezaevlerinin güvenliğinden sorumlu olan cezaevi idaresi ve jandarma arasında anlaşmazlıklara yol açabilmektedir. Örneğin; Ankara Merkez Kapalı Cezaevi yöneticileri, Bakanlık yetkilileri ile tutuklu ve hükümlüler ve sivil toplum kuruluşları arasında varılan bir anlaşmanın gereği olarak, terör koşullarında yapılan aramalarda jandarmadan yardım alınmadığı, bu nedenle etkili bir arama yapılmadığını ifade etmektedirler. Jandarma yetkilileri de koşullarda silah bulundurulmasına sebep olarak bunu göstermektedirler.

Ankara Merkez Kapalı cezaevinde 26 Eylül günü yaşanan ve 10 kişinin ölümü ile sonuçlanan olayların görünür sebebinin koğuş sorunu olduğu iddia edilmektedir. Cezaevi yöneticileri ve Adalet Bakanlığı yetkililerince bu gerekçenin bahane olduğu, asıl amacın firar olduğu ifade edilse de, bir koğuş sorununun yaşandığı da bir gerçektir. Olay anında olmasa bile zaman zaman koğuşlarda 100 kişinin üzerinde insan kalmaktadır. Cezaevi yöneticileri koğuş taleplerini karşılamayı çıkarılacak af kanunu sonrasına bırakmışlar, af kanununun gecikmesi de gerginlikleri tırmandırmıştır.

Hem jandarma hem de Adalet Bakanlığı görevlileri, terör nitelikli tutuklu ve hükümlülerin koğuşlarındaki tutumlarının; koğuşları örgüt evi gibi kullanmaları, teorik ve pratik eğitim yapmaları, duvarlara yasa dışı slogan yazmaları, örgüt flamaları ve liderlerinin fotoğraflarını asmaları vb. olayların çıkmasında etkili olduğunu söylemektedirler ki bunda gerçek payı vardır. Komisyonumuz cezaevlerinde yapmış olduğu incelemelerde koğuşlarda bu tür işaretlere rastlamıştır. Ancak tutuklu ve hükümlüler, koğuşların örgüt evi gibi kullanıldığını reddetmektedirler; onlara göre kendilerini geliştirmek ve zamanlarını değerlendirmek için kültürel etkinlikler yapmaktadırlar. Komisyonumuz, slogan yazılması ve pankart asılması gibi aşırılıkların değil ama koğuşlardaki diğer kültürel etkinlikleri normal etkinlikler olarak değerlendirmektedir ve çoğu zaman eğitim düzeyi düşük olan infaz koruma memuru ve cezaevi

yöneticilerinin bu tür etkinliklere "örgüt çalışması" gerekçesi ile soğuk bakmaları ve zaman zaman engellemeye çalışmaları da gerginlikleri arttırıcı bir faktör olarak görülmektedir. Örneğin bir infaz koruma memuru; "yasadışı olarak ne yapıyorlar?" sorusuna "bunlara kitap gazete her şey serbest, her istediklerini yapıyorlar" cevabını vermiştir.

Komisyonumuz; güvenlik güçlerinin zorunluluk halinde yasalar çerçevesinde silah kullanmasını anlamaktadır. Netice itibarıyla Ulucanlar Cezaevinde silah kullanılmıştır. Bunun sonucu 10 ölü ve çoğu ateşli silahla olmak üzere 30'un üzerinde yaralı olması amacın aşıldığını açıkça göstermektedir. Böylesine bir güvensizliği, ölme ve öldürmeyi göze almayı, bir anda ortaya çıkan koğuş sorunu ile izah etmek mümkün değildir. Tutuklu ve hükümlüler güvenlik güçlerini, güvenlik güçleri de tutuklu ve hükümlüleri düşman olarak görmektedirler. Bunda ülkede yıllardan beri devam eden terör ortamının önemli bir katkısı vardır.

Ayrıca jandarmanın, almış olduğu eğitim ve yapılan işin psikolojik ve toplumsal boyutu nedeniyle bu tür olaylara müdahale için uygun olmadığı ortadadır. Hem bu tür olaylarda hem de tutuklu ve hükümlülerin sevklerinde görevlendirilen personelin özel olarak eğitilmesi gerekmektedir. Bu personel bilmelidir ki, görevleri, sadece tutuklu ve hükümlülerin kaçmasını önlemek değil, aynı zamanda onların can güvenliği ve insan haklarını korumaktır.

Bugün ülke cezaevlerinde çok sayıda faktörün etkisi ile oluşan böyle gergin bir atmosfer bulunmaktadır. 12 Eylül öncesinde başlayıp bugüne kadar devam eden ekonomik ve sosyal dengesizlikler, demokratik anlayış ve uygulamaların eksikliği, ancak ciddi sosyal olayların yaşandığı ülkelerin olağanüstü dönemlerinde görülebilen on binin üstünde terör nitelikli tutuklu ve hükümlü sayısı, her zaman ve her cezaevi için geçerli olan bir standart mevzuatın bulunmaması, kişiye ve zamana göre değişen uygulamalar, cezaevlerinin fiziki koşullarının uygun-suzluğu, personelin eğitim eksikliği, maaşların ve ödeneklerin yetersizliği ve en önemlisi olaylara sadece ama sadece güvenlik endişesiyle bakan yöneticiler vb. nedenlerle oluşan gergin atmosfer yıllardır sürmektedir.

İşte en son yaşanan Ankara Kapalı Ceza ve Tutukevindeki olaylara böylesine bir atmosferle girilmiştir. Cezaevlerinden birinci dereceden sorumlu olan yetkililere göre; 4 ve 5. Koğuşta kalan terör nitelikli tutuklu ve hükümlüler, 2 Eylül 1999 tarihinde sıkışıklığı bahane ederek adli tutuklu ve hükümlülerin kaldığı 7. Koğuşu, duvarını yıkarak, işgal etmişlerdir. Yine aynı yetkililerin ifadesine göre; 2 Eylül'den 26 Eylül'e kadar uzlaşma yoluyla bu fiili durumun sona erdirilmesine çalışılmış, ancak netice alınmayınca ve silah bulunduğu, cep telefonları marifetiyle dışarı ile haberleşildiği, direniş için tertibat alındığı, tünel kazıldığı iddiaları ve istihbaratının yoğunlaşması üzerine 26 Eylül günü müdahaleye karar verilmiştir. Ankara İl Jandarma Alay Komutanlığına bağlı güvenlik güçleri tertibat aldıktan sonra, cezaevi personeli arama yapmak istemiş, fakat tutuklular bunu reddetmişlerdir. Bunun üzerine cezaevi personeli geri çekilerek güvenlik güçleri harekete geçmiştir. Koğuşlara müdahale edilmeden önce anons ile teslim olmaları, direnişe son vermeleri istenmiş ama buna ateşle karşılık verilmiştir. Bunun üzerine güvenlik güçleri de silah kullanmak zorunda kalmışlardır. Tutuklular ateşli silah, kibrit kavlarından imal edilen patlayıcılar, LPG tüplerinden yapılan alev cihazları, muhtelif delici ve kesici aletlerle saldırıya geçmişler ve direnmişlerdir. Güvenlik güçleri gaz bombası ve

köpük kullanarak tutukluları etkisiz hale getirmeye çalışmışlar ama el yapımı gaz maskeleri kullanan tutuklular direnmeye devam etmişlerdir. Bunun üzerine zor ve silah kullanılarak müdahale edilmiştir. 04.00 civarında başlayan müdahale 11.00 civarında isyancılar etkisiz hale getirilerek bitirilmiştir. Sonuçta 1 subay, 4 astsubay, 4 uzman çavuş ve 5 er ve erbaş yaralanmış, ayrıca 10 tutuklu ve hükümlü ölmüş, 28'i de yaralanmıştır.

Operasyonu yöneten yetkililere göre ölenlerin üçü av tüfeği ile öldürülmüştür. Operasyondan sonra yapılan aramada bir av tüfeği bulunmuştur. Aynı yetkililer tarafından çatışmalar sırasında teröristler arasında tartışma çıktığının ve teröristlerin bazı arkadaşlarını öldürdüklerinin yaralı tutukluların ifadesi ile sabit olduğu ifade edilmiştir.

Ankara Merkez Kapalı Cezaevinde 26 Eylül 1999 tarihinde çıkan olaylarda yaralanan tutuklu ve hükümlüler de 7. Koğuşu işgal ettiklerini kabul etmektedirler. Komisyonumuzun dinlediği çatışmada yaralanan tutuklu ve hükümlüler, olaylardan aylarca önce koğuş isteklerini cezaevi yöneticileri ve Adalet Bakanlığı yetkililerine ilettiklerini; bu taleplerinde haklı olduklarını, koğuş talebi sırasında koğuşlarında 100 kişinin kaldığını, halbuki daha önce cezaevi yönetiminin 60 limitini koyduğunu ifade etmişlerdir.

Olaylara katılan tutuklularca, 7. Koğuşun işgalinden sonra idareye defalarca sayım verecekleri bildirilmesine rağmen idarenin sayım işlemini yapmadığı ifade edilmiştir. Görüşme taleplerinin de "devlet taviz vermez" gerekçesi ile reddedildiği ifade edilmektedir. Yaralı tutuklular; 7. Koğuştan çıkarılan adli tutuklulara yer bulma imkanı varken, idarenin buna yanaşmadığını bildirmişlerdir.

26 Eylül 1999 günü Ulucanlar Cezaevinde yaşanan olayları "katliam" diye niteleyen yaralı tutuklular o günkü olayları şöyle anlatmışlardır: "Cezaevi yöneticilerinin uzlaşmaya yanaşmaması ve son iki gün boyunca çatılarda jandarmanın keşif yaptığını gözlediğimizden bir saldırı olacağını bekliyorduk. Ancak uzlaşma olacağına dair de duyumlar ahyorduk. Çünkü ailelerimiz yöneticilerle görüşüyordu. Ancak olay günü saat 03.30 civarında jandarmanın yoğun bir şekilde tertibat aldığını gördük. Bir süre sonra hiç uyarı yapılmadan saldırı başladı. Biz de barikat kurarak kendimizi korumaya çalıştık. Ancak yoğun ateş, gaz bombası ve köpükle saldırıya uğradık. Bunun üzerine 4. Koğuşa geri çekildik. Güvenlik güçleri ateş etmeye devam etti. Teslim alınan arkadaşlarımız hem koğuşlarda hem tahliye esnasında koridorlarda ve en son bizleri topladıkları hamam denilen yerde ağır bir şekilde dövüldük ve işkenceye tabi tutulduk. Arkadaşlarımızın bir kısmı bu dövülme ve işkence sırasında ölmüştür."

Olayın yaşandığı koğuşlarda kalan ancak olaya katılmayan tutuklu ve hükümlüler de, "koğuş sıkışıklığının ciddi bir sorun olduğu, ancak işgal olayından sonra gerginliğin karşılıklı tırmandırıldığı, idarenin bir çözüme yanaşmadığı, kendilerinin bir provokasyonu fark ettikleri, tahliyeleri için defalarca başvurmalarına rağmen olay gününe kadar koğuşlarının değiştirilmediğini, olayın başlamasının çok ani olduğunu, teslim olun anonsları ve silah seslerinin birbirine karıştığını, olayın başlangıcında kendilerinin tahliyesi sırasında komutanların müdahalesine rağmen asker tarafından dövüldüklerini" ifade etmişlerdir. Aynı tutuklulardan bazıları "olaylara karışan tutuklu ve hükümlülerin de bazılarının silahla ateş ettiklerini, ateş edenleri

görmediklerini, ancak kullanılan silahların küçük silahlar olduğunu, içerden av tüfeği ya da otomatik tüfekle ateş edilmediğini, yakalananların ağır şekilde dövülüp işkence edildiğini" gördüklerini söylemişlerdir.

Komisyonumuzun görüştüğü, 7. Koğuştan çıkarılan ve olay yerine yakın olan adli tutuklu ve hükümlüler de, "olaylara katılan tutukluların silah kullandığını ancak içerden yoğun bir ateşin gelmediğini, tutukluların otomatik silah kullanımının söz konusu olmadığını" ifade etmişlerdir. Bu tutuklular "teslim olun, teslim olanlara kötü muamele yapılmayacaktır" tarzında anonlar duyduklarını söylemişlerdir.

Ulucanlar Cezaevinde yaşanan bu olay başta tutuklu ve hükümlü aileleri olmak üzere tüm Türkiye'de infial uyandırmış, yurt dışında da ülkemiz açısından olumsuz eleştirilerin konusu olmuştur. Başbakanımızın ABD gezisi için yola çıktığı bir sırada patlak veren bu olay Türkiye'nin yurt dışındaki görünümü açısından son derece olumsuz bir gelişme olarak değerlendirilmiştir.

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, konuyu görüşmek için yaptığı toplantıda "bu kadar insanın niçin ve nasıl öldüğü, ölümler olmadan bu olayların önlenip önlenemeyeceği, cezaevlerine bu kadar silahın nasıl girdiği, bu olaylar sırasında ve sonrasında ciddi insan hakları ihlallerinin olup olmadığını" tespit etmek üzere bir çalışma yapmıştır. Tutanaklardan da anlaşılacağı gibi Komisyonumuz bu sorulara cevap aramıştır, ancak yukarıda belirtilen nedenlerden dolayı kısıtlı imkanlarla çalışabilmiştir.

Komisyon çalışmaları sırasında Adalet Bakanlığı ile sürekli yazışmasına rağmen, Ulucanlar Cezaevinde ölen tutuklu ve hükümlülere ait otopsi fotoğrafları ve video görüntülerine ulaşamamıştır .

18 Nisan 2000 tarihinde yapılan Komisyon toplantısı sırasında "26 Eylül 1999 tarihinde Ankara Merkez Kapalı Ceza ve Tutukevinde meydana gelen olaylarda ölen tutuklu ve hükümlülerin Adli Tıp Kurumu Ankara Grup Başkanlığı'nda yapılan otopsileri sırasında çekilmiş olan fotoğrafları ile kayda alınmış görüntülerini içeren video bantların birer kopyasının Komisyonumuzca değerlendirilmek üzere Adalet Bakanlığı'ndan istenmesine" ve "26 Eylül 1999 tarihinde Ankara Merkez Kapalı Ceza ve Tutukevinde meydana gelen olaylar sırasında ateşli silah yaralanması sonucu meydana gelen ölümlere neden olan atışların mesafesine ilişkin olarak Adli Tıp Kurumu Başkanlığınca yapılan veya yapılmakta olan inceleme sonuçlarının komisyonumuzca değerlendirilmek üzere Adalet Bakanlığı'ndan bir kez daha istenmesine" toplantıya katılan üyelerin oybirliği ile karar verilmiştir. Yapılan yazışmalar sonucu söz konusu belgeler Komisyonumuza gönderilmiş ve 15 Mayıs 2000 tarihli komisyon toplantısı sırasında Komisyon üyeleri ve bilirkişi olarak görevlendirilen adli tıp uzmanları tarafından incelenmiştir.

Komisyonumuzun yaptığı görüşmeler ve gözlemler ile ulaşabildiği belgelerden edindiği kanaat odur ki;

- Gerekçeleri ne olursa olsun Ankara Kapalı Ceza ve Tutukevinin 4 ve 5. Koğuşlarında kalan tutuklular koğuş işgali yaparak hem yasaları hem de 7. Koğuşta kalan kişilerin haklarını ihlal etmişlerdir. Ayrıca yarattıkları fiili duruma olay gününe kadar son vermeyerek gerginliği tırmandırmışlardır.

- Bunun yanında cezaevi yöneticileri ve Adalet Bakanlığı yetkilileri de, daha önceki benzer eylemlerde sergiledikleri yapıcı tavrı sergilememişlerdir. Koğuş sorunu gibi sorunların yeterli hassasiyet gösterilmediği için zamanında sonuca bağlanmamış olması 26 Eylül tarihinde yaşanan olaylara yol açtığı, cezaevi yöneticileri 2 Eylül ve devamında ortaya çıkan sorunun çözümü için yeterli özeni göstermedikleri, hatta eyleme katılmadığını bildiren bir grup mahkumu bile olay yerinden izole etme konusunda ilgisiz kalındığı izlenimi vermektedir.

- Daha sonra yapılan müdahale de amacını aşacak şekilde ağır olmuştur. Komisyonumuz, güvenlik güçlerinin silah kullanma zorunluluğunu kabul etmektedir. Ama bu müdahalede, müdahale edilen mekan ve direnenlerin durumu göz önüne alınarak başka yöntemler kullanılabilceğini düşünmektedir. Örneğin kullanılan gaz ve köpükle direnişin kırılması sağlanarak tutuklular etkisiz hale getirilebilirdi. Bu konuda gerektiği şekilde duyarlı davranılmamıştır.

- Ayrıca cesetlerde ve yaralılarıdaki darp izleri olaylar sırasındaki arbedede olacak şekilde görünmemektedir.

10 kişinin ölümü ve 40 civarında kişinin yaralanması ile sonuçlanan bu olay hakkında dava açılmıştır. Elbette bağımsız Türk yargısı olayı aydınlatacak ve sorumluları cezalandıracaktır. Davayı açan savcıların hazırladıkları iddianamede sadece olaya katılan tutuklu ve hükümlüler sanık olarak gösterilmektedir; yani sadece tutuklu ve hükümlüler suçlanmaktadır, ama olayda açıklama bekleyen pek çok soru, kuşku ve sorun bulunmaktadır. Bunlar şu şekilde sıralanabilir;

1. Koğuş işgali 2 Eylül 1999 günü gerçekleşmiştir. *"Müdahale için niçin 24 gün beklenmiştir?"* sorusuna yetkililer *"bu arada gerek tutuklu ve hükümlülerle gerekse aileleriyle temas kurulmuş kan dökülmeden uzlaşma olsun istenmiş, ama tutuklu ve hükümlüler geri adım atmamışlardır"* cevabını vermektedirler.

Ancak neyin üzerinde uzlaşılacağı belirtilmemektedir. Daha önceki benzer eylemlerde olduğu gibi bir uzlaşma arayışı olsaydı tutuklu ve hükümlülerin koğuş talepleri bir şekilde değerlendirilebilirdi. Örneğin, 7. Koğuştan çıkartılan kişiler başka koğuşa konulabilirdi ya da o günlerde görüşülen af kanunu tasarısı beklenir; rahatlayan cezaevinde koğuş sorunu kalmazdı. Nitekim koğuş işgali yapan tutuklu ve hükümlülerin koğuş taleplerinden başka bir isteklerinin olduğunu kimse söylememiştir. Aksine hem tutuklu ve hükümlüler (Olaylara karışmayanlar dahil) hem de koğuş işgali olayından sonra arabuluculuk yapan sivil toplum kuruluşlarının yetkilileri, sayım ve arama yapmaları için Cezaevi yöneticileri ve Adalet Bakanlığı yetkililerine defalarca başvurulduğunu ama bu isteklerinin kabul edilmediğini bildirmişlerdir.

Burada sorulması gereken bir soru da, Cezaevini gözetim ve denetim yetkisine sahip savcının

gerginliğin zirvede olduğu bir anda niçin izine ayrıldığıdır. Yetkililer, Savcının önceden yapılan planlama sonucunda izine ayrıldığını, ifade etmişlerdir. Bu cevap ikna edici değildir. Komisyonumuz, yetkililerce bu durumun araştırılması gerektiği kanaatindedir. Ayrıca komisyonumuz, müdahalenin niçin 26 Eylül 1999 günü, yani Başbakan'ın ABD gezisine çıktığı gün yapıldığı sorusunu sormuş, yetkililer bu soruya "tesadüf" cevabını vermişlerdir. Bu cevap tatmin edici değildir. Çünkü bu olay dolayısıyla ülkemizin insan hakları konusundaki imajı olumsuz etkilenmiştir.

2. Operasyonu yöneten komutanlar içerden yoğun ateş geldiğinden buna uygun olarak ateş açıldığını söylemektedirler. Ayrıca üç tutuklunun av tüfeği kullanılarak arkadaşları tarafından öldürüldüğü ifade edilmektedir. Olaydan sonra yapılan aramalarda 1 adet kaleşnikof marka otomatik tüfek, 7 adet tabanca, 1 adet av tüfeği bulunmuştur. Ancak av tüfeği ve otomatik tüfek konusunda bazı kuşkuvar vardır. Öncelikle; otomatik tüfek ilk aramada bulunmamış, soruşturma yapan Bakanlık yetkililerine bir PKK'lı tutuklunun "*ilk ateş otomatik tüfekten açıldı*" ifadesinden sonra ortaya çıkarılmıştır. Sonra; eğer sözü edilen otomatik tüfek tutuklular tarafından kullanılmış olsaydı bu silahla güvenlik güçlerinin yaralanması gerekirdi. Oysa ateşli silahla yaralanan güvenlik güçleri tabanca mermisi ile vurulmuşlardır.

Yine av tüfeği kullanılmış ve iddia edildiği gibi bu tüfekle tutuklular üç arkadaşını öldürmüş iseler, niçin av tüfeği ile güvenlik güçlerine ateş etmemişlerdir?

Ayrıca yapılan aramalarda 61 adet dolu fişek, 41 adet boş kovan bulunduğu belirtilmektedir. Bunlar içeriden gelen ateşin derecesini belgeler. Kaldı ki operasyona katılan uzman personelin içeridekilerin ateş gücünü tahmin etmesi zor olmasa gerek. Bu durum, güvenlik güçlerinin içeridekilerin ateş gücünün çok ötesinde silah kullandığı izlenimi vermektedir.

Merak edilen konulardan biri de bu silahların cezaevine nasıl girdiğidir. Komisyonumuz bu soruyu sormuş, yetkililerden "*yiyeceklerle beraber, duvarlardan atılarak ya da bazı personelin marifetiyle girmiş olabilir*" cevabını almıştır. Ancak bu cevapların hiç biri tatmin edici değildir. Ve her bir cevap başka soruları içinde taşımaktadır. "*Otomatik tüfek gıda maddeleri ile nasıl girer?*", "*silahlar dış güvenlik ve iç güvenlik olmak üzere iki engeli birden nasıl aşmaktadır?*", "*Duvardan atılırken kuledeki nöbetçiler nasıl oluyor da görmüyor?*"

İçeride silah bulundurmak ve bunu güvenlik güçlerine karşı kullanmak suçtur; bunları yapan kişiler yargılanmalıdır. Ama "*içeriye nasıl silah giriyor?*" sorusu da sorulmalı ve bunun sorumluları da tespit edilerek bağımsız yargıya teslim edilmelidir.

Komisyonumuz, inceleme yaptığı Ankara Merkez Kapalı, Burdur, İstanbul Metris ve İstanbul Bayrampaşa cezaevlerinde "*içeriye nasıl silah giriyor?*" sorusunun cevabını aramış, bunun için tutuklu, hükümlü ve başta savcılar olmak üzere cezaevi çalışanlarına, dış güvenlikten sorumlu olan jandarmaya sorular yöneltmiştir. Sonuçta cezaevlerine sistemli ve organize bir şekilde silah ve diğer yasak maddelerin sokulduğu kanaati uyanmıştır. Çünkü iki kademede güvenliğin bulunması, herkesin gözünün birbirinin üzerinde olması ve sürekli birbirini kontrol etmesi bu işin, bir iki kişi tarafından, bir gardiyan veya bir jandarma erinin iş birliği ile yapıl-

masının mümkün olmadığını düşündürmektedir. Komisyonumuzca, cezaevlerine silah, uyuşturucu ve diğer yasak maddelerin, içinde tutuklu, hükümlü, iç ve dış güvenlik, hatta savcılarının ve bu tür işlerle ilgili dışarıdaki bazı kişilerin bulunduğu organize suç örgütleri tarafından sokulduğu, bunun için büyük paraların döndüğü düşünülmektedir. Bu kanaat, komisyonumuz tarafından İstanbul Cumhuriyet Başsavcısına iletilmiş, kendisi de bu değerlendirmeye zımnen katıldığını ifade etmiştir.

3. Ulucanlar Cezaevindeki operasyonu yöneten komutanlar *"ölümler olmadan netice alınmaz mıydı?"* sorusuna *"buna çalışıldı, göz yaşartıcı gaz kullanıldı, köpük sıkıldı, ancak gaz maskesi kullandılar, direndiler"* cevabını vermektedirler. Halbuki yine aynı yetkililer, nizami gaz maskeleri kullanmalarına rağmen bazı askerlerin zehirlendiğini söylemişlerdir. Yine cezaevi yöneticileri ve olaydan günler sonra koğuşlara giren kişiler gazdan etkilendiklerini söylemişlerdir. Bu durum, beklenilseydi etkisiz hale gelirdi ve ölümler olmadan olay biterdi, düşüncesini akla getirmektedir. Bu düşüncelerin iletildiği komutan, *"operasyon başladıktan sonra duraklayamazsınız, bu güvenlik kuvvetlerini sıkıntıya sokar, içerde yeniden hazırlık yaparlar"* cevabını vermiştir.

Hiç kuşku yok ki, bu söylenenler askeri açıdan doğrudur. Ancak bu aynı zamanda bu operasyonda kullanılan personelin eğitiminin bu tür olaylar için uygun olmadığını göstermektedir. Asker, her hangi bir yerde, örneğin dağlık bir alanda müsadereye girdiği terörist grubuna davrandığı gibi davranmıştır. Halbuki burada direnen tutuklu ve hükümlüler birkaç yüz metre kare alana 60-70 kişi sıkışmışlardır, dört duvar arasındadırlar, kaçacak yerleri ve yeniden mevzi sağlamaları için herhangi bir imkanları yoktur. Ayrıca yoğun gaz ve köpükten etkilenmişlerdir. Operasyonu yöneten albay, *"4.koşu temizlerken gazın etkisi ile içeride iki dakika durulamıyordu"* demiştir. *"Peki niçin gazı arttırıp tutukluların etkisiz hale gelmesini beklediniz?"* sorusuna ise *"maskeleri vardı"* cevabını vermiştir. Tutukluların yapma/uydurma maskelerle etkilenmedikleri bir ortamda, güvenlik güçlerinin nizami maskeler kullanıyor olmasına rağmen zehirlenmeleri inandırıcı değildir; burada çelişki vardır.

4. Komisyonumuz olayların cereyan ettiği koğuşlarda yaptığı incelemede yoğun çatışma izlerine rastlamamıştır. Tutukluların tüpleri lav silahı olarak kullandıkları ve güvenlik güçlerinin kapılardan girmesini engelledikleri söylenmektedir. Ancak kapılarda ciddi bir alev-yanık izine rastlanmamıştır.

5. Yetkililerin ifadelerinden operasyon kararında tünel kazıldığı istihbaratının etkili olduğu anlaşılmaktadır. Ancak tünel olarak gösterilen kazılmış yerler pek inandırıcı olarak görünmemiştir. Ortaya çıkarıldığı söylenen 7.5 metrelik tünel; 5. Koğuşun bahçesinden başlamaktadır ve koğuşun içine doğru gitmektedir. Niçin nöbetçi kulesinin görüşüne açık olan bahçeden başladığı, niçin koğuşun içine doğru kazıldığı anlaşılmamaktadır. İşgal edilen 7. Koğuşun mutfağında tezgahın arkasında "tünel için açacaklardı" diye tarif edilen kısmın da tünel olduğu iddiası tartışılabilir. Ayrıca, eylemler dolayısıyla güvenlik güçlerinin teyakkuzda bulunduğu, sürekli kontrollerin yapıldığı bir sırada tünel kazarak firar teşebbüsü pek akıllıca bir iş olmasa gerek.

6. Yetkililer delici ve kesici aletlerle askerlere saldırıldığını, hatta askerlerin şişlendiğini söylüyorlar, ancak alınan raporlarda delici ve kesici silah yarasına rastlanmamıştır. Bu durum, bu anlamda yakın bir çatışma ve boğuşmanın olmadığını düşündürmektedir. Operasyona karar verenlerden biri olan (Diğerlerinin; Vali, Emniyet Müdürü, Başsavcı ve MİT sorumlusunun olduğu söylendi) ve operasyonun başında bulunan Ankara İl Jandarma Alay Komutanı, "Ölülerde darp izi olması normal, çünkü bir arbeye yaşandı, karşı karşıya gelindi, onlar demir çubuklarla şişlerle saldırdı, güvenlik güçleri de cop kullandı" diyor. Fakat 5-6 saat süren bir arbeye ve çatışmada askerlerde de darp izi, demir çubuk, şiş ve benzer aletlerle yaralanma izi olması gerekirdi. Raporlarda şişle yaralanan tek bir güvenlik elemanı yok. Hem olaylara katılan hem de olayların dışında kalan tutuklu ve hükümlüler, hatta olayları gören adli tutuklu ve hükümlüler "yoğun bir şekilde dövme ve işkence yapıldığını (sopalarla, coplarla vurma, tekme-yumrukla vurma, yerlerde sürüklenme, yaralıların üzerinde gezme gibi)" ifade etmişlerdir. Bu durum, cesetlerdeki ve yaralılardaki izlerden, raporlardan açıkça belli olmaktadır.

Adli Tıp kurumundan alınan raporlar ve bu raporlar üzerinde komisyonumuzun görevlendirdiği adli tıp uzmanının yorumu, cesetlerde ve yaralılardaki darp izlerinin sadece bir arbeye esnasında ortaya çıkabileceklerin ötesinde olduğunu, bir kısmının sopalarla vurma ve yerlerde sürüklenme ile meydana geldiğini ortaya koymaktadır (Ek 2 ve 3). Nitekim otopsiler sırasında çekilen fotoğraf ve video görüntülerini inceleyen adli tıp uzmanlarından oluşan bir heyetin Komisyona sundukları ikinci değerlendirme raporunda bu hususları da kapsayan tespitlerde bulunmuşlardır. Rapora göre "otopsi yapılan tüm olgularda vücutta yaygın sıyrık, ekimoz, laserasyon şeklinde künt travmatik yaralar mevcut olup bunların çoğunun şekilsiz, bazılarının ise şekilli (ray şeklinde) lezyonlar olmak üzere travmaların uygulama şekli ve yöntemleri hakkında kanıt oluşturduğu; bu lezyonların bir kısmının iddia edildiği gibi karşılıklı kavga esnasında, bir kısmının da kişiye yönelik 'kaba dayak' olarak tanımlanan saldırılar sonucu oluşmasının mümkün olduğu" ifade edilmiştir. Aynı rapora göre "gerek ölümle sonuçlanan tutuklu kişilerin, gerekse yaralanan tutuklu ve görevli kişilerin muayenelerinde saptanan bulguların kapsam ve niteliği birlikte incelendiğinde, olay yerinin özelliği (cezaevi oluşu) dikkate alındığında, ölen kişilerde saptanan bulguların bir kısmının karşılıklı saldırılar sırasında oluşmasının mümkün olduğu, ancak özellikle ölen kişilerde saptanan bulguların genel olarak tıbbi açıdan uluslararası ve ulusal belgelerde "işkence" ve "öldürme amaçlı fiiller" şeklinde tanımlanan olgu türleri ile uyumlu oldukları" ifade edilmektedir. (Ek 3)

Komisyonumuzun günler sonra gördüğü yaralılardaki izler ve verilen adli tıp raporları olayda amacımı aşacak şekilde şiddet kullanıldığını açıkça ortaya koymaktadır.

Aynı bilirkişi raporunda otopsilerle ilgili şu yorum yapılmıştır;

"Ankara Adli Tıp Kurumunda yapılan otopsilerin tüm dünyada esas alınan "Minnesota Otopsi Protokolü"ne uygun yapılmadığı, olay yeri incelemesinin başlangıcından itibaren önemli temel kurallara uyulmadan, daha sonraki tıbbi ve laboratuvar incelemelerin sonuçlarını olumsuz etkileyecek şekilde yapıldığı, yapılan otopsilerde deri ve deri altı yumuşak dokuların "disseksiyon"unun yapılmaması, künt travmatik yaralardan ve yanıklardan histopatolojik

incelemeler için örneklerin alınmamış olduğu, söz konusu ölümlerin cezaevinde yaşanan olayların sonucunda meydana geldiği, insan hakları ihlali, işkence ve diğer birtakım önemli iddiaların bulunduğu ve otopside dış muayenede ateşli silah yaralanması, künt travmatik yaralanmalar ve kimyasal madde yanıkları gibi olağan dışı yaygın bulguların bir arada görüldüğü dikkate alındığında ayrıntılı bir otopsi prosedürünün şart olduğunun otopsiye katılan hekimlerce de düşünülmesi gerektiği, yapılan otopsilerin bu tip olgular açısından dünya standartlarına uymadığı, elbiselerin karşıması ve kaybolmasının atış mesafesi başta olmak üzere ateşli silah yaralarının tam olarak yorumlanmasını engellediği kanaatine varılmıştır."

Her ne kadar yasalara uygun olduğu söylene ve Yargıtay tarafından onaylanmış olsa da, otopsi esnasında avukat bulundurulmaması da aynı kuşuklara neden olmaktadır. Bazı hukukçular, yapılanı keşif olarak yorumlanarak avukat bulundurulabileceğini ifade etmişlerdir. Böylesine kamuoyunun hassas olduğu ve spekülasyonlara açık olan bir olayda; devlet memuru olmayan (Çünkü burada devlet bir şekilde taraftır) kişilerin, örneğin avukatların ve/veya adli tıp uzmanlarının bulundurulması bu kuşukları önleyebilirdi. Burada ister istemez "*cesetlerin durumu saklandı*" izlenimi ortaya çıkmıştır.

7. Aynı şekilde olayların da videoya kaydedildiği iddiaları mevcuttur. Bu iddia "*olayları videoya çeken astsubay elinden yaralandı*" sözü ile bir yetkili tarafından da ifade edilmiştir. Ancak İl Jandarma Alay Komutanı ve diğer yetkililer olayları kameraya almadıklarını söylemiş ve dolayısıyla herhangi bir kaset de vermemişlerdir. Komutanlar, fotoğrafların çekildiğini söylemişlerdir, ama komisyonumuza gösterilen az sayıda fotoğraf olaylarla ilgili değil olaylardan sonra çekilen fotoğraflardır. Ve olay hakkında bir bilgi vermemektedirler.

Operasyona komuta eden Yarbay, kadın tutuklu ve hükümlülerin bazı askerleri şişlediklerini, bir askerin LPG tüpünden yapılan alev silahı ile tutuştuğunu ve zor söndürdüklerini söylüyor ama alınan raporlarda şişe yaralı ve yanık yarası olan asker mevcut değildir.

8. Adalet Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığı yetkilileri olayın, yani 26 Eylül 1999 günü yapılan müdahalenin sebebini "*yoğun tünel istihbaratı, firar hazırlığı vardı*" olarak bildiriyorlarsa da, operasyonu yöneten Yarbay "*harekatın gerekçesi nedir?*" sorusuna "*devlet otoritesinin tesis edilmesi*" cevabını vermektedir. Komisyonumuz bu cevabı son derece anlamlı bulmaktadır. Komisyonumuzun kanaati odur ki; 26 Eylül 1999 tarihinde Ankara Merkez Kapalı Cezaevinde yaşanan ve 10 kişinin ölümü, 40'a yakın kişinin yaralanması ile sonuçlanan olayların altında "*devlet otoritesinin tesis edilmesi*" amacı vardır.

Komisyonumuz cezaevlerinde bir otorite zaafiyetinden çok otoritenin yanlış kullanılması sorununun bulunduğunu düşünmektedir. Gerçekten cezaevlerimiz için her zaman ve her cezaevinde geçerli olan, cezaevlerindeki uygulamaları hukuki yapacak, dolayısıyla da cezaevlerindeki devlet otoritesini hukuk devletine uygun hale getirecek düzenli ve çağdaş bir mevzuat yoktur. Uygulamalar, cezaevini yöneten kişilere ve zamana göre değişmektedir. Hatta zaman zaman tutuklu ve hükümlülerle yöneticiler arasında anlaşmalar yapılarak bir tür kaynağı sakat hukuk oluşturulmaya çalışılmıştır. Nitekim yöneticiler değişince, bu anlaşmalar başkaları ile değişmek durumunda olmuştur. Bu durum cezaevlerindeki otorite-hak tartışmalarının kaynağı olmaktadır.

Ulucanlar Cezaevinde de, diğer cezaevlerinde olduğu gibi, bu tartışma yıllardan beri sürmektedir. Tutuklu ve hükümlüler "hak" aramaya devam etmişler; zaman zaman bu hak arama çok ileri gitmiş, hatta rehin alma, işgal gibi başkalarına zarar veren yasa dışı eylemlere ve açlık grevleri ve ölüm oruçlarına dönüşmüştür. Yetkililer de otorite tesisi konusunda farklı uygulamalar yapmışlar, zaman zaman ziyaretçi yasağı, mahkemeye götürmeme, avukatla görüştürmeme gibi hak ihlallerine kadar gitmişlerdir.

Aslında hem İçişleri Bakanlığı yetkilileri, hem Adalet Bakanlığı yetkilileri ve hem de sivil toplum örgütleri durumun içinden çıkılmaz bir kargaşaya doğru gittiğinin farkındadırlar. Bu nedenle özellikle son yıllarda mevzuata ve uygulamalara yönelik bazı çalışmalar yapılmıştır. F tipi cezaevleri ve Adalet, İçişleri ve Sağlık Bakanlığı arasındaki yeni protokol çalışması, başta Barolar Birliği olmak üzere sivil toplum örgütlerinin yaptıkları araştırmalar ve düzenledikleri sempozyumlar bu gayretleri açıkça ortaya koymaktadır.

Ancak öyle görünüyor ki, idarenin bazı birimlerinin yaptığı çalışmalarda otorite tesisi, güvenlik konsepti temel düşünceyi oluşturmaktadır. Hak ve insan hakları konusu ise kamuoyunun baskısı ya da Avrupa Birliği üyeliğinin gereği olarak görünmekte ve bu durumdan duyulan rahatsızlık saklanamamaktadır.

Nitekim olaylardan sonra Adalet Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığı arasında kaleme alınan ve cezaevlerinde uygulamaya konulan protokolde de "güvenlik" ön plana çıkmış, özellikle avukatlarla ilgili uygulamalar savunma hakkının kısıtlanması şeklinde yorumlanmış ve eleştirilere neden olmuştur.

Böyle bir gerginliğin oluşmasından birinci dereceden sorumlu olanlar; eğitimleri bu tür olaylara müdahale için uygun olup olmadığı tartışılabilir olan jandarmayı böyle bir operasyona davet etmişlerdir ve neticede 10 kişi ölmüştür. Elbette bu operasyonda amacını aşan bir muamelenin olup olmadığı, insan haklarına yönelik bir ihlalin olup olmadığı önemlidir; bunlar ortaya çıkarılmalıdır. Komisyonumuz da zaten bunun gayreti içinde olmuştur. Yapılması gereken; bu gerginliğe neden olan anlayışın sorgulanması ve uygulamaları ile bu gerginliği tırmandıran sorumluların ortaya çıkarılmasıdır.

Ankara Merkez Kapalı cezaevinde zaman zaman tutuklularla protokol imzalama gibi yetkilerini aşan uygulamalar yapan, koğuşlara silah girmesini önleyemeyen, zamana ve kişiye göre değişen uygulamalarla hak ihlallerine neden olan ve son eylemi uzlaşma ile bitiremeyen cezaevi ve Bakanlık yetkilileri, Ankara Merkez Kapalı Cezaevinde yaşanan ölüm olaylarından sorumludurlar. Elbette bağımsız yargı kararını verecektir, ama bu olaylardan bütünüyle olayda ölen ve yaralananları sorumlu tutmak sadece onları yargılamak, cezaevi gerçeğinden kaçmak anlamına gelecektir.

Hiç kuşku yok ki sorunu kökten çözecek olan siyasi otoritedir. Siyasi otorite, cezaevi gerçeğini olduğu gibi masaya yatırmalı ve sadece "güvenlik endişesi" ile değil aynı zamanda "insan hakları" duyarlılığını da öne çıkararak çağdaş bir Türk infaz sistemini oluşturmalı ve Avrupa normlarına uygun cezaevlerini kurmalıdır.

9. Ankara Merkez Kapalı Cezaevinde 26 Eylül 1999 günü yaşanan ve 10 kişinin ölümü ile sonuçlanan olay, resmi raporlara ve savcının hazırladığı iddianamede geçtiği gibi, cezaevi yöneticilerinin arama yapmak için jandarmadan yardım istemeleri ve koğuş işgali yapan eylemcilerin direnmesi sonucunda bir anda ortaya çıkmış değildir. Operasyona komuta eden Binbaşının ifadesine göre; 20 gün boyunca müdahale planı yapılmış, keşifler ve toplantılarda konu gardiyan ve müdürlerle ayrıntılı olarak tartışılmıştır. Yani olay, aramanın güvenliği için çağrılan güvenlik güçlerine saldırıldığı için bir anda çıkmış değildir. Öyle olsaydı hazırlıklı olmayan güvenlik güçleri silah kullanmak zorunda kalır ve 10 kişinin ölümü açıklanabilirdi. Ancak Ulucanlar'da böyle olmamış müdahale için günlerce hazırlanılmış, yeterli sayıda personel getirilmiş, hatta özel hareket birliğinden de takviye alınmıştır. Bu durumda bu kadar ağır sonuç ortaya çıkmamalıydı. Elbette güvenlik güçleri arasında ölümün ve ağır yaralanmaların olmaması sevindiricidir. Ama bu operasyonun başarılı olduğu anlamına gelmez. Çünkü her ne kadar yasa dışı bir eylem yapıyor olsalar da cezaevindeki tutuklu ve hükümlülerin can güvenliği Devlete, dolayısıyla da güvenlik güçlerine emanet edilmiştir; yani bu operasyonda ölen insanların can güvenliğinden Devlet sorumludur.

Devletin can güvenliğinden sorumlu olduğu insanlardan 10 unun ölmesi, çoğu ağır 30'a yakınının yaralanması müdahalenin başarılı olmadığı izlenimini vermektedir. Beklenirdi ki, bu planlama ve hazırlık döneminde müdahaleyi kansız sonuçlandırarak tedbirler alınmış olsun.

10. Aslında Ankara İl Jandarma Alay Komutanlığı kendi alanı olan güvenlikle ilgili uyarılarını önceden yapmıştır. Komutanlık, Adalet ve İçişleri Bakanlığına değişik zamanlarda yazdığı yazılarda "Devlet otoritesinin tesisi, Ankara Merkez Kapalı Cezaevinin teröristler için eğitim odağı olmaktan çıkarılması, her an çıkabilecek firar, isyan ve rehin olaylarının önlenmesi" konularında tedbir alınmasını istemiştir. Komutanlık bu yazıları ile sorumluluk alanları olan güvenlik konusunda görevini yapmıştır. Ancak herkes biliyor ki cezaevlerimizde güvenliğin dışında da ciddi sorunlar vardır. Her şeyden önce cezaevlerine koyduğumuz insanların beslenme ihtiyacını asgari ölçülerde (aç kalmayacak) karşılayacak ödenek bile ayırmıyoruz. 1999 yılında günlük 500.000 TL.'lik bir iâşe bedeli ayırmışız ki bu para ile üç öğün yiyecek temini mümkün değildir. İmkanları olanlara aileleri yiyecek göndermektedir. Ama imkanları olmayanların karınlarının doyması "varlıklı ve itibarlı" olarak tanımlanan kişilerin insafına bırakılmaktadır.

Yine cezaevlerinde değişik nedenlerden (binaların yetersizliği, yöneticilerin yanlış ve kasıtlı uygulamaları, örgütlerin baskısı, iç güvenlik ve dış güvenlik arasında koordinasyonun olmaması, personel ve diğer imkanların yetersiz olması, personelin eğitim eksikliği vb.) kaynaklanan ciddi sorunların bulunduğu bilinmektedir. Bu sorunlar zaman zaman ciddi hak ihlalleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Komisyonumuz Ankara Merkez Kapalı Cezaevinde yaptığı incelemeler sırasında, vücudunda şarapnel parçası ve buna bağlı açık yarası bulunan bir tutuklunun iki yıldan beri tedavi edilemediğine tanık olmuştur. Bu kişi bazen personel olmadığından, bazen araç temin edilemediğinden zamanında (randevu alındığı zamanda) doktora ve tetkike götürülemediği görülmüştür.

Cezaevlerinde her gün temizlik, havalandırma, sağlık (revire ve hastaneye gitme) savunma (avukatla görüşme ve mahkemeye gitme), sosyal-kültürel etkinlikler (dergi, gazete, kitap, spor vb) gibi çok sayıda sorun yaşanmaktadır. Tutuklu ve hükümlülerin düzenli işkence gördüklerine dair iddialar hiç eksik olmamaktadır. Bırakınız terör nitelikli hükümlüleri, bilgisine başvurduğumuz adli tutukluların bir kısmı *"sizinle konuşurum ama, siz gittikten sonra, beni burada ne yaparlar"* demiştir.

11. Olaylara katılmayan örgütlere mensup tutuklu ve hükümlüler *"provokasyonun olduğunu sezdik, operasyonun olacağını biliyorduk; bizi başka koşullara vermeleri için onlarla; yani müdür ve Adalet Bakanlığı yetkilileri ile defalarca konuştuk, onlar 'size bir şey olmayacak, sizi yaluturuz' şeklinde bize güvence verdiler"* ifadesini kullanmışlardır. Bu ifadelerden idare tarafından baştan itibaren bir operasyonun planlandığı anlaşılmaktadır.

Yaralı tutuklu ve hükümlülerin, "terör suçlularını sindirmek, devlet otoritesinin tesis edildiği havasını vermek ve F tipi cezaevlerinin kamu oyuna kabul ettirilmesi" gibi amaçlarla bu olayın bu boyuta kasıtlı olarak getirildiği iddiası elbette kabul edilemez. Ancak başta tutuklu, hükümlüler ve Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürü olmak üzere Adalet Bakanlığı yetkilileri komisyonumuzca yapmış oldukları görüşmelerde sözü sık sık F tipi cezaevlerine getirmişlerdir; sürekli olarak çözümün F tipi cezaevleri olduğunu vurgulamışlardır; F tipi cezaevlerine geçilmezse bu tip olayların tekrarlayabileceği anlamına gelen ifadeler kullanmışlardır.

12. Gerek alınan ifadeler, gerek yaralılar üzerinde yapılan gözlemler, ve adli tıp raporları güvenlik güçlerinin şiddet kullandıklarını ortaya koymaktadır. Cesetlerde ve yaralılarda arbede ve boğuşma esnasında olması beklenenin ötesinde darp izleri bulunmaktadır; bu darp izlerinin bir kısmının sert bir zeminde sürüklenme ile ortaya çıkabileceği rapor edilmiştir. Ayrıca yaralıların koridorlarda sürüklenerek taşındığı ifadeleri mevcuttur (Ek 2 ve 3). Yine cesetlerde ve yaralılarda alev yanığı olmayan yanık izlerine rastlanmıştır. Adli tıp uzmanları, bu yanık izinin alev ya da haşlanma yanığı olmadığı; dehidrate bir yanık olduğu ve sülfirik ya da nitrik asitle olabileceğini bildirmişlerdir. Ayrıca cesetlerde ve yaralılarda hem kurşun yarası hem de yaygın darp izleri bulunmaktadır. Bu yaraların hangisinin önce meydana geldiğini kestirmek mümkün değildir ama bunlar yaralıların sonradan darp edilmiş olabileceğini düşündürmektedir.

Bütün bunlar olayda amacını aşacak şekilde şiddetin kullanıldığı, işkence edildiği kuşkusunu doğurmaktadır. Yaralılar hastaneye kaldırılmadan önce tedavileri ile uğraşan doktorlar, yaralıların toplandığı "hamam" diye tabir edilen bölümde yaralıların kendilerini *"siz buradan çıkmayın yaralarımıza basarak eziyet ediyorlar"* dediklerini ifade etmişlerdir. Sadece olaya karışan yaralı tutuklu ve hükümlüler değil, olaylara karışmayan tutuklu ve hükümlüler de olaylardan sonra koridorlardan geçirilirken ve toplanma yerlerinde askerlerin şiddet kullandıklarını söylemişlerdir. Nitekim adli tıp uzmanları tarafından cesetlerde ve yaralılarda ray şeklinde ekimozlar, yuvarlak cisim ve dipçik izleri, genel beden ve kafa travması, çene kemiği kırığı ve oksijensiz kalma izlerinin bulunduğu belirtilmiştir. (Ek 2 ve 3)

13. Yaralıların olay yerinden çıkarılmasının ve tedavilerinin gecikmiş olduğu konusunda

kuvvetli işaretler vardır. Adli tıp uzmanlarının yapmış olduğu ölü muayenelerine göre üç vaka hariç, ölümler 09.30 dan sonra meydana gelmiştir. Elbette kesin bir şey söylemek mümkün değildir ama ölümlerin 09.30 dan sonraki bir saatte meydana gelmesi ve yoğun çatışmaların bu saatten önce bitmiş olması; bu insanlara tıbbi müdahalede gecikilmiş olduğunu göstermektedir. Ölümlerin bazılarının kanamadan olduğu rapor edildiğine göre ölü sayısının artmasında yaralılara zamanında müdahale edilememesinin etkili olduğu açıktır.

Hastaneye götürülen yaralıların tedavilerinde de sorunlar çıkmıştır. Güvenlik güçlerinin güvenlik amacıyla almış oldukları tedbirler (muayene ve tedavi odalarına girmeleri, yaralılarından bazılarının ayaklarından kelepçelenmesi gibi) tedavileri zorlaştırmıştır. Bazı yaralılar tedavileri reddetmişler ve bu durum da hayati tehlikeleri arttırmıştır.

14. Komisyonumuz, olayın 19. Gününde Ankara Kapalı cezaevinin 14. Koğuşunda gördüğü yaralılarda olaydan kalma ağır darp izlerinin yanında yeni ortaya çıkmış darp izlerine de rastlamıştır. Yaralarının bir kısmı tedavileri bitmeden hastaneden çıkarılıp bu koğuştaki hücrelere konmuşlardır. Halbuki Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğünün komisyonumuza verdiği bilgi notunda tüm yaralı tutuklu ve hükümlülerin tedavilerinin tamamlandığı bildirilmişti .

Cezaevi yetkilileri (sorumlu ve denetim yetkisine sahip savcı ve müdür) komisyonumuzun 14. Koğuşa girmesini istememiş, bu konuda tartışma çıkmış, komisyonumuz, bir saate yakın bahçede bekletildikten sonra 14. Koğuşa girebilmiştir.

Komisyonumuzun 14. Koğuşta gördükleri, cezaevlerindeki durumu ve nelerin yapılabileceğini göstermesi açısından ibret vericiydi. Uzun koridora açılan 3-4 metre kare büyüklüğündeki hücrelere 2 ya da 3 kişi konulmuştu. Hücrelerin tuvalet kapıları ve dışarıya açılan küçük pencerelerin camları yoktu; odalar ısıtılmıyordu. Hücrelerinden çıkarılmadıklarından dolayı açlık grevinde olan yaralı tutuklu ve hükümlüler arasında tansiyonu 5 civarında olan ağır hastalar da vardı. Cezaevi doktoru, bu hücrelerde insanın yaşayamayacağını söylediğini hatta rapor ettiğini beyan etmektedir. Doktorun bu raporunu dikkate almayan Cezaevi yöneticileri oldukça duyarsız davranıyorlardı.

Bu hücrelere konulan tutuklu ve hükümlülere kötü muamele yapılmakta olduğu, Komisyonumuzun görüştüğü adli tutuklu ve hükümlülerin ifadeleri ile de doğrulanmıştır.

Açlık grevinde olan tutuklu ve hükümlüler ilaç almayı da reddettiklerinden aralarındaki bazılarının yaraları iltihaplanmış, tehlike arz eder noktaya gelmiştir. Komisyonumuz bu durumu aynı gün Adalet Bakanı sayın Hikmet SAMİ TÜRK'e arz etmiş ve bu manzaraya son verilmesini istemiştir. Sayın Bakan'ın Komisyonun huzurunda Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğüne talimat vermesine rağmen Komisyon üyelerinin sürekli takibi ve uyarısı sonucunda ancak 6 gün sonra erkek tutuklu ve hükümlülerin başka cezaevlerine sevkleri, bayanların da yeniden koğuşlara konması mümkün olabilmiştir. Bu şekilde açlık grevi sona erdirilmiş yeni ölümlerin ortaya çıkması önlenmiştir.

15. Komisyonumuzun 14. Koğuştaki incelemesi sırasında infaz koruma memurları ile tatsız tartışmalar yaşanmıştır. İnfaz koruma memurları, komisyonumuzun tutuklu ve hükümlülerle yalnız görüşmesini engellemeye çalışmışlardır. Son derece gergin oldukları gözlenen infaz koruma memurları, bu tip komisyonların sadece mahkumların insan haklarını araştırdıklarını; hiç kimsenin infaz koruma memurlarının haklarını aramadığını, sıkıntıları ile ilgilenmediğini söylemişlerdir

Komisyonumuz gerek cezaevlerinde yaptığı görüşmelerde gerekse daha sonra yaptığı araştırmalarda cezaevlerinde 12 saat mesai yapan infaz koruma memurlarının çok ciddi sorunlarının bulunduğu; bu durumun cezaevlerinde yaşanan istenmeyen olayların önemli sebeplerinden biri olduğu kanaatine ulaşmıştır.

Cezaevlerinde çalışan infaz koruma memurları, gerek eğitimleri, gerek ellerindeki imkanlar, gerekse aldıkları maaş yaptıkları işin tabiatına uygun değildir. Her şeyden önce infaz koruma memurları hem görev başında hem de dışarıdaki yaşamlarında can güvenliği açısından tehdit altındadırlar ve kendilerinden bu tehdidi savuşturacak imkanlardan yoksundurlar. 12 saat çok zor şartlarda mesai yapıyor olmalarına rağmen aldıkları ücret çok düşüktür. Bu nedenle hem terör örgütleri hem de çıkar amaçlı örgütler ve varlıklı tutuklu ve hükümlüler karşısında zayıftırlar. Komisyonumuzun yaptığı incelemeler sırasında gerek tutuklu ve hükümlüler, gerekse yetkililer tarafından bu durum açıkça ifade edilmiştir.

Komisyonumuz, infaz koruma memurlarının özlük haklarının düzeltilmesi, ücretlerinin iyileştirilmesi, güvenlikleri konusunda tedbir alınması ve eğitimlerinin geliştirilmesinin, cezaevlerindeki olayların önlenmesi açısından acil olarak alınması gereken tedbirlerden olduğu kanaatine varmıştır.

16. Komisyonumuz, Ulucanlar cezaevinde en son yaşananlar dahil cezaevlerindeki tüm olaylarda idare ve güvenlik konusunda var olan kargaşanın önemli bir etkisinin olduğuna inanmaktadır. Nitekim Komisyonumuzun heyetlerin yapmış olduğu incelemede bu durum açıkça görülmüştür. Bilgilerine başvurduğumuz ve yetkili olması gereken insanlar sorumluluğu başkasına atarak susmaktadır. Örneğin; *"niçin 1993 yılından beri sağlıklı bir arama yapılamıyor"* sorusunu yönelttiğimiz herkes, *"bize sormayın"* cevabını veriyor. Müdür *"ben bilmem, Bakanlık yetkililerine sorun"*, Savcı *"benim buradaki konumum belli değil, niçin buradayım bilmiyorum"*, Bakanlık yetkilileri *"yapılması lazım, kamuoyu baskısı var"*, jandarma *"ben iç güvenlikten sorumlu değilim"* demişlerdir.

O zaman cezaevlerini kim yönetiyor? Bu soru havada kalıyor; belli bir sorumlu, işin sahibi bir merci olmadığından sorunlar çözümsüz kalmakta; olaylar çıkınca da sorumlu yetkililer bulunamamaktadır.

Ayrıca iç güvenlik ve dış güvenliğin farklı olması günlük rutinlerin yapılmasını zorlaştırdığından ciddi hak ihlalleri karşımıza çıkmaktadır. Örneğin; aramalarda kargaşa çıkmakta; sevklerde koordinasyon bozukluğuna bağlı sorunlar yaşanmaktadır. Yine jandarma ile cezaevi idaresi arasında bir yetki ve sorumluluk kargaşası oluşmakta bu da işleri zorlaştırmaktadır.

Komisyonumuz bu durumun düzeltilmesi, yetki kargaşasının giderilmesi, cezaevi güvenliği ve idaresinin tek mercide toplanmasının cezaevlerindeki olayların önlenmesi ve cezaevi koşullarının düzeltilmesi için zorunlu olduğu kanaatindedir.

17. Komisyonumuzun ziyaret ederek görüşme yaptığı cezaevi yöneticileri ve dış güvenlikten sorumlu jandarma yetkililerinin bir kısmı açıkça bir kısmı da zımnen "*bazı çevrelerin (Meclis, Sivil Toplum Örgütleri ve Avrupa Ülkeleri) insan hakları hassasiyeti ve baskıları olmazsa biz otoriteyi sağlarız*" demişlerdir. Bir güvenlik görevlisi "*hesap sorulacağından korkmazsak biz bu işi bir günde bitiririz*" ifadesini kullanmıştır. Komisyonumuz bu yaklaşımı çok tehlikeli bulmaktadır. Öyle anlaşılıyor ki işin birinci dereceden sahibi olan bazı görevlilerin insan hakları konusunda herhangi bir duyarlılıkları yoktur. Hatta insan hakları konusunda duyarlılık gösteren çevreleri (Meclis, Sivil Toplum Örgütleri, Avrupa'daki benzer kuruluşları vb.) karşı taraf olarak görmektedirler.

Bu psikoloji son derece sakıncalı bulunmuştur. Ancak bu psikolojinin oluşmasında bu çevrelerin ve basının anlaşılabilir yaklaşımının da etkisinin bulunduğu açıktır. Bir cezaevi müdürü "bir kere de bizim sorunlarımıza sahip çıkın" diyerek bunu açıkça ifade etmiştir. Cezaevi yöneticileri demokratik kamuoyu ve kuruluşların kendilerinin sıkıntıları ile ilgilenmediği, hükümetlerin ve parlamentonun imkanlarının iyileştirilmesi için fazla bir şey yapmadığına inanmaktadırlar.

Bu şekilde sorunları birlikte çözecek kişi ve kuruluşlar rakip kutuplar haline gelmekte, inatlaşmalar artmaktadır; kısır döngüye girildiğinden yapılan her hareket ve girişim, işi daha da içinden çıkılmaz hale getirmektedir.

Komisyonumuz cezaevlerinin şartlarının düzeltilmesi ve olayların önlenmesi için siyasi iradenin olaya el koyması ve güvenlik ile insan haklarının örtüştüğü bir yaklaşımla radikal bir çözümü yürürlüğe koyması gerektiğine inanmaktadır. Ancak maalesef bu güne kadar siyasi irade konunun ele alınışında böyle bir çözüm üretmemiştir. İş genellikle, konuları gereği olaya sadece "güvenlik" endişesi ile bakan kurumlara-bürokrasiye havale edildiğinden her hangi bir mesafe alınamamıştır.

18. Ulucanlar cezaevinde 2 Eylül'de gerçekleştirilen koğu işgalinden sonra 26 Eylül'deki olaylar ve sonrasındaki gelişmeler hakkında kamuoyuna yeteri kadar bilgi verilmemiştir. Kamuoyuna bilgi verilmesi bir yana olayı inceleyen TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu üyelerinden de bazı bilgiler ve belgeler saklanmıştır. Bilgi eksikliği olaylar hakkındaki spekülasyonların yapılmasına neden olmakta, bu durum da kuşkuları arttırarak gerginliği tırmandırmaktadır. Bu kapalılık mutlaka aşılmalıdır. Eğer cezaevindeki sorunlar çözülmek isteniyorsa başta tutuklu ve hükümlü yakınları ve sivil toplum kuruluşları olmak üzere kamuoyu bilgilendirilmelidir.

19. Komisyonumuz Ulucanlar Cezaevinin olaylar nedeniyle terör nitelikli hükümlü ve tutukluların koşullarını incelemiştir; ancak bu arada adli tutuklu ve hükümlülerin durumlarını da görme imkanı bulunmuştur. Özellikle Bayrampaşa cezaevinde terör nitelikli tutuklu ve hükümlüler ile organize suçlar dolayısıyla cezaevinde bulunanların şartlarının diğerlerine göre

nispeten daha iyi olduğu görülmüştür. Terör ve organize suçlardan tutuklu ve hükümlü olanlar koğuşlarda 20 kişi civarında kalıyor olmalarına rağmen aynı büyüklükteki koğuşlarda 70-80 hatta 100 civarında adli tutuklu ve hükümlü kalmaktadır. Bayrampaşa cezaevinin "karantina" diye tabir edilen koğuşunda (150 metrekare civarında) 200'e yakın insan barınmaktaydı. Havalandırmaya çıkarılmayan bu insanların bir kısmı son derece bakımsız olan koğuşta beton üzerinde yatıyordu. (Komisyon üyelerimizin girişimi ile daha sonra bu koğuş kısa sürede onarılarak insan barınabilir bir mekan haline getirilmiştir.)

Öyle anlaşılıyor ki terör suçlarından tutuklu ve hükümlüler aralarındaki dayanışma sayesinde, organize suç nedeniyle yatanlar da güçlerini kullanarak cezaevinde normal adli mahkumlara göre daha rahat yaşamaktadırlar. Özellikle maddi durumları iyi olmayan adli tutuklu ve hükümlüler, cezaevi yöneticilerinin ve mafya diye tabir edilen kişilerin insafına terk edilmişlerdir.

20. Komisyonumuzun inceleme yaptığı Metris ve Burdur cezaevinde yapılan yönetim değişikliğinden sonra huzursuzlukların başladığı ifade edilmektedir. Öyle anlaşılıyor ki, daha önce, cezaevi yöneticileri ve Bakanlık yetkilileri arasında varılan anlaşmalarla tutuklu ve hükümlülerin bazı taleplerine cevap verilmişti. Ve bu nedenle bu cezaevlerinde nispi bir sükunet ortamı vardı. Yeni yöneticiler, *"mevzuatla böyle bir şey yok"* gerekçesi ile bu hakları kısıtlayınca sıkıntılar da başlamış gibi görünmektedir. Metris cezaevinden sorumlu olan Bakırköy Cumhuriyet Savcısı ile Burdur Cezaevi Müdürü bunu açıkça söylüyorlar; cezaevlerindeki gerginliklerin sebebi olarak *"önceki yöneticilerin vermiş oldukları tavizleri"* gösteriyorlar. İstanbul Cumhuriyet Başsavcısı da, Bayrampaşa'da şu anda yaşanan gerginliklerin sorumlusu olarak, daha önce Cezaevinin gözetim ve denetim yetkisine sahip olan bir savcuyu gösteriyor. Başsavcıya göre; bu eski savcı keyfi ve kural tanımaz yönetimiyle tutuklu ve hükümlüleri serbest bırakmış cezaevindeki devlet otoritesini sarsmıştır. Şimdi normal kurallar uygulanmaya başlayınca şikayetler ve olaylar da başlamıştır.

Benzer tablo hemen hemen bütün cezaevlerinde görünmektedir. Tutuklu ve hükümlüler; son zamanlarda cezaevi yöneticilerinin tutumlarının değiştiğini; önceden tanınan hakların bir anda yok sayıldığını; artık cezaevinde gündelik normal işlerde bile zorluklar çıkarıldığını, gereksiz üst aramaları yapıldığını, koğuş aramalarında çok sert davranıldığını, eşyaların kullanılamaz hale getirildiğini, daha önce verilen yayınların kısıtlandığını, ziyaretçi ve avukat görüşmelerinde zorluklar çıkarıldığını ifade etmektedirler.

Komisyonumuzun bu durumun doğru olup olmadığı sorusunu yönelttiği cezaevi yöneticileri, yapılanların doğru olduğunu, *"önceki uygulamaların demokratik kamuoyu ve siyasilerin baskısı ile yapılan yanlışlıklar"* olduğunu, bu durumun *"devlet otoritesini zaafa uğrattığını"*, şimdi bunu düzelttiklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca Komisyonumuzun görüştüğü tüm cezaevi yöneticileri ve Bakanlık yetkilileri kesin çözümün F tipi cezaevleri olduğunda ısrar etmişlerdir.

Öte yandan, Ulucanlar'da 10 kişinin ölümünden sonra Adalet bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğünün İnsan hakları İnceleme Komisyonuna gönderdiği 19 sayfalık bilgi notunda, Ulucanlar'daki ölümlerle ilgili 3 sayfalık kısa bilgiden sonra (ki bilginin çoğu ölen-

lerin ve yaralıların ismi ve yakalanan malzeme ile ilgilidir) 16 sayfada F Tipi cezaevlerinin gerekliliği anlatılmaktadır. Halbuki can güvenliğinden devletin sorumlu olduğu 10 kişi ölmüştür ve komisyon bu ölüm olayları ile ilgili bilgi istemektedir.

Bu durum cezaevlerimizde son günlerde tırmanan gerginlikle F tipi cezaevleri için kamuoyu oluşturma isteği arasında ilişki bulunduğu hususunda kuşku uyandırmaktadır.

21. Bayrampaşa cezaevinde 20 Eylül 1999 tarihinde meydana gelen ve 7 kişinin ölümü ile sonuçlanan olayın üzerindeki sis perdesi kalkmış değildir. Olayda bir tutuklu koğuşundan çıkarak 10 civarında kapalı şebeke kapısından geçerek cezaevi müdürünün odasında yemek yiyen başka bir tutuklu olan hasmını öldürmüştür. Sonra ölen ve öldüren kişilerin adamları yine cezaevinin bir başka bölümünde karşı karşıya gelerek çatışmışlar, bu çatışma sonucunda 6 kişi ölmüştür. Bütün bunlar olduktan sonra da jandarma olaylara el koymuş ve cezaevinde sükunet sağlanmıştır.

Cezaevine bu kadar silah nasıl giriyor diye soruyoruz ama bu soru kadar önemli başka sorular da var. Öldürülen kişi cezaevi müdürünün odasında ne arıyordu? Öldüren, 300 metre civarında olan ve arada 10'un üzerinde kapalı kapının bulunduğu mesafeyi nasıl geçmiştir? Her kapıyı geçerken arama yapıldığına göre, bu kişinin silahlı olduğu nasıl anlaşılmamıştır? Diğer silahlı kişiler kapalı kapıları geçip nasıl çatışmaya giriyorlar, bütün bu olaylar ne kadar sürede meydana gelmiştir? Bu olaylar olurken, iç güvenlikten sorumlu olan infaz koruma memurları silahsız olduklarından yetersiz kaldıkları kabul edilse bile, niçin dış güvenlik müdahale etmemiştir? Bu sorulara *"iki tane gardiyanla işbirliği yapmışlar, bu görevliler hakkında soruşturma açıldı"* diyerek cevap verilirse cezaevlerinde yaşanan sorunlara çözüm bulunamaz.

Komisyonumuzun konu ile ilgili görüştüğü İstanbul Cumhuriyet Başsavcısı, *"öldürülen Kenan Ali Gürsel'in olaylardan önce cezaevini yönettiğini, personeli korkuttuğunu, cezaevinde her istediğini yaptığını"* söylemiştir. Bu kişi bunu nasıl yapıyor; kimlerle birlikte yapıyor ve cezaevini yönetmekten ne kast ediliyor?

Gerek tutuklu ve hükümlülerin ifadeleri, gerek yöneticilerin söyledikleri ve gerekse adliyeye yansıyan olaylardan anlaşıldığı kadarıyla silahtan cep telefonuna, uyuşturucudan rahat koğuş ve izinli çıkmaya kadar cezaevlerinde büyük rant sağlayan yasadışı işler yapılmaktadır. *"Cezaevini yönetmek"*ten kasıt bu rantın sevk ve idaresi midir? Peki, bu insan bütün bu işleri yalnız mı yapmaktadır; yöneticiler, iç ve dış güvenlikten sorumlu olanlar bu işlerin neresindedir? Cezaevinin gözetim ve denetim yetkisine sahip Savcısı ve Başsavcı, organize yapıldığı anlaşılan bu sevk ve idare işini hiç mi duymuyorlar? O zaman 8 saat cezaevinde mesai yapan savcı neyi denetliyor?

Kenan Ali Gürsel öldürüldüğüne göre şimdi cezaevini kim yönetiyor; başka bir Kemal Ali Gürsel mi yönetimi devraldı? Cezaevinde büyük rant sağlayan yasa dışı işler (silah, uyuşturucu, cep telefonu, zengin tutukluların can güvenliği vb.) bitti mi?

Her haliyle belli ki Bayrampaşa cezaevinde bir mafya hesaplaşması yaşanmıştır. Bu hesaplaşmanın, cezaevi içindeki bir sürtüşmeden, bir anlaşmazlıktan kaynaklanmış olması gerekir.

Çünkü ölen ve öldüren arasında dışarıdan kalan bir hesabın olduğuna dair bir işaret yoktur. O halde şu anda cezaevindeki rantı sevk ve idare eden başka bir şebeke oluşmuş olması gerekir. Üstelik olaylar nedeniyle tedbirler arttırıldığı için işler zorlaşmış ücretler de birkaç misli artmıştır.

Elbette bunlar konu ile ilgili sorulan sorular ve yürütülen tahminlerdir. İşin doğrusunu Komisyonumuzun bilmesi mümkün değildir. Ayrıca Komisyonumuz özel olarak hiç kimseyi suçlamak ve zan altında bırakmak niyetinde değildir. Ama konu ile ilgilenen herkesin sorduğu soruları da sormak ve bütün bunların aydınlatılması için geniş bir soruşturmanın yapılması gerektiğini vurgulamak da Komisyonumuzun görevidir.

Komisyonumuz, özellikle Ankara Merkez Kapalı, İstanbul Bayrampaşa, İstanbul Kartal, İzmir Buca gibi büyük şehirlerde bulunan ve çok sayıda hükümlü ve tutuklunun barındırıldığı cezaevlerinde büyük rantların döndüğü ve bu rantları organize suç örgütlerinin kontrol ettiği kanaatindeyiz. Bu nedenle bu iddianın soruşturulmasını önermektedir. Ayrıca Komisyonumuz, işin mahiyeti dolayısıyla bu soruşturmanın Adalet Bakanlığının birkaç müfettişi ile yapılmayacağı; bunun için konunun uzmanlarının içinde bulunacağı özel bir soruşturma heyetinin oluşturulması gerektiğini düşünmektedir.

22. Metris Cezaevinde, 5 Aralık 1999 tarihinde meydana gelen olaylarda aralarında 1 binbaşı ve çok sayıda astsubayın da bulunduğu 150 civarında personelin rehin alındığı, daha sonra tutuklularla yapılan görüşmelerle bu personelin serbest bırakıldığı ifade edilmiştir.

Ulucanlar ve Bayrampaşa olaylarında olduğu gibi Metris olaylarında da onlarca cevap verilmeyen soru bulunmaktadır. Öyle anlaşılıyor ki sonuçları iyi hesaplanmamış, nasıl ve niçin yapıldığı açıklığa kavuşmayan bir davranışla askerinin ve tutukluların can güvenliği tehlikeye atılmıştır. Cezaevi yöneticileri (savcı ve müdür) "*başı gövdeden ayıracaksın, liderlerini içlerinden alırsanız örgüt çözülür, kurallar uygulanır*" diyorlar. Ancak komisyonumuzun Metris cezaevinin B-1 koğuşunda gördüğü manzara öyle kuralların uygulanamamasından kaynaklanan bir sıkıntıya işaret etmiyor. 63 kişinin barındığı koğuşta 25 yatak, 2 tuvalet ve 1 banyo mevcut, bahçede çadırlar kurulmuş (depremden korunma için), plastik sandalye ve dolaplardan dolayı aşırı bir sıkışıklık var; koğuşlarda yürümek mümkün değil. Her ne kadar basında sık sık "*örgüt evi, çiftlik*" diye takdim ediliyorsa da, bir tutuklunun ifadesi ile "*sabah kalktığınızda 50 kişi bir tuvaletin kapısında bekliyorsunuz, bu işkence değil mi?*" cümlesi ile ifade ettiği gibi koğuşta görünen bu tablo insanın yaşamasına uygun bir ortam değil; burada insanların en doğal ihtiyaçları bile kısıtlanmış durumdadır.

Bir tarafta tutukluların istekleri (koğuş, tuvalet, ziyaret vs.), diğer taraftan yönetimin çaresiz durumu; "*hakim değiliz, ödenek yok, para yok*" iddiaları, basının "*örgüt evleri, çiftlikler*" manşetleri, kamuoyu ve sivil toplum örgütlerinin baskısı. Görülüyor ki burada olayın tüm tarafları bunalmış, çaresiz kalmıştır. Bu durumu Metris cezaevinden sorumlu olan Bakırköy Cumhuriyet Savcısı "*ne olursa olsun, firar etsinler de kurtulalım*" cümlesi ile açığa vurmuştur. Bu psikolojinin izah edilmesi güçtür. Komisyonumuz bu durumu tespit ettikten sonra konuyu Adalet Bakanına iletmiş, Metris

Cezaevinde her an Ulucanlar Cezaevi gibi olayların olabileceğini, bunun için tedbir alınması istenmiştir. Nitekim 25 Ocak 2000 tarihinde Metris cezaevinde de olaylar çıkmış, bu olaylar da bir tutuklu ölmüştür.

23. Komisyonumuzun görüştüğü Adalet Bakanı'ndan, infaz koruma memuruna, il jandarma alay komutanı albaydan, jandarma erine kadar herkes cezaevlerinin kontrol edilemediğinden şikayet ediyor. Sorunları çözüme durumunda olanlar, sürekli olarak yakınıyorlar. Herkes söz birliği ile çözümün F tipi cezaevleri olduğuna işaret ediyor.

Elbette komisyonumuz tutuklu ve hükümlülerin *"tüm bu karışıklıkların sebebi F tipi cezaevlerini kabul ettirmektir"* şeklindeki iddialarına bütünüyle katılmıyor; ama herkesin sözü F tipine getirmesi kuşku uyandırıyor.

Terör nitelikli suçlardan tutuklu ve hükümlü olanlar *"hücre tipi cezaevleri- zindanları"* diye niteledikleri F tipi cezaevlerine, insanın sosyal varlık olma niteliğine ters düştüğü, kendilerini birbirlerinden tecrit ederek, yalnız bırakarak kişiliklerinin yok edileceğini, bedenlerinin kontrol edilmesiyle yetinilmediği, hücrelere konularak ruhlarının da kontrol edileceğini ileri sürerek şiddetle karşı çıkıyorlar. Tutuklu ve hükümlü yakınları ile insan hakları dernekleri de aynı gerekçelerle F tipi cezaevlerine karşı çıkıyorlar.

Adalet Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığı yetkilileri ise cezaevlerinde güvenlik ve kontrolün ancak F tipi cezaevleri ile sağlanabileceğini, 50-60 kişinin, hatta zaman zaman 100 kişinin bir arada bulunduğu koşullarda kontrolün sağlanamayacağını, zaten Terörle Mücadele Kanunu ve Çıkar Amaçlı Örgütlerle ilgili kanunun da bu şekildeki cezaevlerini öngördüğünü söylüyorlar.

Ayrıca F tipi cezaevlerinin Birleşmiş Milletler Minimum Cezaevi Kuralları ve Avrupa Konseyi Avrupa cezaevi kurallarına uygun olduğu ifade edilmektedir.

Komisyonun görüşme yaptığı sivil toplum örgütlerinden sadece Türkiye Barolar Birliği temsilcisi; *"aşağıda bir dinlenme salonu, yukarıda 3 ya da 4 kişilik bir yatak bölümü ve diğer bölümlerle ortak kullanılan alanlar"* diye tanımladığı F tipi cezaevleri için *"eğer ihaleye çıkarılan cezaevleri bu modellerde gördüklerimizse bunlar Avrupa standartlarına uygun ideal cezaevleridir"* ifadelerini kullanmaktadır.

Komisyonumuz Bakanlık Yetkililerince yukarıdaki gibi tarif edilen F tipi cezaevlerini yerinde görmek için Sincan'daki inşaat alanına gitmiştir. İnşaatı devam eden F tipi cezaevlerinde iki tip oda bulunmaktadır. Odaların biri alta 25 metre karelik oturma ve mutfak bölümü (banyo ve tuvalet de bu kattadır) üstte de 3 yatağın kurulduğu yatma bölümü olmak üzere toplam 50 metrekaredir. Bu bölümün ayrıca 50 metre karelik bahçesi (havalandırma) bulunmaktadır. Diğer odalar ise tek kişiliktir. Tek kişilik oda banyo ve tuvalet dahil 10 metre karedir ve yine 10 metre karelik bir havalandırmaya açılmaktadır.

Bu odalar birbirleriyle tamamıyla tecrit edilmiştir. Daha önce belirtildiği gibi odaların müşterek alanlara açılması söz konusu değildir. Burada kalacak hükümlülerin normal günlük yaşamda birbirleri ile teması mümkün değildir.

Komisyonumuza F tipi cezaevi inşaatını incelemesi sırasında refakat eden Bakanlık yetkilisi, tutuklu ve hükümlülerin ancak iş yurtları ve spor alanında kontrollü bir şekilde birbirlerini görebileceklerini ifade etmiştir.

Toplam 373 kişi kapasiteli olan F tipi cezaevlerinde 64 adet tek kişilik oda bulunduğuna göre bu odaların sadece müşahede ve disiplin için kullanılmaları söz konusu değildir.

Görüldüğü gibi F tipi cezaevleri güvenlik açısından oldukça uygundur. Yine bu cezaevleri, tutuklu ve hükümlüleri hem oturma hem de yatma için kullanılan 60-70 kişilik koğuşlardan kurtarması, onlara yalnız kalma imkanı vermesi, onlara kendilerine özgü özel bir yaşam alanı vermesi açısından olumlu bulunmuştur. Ama insanları büsbütün ve sürekli yalnız bırakması, onları diğerlerinden tamamen tecrit etmesi ise bu cezaevlerinin en çok tartışılacak yanı olacak gibi gözükmektedir.

B. ÖNERİLER

Erzurum, Diyarbakır ve en son olarak Ankara Merkez Kapalı Cezaevinde meydana gelen olaylar sonucu bazı tutuklu ve hükümlülerin ölmüş olması, kamuoyunda büyük üzüntü yaratmıştır. Hem ulusal hem de uluslararası düzeyde konuya gösterilen hassasiyet nedeniyle Komisyonumuz bu tür olayların tekrar etmemesi için yaptığı araştırma sonucu şu önerileri tespit etmiştir.:

1. Cezaevlerinde yaşanan olaylar toplumdaki sorunlardan soyutlanarak ele alınamaz. Cezaevi sorunu; ülkedeki ekonomik, toplumsal ve siyasal sorunlardan bağımsız değildir. Cezaevlerindeki sıkıntıların azalması; ülke ekonomisinin düzelmesi, eğitim düzeyinin yükselmesi ve demokrasinin olgunlaşması ile doğrudan bağlantılıdır.
2. İnfaz rejimi güvenlik ve insan hakları kavramları arasında sıkışmıştır. İdare aldığı tüm tedbirlerde ve yaptığı uygulamalarda güvenliği öne çıkartmaktadır. Sorunların azaltılması, güvenlik ve insan haklarının örtüştüğü bir anlayışla ancak mümkün olabilir. Anlayış değişmedikçe fiziki koşullar ve mevzuat ne kadar iyi olursa olsun cezaevlerindeki sorunlar bitmeyecektir.
3. Özellikle şehir içlerinde kalmış olan çok sayıda tutuklu ve hükümlünün barındırıldığı cezaevleri bir an önce boşaltılmalıdır. Bunların yerine Birleşmiş Milletler Minimum Cezaevi Kuralları ile Avrupa Konseyi Avrupa Cezaevi Normlarına uygun yeni cezaevleri yapılmalı, eskileri de bu doğrultuda fiziki açıdan ıslah edilmelidir. F tipi cezaevleri, uygun bir seçenek gibi görünmektedir. Ancak bu cezaevlerinde sadece güvenlik endişesi ile hareket edilirse, insanların birbirleri ile teması tamamen önlenmiş olur. Tutuklu ve hükümlüler açısından da şikayet konusu olan bu durum, mahkumlara diğer insanlarla paylaşma olanağı vermeyecektir. Bu nedenle yeni yapılacak ceza evlerinde bu sakınca giderilmeli; 3-4 kişinin kalacağı odalar günün belli saatlerinde kullanılacak ortak alanlara açılacak şekilde planlanmalıdır.
4. Fiziki koşulların düzeltilmesi, güvenlik için gerekli olan cihazların alınabilmesi ve işe

bedelleri ve diğ er ihtiyaç ların karşı lanabilmesi için Adalet Bakanlı ğ ına cezaevleri için ayrı lan ödeneğ in mutlaka arttırılması gerekmektedir.

5. Bugün cezaevlerimizde her zaman ve her cezaevinde eş it uygulanan çağ daş bir cezaevi mevzuatı yoktur; uygulamalar kiş ilere ve zamana göre değ iş mektedir. Bu nedenle güvenlik kadar insan haklarını da dikkate alan yeni bir cezaevleri mevzuatına ihtiyaç vardır. Cezaevine giren herkes ve bunların yakınları hangi kurallara uyması gerektiğ ini bilmelidir; bu kuralların kişi ye ve zamana göre değ işmeyeceğ inden emin olmalıdır.

6. Cezaevinin yönetimi, güvenlik dahil, tek yerde toplanmalıdır. Cezaevinde ç alışanların eđ itimlerinin yüks eltilmesi için düzenlemeler yapılmalı , bu insanların ö zlük hakları ve ücret leri iyileştirilmelidir.

7. Ulucanlar Cezaevindeki olaylar sonrasında açık ç a görü ldü ğ ü gibi otopsi ler uluslararası kurallara uygun olarak yapılmamaktadır. Tartışmaların ö nlenilmesi ve adil yargılamanın yapılabilmesi için otopsi lerin uluslararası otoritelerin onayladı ğ ı "Minnesota Otopsi Protokolü"ne uygun olarak yapılması zorunludur. Bunun için gerekli yasal düzenlemeler yapılmalıdır.

8. Ankara Merkez Kapalı Cezaevinde olayların ö lümlü çatışma safhasına gelinceye kadar gerekli tedbirleri alamayan (aramaları zamanında ve gerektiğ i gibi yapamayan, cezaevine silah girmesini engelleyemeyen, değ iş ik nedenlerle gelen sevkleri zamanında geldikleri yerlere gön dermeyip cezaevinde sıkışıklı ğ a neden olan, koç uş dağ ılı mındaki ř ikayetleri gideremeyen vb...) cezaevi yöneticileri hakkında görevlerinde ihmal nedeniyle TCK'nin ilgili maddelerince gereğ i yapılmalıdır.

9. Komisyonumuzca görevlendirilen adlı tıp uzmanlarından oluşan heyetin bilirkişi raporunda "*ö zellikle ö len kişilerde saptanan bulguların genel olarak tıbbi açı dan uluslararası ve ulusal belgelerde iş kence ve öldürme amaçlı fiiller ř eklinde tanımlanan olgu türleri ile uyumlu olduğ u*" bildirilmiş tir. Bu nedenle Ulucanlar Cezaevinde 26 Eylül 1999 günü ç ı kan olaylarda amacını aşacak ř ekilde ř iddet kullanarak ö lümlere ve yaralanmalara neden olan personel hakkında TCK'nin ilgili maddelerine göre soruş turma yapılmalıdır.

10. Bilirkişi raporlarından, ö lenlerin elbiselerinin karış tirılması baş ta olmak üzere delil toplanması konusunda gerekli hassasiyet gösterilmediğ i anlaş ılmaktadır. Bu nedenle "Kanıtların Korunması" konusunda ihmali görü len görevliler hakkında TCK'nin ilgili maddeleri gereğ ince soruş turma aç ılması önerilmektedir.